

บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสาน พระนิพนธ์ใน
พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์: การศึกษาแนวคิดและกลวิธีทางวรรณศิลป์

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2557
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ARTICLES ON POLITICS AND ADMINISTRATION IN PHASOM PHASAN BY
PRINCE PHITTHAYALONGKORN: A STUDY OF THEMES AND LITERARY
TECHNIQUES

Miss Varunpron Kunnavach

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Thai
Department of Thai
Faculty of Arts
Chulalongkorn University
Academic Year 2014
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด
ผสมผสาน พระนิพนธ์ในพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่น
พิทยาลงกรณ์: การศึกษาแนวคิดและกลวิธีทางวรรณศิลป์

โดย

นางสาววรัญญภรณ์ คุณเวช

สาขาวิชา

ภาษาไทย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณินทร์ จัตูหะศรี

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. เทพี จรัสจรุงเกียรติ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณินทร์ จัตูหะศรี)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร. ไกล่รุ่ง อามระดิษ)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ อิงอร สุพันธ์ุณี)

วิทยุภรณ์ คุณเวช : บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* พระนิพนธ์ในพระราชนิพนธ์ วรศักดิ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์: การศึกษาแนวคิดและกลวิธีทางวรรณศิลป์ (ARTICLES ON POLITICS AND ADMINISTRATION IN PHASOM PHASAN BY PRINCE PHITTHAYALONGKORN: A STUDY OF THEMES AND LITERARY TECHNIQUES) อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ. ดร. ธาณิรัตน์ จิตุหะศรี, 154 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาเนื้อหา แนวคิด และกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ปรากฏในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* พระนิพนธ์ในพระราชนิพนธ์ วรศักดิ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

ผลการศึกษาพบว่า บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง จำนวน 66 เรื่อง มีเนื้อหาและแนวคิดที่สัมพันธ์กับบริบทสังคมไทยในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ กล่าวคือ พ.ศ. 2477 - 2486 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ทรงพระนิพนธ์บทความกลุ่มดังกล่าว เป็นยุคแรกเริ่มของการใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในไทย และในช่วงนั้นไทยได้เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2485 ลักษณะเช่นนี้ทำให้บทความทั้ง 66 เรื่อง มีเนื้อหาที่กล่าวถึงการเมืองปกครองไทยและต่างประเทศอย่างหลากหลาย แบ่งได้เป็น 4 กลุ่มคือ กลุ่มระบอบการปกครอง กลุ่มสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ กลุ่มผู้นำทางการเมือง และกลุ่มปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

แนวคิดในบทความที่ศึกษาพบว่ามี 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แนวคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง และแนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสภาพการเมืองการปกครองของสังคมไทยในเวลานั้น

จากการศึกษากลวิธีทางวรรณศิลป์ในบทความที่ศึกษา สามารถแบ่งได้ 2 กลวิธีหลัก คือ กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทยและกลวิธีวรรณศิลป์เพื่ออธิบายหรือเสริมความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครอง

กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทยประกอบด้วยการใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศเพื่อสื่อถึงเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทย และการเสียดสีซึ่งมีการใช้ถ้อยคำแฝงนัยเป็นกลวิธีที่สำคัญ กลวิธีทางวรรณศิลป์เหล่านี้เป็นการกล่าวแบบไม่ตรงไปตรงมาเพื่อช่วยอำพรางแนวคิดบางประการที่ขัดแย้งกับรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองในสมัยนั้น และทำให้แนวคิดในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองหลายเรื่องในชุด*ผสมผสาน* มีนัยในการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองไทยตั้งแต่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

ส่วนกลวิธีทางวรรณศิลป์อีกกลุ่มหนึ่งคือ กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่ออธิบายหรือเสริมความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครอง ได้แก่ การสร้างถ้อยคำสำนวนขึ้นใหม่ การใช้อุปมาอุปไมย และการใช้ภาพพจน์ กลวิธีทางวรรณศิลป์กลุ่มนี้ส่วนใหญ่ช่วยอธิบายเรื่องการเมืองการปกครองในต่างประเทศให้คนไทยเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* จึงมีทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองแก่สังคมไทย ผสมผสานกับการสื่อถึงวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองไทยในเวลานั้นอย่างมีวรรณศิลป์

ภาควิชา ภาษาไทย

ลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา ภาษาไทย

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ปีการศึกษา 2557

5480173822 : MAJOR THAI

KEYWORDS: PRINCE PHITTHAYALONGKORN / POLITICS / PHASOM PHASAN

VARUNPRON KUNNAVACH: ARTICLES ON POLITICS AND ADMINISTRATION IN PHASOM PHASAN BY PRINCE PHITTHAYALONGKORN: A STUDY OF THEMES AND LITERARY TECHNIQUES. ADVISOR: ASST. PROF. THANEERAT JATUTHASRI, Ph.D., 154 pp.

This thesis aims at studying contents, themes and literary techniques that appear in articles on politics and administration in Phasom Phasan, written by Prince Phitthayalongkorn.

Upon examination of 66 articles on politics and administration, it is found that contents and themes are significantly related with Thai social context in the time the author composed during 1934 – 1943. It is also the period that the democratic regime was initiatively applied in Thai society and in the mean time Thailand entered into the Second World War in 1942. With their above particularities, contents of 66 articles on politics and administration are thus considerably diversified in terms of Thai administration and government as well as foreign affairs by dividing into 4 main groups : 1) Regime 2) The World War and International Politics 3) Political Leaders and 4) Problems of Thai Government.

There are 3 significant themes found in the studied articles, i.e. the theme of Thai democratic regime , the theme of problems on politics and administration and the theme of World War and International Politics that are all associated with Thai society's political conditions at that time.

Upon examination of literary techniques in the selected articles, it is divided into 2 main literary techniques, i.e. the literary techniques employed for criticizing Thai politics and administration and the literary techniques used to elucidate and bring audience into focus on politics and administration.

The literary techniques employed for criticizing Thai politics and administration consist of narrating politics and government of foreign countries in order to implicate in Thai politics and administration and satire in forms of verbal irony is used as an important literary device. In addition, it is remarkable that such a literary technique is indirectly employed in order to conceal some controversial themes against the government and political autocrats at that time. The Themes appearing in several articles on politics and administration in Phasom Phasan thus predicate the criticism of Thai politics and administration since the period after the Siamese revolution of 1932 to the period of the Second World War.

In regard to another literary techniques employed to elucidate and comprehend politics and administration, the author uses new expression, allegory and figure of speech to illustrate and exclusively instruct in politics and government of foreign countries to Thai audience.

In this way, articles on politics and administration in Phasom Phasan are thus to build considerable knowledge and understanding on politics and administration to Thai society and also convey implications of criticism of Thai politics and administration at that time with ingeniously art created language.

Department: Thai
Field of Study: Thai
Academic Year: 2014

Student's Signature

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดีเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณิรัตน์ จัตตะศรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้จุดประกายความสนใจวรรณกรรมชุดผสมผสานตั้งแต่ผู้วิจัยได้ศึกษารายวิชาพระนิพนธ์ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ในระดับปริญญาบัณฑิต ตลอดจนระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์ “ครู” ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ทุ่มเตอตรวจแก้วิทยานิพนธ์ด้วยความใส่ใจ คอยให้กำลังใจและเมตตา “ศิษย์” ทั้งในยามไม่สบายใจและไม่สบายกาย ศิษย์ขอกราบขอบพระคุณครูไว้ในโอกาสนี้ และจะระลึกถึงพระคุณของครูตลอดไป

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. เทพี จรัสจรวงเกียรติ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์อ็องอร สุพันธ์วัฒน์ และอาจารย์ ดร. ไกล่รุ่ง อามระดิษ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาตรวจแก้ วิทยานิพนธ์และให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อกรวิจัย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้มอบความรู้ด้วยความรักและปรารถนาดีต่อผู้วิจัยมาตลอดระยะเวลาศึกษาทั้งในระดับปริญญาบัณฑิตและปริญญา มหาบัณฑิต ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอน้อมระลึกถึงพระคุณของอาจารย์จิราภรณ์ อันตระกูล อาจารย์วิชาภาษาไทย โรงเรียนเตรียม อุดมศึกษา ครูผู้ปลูกฝังให้ศิษย์ “รู้” และ “รัก” วรรณคดีไทยจวบจนทุกวันนี้

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ปีพุทธศักราช 2556 ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณและขอขอบคุณ คณะกรรมการผู้จัดสรรทุนไว้โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณพี่และเพื่อนร่วมงานสำนักราชเลขาธิการทุกคนที่คอยถามไถ่และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมา โดยตลอด ขอขอบคุณนายฉัตรชัย จันทร์ศรี หัวหน้าที่เข้าใจและให้ความช่วยเหลือจนวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ขอขอบคุณนายจักรกฤษ ฤทธิเนื่อง พี่ร่วมงานที่ให้กำลังใจและช่วยตอบข้อสงสัยทางรัฐศาสตร์แก่ผู้วิจัยอยู่เสมอ

ผู้วิจัยขอขอบคุณพี่และเพื่อนนิสิตหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และขอขอบคุณกัลยาณมิตรทุกท่านที่เคียงข้างกันและเชื่อมั่นในผู้วิจัยเสมอ

ผู้วิจัยขอขอบคุณทันตแพทย์ชัยเมศวร์ ชุ่นอื้อ ที่อยู่เคียงข้าง คอยรับฟัง และช่วยยุติผู้วิจัยให้ก้าวออก จากความหม่นหมองในบางช่วงเวลาของการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณความปรารถนาดีและคำปลอบโยนที่ช่วยหล่อเลี้ยง จิตใจให้มีกำลังใจฟันฝ่าอุปสรรคจนประสบความสำเร็จในวันนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคุณป้าธิดา ศุภผล และคุณป้าอนงค์ ศุภผล ที่ใส่ใจดูแลหลานคนนี้อย่างไม่รู้จักเหน็ด เหนื่อย ขอขอบคุณนายสนธฐิต กิรัตยาภรณ์ และนางสาวรัตนพร ศุภผล น้องชายและน้องสาวที่ช่วยสนับสนุนและให้กำลังใจ

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณร้อยตำรวจเอกกฤษ คุณเวช น้องชายผู้เป็นที่รัก ขอขอบคุณที่ให้ข้อคิดและ เตือนสติที่ทั้งเรื่องเรียนและการใช้ชีวิต และที่สำคัญยิ่ง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ นายเจน คุณเวช และนางพวงพิศ คุณเวช พ่อและแม่ผู้เป็นจุดหมายปลายทางของความสำเร็จในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณที่ให้กำเนิดลูกมาด้วยความรัก และ อดทนทำงานเพื่อเลี้ยงดูและสนับสนุนการศึกษาจนลูกมีวันนี้ ลูกขอมอบวิทยานิพนธ์นี้แทนความกตัญญูที่มีต่อพ่อและแม่ ผู้เป็นชีวิตของลูก

อนึ่ง คุณงามความดีที่ทั้งปวงจากการเขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอถวายเป็นมาลัยบูชาแด่พระราชวร วงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ รัตนกวีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
ตารางภาพ	1
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา	7
1.3 สมมติฐานการวิจัย	7
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	10
1.7 วิธีดำเนินการวิจัย	11
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
1.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
บทที่ 2	15
ภูมิหลังของบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด <i>ผสมผสาน</i>	15
2.1 พระประวัติของพระราชวรรังศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์.....	15
2.2 บริบทสังคมไทยสมัยที่แต่งบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด <i>ผสมผสาน</i>	21
2.3 ลักษณะของบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด <i>ผสมผสาน</i>	26
2.3.1 ที่มา.....	26

2.3.2	เนื้อหา	28
2.3.2.1	ระบอบการปกครอง	30
2.3.2.2	สงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ	36
2.3.2.3	ผู้นำทางการเมือง	40
2.3.2.4	ปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง	44
2.3.3	วิธีการนำเสนอเนื้อหา	47
2.3.3.1	การให้ข้อมูลความรู้	48
2.3.3.2	การแสดงความคิดเห็น	51
2.3.3.3	การให้ข้อคิด	53
2.3.3.4	การเล่าเรื่องบุคคลสำคัญ	56
2.3.3.5	การรายงานข่าว	59
บทที่ 3	64
	แนวคิดในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด <i>ผสมผสาน</i>	64
3.1	แนวคิดเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย	65
3.2	แนวคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง	76
3.3	แนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ	84
บทที่ 4	96
	กลวิธีทางวรรณศิลป์ในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด <i>ผสมผสาน</i>	96
4.1	กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทย	97
4.1.1	การใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศเพื่อสื่อถึงเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทย	97
4.1.2	การเสียดสี	107
4.1.2.1	การใช้ถ้อยคำแฝงนัย	108

4.1.2.2 การเสริมความ	113
4.1.2.3 การใช้อุปมานิต์.....	116
4.2 กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่ออธิบายหรือเสริมความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครอง	120
4.2.1 การสร้างถ้อยคำสำนวนขึ้นใหม่.....	120
4.2.3 การใช้ภาพพจน์.....	131
4.2.3.1 ภาพพจน์แบบอุปมา.....	132
4.2.3.2 ภาพพจน์แบบอุปลักษณ์.....	135
บทที่ 5	139
สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	139
รายการอ้างอิง.....	150
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	154

ตารางภาพ

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสาน.....	29
ตารางที่ 2 แสดงรายชื่อบทความกลุ่มระบอบการปกครอง	31
ตารางที่ 3 แสดงรายชื่อบทความกลุ่มสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ.....	37
ตารางที่ 4 แสดงรายชื่อบทความกลุ่มผู้นำทางการเมือง.....	40
ตารางที่ 5 แสดงรายชื่อบทความกลุ่มปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง	45
ตารางที่ 6 แสดงรายชื่อบทความที่ใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาด้วยการให้ข้อมูลความรู้.....	49
ตารางที่ 7 แสดงรายชื่อบทความที่ใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาด้วยการแสดงความคิดเห็น	51
ตารางที่ 8 แสดงรายชื่อบทความที่ใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาด้วยการให้ข้อคิด	53
ตารางที่ 9 แสดงรายชื่อบทความที่ใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาด้วยการเล่าเรื่องบุคคลสำคัญ.....	56
ตารางที่ 10 แสดงรายชื่อบทความที่ใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาด้วยการรายงานข่าว	59
ตารางที่ 11 แสดงรายชื่อบทความที่ปรากฏแนวคิดเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย	66
ตารางที่ 12 แสดงรายชื่อบทความที่ปรากฏแนวคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง	77
ตารางที่ 13 แสดงรายชื่อบทความที่ปรากฏแนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ ...	85

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ หรือ น.ม.ส. ทรงเป็นกวีเอกพระองค์หนึ่งแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระปรีชาสามารถด้านการประพันธ์เป็นที่ประจักษ์จากพระนิพนธ์ ทั้งประเภทร้อยแก้วและร้อยกรองจำนวนมาก พระนิพนธ์ร้อยกรองของพระองค์ประกอบด้วยคำประพันธ์อันหลากหลาย ดังเช่นเรื่องสามกรุงที่ทรงพระนิพนธ์ด้วย "กวีวิจนะ" ทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และร่าย รวมถึงฉันทลักษณ์ที่ทรงดัดแปลงขึ้นใหม่ เช่น กาพย์ธรรณูชยางค์ และสยามวิเชียรฉันท์ที่ให้เสียงสัมผัสอันไพเราะ ส่วนพระนิพนธ์ประเภทร้อยแก้วมีรูปแบบและเนื้อหาที่แตกต่างกัน เช่น จดหมายจางวางหั่วเป็นนวนิยายรูปแบบจดหมายที่สอนเรื่องการปฏิบัติตนในสังคม หรือ นิทานน.ม.ส. เป็นเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาสนุกและชวนติดตาม พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงพระนิพนธ์วรรณกรรมทั้ง 2 ประเภทด้วยลีลาภาษาเฉพาะตนและมีวรรณศิลป์ อีกทั้งทรงแทรกข้อคิดที่ให้คุณค่าแก่ผู้อ่านเป็นอย่างยิ่ง พระนิพนธ์ของพระองค์จึงมีลักษณะดีเด่นที่นักวรรณคดีต่างเทิดพระเกียรติและพระอัจฉริยภาพของพระองค์ ดังที่ ยูพร แสงทักษิณ (2538: 11) กล่าวว่า

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงพระปรีชาสามารถอย่างสูงในเชิงวรรณศิลป์ ไม่ว่าจะเป็นบทพระนิพนธ์ประเภทร้อยแก้วหรือร้อยกรอง บทพระนิพนธ์มีลีลาโวหารที่เรียกว่า "สำนวน น.ม.ส." ซึ่งไม่เหมือนใครและไม่มีใครเหมือน ส่วนบทพระนิพนธ์เรื่องใดที่มีเนื้อหาแสดงความรู้และข้อคิดก็จะสะท้อนให้เห็นถึงความละเอียดคม ความรู้รอบเยี่ยงปราชญ์

ในบรรดาพระนิพนธ์ทั้งหลาย พระนิพนธ์ที่เป็นบทความวิจารณ์ในหนังสือพิมพ์เป็นงานชุดหนึ่งที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นนักหนังสือพิมพ์และความเป็นนักปราชญ์ของพระองค์ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงเผยแพร่พระนิพนธ์รูปแบบนี้เป็นครั้งแรกในช่วงหลังเสด็จกลับจากการศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ พระองค์ทรงพระนิพนธ์บทความลงในหนังสือวชิรญาณในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาทรงร่วมกับพระสหายออกหนังสือพิมพ์ชื่อ ลัทธิวิทยา นอกจากนี้ยังทรงได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยให้ทำหน้าที่

แต่งบทพรรณนาธิการหนังสือพิมพ์ทวีปัญญาแทนพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะที่เสด็จพระราชดำเนินตรวจหัวเมืองต่างจังหวัดเป็นเวลา 6 เดือนด้วย

เมื่อทรงมีพระชันษา 58 ปี พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ได้ทรงออกหนังสือพิมพ์ในนามของพระองค์เองทั้งหมด 3 ชื่อฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ชื่อ **ประมวณุมารค** และ **ประมวณุสาร** และหนังสือพิมพ์รายวันที่มีชื่อว่า **ประมวณุวัน** หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับนี้ตีพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ พ.ศ. 2477 จนกระทั่ง พ.ศ. 2486 โรงพิมพ์ได้รับความเสียหายจากการทิ้งระเบิดในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ไม่อาจดำเนินกิจการต่อไปได้

หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับนี้เป็นที่มาของบทความในวรรณกรรมชุด *ผลสมผลสวน* ซึ่งเรียกตามคอลัมน์ที่ชื่อ 'ผลสม-ผลสวน' พระองค์ทรงพระนิพนธ์บทความในหน้า 5 ของหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับ พระองค์ทรงใช้ชื่อ 'ผลสม-ผลสวน' ตามลักษณะของคอลัมน์ที่รวบรวมเรื่องเบ็ดเตล็ด กรณีที่ทรงพระนิพนธ์เป็นบทความเฉพาะเรื่อง จะทรงตั้งชื่อบทความต่อจากชื่อคอลัมน์ "ผลสม-ผลสวน" ประกอบด้วยข้อเขียนที่ทรงเสนอความรู้และข้อวิจารณ์ไว้แทบทุกด้าน ทั้งการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม วรรณกรรมชุดนี้จึงมีอิทธิพลทางความคิดต่อผู้คนในยุคคนั้นเป็นอย่างสูง ดังที่ เสฐียร พันธงรังษี (2531: 19) กล่าวว่่านักอ่านในสมัยนั้นถือกันว่า “เมื่อต้องการจะรู้ว่าอะไรควรตัดสินใจอย่างไรก็ให้ไปอ่านหน้า 5 ของสำนักประมวณู” ความน่าสนใจดังกล่าว ทำให้เกิดการรวบรวมพระนิพนธ์จากคอลัมน์ 'ผลสม-ผลสวน' พิมพ์เป็นวรรณกรรมชุด *ผลสมผลสวน* ทั้งหมด 5 ชุด

จากการสำรวจพบว่าวรรณกรรมชุด *ผลสมผลสวน* มีพระนิพนธ์ทั้งหมด 208 เรื่อง ซึ่งสามารถจัดกลุ่มตามเนื้อหาได้อย่างหลากหลาย เช่น กลุ่มภาษาและวรรณคดี กลุ่มสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม และกลุ่มการเมืองการปกครอง ในบรรดาเนื้อหาต่างๆ กลุ่มข้อมูลที่พบมากที่สุด คือ บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ซึ่งพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงพระนิพนธ์ไว้มากถึง 66 เรื่อง จึงนับว่าเป็นกลุ่มข้อมูลที่โดดเด่นอย่างยิ่ง

จากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่า กลุ่มบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผลสมผลสวน* มีลักษณะเด่นที่น่าสนใจหลายประการ ดังนี้

ประการแรก ในภาพรวมบทความกลุ่มนี้มีเนื้อหาสัมพันธ์กับบริบทสังคมในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์อย่างชัดเจน กล่าวคือ ช่วง พ.ศ. 2477 - 2486 ที่ทรงพระนิพนธ์บทความ อยู่ในช่วงที่ประเทศไทยเพิ่งเปลี่ยนแปลงการปกครองเข้าสู่ การปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยเพียง 2 ปี และในระหว่าง

ช่วงเวลาดังกล่าว ประเทศไทยได้ เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ใน พ.ศ. 2485 ปัจจัยทางสังคมดังกล่าว น่าจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเน้นย้ำเรื่องการเมืองการปกครองผ่านพระนิพนธ์บทความจำนวนมากในวรรณกรรม *ชุดผสมผสาน* ดังจะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงนำเสนอเนื้อหาอันหลากหลาย ทั้งเรื่องภายในประเทศและระหว่างประเทศ เช่น เรื่องหลักการและรูปแบบของประชาธิปไตย ปัญหาการปกครองในรัฐสภา ปัญหาการทุจริตของนักการเมือง จนถึงเรื่องความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศในสงครามโลก กล่าวได้ว่าวรรณกรรม *ชุดผสมผสาน* เปรียบเหมือนขุมทรัพย์ทางปัญญาของคนยุคนั้น นอกจากนี้ยังทรงกล่าวถึงประเด็นทางการเมืองการปกครองอย่างครอบคลุม ทั้งเรื่องระบอบการปกครอง สงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ ผู้นำทางการเมือง รวมถึงปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง พระองค์ทรงอธิบายนิยามศัพท์และรายละเอียดต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ทรงให้ความรู้ตั้งแต่กำเนิดประชาธิปไตย อุดมคติของการปกครอง รวมถึงรูปแบบของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย ดังตัวอย่างจากพระนิพนธ์บทความเรื่อง “ลักษณะรัฐบาลอเมริกา” ที่ว่า

คอนเกร์สมี 2 สภา เรียกว่า สภาผู้เฒ่า (Senate) ซึ่งเป็นผู้แทน
 แคว้น (หรือรัฐ) ต่างๆ สภาหนึ่ง อีกสภาหนึ่งเรียกว่า "สภาผู้แทน" (House of
 Representatives) ซึ่งเลือกกันทำนองเดียวกับที่เลือกสมาชิกเข้าปาลิเมนต์
 อังกฤษ หรือถ้าคัดผู้แทนตำบลออกเสีย ก็ทำนองเดียวกับวิธีเลือกผู้แทนราษฎร
 ในสยามนี้เอง

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 389)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความรอบรู้เรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของพระองค์ เพราะแม้ว่าจะเป็นรูปแบบประชาธิปไตยของต่างชาติอย่างประเทศสหรัฐอเมริกา แต่พระองค์ก็ทรงศึกษาอย่างละเอียด โดยทรงถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวให้ผู้อ่านชาวไทยได้เรียนรู้ประชาธิปไตยของชาติอื่นด้วยการเชื่อมโยงลักษณะร่วมกับสังคมไทยที่ว่า "ทำนองเดียวกับวิธีเลือกผู้แทนราษฎรในสยามนี้เอง"

ลักษณะเด่นที่น่าสนใจประการต่อมาของบทความกลุ่มนี้ คือ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์มิได้ทรงให้ความรู้แก่ผู้อ่านอย่างเดียวนั้น แต่ยังทรงนำเสนอแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับการเมืองการปกครองด้วย เช่น แนวคิดเรื่องปัญหาการทุจริตของรัฐบาล แนวคิดเรื่องประชาชนยังไม่ได้รับการศึกษาซึ่งเป็นอุปสรรคของการใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ ก็เพื่อทรง

ชี้แนวทางปัญญาให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหาด้านการเมืองการปกครองของไทยร่วมกัน ดังตัวอย่างพระนิพนธ์บทความเรื่อง “สารกถา” ซึ่งทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2478 ที่ว่า

สิ่งที่น่าเป็นห่วงก็คือว่า คนของเรายังรู้หนังสือน้อยนัก ถ้าประชาติปัตย์ต้องอ่านหนังสือพิมพ์ไซ้รู้ ประชาติปัตย์ยังอ่านหนังสือไม่ออก จะอ่านและเป็นประชาติปัตย์จริงๆ อย่างไรได้ เวลาที่เรามีกฎหมายบังคับให้เด็กเข้าโรงเรียน และมีมานานแล้ว แต่ยังไม่เต็มเตี่ยมอยู่

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 329)

พระนิพนธ์เรื่อง “สารกถา” นี้ มีแนวคิดเน้นย้ำให้เห็นว่า การศึกษาของประชาชนมีความสำคัญต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์นั้นยังมีประชาชนที่รู้หนังสือจำนวนไม่มากนัก พระองค์ทรงย้ำให้เห็นว่าการที่ประชาชนยังไม่ได้รับการศึกษาเช่นนี้อาจเป็นปัญหาต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้ เพราะการอ่านออกเขียนได้ซึ่งอย่างน้อยก็เพื่อให้อ่านหนังสือพิมพ์ได้นั้น เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาการปกครองให้เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง

ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของบทความกลุ่มนี้ คือ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่เพื่อแฝงการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทย ลักษณะการประพันธ์เช่นนี้น่าจะเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลออกกฎหมายจำกัดเสรีภาพการแสดงความคิดเห็น เช่น พระราชบัญญัติตีสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2475 และพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ที่จอมพล ป. พิบูลสงครามใช้ควบคุมไม่ให้หนังสือพิมพ์แสดงความคิดเห็นใดๆก็ตามที่รัฐบาลเห็นว่าเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ตามที่นิภาพร รัชตพัฒนากุล และคณะ (2549: 151) อธิบายไว้ว่า

รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ซึ่งมีสาระสำคัญให้อำนาจแก่อธิบดีกรมตำรวจและพนักงานการพิมพ์ในการ ห้ามลงข่าวที่เกี่ยวกับราชการทางทหารหรือการเมืองระหว่างประเทศ ตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ในภาวะฉุกเฉินหรือภาวะสงคราม และวินิจฉัยบทความที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรการดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อถึงนักหนังสือพิมพ์ เช่นเดียวกับพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ พระองค์ทรงเป็นนักเขียนผู้ผ่านยุครุ่งเรืองของหนังสือพิมพ์ในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาก่อน จึงย่อมไม่พอพระทัยกับสถานการณ์เช่นนี้ อย่างไรก็ตาม พระองค์มิได้ทรงเพิกเฉยต่อสถานการณ์ในบ้านเมือง ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงยังทรงพระนิพนธ์ ข้อเขียนเกี่ยวกับระบอบการปกครอง สงครามโลก และการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อให้ความรู้แก่ ประชาชนอยู่เสมอ ทำให้ทรงเป็นที่ต้องสงสัยของทางการ ดังเหตุการณ์ที่ เฉลิม วุฒิโฆษิต (2531: 16) อธิตบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ประมวญวัน เล่าว่า

ในคราวที่มีการจับกุมขุนนางผู้ใหญ่และเจ้านายบางพระองค์ มีเสียงลือ ว่า ตำรวจสันติบาลกำลังจ้องเสด็จในกรมฯ (พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์) เพราะผู้ถูกจับบางคนเป็นพระสหายของพระองค์ท่าน เคยมาเฝ้าที่วัง อยู่เสมอ ข้าพเจ้าต้องไปชี้แจงกับผู้บังคับการตำรวจสันติบาล และเชิญ นายตำรวจสันติบาลนอกเครื่องแบบที่เคยมาเกร์แถวถนนประมวญเข้าไปเฝ้า และไปมาหาสู่กับข้าพเจ้าที่โรงพิมพ์ในวังทุกเวลาจนทางการตำรวจเลิกสงสัย

การที่รัฐบาลออกกฎหมายควบคุมสื่อดังกล่าวถือเป็นการจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชน ทำให้นักหนังสือพิมพ์ต้องแสดงความคิดเห็นด้วยความระมัดระวัง โดยเฉพาะความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับ นโยบายของรัฐ สถานการณ์ดังกล่าวมีผลต่อการสร้างสรรค์บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในวรรณกรรมชุดผสมผสานอย่างมาก

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงใช้กลวิธี ทางวรรณศิลป์อย่างมีชั้นเชิง เพื่อแฝงแนวความคิดวิพากษ์วิจารณ์สังคมไทย กลวิธีที่สำคัญ คือ การใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศเพื่อสื่อแนยเชื่อมโยงกับการเมือง การปกครองของไทย และการเสียดสี เพื่อชี้้นำให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดสำคัญของเรื่อง ดังเช่นบทความ เรื่อง “คำและความ” ทรงพระนิพนธ์ ใน พ.ศ. 2479 บทความเรื่องนี้กล่าวถึงความรักชาติว่าแท้จริงแล้ว มีความหมายว่าอย่างไร จากนั้นทรงเล่าเรื่องพลเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อทรงให้เห็นปัญหา เรื่องความรักชาติ ดังนี้

ทำไมจึงถามว่าชาติคืออะไรกันแน่ (เราทราบกันแล้วทั้งผู้รอบรู้และ ผู้คร่ำครวญว่าศัพท์ “ชาติ” แปลว่า กำเนิด)

สหภาพรัฐอเมริกามีแคว้น (หรือรัฐ) 48 แคว้น มีพลเมือง 123,000,000 คน (ทรงเรื่องนี้ เมื่อ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2479)

ในจำนวน 123 ล้านนี้ มีคนชาติอื่นเกิดในประเทศอื่นเข้าไปอยู่ในอเมริกาและเปลี่ยน “ร่วมธง” เป็นคนอเมริกัน 14 ล้านคน ...

ชาวอเมริกันที่เป็นเยอรมันโดยกำเนิดมี 7 ล้านคน เป็นอิตาเลียนโดยกำเนิด 5 ล้านคน

คนที่สมมติกันว่าเป็น “อเมริกันแท้” มี 55 เปอร์เซ็นต์ของชาวอเมริกันทั้งหมด

ดังนั้นแหละ เนชั่นอเมริกันนั้นชาติอะไร และถ้าใช้ว่ารักชาติก็คือชาติไหน ฉนั้นได้อเมริกา ฉนั้นประเทศอื่นๆ รวมทั้งสยามด้วย พลเมืองของประเทศย่อมมีเลือดชาติต่าง ๆ ปนมากทั้งนั้น

เนชั่นอาจเกี่ยวกับชาติของคนที่เป็นพลเมืองบ้าง แต่ไม่ใช่ทั้งหมด

(พระราชวรราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 137-138)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า พลเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 123,000,000 คน มีทั้งชาวอเมริกัน ชาวอิตาเลียน และชาวเยอรมัน ด้วยเหตุที่พลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกามาจากหลายเชื้อชาติ จึงทรงตั้งคำถามว่า “ถ้าใช้ว่ารักชาติก็คือชาติไหน” อย่างไรก็ตาม พระราชวรราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณมิได้ทรงพระนิพนธ์เรื่อง “คำและความ” เพื่อเล่าเรื่องพลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่ทรงใช้เนื้อหาดังกล่าวเพื่อสื่อนัยเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทย ดังเห็นได้จากข้อความที่ว่า “ฉนั้นได้อเมริกา ฉนั้นประเทศอื่นๆ รวมทั้งสยามด้วย พลเมืองของประเทศย่อมมีเลือดชาติต่าง ๆ ปนมากทั้งนั้น” พระองค์ทรงกล่าวถึง “สยาม” เพื่อสื่อนัยถึงการเมืองการปกครองไทยว่า พลเมืองของประเทศไทยก็ประกอบด้วยคนหลากหลายเชื้อชาติ คำว่ารักชาติจึงไม่สามารถระบุได้ว่ารักชาติไหนเช่นเดียวกับในประเทศสหรัฐอเมริกา

บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* เป็นกลุ่มข้อมูลที่ผสมผสานทั้งความรู้ ความคิดเห็น และลีลาการประพันธ์ซึ่งพระราชวรราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงสร้างสรรค์ขึ้นท่ามกลางบริบททางสังคมที่น่าสนใจ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาเนื้อหาแนวคิดและกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ปรากฏในพระนิพนธ์บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* เพื่อพิสูจน์คุณค่าของพระนิพนธ์ในพระราชวรราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ผู้ทรงสร้างสรรค์เพชรทางปัญญาอันเป็นคุณูปการแก่วงการวรรณคดีไทยจวบจนปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. เนื้อหาและแนวคิดในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* พระนิพนธ์ในพระราชนวรงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์
2. กลวิธีทางวรรณศิลป์ในบทความดังกล่าว

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1. บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* พระนิพนธ์ในพระราชนวรงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ มีเนื้อหาหลากหลาย และมีแนวคิดสำคัญคือการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทยตั้งแต่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

2. ในการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทยในวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* พระราชนวรงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงใช้การให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศควบคู่ไปกับการเสียดสีและการแฝงนัยเป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่สำคัญ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองจากวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* พระนิพนธ์ในพระราชนวรงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ วรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* มีทั้งหมด 5 ชุด ล.อุดมศรี รวบรวมบทความดังกล่าวจากหนังสือพิมพ์ที่พระราชนวรงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงเป็นเจ้าของ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ประมวญมารค (รายสัปดาห์) ประมวญสาร (รายสัปดาห์) และประมวญวัน (รายวัน) ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2477-2486 เรียงลำดับตามปีที่ตีพิมพ์ ดังนี้

ชื่อบทความ	ปีที่ตีพิมพ์
1. เทียบประชาธิปไตยอดีตกับปัจจุบัน (ชุดที่ 1 เรื่องที่ 40)	2478
2. เทียบประชาธิปไตยอดีตกับปัจจุบัน (ชุดที่ 1 เรื่องที่ 42)	2478
3. ธนาธิปไตยยังไม่ตาย	2478
4. ประชาธิปไตยแลหนังสือพิมพ์	2478
5. ศัพท์รอยัลลิสต์	2478

ชื่อบทความ	ปีที่ตีพิมพ์
6. สารกถา	2478
7. หนังสือพิมพ์	2478
8. อิสระของหนังสือพิมพ์ในอเมริกา	2478
9. คำราม	2478
10. นะโปเลียนที่วอเตอร์ลู	2478
11. นางงามกับนะโปเลียน	2478
12. พระมหาสีพระเจ้านโปเลียน ¹ ที่ 3	2478
13. มั่นสมองติกเตเตอร์	2478
14. รู้ใจคน	2478
15. วิธีของหัวหน้าคน	2478
16. แบ่งทรัพย์สินกัน	2478
17. ตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ	2479
18. ปกเถียงกัน (ชุดที่ 2 เรื่องที่ 29)	2479
19. ประชาธิปไตยสองแห่ง	2479
20. ประชาธิปไตยสำเร็จด้วยประมุขดี	2479
21. ฝึกซ้ายฝายขวา	2479
22. ลักษณะปาลีเมนต์ฝรั่งเศส	2479
23. ลักษณะรัฐบาลอเมริกา	2479
24. สารกถา ว่าด้วยประชาธิปไตย	2479
25. หลักบงการประเทศ	2479
26. แข่ง	2479
27. นานาประการ	2479
28. คำแลความ	2479
29.ชาติและอารยะ	2479
30. ประปา	2479
31. สีนบน	2479
32. สก๊อตแลนด์กับอิงแลนด์	2480

¹ สกกดตามต้นฉบับ

ชื่อบทความ	ปีที่ตีพิมพ์
33. ขอโทษ	2480
34. ข่ายลวดและข่ายปิ่น	2480
35. รัฐคดี	2480
36. โรตารีในประเทศเยอรมัน	2480
37. สันนิบาตชาติ	2480
38. สำคัญอะไรที่ชื่อ	2480
39. หมู่ประเทศ “ออสโล”	2480
40. ...สม์	2481
41. การใช้รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส	2481
42. แค้นตอน	2481
43. จอมบงการ	2481
44. ปมด้อย	2481
45. นานาภาษิต	2481
46. สติ	2481
47. อินโดจีนของฝรั่งเศส	2481
48. กฎหมายเป็นกลางของ ส.ป.ร.	2482
49. ดานซิก	2482
50. เบลเยียม	2482
51. มูลเหตุแห่งสงคราม	2482
52. หิริและโอตตปปะ	2482
53. เหตุแห่งความแพ้	2482
54. สิ้นค้าดิบ	2482
55. อารุทธเศรษฐกิจ	2482
56. รัฐแฟรงก์	2483
57. บันทีก	2484
58. ประชาธิปไตยและศึกษา	-
59. ประชาธิปไตยแลความลับ	-
60. รัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ในแผ่นดินพระจอมเกล้า ฯ	-
61. โฆษณาชวนเชื่อ	-

ชื่อบทความ	ปีที่ตีพิมพ์
62. ทายถูกแลหายผิด	-
63. ฝึกฝ้ายตุรกี	-
64. ภัยสามชนิด	-
65. เมื่อวันประกาศสงคราม	-
66. สนวนพฤษศาสตร์	-

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

การเมืองการปกครอง หมายถึง กิจกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจและการบริหารประเทศภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์ที่มนุษย์จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลางของการอยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งสังคมของประเทศใดประเทศหนึ่งและสังคมโลก² เช่น การเลือกตั้ง การจัดตั้งพรรคการเมือง และการเข้าร่วมองค์การระหว่างประเทศ

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การยกตัวอย่างจากวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* ใช้ตัวสะกด การเว้นวรรค และการเน้นข้อความ ตรงตามวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* จำนวน 5 ชุด ตามรายการอ้างอิง ดังต่อไปนี้

พิทยาลงกรณ์, พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. *ผสมผสาน ชุดที่ 1*. ธนบุรี: รวมสาส์น, 2514.

_____ . *ผสมผสาน ชุดที่ 2*. ธนบุรี: รวมสาส์น, 2513.

_____ . *ผสมผสาน ชุดที่ 3*. ธนบุรี: รวมสาส์น, 2513.

_____ . *ผสมผสาน ชุดที่ 4*. พระนคร: ดิลกสาส์น, 2514.

_____ . *ผสมผสาน ชุดที่ 5*. พระนคร: ดิลกสาส์น, 2514.

2. การยกตัวอย่างจากหนังสือและตัวอย่างจากวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* ที่ผู้วิจัยต้องการเน้นข้อความ จะใช้การขีดเส้นใต้

² ประมวลค่านิยามจาก หนังสือการเมืองการปกครองของไทย ของ ลิขิต ธีรเวคิน (2553: 15-16) หนังสือการเมืองและการปกครองของไทย ของ สุขุม นวลสกุล และคณะ (2524: 1-5) และ หนังสือรัฐศาสตร์ = Political science ของ เอกวิทย์ มณีธร (2552: 106-110)

3. ชื่อบทความในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* ผู้วิจัยจะเขียนในเครื่องหมายอัฒประกาศ

4. เนื่องจากพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงพระนิพนธ์วรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* เมื่อ พ.ศ. 2477-2486 ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศให้เปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม” เป็น “ประเทศไทย” ใน พ.ศ. 2482 นั้น ทำให้วรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* ปรากฏคำเรียกชื่อประเทศทั้ง “สยาม” และ “ประเทศไทย” ผู้วิจัยจึงจะใช้คำเรียกชื่อประเทศ “ประเทศไทย” เฉพาะส่วนคำอธิบาย ส่วนเนื้อความที่อ้างอิงจากวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* ใช้คำเรียกชื่อประเทศที่อ้างอิงตามตัวบท ทั้งนี้ ชื่อประเทศ ชื่อเมืองหลวง และคำเรียกชื่อเฉพาะบางคำ ใช้ตัวสะกดหรือการันต์แตกต่างจากภาษาไทยในปัจจุบัน ในวิทยานิพนธ์นี้จึงจะใช้ชื่อประเทศ ชื่อเมืองหลวง ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี และประกาศราชบัณฑิตยสถาน เรื่อง กำหนดชื่อประเทศ ดินแดน เขตการปกครอง และเมืองหลวง และใช้คำเรียกชื่อเฉพาะตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

5. คำว่า “รัฐบาลคณะราษฎร” ในงานวิจัยนี้ หมายถึง รัฐบาลที่จัดตั้งหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งมีสมาชิกคณะราษฎรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรี ได้แก่ รัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา รัฐบาลของพระยาพหลพลพยุหเสนา และรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย

1. สืบค้นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* และจัดจำแนกข้อมูล
3. วิเคราะห์ข้อมูล
4. สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจเนื้อหา แนวคิดและกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ปรากฏในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* พระนิพนธ์ในพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

2. เห็นความสำคัญของบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* พระนิพนธ์ในพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ที่มีต่อสังคมไทยทั้งในบริบทร่วมสมัยและในปัจจุบัน

1.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* มีจำนวนไม่มากนัก ส่วนมากพบงานวิจัยที่ศึกษาพระนิพนธ์ประเภทร้อยกรองในพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ เช่น พระนลคำฉันท์ กนกนคร นอกจากนี้ ยังพบเอกสารหนังสือที่ศึกษาพระประวัติในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นพระบิดาแห่งการสหกรณ์ของไทยและนักหนังสือพิมพ์อีกจำนวนหนึ่ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* มีดังนี้

วิทยานิพนธ์เรื่อง ลักษณะที่ดีเด่นของบทพระนิพนธ์ของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ของ ยุพร อร่ามกุล (2513) มุ่งศึกษาความดีเด่นของพระนิพนธ์ประเภทต่างๆ โดยวิเคราะห์ข้อความจากพระนิพนธ์ประเภทร้อยแก้วและร้อยกรองทั้งหมด

ในงานวิจัยศึกษาวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* เล่มที่ 1-3 อ้างอิงพระนิพนธ์เพื่อแสดงสำนวนโวหารของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ โดยยกข้อความจากเรื่อง หนังสือแลคำพูด และพูดให้นักเรียนฟังที่โรงเรียนวชิราวุธ รวมทั้งวิเคราะห์ว่าวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* แสดงแนวคิดของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ในด้านภาษา ด้านวรรณคดี และด้านการศึกษา โดยอ้างอิงตัวบท 6 เรื่อง ได้แก่ นิราศนรินทร์ หนังสือและนักกลอน อ่านหนังสือ ผสมผสาน อพยพ และประสพย์ ประสพ ประสบ วิทยานิพนธ์เล่มนี้ไม่ได้กล่าวถึงวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* อย่างละเอียด เนื่องจากต้องการศึกษาคุณค่าของลักษณะพระนิพนธ์ในพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทั้งหมด

วิทยานิพนธ์เรื่อง ร้อยแก้วแนวขบขันของไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ของ ไกล่รุ่ง อามระดิษ (2533) มุ่งศึกษาองค์ประกอบและลักษณะเด่นของร้อยแก้วแนวขบขันของไทย ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดที่ปรากฏกับบริบทสังคมในสมัยนั้น

วิทยานิพนธ์นี้ศึกษาพระนิพนธ์จากวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* จำนวน 6 เรื่อง เพื่อเสนอตัวอย่างบทความที่แสดงแก่นเรื่องล้อเลียนวรรณกรรม คือ เรื่อง “โอวาทแก่ชายหนุ่ม” และแก่นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาของการรับอารยธรรมตะวันตก คือ เรื่อง “ดาวพลุหัทธเป็นมุล” รวมถึงตัวอย่างพระนิพนธ์ที่มีลักษณะเด่นทางองค์ประกอบอื่นๆ ได้แก่ เรื่อง “นายตุ้ยนักสืบ” “คุณฉก” “แจวเรือจ้าง” และ “เศรษฐีพิชฌุโลก” อีกทั้งกล่าวถึงพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ในฐานะนักประพันธ์ยุคหลักวิทยาลึถึงชวนหัว เรื่องขบขันของพระองค์แสดงทัศนะและปัญหาเกี่ยวกับการรับอารยธรรมตะวันตกไว้ด้วย

หนังสือเรื่อง ชีวิตและงานของ น.ม.ส. ของ ประพัฒน์ ตริณรงค์ (2504) วิเคราะห์คุณค่าของวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* ในฐานะวรรณกรรมที่สะท้อนความเป็นนักหนังสือพิมพ์ของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ โดยแทรกประวัติการนิพนธ์พร้อมทั้งรวบรวมและสรุปความจากพระนิพนธ์บางส่วนจากวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* ชุดที่ 1-3

หนังสือเรื่องนี้เห็นว่าวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* มีเนื้อหาออกไปในเชิงวิจารณ์ จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ วิจารณ์ศัพท์ วิจารณ์เหตุการณ์ และวิจารณ์บุคคล โดยเน้นเรื่องการวิจารณ์ศัพท์ ซึ่งได้อ้างถึงประกาศเรื่องสมาคมภาษาไทย ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ เพื่อสนับสนุนข้อสันนิษฐานว่าเหตุที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงสนพระทัยเรื่องศัพท์นั้นเป็นเพราะพระองค์ทรงสืบทอดเจตนารมณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จากนโยบายเรื่องการอนุรักษ์ภาษาไทย

วรรณคดีการเมืองเรื่องสามกรุง ของ ยุพร แสงทักษิณ (2538) หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์รายงานผลการวิจัยเรื่อง “สามกรุง, วรรณคดีวิจารณ์การเมือง : แนวคิด และกลวิธีนำเสนอ” มุ่งศึกษาพระนิพนธ์เรื่องสามกรุง ร่วมกับพระประวัติและบริบทสังคมในสมัยที่แต่ง เพื่อแสดงให้เห็นว่าวรรณคดีเรื่องนี้แสดงนัยทางการเมืองของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ คือการวิจารณ์จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นผู้นำในสมัยนั้น และเป็นผู้ทำให้ประเทศไทยต้องเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 กับประเทศญี่ปุ่น

งานวิจัยเรื่องนี้ยกตัวอย่างพระนิพนธ์จากวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* เพื่อสะท้อนตัวตนของพระองค์ในฐานะนักหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ยังได้ศึกษาบทความจากวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* จำนวน 5 เรื่อง โดยวิเคราะห์ร่วมกับบริบทสังคมสมัยนั้นที่มีการควบคุมการเสนอข่าวไม่ให้ขัดแย้งกับรัฐบาล เป็นเหตุให้พระองค์ท่านทรงเสนอความคิดผ่านการยกตัวอย่างจากประเทศอื่นเป็นอุทาหรณ์

เปรียบเทียบ เช่น เมื่อทรงต้องการวิจารณ์การจำกัดเสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย ก็ทรงพระนิพนธ์เรื่อง “อิสระของหนังสือพิมพ์ในอเมริกา” เพื่อทรงนำเรื่องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในประเทศสหรัฐอเมริกามาเปรียบเทียบ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดดังกล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มีผู้ศึกษาวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* ไว้พอสมควร แต่ส่วนใหญ่เป็นการยกตัวอย่างจากพระนิพนธ์ประกอบพระประวัติในด้านที่ทรงเป็นนักหนังสือพิมพ์ หรือศึกษาคุณค่าด้านความรู้จากเนื้อหาบางส่วนของวรรณกรรม อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ยังไม่มีการศึกษาวิถีทางวรรณศิลป์และแนวคิดในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน*อย่างละเอียด งานวิจัยที่ใกล้เคียงมากที่สุด คือ วรรณกรรมการเมืองเรื่องสามกรุง ของยุพธาสถิตย์ ที่สะท้อนให้เห็นว่าพระราชวรรังษีเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงเสนอแนวคิดทางการเมืองของพระองค์ในวรรณกรรมชุดนี้ผ่านกลวิธีทางภาษา เพื่อแอบแฝงข้อวิจารณ์ที่ขัดแย้งกับรัฐบาลในสมัยนั้น งานวิจัยเรื่องนี้กล่าวถึงวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* เพื่อประกอบพระประวัติเป็นสำคัญ แต่ยังไม่ได้ศึกษาแนวคิดอื่นๆที่ปรากฏในวรรณกรรมชุดนี้

ผู้วิจัยเชื่อว่าการศึกษาแนวคิดและกลวิธีทางวรรณศิลป์ของบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* พระนิพนธ์ในพระราชวรรังษีเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ จะช่วยแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดกับพระประวัติและบริบทสังคม เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าพระราชวรรังษีเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงเป็นพระอนุวงศ์ที่ทรงห่วงใยความเจริญก้าวหน้าของชาติไทยอย่างยิ่ง

บทที่ 2

ภูมิหลังของบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสาน

2.1 พระประวัติของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ เป็นพระโอรสในกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญและคุณจอมมารดาเลี่ยม ทรงพระนามเดิมว่า พระองค์เจ้ารัชณีแจ่มจรัส ประสูติเมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2419 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ยุพร แสงทักษิณ, 2538: 109)

ในสมัยที่ยังทรงพระเยาว์ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงฝึกอ่านเขียนกับคุณจอมมารดาและพระญาติจนอ่านได้คล่อง เมื่อพระชันษาได้ 10 ขวบ คือใน พ.ศ. 2429 จึงได้เสด็จเข้าเป็นนักเรียนประจำโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ซึ่งขณะนั้นเป็นโรงเรียนอยู่ในพระบรมมหาราชวัง (ประทีป วาทิกทินกร, 2548: 11) พระองค์ทรงเล่าความทรงจำในสมัยที่ทรงเป็นนักเรียนโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบไว้ในเรื่อง “ความระลึกของนักเรียนสวนกุหลาบเดิม” ความตอนหนึ่งได้เล่าถึงการเรียนภาษาอังกฤษ ไว้ดังนี้

ครูภาษาอังกฤษคนแรกที่ข้าพเจ้าเห็นที่สวนกุหลาบ ชื่อ มิสเตอร์ ทอมสัน...ครูอังกฤษคนที่ 2 ชื่อมิสเตอร์ กรีน เป็น เอ็ม.เอ. มาจากออกซฟอร์ด...ครูภาษาอังกฤษคนที่ต่อจากสมิเชียว เป็นผู้สอน เอ.บี. ให้ข้าพเจ้าจนจบใช้แต่แต่เพียง เอ.บี. เท่านั้น ที่จริงแก่ได้สอนให้รู้พอควรแก่เวลาที่เรียน แก่ไม่ได้เป็น เอ็ม.เอ. มาจากออกฟอร์ดหรือฟอร์ดหรือจากไหน...ครูคนนั้นสอนให้นักเรียนพูดและอ่านอังกฤษพอใช้ได้หลายคน คำอังกฤษธรรมดาแกคงจะสอนถูกทั้งนั้น (แก่เป็นคนอังกฤษ)...ข้าพเจ้าเองเข้าใจว่า ได้เรียนภาษาอังกฤษกับครูคนนั้นได้เนื้อหนักว่าคนอื่นๆในกรุงเทพฯ ๖

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 146-147)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงได้เรียนภาษาอังกฤษจากครูชาวต่างชาติมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ความรู้ทางภาษาอังกฤษนั้นได้ช่วยให้พระองค์ทรงก้าวหน้าในงานราชการ กล่าวคือหลังจากที่ทรงจบการศึกษาจากโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบแล้ว พระองค์ก็ได้ทรงเข้ารับราชการในกระทรวงธรรมการ เมื่อ พ.ศ. 2436 ซึ่งขณะนั้นทรงมีพระชันษาได้ 16 ปี ระหว่างที่ทรงรับราชการ

ในกระทรวงธรรมการนั้น พระองค์ได้ทรงทำความรู้จักและทรงสนทนากับชาวอังกฤษในกระทรวงตลอดมา ต่อมา เมื่อทรงได้พบกับ มิตเชล อินเนส ที่ปรึกษากระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ซึ่งได้แจ้งแก่พระองค์ว่าต้องการคนที่เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษมาช่วยงานที่กระทรวง พระองค์จึงทรงได้ย้ายไปรับราชการที่กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ใน พ.ศ. 2439³

ในปี พ.ศ. 2440 พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ได้ทรงรับราชการเป็นล่ามที่กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ พระองค์ทรงปฏิบัติราชการเป็นอย่างดีจนที่ปรึกษากระทรวงพระคลังมหาสมบัติได้เข้าไปทูลปรารภต่อเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติว่าควรส่งพระองค์ไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษสักระยะหนึ่งก็จะได้คนดีที่สามารถมาใช้ราชการในวันหน้า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ตามเสด็จพระราชดำเนินประพาสทวีปยุโรปในปีนั้น และพระองค์ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เสด็จอยู่ทรงเล่าเรียนต่อไปในประเทศอังกฤษ (พระประวัติและพระนิพนธ์ของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2491: (15))

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงสอบไล่ได้เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเคมบริดจ์เมื่อ พ.ศ. 2440 แต่ไม่นานนักพระองค์ก็ทรงถูกเรียกตัวกลับเนื่องจากความจำเป็นทางราชการ ทำให้พระองค์ต้องเสด็จกลับไทยก่อนที่จะทรงสำเร็จการศึกษา

ตั้งแต่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์เสด็จกลับมาทรงรับราชการใน พ.ศ. 2442 พระองค์ก็ได้ทรงช่วยพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของไทยในตำแหน่งสำคัญต่างๆ เช่นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงรับตำแหน่งผู้ช่วยกรมตรวจและกรมสารบาญชี ซึ่งต่อมาได้ทรงเลื่อนตำแหน่งเป็นปลัดกรมธนบัตร พระองค์ทรงรับหน้าที่ดำเนินการจัดพิมพ์ธนบัตรแทนเงินตรากระดาษออกใช้เป็นครั้งแรกในประเทศไทย ใน พ.ศ. 2444

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2454 พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ได้ทรงรับตำแหน่งองคมนตรี จากนั้นใน พ.ศ. 2458 พระองค์ทรงย้ายไปรับตำแหน่งอธิบดีกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ ทำให้ได้ทรงศึกษาหลักสหกรณ์ของประเทศต่างๆ

³ สรุปลงความจากหนังสือชีวิตและงานของ น.ม.ส. ของประพัฒน์ ตรีณรงค์ (2515, 41-46)

จนได้ทรงก่อตั้งสหกรณ์ในประเทศไทยขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2459 (พระประวัติและพระนิพนธ์ของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2491: (40))

ต่อมาเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 ประเทศไทยได้ประกาศสงครามกับประเทศเยอรมนี ออสเตรียและฮังการีในสงครามโลกครั้งที่ 1 พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ในฐานะที่ทรงเป็นอธิบดีกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์จึงได้ทรงรับตำแหน่งเจ้าพนักงานผู้พิทักษ์ทรัพย์ของชาติศัตรูโดยตำแหน่ง พระองค์ทรงปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเรียบร้อย รอบคอบและเที่ยงธรรมเป็นอย่างยิ่ง แม้แต่ชาวเยอรมันซึ่งเป็นชนชาติศัตรู ก็ยังยกย่องสรรเสริญพระองค์เมื่อสิ้นสุดสงคราม (ประทีป วาทิกทินกร, 2548: 17)

จากนั้น พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณได้ทรงรับตำแหน่งเป็นกรรมการและที่ปรึกษาของสภาเผยแผ่พาณิชย์ และกระทรวงพาณิชย์ ทั้งยังได้ทรงขึ้นเป็นรองเสนาบดีกระทรวงพาณิชย์

ในรัชสมัยต่อมา เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขึ้นครองราชย์ ได้มีการตัดรายจ่ายครั้งใหญ่ที่สุด ทำให้สภาเผยแผ่พาณิชย์ ยกเลิกไป พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ จึงได้ทรงย้ายไปรับตำแหน่งอุปนายกแผนกวรรณคดีแห่งราชบัณฑิตยสภา ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้ฝึกการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยได้ทรงคัดเลือกข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่เคยอยู่ในคณะองคมนตรี ตั้งให้เป็น “กรรมการองคมนตรี⁴” พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงได้รับเลือกให้เป็นสภานายกซึ่งเป็นชื่อตำแหน่งประธานของกรรมการองคมนตรีถึง 2 สมัย จนกระทั่งคณะราษฎรปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย กรรมการองคมนตรีจึงได้ยุติบบาทลงในที่สุด

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงเป็นสภานายกแห่งราชบัณฑิตยสภาแทนสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ปีต่อมาได้มีการจัดระเบียบงานใหม่และเปลี่ยนชื่อจาก “ราชบัณฑิตยสภา” มาเป็น “ราชบัณฑิตยสถาน” พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณจึงได้ถวายบังคมลาออกจากราชการ (สดุภณ จังกาจิตต์, 2541: 13)

⁴ ที่ประชุมของกรรมการชุดนี้เรียกว่า “กรรมการองคมนตรีสภา” เป็นที่ทดลองวิธีจัดตั้งรัฐสภาของประเทศไทยในอนาคตนั่น (เฉลิม วุฒิชัย, 2531: 7)

ใน พ.ศ. 2477 พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงได้ตั้งโรงพิมพ์สำนักประมวญขึ้นตามชื่อถนนหน้าวังประมวญซึ่งเป็นที่ประทับ ในช่วงเวลาดังกล่าว พระองค์ได้ทรงออกหนังสือพิมพ์ที่ทรงเป็นเจ้าของคือ **ประมวญวัน ประมวญสาร และประมวญมารค** ทั้งยังทรงพระนิพนธ์วรรณกรรมเรื่องสำคัญคือเรื่อง “**สามกรุง**” จนกระทั่งในวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2488 พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ได้สิ้นพระชนม์ สิริพระชันษา 68 ปี

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงเป็นเจ้านายในราชวงศ์จักรีที่ทรงสร้างคุณูปการให้แก่ประเทศชาตินานัปการ ไม่เพียงแต่ด้านงานราชการเท่านั้น พระองค์ยังทรงพระนิพนธ์วรรณกรรมที่มีคุณค่าแก่วงวรรณคดีไทยจำนวนมาก โดยทรงใช้พระนามแฝงว่า “**น.ม.ส.**” พระนิพนธ์ร้อยกรองของพระองค์ เช่น กนกนคร พระนลคำฉันท์ และสามกรุง มีเนื้อหาและสำนวนภาษาที่งดงามโดดเด่นและมีผู้ศึกษาไว้เป็นจำนวนมาก

ในบรรดาพระนิพนธ์ทั้งหลายของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ พระนิพนธ์รูปแบบบทความหนังสือพิมพ์เป็นพระนิพนธ์ประเภทแรกที่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณชน แม้ในช่วงที่ทรงออกจากราชการแล้วนั้น พระองค์ก็ยังทรงพระนิพนธ์บทความหนังสือพิมพ์อย่างจริงจัง ดังเห็นได้จากการก่อตั้งหนังสือพิมพ์สำนักประมวญอันเป็นที่มาของวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* กล่าวได้ว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงสนพระทัยงานด้านหนังสือพิมพ์เป็นอย่างมาก ดังที่ ประพัฒน์ ตรีณรงค์ (2504: 304) ย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของพระนิพนธ์รูปแบบนี้ไว้ว่า “ชีวิตและงานของ น.ม.ส. ที่คลุกคลีอยู่กับหนังสือพิมพ์ ตั้งแต่ พ.ศ.2478 ถึง 2483 รวมเวลาทั้งหมด 20 ปีเศษ ซึ่งควรนับได้ว่าเป็นเวลาไม่น้อยเลย”

จากการศึกษาพระประวัติ อาจกล่าวได้ว่าพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงคลุกคลีกับหนังสือพิมพ์มากกว่า 20 ปี เนื่องจากทรงเริ่มงานด้านหนังสือพิมพ์ตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทรงส่งเรื่องเพื่อตีพิมพ์ในหนังสือ “**วชิรญาณ**⁵” ซึ่งเป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมในหมู่เจ้านายสมัยนั้น พระองค์ทรงเล่าถึงความทรงจำในครั้งนั้นไว้ว่า

⁵ ผู้วิจัยจัดเรื่องพระนิพนธ์เรื่องในหนังสือวชิรญาณในพระประวัติด้านหนังสือพิมพ์ โดยอ้างอิงการศึกษาพระประวัติในฐานะนักหนังสือพิมพ์ จากหนังสือวรรณคดีการเมืองเรื่อง สามกรุง ของ ยุพร แสงทักษิณ (2543: 138-139)

เมื่อพระนิพนธ์ได้ลงพิมพ์เป็นครั้งแรกในหนังสือนั้น รับผิดชอบว่า “ปลื้มใจราวกับอะไรดี” แต่บรรณาธิการไม่ยอมเชื่อยาวนานว่าท่านเป็นผู้นิพนธ์หนังสือนั้น หาว่าผู้ใหญ่เขียนให้ พระองค์ท่านเป็นเพียงผู้คัดส่งมา ตั้งแต่นั้นเลยทำให้ทรงขยันเขียนหนังสือส่งบ่อยเข้าอีกจนบรรณาธิการเชื่อ

(พระประวัติและพระนิพนธ์ของพระราชนวรงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2491: 92)

พระองค์ทรงพระนิพนธ์เรื่องดังกล่าวในปีใดนั้นยังไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด จากการศึกษาพระประวัติร่วมกับระยะเวลาที่หนังสือวิจิตรนิพนธ์ตีพิมพ์ สันนิษฐานได้ว่าน่าจะอยู่ในช่วงหลัง พ.ศ. 2436 ซึ่งตรงกับช่วงที่พระองค์ทรงเข้ารับราชการแล้ว แต่พระนิพนธ์ที่ส่งตีพิมพ์ในวิจิตรนิพนธ์เป็นอันต้องยุติลงเมื่อพระองค์ต้องเสด็จไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษใน พ.ศ. 2440 แต่กระนั้นก็ได้ทำให้พระองค์ทรงละทิ้งความสนพระทัยด้านหนังสือพิมพ์ เพราะหลังจากที่เสด็จกลับมารับราชการที่เมืองไทยใน พ.ศ. 2442 ก็ได้ทรงร่วมกับพระสหายออกหนังสือพิมพ์รายเดือนชื่อ “ลักวิททยา” ซึ่งมีความน่าสนใจดังนี้

หนังสือพิมพ์ลักวิททยาเป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่านและแพร่หลายอย่างรวดเร็ว เพราะเป็นของแปลกและมีแนวโน้มในวงการหนังสือพิมพ์ยุคนั้น เพราะผู้จัดทำเป็นนักเรียนที่กลับมาจากเมืองนอก และเป็นหนังสือพิมพ์ที่ออกมาเพื่อล้อคนที่ลอกเอาเรื่องของคนอื่นมาเป็นของตน

(ประพัฒน์ ตริณรงค์, 2504: 389)

หนังสือพิมพ์ลักวิททยาไม่ได้มีความโดดเด่นเฉพาะด้านการล้อเลียนเท่านั้น แต่ยังเป็นหนังสือที่ตีพิมพ์เรื่องแต่งและเรื่องแปลจากภาษาต่างประเทศ อย่างเช่นเรื่องความพยาบาทของ แม่วัน และเรื่อง คุณย่าเพ็ง ของเขี้ยวหวาน ทำให้ลักวิททยาได้รับความนิยมอย่างมากในหมู่นักเรียนนอกในสมัยนั้น แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าพระราชนวรงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงออกหนังสือพิมพ์ลักวิททยาได้เพียง 2 ปีก็เป็นอันต้องเลิกไปเนื่องจากพระองค์และคณะผู้จัดทำมีภาระงานทางราชการไม่สามารถปลีกเวลามาทำหนังสือพิมพ์ได้เช่นเดิม

แม้ว่าหนังสือพิมพ์ลักวิททยาจำต้องเลิกกิจการไปแล้ว แต่ชื่อเสียงของพระราชนวรงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ และความนิยมของประชาชนที่มีต่อหนังสือพิมพ์ก็ยังคงไม่เสื่อมคลาย ด้วยเหตุนี้ใน พ.ศ. 2448 พระราชนวรงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์และคณะจึงได้ทำหน้าที่บรรณาธิการของ

หนังสือพิมพ์ “**ทวีปัญญา**” อีกครั้งในช่วงที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินตรวจหัวเมืองต่างจังหวัดเป็นเวลา 6 เดือน เฉลิม วุฒิโมชิต (2531: 18) กล่าวถึงเหตุที่ทรงได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยว่า

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็โปรดหนังสือ ลัทธิวิทยา และจากที่ได้ทรงเห็นฝีมือของคณะผู้จัดทำ จึงไว้วางพระราชหฤทัยมอบหมายให้พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์และคณะรับช่วงงานหนังสือ **ทวีปัญญา**

หลังจากนั้นไม่นาน พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงออกหนังสือชื่อ “**นิทรานุเคราะห์**” เมื่อ พ.ศ. 2450 หนังสือนิทรานุเคราะห์มีลักษณะคล้ายกับหนังสือพิมพ์ลัทธิวิทยา แต่เนื่องจากพระองค์ทรงพระนิพนธ์ขึ้นในช่วงที่ทรงรับตำแหน่งอธิบดีกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ ซึ่งมีภาระงานราชการอย่างหนักจึงจำต้องเลิกการออกหนังสือนิทรานุเคราะห์ในปีเดียวกัน

หลังจากนั้น พระองค์ทรงพระนิพนธ์เรื่องที่เป็นวรรณคดีร้อยกรองหลายเรื่อง เช่น พระนลคำฉันท์ นิทานเวตาล และกนกนคร แต่ในช่วงเวลานั้นพระองค์ก็ได้ทรงพระนิพนธ์ปาฐกถาเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ เรื่อง “**หลักและธัมมะแห่งหนังสือข่าว**” ทรงแสดงปาฐกถาเรื่องนี้เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2470 ณ สามัคยาจารย์สมาคม เนื้อหาของปาฐกถาแบ่งเป็นตอนๆ กล่าวถึงกำเนิดหนังสือข่าว ความสามารถของนักข่าว และการเลือกข่าว เช่นว่า

หนังสือข่าวเป็นผู้เข้ารับหน้าที่โดยความสมัครของตนเอง คือหน้าที่ที่จะนำข่าวมากล่าวให้ประชุมชนซื้อหนังสืออ่าน ก็คือมีศรัทธาว่าหนังสือฉบับนั้นปฏิบัติหน้าที่ด้วยดี คือนำข่าวจริงมากล่าว และแสดงความเห็นที่ถูกต้องเป็นต้น ถ้าข่าวเป็นข่าวไม่จริง ความเห็นเป็นความเห็นเหลวไหล ก็ทำให้เสียศรัทธา เป็นการล่อลวงผู้เชื่อ ใช้ไม่ได้

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2472: 103)

ใจความสำคัญเหล่านี้ล้วนสะท้อนถึงความเป็นนักหนังสือพิมพ์ของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ที่นอกจากจะทรงเชี่ยวชาญการนิพนธ์เรื่องราวต่างๆ ในหนังสือพิมพ์แล้วพระองค์ยังได้ทรงวางมาตรฐานและจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์ด้วย นับเป็นการสร้างคุณูปการแก่วงการหนังสือพิมพ์ของไทยเป็นอย่างยิ่ง

ความสนพระทัยในกิจการหนังสือพิมพ์ของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ปรากฏเด่นชัดมากขึ้นเมื่อทรงออกหนังสือพิมพ์ขึ้นเองในพ.ศ. 2477-2486 โดยทรงนำชื่อ “ประมวญ” ซึ่งเป็นชื่อโรงพิมพ์และชื่อถนนวังของพระองค์ตั้งอยู่มาใช้หน้าหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับ ได้แก่ ประมวญมารค ประมวญสาร และประมวญวัน หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับนี้ได้รับความนิยมจากผู้อ่านอย่างมาก จึงเป็นที่มาของวรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน* ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อลักษณะของบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน*เป็นลำดับถัดไป

2.2 บริบทสังคมไทยสมัยที่แต่งบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผลสมผลสวน*

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงพระนิพนธ์บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน* ใน พ.ศ. 2477-2486 บริบทของสังคมไทยในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์เป็นช่วงที่ประเทศไทยเพิ่งใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเพียง 2 ปี หลังจากคณะราษฎรปฏิวัติการปกครองไทยเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2475 นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (2540: 322) เล่าถึงการเมืองการปกครองของไทยภายหลังการปฏิวัติ ว่า

การปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 เป็นการเปลี่ยนแปลงรัฐ การจัดการปกครองระบบราชการ และความคิดทางการเมืองในทั้งรูปหรือทั้งระบอบ แต่มิได้หมายความว่าสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่จะมีเสถียรภาพ ความมั่นคงหรือมีกฎเกณฑ์เรียบร้อยโดยทันที ในทางตรงกันข้าม ผลที่เกิดขึ้นเต็มไปด้วยความขัดแย้งแตกแยก และบาดหมางใจภายในกลุ่มผู้นำส่วนต่างๆ

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า การปฏิวัติในครั้งนั้นไม่ได้ทำให้การเมืองการปกครองของไทยมีกฎเกณฑ์เรียบร้อยหรือมีเสถียรภาพ แต่กลับ “เต็มไปด้วยความขัดแย้งแตกแยก และบาดหมางใจภายในกลุ่มผู้นำส่วนต่างๆ” ดังเห็นได้ว่า ใน พ.ศ. 2477 ที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงพระนิพนธ์บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน*นี้ ประเทศไทยมีนายกรัฐมนตรีมาแล้ว 2 คน คือ พระยามโนปกรณนิติธาดา และพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา และในปีเดียวกันนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงสละราชสมบัติเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477

ความวุ่นวายภายหลังการปฏิวัติไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองเท่านั้น เพราะแม้แต่นักหนังสือพิมพ์ก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วย ดังที่ สุกัญญา ติระวนิช (2520: 137-138) กล่าวว่าหนังสือพิมพ์หลังการปฏิวัติ ใน พ.ศ. 2475 ได้แบ่งเป็นหลายฝ่าย เช่น “ฝ่ายนิยมกษัตริย์” และ “ฝ่ายไม่นิยมกษัตริย์” ดังนี้

ในปี 2475 และหลังการปฏิวัติแล้วใหม่ๆ หนังสือพิมพ์เริ่มแบ่งเป็นหลายฝักหลายฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายอิสระ ฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายเป็นกลาง ฝ่ายนิยมกษัตริย์ และฝ่ายไม่นิยมกษัตริย์

...การปฏิวัติปี 2475 เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดความผันผวนอันยิ่งใหญ่ในวงการหนังสือพิมพ์อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

การที่หนังสือพิมพ์แบ่งเป็นหลายฝ่ายเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากความต้องการแสดงความเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งมีฝ่ายทั้งที่เห็นด้วยและคัดค้าน คณะราษฎรจึงประกาศใช้พระราชบัญญัติสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2475 สาระสำคัญของพระราชบัญญัตินี้ อยู่ในมาตราที่ 4 และ 5 ซึ่งระบุถึงลักษณะของข้อความบางประการซึ่งเกี่ยวข้องกับเอกสารของราชการ ข้าราชการ และชาวต่างประเทศ จึงให้หนังสือพิมพ์ส่งข่าวประเภทนี้ให้ทางการตรวจและเผยแพร่หลังจากได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น (พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม, 2520: 41) ต่อมาในสมัยรัฐบาลของพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2476 ซึ่งให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานการพิมพ์ในการถอดถอนใบอนุญาตจัดตั้งโรงพิมพ์โดยมีข้อกำหนดหรือไม่มีข้อกำหนดก็ได้ (นิภาพร รัชตพัฒนากุล และคณะ 2549: 139)

ใน พ.ศ. 2481 เป็นปีที่ผู้นำคนสำคัญได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีคนที่ 3 ของไทย ธาณี สุขเกษม (2556: 136) ได้กล่าวถึงจอมพล ป. พิบูลสงครามว่าเป็นนายกรัฐมนตรีที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ดังนี้

พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม (ภายหลังได้เลื่อนยศเป็นจอมพล) ถือได้ว่าเป็นนายกรัฐมนตรีที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่ โดยใช้นโยบายการสร้างชาติหรือชาตินิยม มีการเปลี่ยนชื่อประเทศสยามเป็นประเทศไทย มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมอย่างมากมากรวมทั้งการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่สองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

อันที่จริงแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถือเป็นผู้ร่วมก่อตั้งคณะราษฎรตั้งแต่เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ได้ประชุมกลุ่มนักเรียนไทยในประเทศฝรั่งเศส เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2469 หลังจากระเบิดการศึกษาจากประเทศฝรั่งเศส จอมพล ป. พิบูลสงครามได้รับหน้าที่เป็นกลุ่มเคลื่อนไหววางแผนและแสวงหาสมาชิกเพื่อดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของคณะราษฎร (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, 2544: 21)

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เริ่มเผยแพร่แนวคิดชาตินิยมตั้งแต่สมัยที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ใน พ.ศ. 2477 วิธีการเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม คือ การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ ทั้งจากการกล่าวสุนทรพจน์ และการตีพิมพ์บทความในหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้หลวงพิบูลสงครามยังได้สั่งให้ฉายภาพยนตร์เรื่อง “ฉลองรัฐธรรมนูญ” โดยให้ฉายตามกองทัพต่างๆ เพื่อปลุกใจให้รักชาติและเผยแพร่ประชาธิปไตย⁶

แสงเดือน ไสยวงศ์ (2534: 113) ศึกษาเรื่องการขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม (พ.ศ.2469-2481) กล่าวถึงลักษณะแนวคิดชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่เน้นเรื่องความสำคัญของ “ทหาร” ที่มีต่อชาติบ้านเมือง ว่า

การเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม - ทหารนิยม ในหมู่ประชาชน จะมุ่งเน้นให้ราษฎรรักชาติ นิยมการทหาร เห็นความสำคัญ ความจำเป็น และประโยชน์ของทหารที่มีต่อชาติ เอกราชของชาติ และความเป็นอยู่ของราษฎรภายในชาติ ทหารไม่อาจจะแยกออกไปจากประชาชน ทหารเปรียบได้กับรั้ว คนที่อาศัยอยู่ในบ้านคือประชาชน ดังนั้นการช่วยกิจการทหารเท่ากับช่วยชาติทางหนึ่ง

หลังจากขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้เพียง 1 ปี จอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้ดำเนินนโยบายชาตินิยม โดยเริ่มจากการเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม” มาเป็น “ไทย” เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2482 (แถมสุข นุ่มนนท์, 2524: 36) นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับเพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี เพื่อให้สอดคล้องกับคำว่า “ไทย” โดยตัดชื่อ “สยาม” ออก และจัดให้มีการประกวดแต่งเพลงชาติโดยกำหนดว่า ในเนื้อเพลงนั้นจะต้องปลุกใจให้คนรักชาติภูมิใจใน

⁶ สรุปลงความจากวิทยานิพนธ์เรื่องการขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม (พ.ศ. 2469-2481). ของแสงเดือน ไสยวงศ์ (2534, 111-113)

ชาติของตน (จุลลา งอนรณ,2513: 70) จอมพล ป. พิบูลสงคราม ใช้ลัทธิชาตินิยมหรือความรู้สึกชาตินิยมในการชักชวนให้คนไทยร่วมกันเคลื่อนไหวในการเรียกร้องดินแดนอินโดจีนของฝรั่งเศสคืนมาเป็นของไทย เริ่มต้นขึ้นใน พ.ศ. 2483

การเรียกร้องดินแดนคืนในครั้งนั้นสัมพันธ์กับเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 กล่าวคือ ในช่วงเวลาที่จอมพล ป. พิบูลสงครามดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนี้ เป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เริ่มต้นขึ้นในยุโรปเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ.2482 และเมื่อสงครามครั้งนี้ได้กลายเป็นสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยก็ประกาศตนเป็นกลางในทันที การสู้รบในยุโรปปรากฏผลว่าฝ่ายฝรั่งเศสกำลังเพลี่ยงพล้ำ ทำให้ฝ่ายเยอรมันเข้ายึดครองได้ กรณีดังกล่าวนี้ ย่อมส่งผลต่ออิทธิพลของฝรั่งเศสในซีกโลกต่างๆ มีอาณานิคมอยู่ รวมทั้งภูมิภาคอินโดจีนด้วย ดังนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงใช้สถานการณ์ดังกล่าว ดำเนินนโยบายเรียกร้องดินแดนคืนจากประเทศฝรั่งเศส ทำให้เกิดกรณีพิพาทบริเวณชายแดนไทย-ฝรั่งเศส ที่มีการสู้รบรุนแรงจนเป็นสงครามอินโดจีนในที่สุด (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2544: 265) เริ่มจากประเทศฝรั่งเศสได้ทิ้งระเบิดสนามบินไทยที่จังหวัดจันทบุรี ตั้งแต่วันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2483 การสู้รบยังคงดำเนินถึงวันที่ 5 มกราคม พ.ศ.2484 (สดใส ชันติวรพงศ์, 2520: 186-187)

กรณีพิพาทครั้งนี้ ประเทศญี่ปุ่นได้เข้ามาแทรกแซงโดยเสนอตนเป็นผู้ไกลเกลี่ย จนท้ายที่สุดประเทศญี่ปุ่นได้จัดให้มีการลงนามสงบศึกขาระหว่างไทยกับฝรั่งเศส รวมถึงการลงนามในอนุสัญญากรุงโตเกียว เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2484 ทำให้ฝรั่งเศสต้องยอมยกดินแดนบางส่วนของอินโดจีนรวมทั้งดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงให้แก่ไทยด้วย (พัชรี สีโรรส และคณะ, 2544: 53-54) สงครามอินโดจีนในครั้งนั้น ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นและรัฐบาลไทยมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากขึ้น ดังเห็นได้ชัดเจนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

สงครามโลกครั้งที่ 2 เริ่มขึ้นในพ.ศ. 2482 รัฐบาลญี่ปุ่นยื่นข้อเสนอหลายประการหนึ่งนั้นคือ ให้ไทยร่วมมือกับประเทศญี่ปุ่นประกาศสงครามกับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ นอกจากนี้ประเทศญี่ปุ่นยังได้ขอกู้เงินจากไทยจำนวนมากเพื่อใช้จ่ายภายในกองทัพญี่ปุ่นระหว่างที่อยู่ในประเทศไทย เหตุการณ์นี้ทำให้เกิดความขัดแย้งในรัฐบาล เนื่องจากนายปรีดี พนมยงค์ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในขณะนั้นปฏิเสธการให้เงินกู้ ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม สนับสนุนประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่แรกเริ่ม สั่งปลดนายปรีดี พนมยงค์และอนุมัติเงินกู้ให้แก่ประเทศญี่ปุ่นในที่สุด แม้ว่าไทยจะพยายามเลี่ยงหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมสงครามโลกในช่วงแรก แต่ท้ายที่สุดรัฐบาล

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้ประกาศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 กับประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 (กนดธีร์ ศุภมงคล, 2533: 56)

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ออกกฎระเบียบเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์มากขึ้น โดยบังคับหนังสือพิมพ์เสนอข่าวสงครามที่ต้องสนับสนุนฝ่ายญี่ปุ่นเท่านั้น ทำให้หนังสือพิมพ์หลายฉบับเริ่มใช้นิตานแฝงเพื่อแสดงความคัดค้าน ต่างจากหนังสือพิมพ์**ประมวญวัน** ที่พระราชารวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงนำข่าวจากฝ่ายสัมพันธมิตรมาเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ของพระองค์ ดังที่ พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม (2520: 67) กล่าวว่า

รัฐบาลห้ามลงห้ามที่เกี่ยวกับสัมพันธมิตรในทางที่ตีอย่างเด็ดขาด ให้ลงข่าวเฉพาะความเสียหายของสัมพันธมิตร รวมทั้งห้ามรับฟังสถานีวิทยุต่างประเทศใดๆ นอกจาก “โตเมอิ” ของญี่ปุ่น แต่ก็ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์อย่าง **ประมวญวัน** ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ (น.ม.ส.) ก็ลักลอบรับฟังวิทยุจากสัมพันธมิตร และมักได้ข่าวซึ่งฝ่ายอักษะต้องการปกปิดอยู่เสมอ

ฝ่ายญี่ปุ่นรับรู้การเสนอข่าวของพระราชารวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ แต่เนื่องจากเกรงใจว่าพระองค์เป็นพระอนุวงศ์ หากกระทำการใดลงไปอาจจะกระทบกระเทือนจิตใจของคนส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้เมื่อโรงพิมพ์**ประมวญ**ถูกทำลายจากการทิ้งระเบิดที่ผลิตพลาดของฝ่ายสัมพันธมิตร จึงทำให้ฝ่ายญี่ปุ่นพอใจอย่างมาก⁷

นอกจากนี้สังคมไทยในสมัยนั้นยังเกิดความแตกแยกทางความคิดที่ทำให้แบ่งเป็น 2 ฝ่ายคือฝ่ายสนับสนุนเข้าร่วมสงครามกับประเทศญี่ปุ่นนำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และฝ่ายคัดค้านการเข้าร่วมสงครามกับประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีนายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้นำร่วมกับกลุ่มนักเรียนนอกจัดตั้งเป็น “ขบวนการเสรีไทย” ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการรักษาเอกราชของไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ในพ.ศ. 2488 (รอง ศยามานนท์, 2520: 204)

การเข้าร่วมสงครามกับประเทศญี่ปุ่นครั้งนั้นทำให้รัฐบาลไทยต้องส่งกำลังทหารและให้เงินกู้แก่ประเทศญี่ปุ่นตามที่กล่าวไว้ข้างต้น แม้ว่ารัฐบาลจะอ้างผลประโยชน์ของชาติเพื่อสนับสนุนการ

⁷ สรุปลงความจาก หนังสือบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ของ พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม (2520: 67-68)

กระทำของฝ่ายตน แต่ก็ได้สร้างความไม่พอใจให้แก่คนในชาติ กล่าวได้ว่าการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่นำโดยรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นได้สร้างความแตกแยกให้แก่สังคมไทยอย่างมาก (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, 2531: 137)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นจะเห็นได้ว่า บริบทสังคมไทยในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ (พ.ศ. 2477-2486) โดยเฉพาะในด้านการเมืองการปกครองนั้น เป็นช่วงที่มีปัญหาจากการขาดความเสถียรภาพทางการเมืองการปกครองอย่างมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะยุคสมัยที่ทรงพระนิพนธ์นั้นได้ผ่านพ้นช่วงเวลาของการปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 มาไม่นานนัก ทำให้ยังเกิดปัญหาภายในหลายอย่าง เช่น การเปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล การแบ่งฝักฝ่ายของหนังสือพิมพ์เป็นฝ่ายนิยมกษัตริย์และไม่นิยมกษัตริย์ และการออกกฎหมายที่คุกคามเสรีภาพในการเสนอข่าว นอกจากนี้ สังคมไทยในสมัยนั้นยังได้รับผลกระทบจากสงครามระหว่างประเทศ เช่น สงครามอินโดจีน และสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยปัจจัยทั้งหมดนี้ จึงอาจกล่าวได้ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงพระนิพนธ์บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน* ในช่วงเวลาที่สังคมไทยกำลังเผชิญปัญหาจากความวุ่นวายทางการเมืองเป็นอย่างมาก

2.3 ลักษณะของบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน*

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และทัศนคติของพระองค์ในหนังสือพิมพ์ที่ทรงเป็นเจ้าของ พระนิพนธ์เหล่านั้นได้มีผู้รวบรวมขึ้นเป็นวรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน* ที่มีบทความจำนวนมากถึง 208 เรื่อง ลักษณะเช่นนี้ทำให้วรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน* มีเนื้อหาและวิธีการนำเสนอเนื้อหาที่หลากหลาย ดังที่จะแสดงต่อไปนี้

2.3.1 ที่มา

วรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน* รวบรวมขึ้นจากพระนิพนธ์ของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณในหนังสือพิมพ์*ประมวณวัน ประมวณสาร และประมวณมารค* ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่พระองค์ทรงเป็นเจ้าของ หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับนี้แบ่งเป็น หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ คือ *ประมวณสาร* และ *ประมวณมารค* หนังสือพิมพ์รายวันคือ *ประมวณวัน* พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงจัดตั้งขึ้นโรงพิมพ์สำนักประมวณขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2477 แต่ไม่ปรากฏหลักฐานช่วงเวลาที่หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับตีพิมพ์เผยแพร่ ทราบแต่ลำดับการออกหนังสือพิมพ์แต่ละชื่อฉบับ ดังที่ ยุพร แสงทักษิณ (2538: 140-141) ได้อธิบายว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงเริ่มออกหนังสือพิมพ์

ประมวณมารค ใน พ.ศ. 2477 ถัดมาคืออีกไม่กี่เดือนก็ทรงออกหนังสือพิมพ์**ประมวณสาร** และในช่วงต้นปี พ.ศ. 2478 ก็ทรงออกหนังสือพิมพ์**ประมวณวัน** ดังนี้

ทรงออกหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ **ประมวณมารค** ขึ้นในพ.ศ. 2477
อีกไม่กี่เดือนต่อมาก็ทรงออก **ประมวณสาร** รายสัปดาห์อีกฉบับหนึ่ง ถึงต้นปี
พ.ศ. 2478 จึงทรงออกหนังสือพิมพ์รายวัน **ประมวณวัน**

วรรณกรรมชุดนี้เรียกตามชื่อคอลัมน์ “ผสม-ผสมาน” ซึ่งเป็นที่มาของพระนิพนธ์ที่ทรงพระนิพนธ์ไว้ในหน้า 5 ของหนังสือพิมพ์ บางครั้งพระองค์ทรงใช้ชื่อคอลัมน์ว่า “ปเกียรณก” จากการศึกษาต้นฉบับหนังสือพิมพ์**ประมวณมารค**ในสำนักหอสมุดแห่งชาติพบว่า บางครั้งทรงตั้งชื่อเรื่องในบรรทัดถัดจากชื่อคอลัมน์ เช่น เรื่อง “กลแก้กัน” และ “หนังสือแลคำพูด” เมื่อรวบรวมพระนิพนธ์เป็นวรรณกรรมชุด**ผสมผสมาน** ผู้รวบรวมจึงได้นำชื่อเหล่านี้มาตั้งเป็นชื่อเรื่อง แต่หากพระนิพนธ์เรื่องใดไม่มีชื่อเรื่องใต้คอลัมน์ ผู้รวบรวมก็จะเรียกพระนิพนธ์เรื่องนั้นๆตามชื่อคอลัมน์ว่า “ผสมผสมาน” และ “ปเกียรณก” ทำให้มีชื่อพระนิพนธ์ซ้ำกันบางเรื่อง อย่างไรก็ตาม หากเรื่องนั้นปรากฏในหน้า 5 ของหนังสือพิมพ์สำนักประมวณ ผู้อ่านย่อมทราบได้ว่าเป็นพระนิพนธ์ของพระองค์ และด้วยเนื้อหารวมถึงสำนวนภาษาเฉพาะตัวทำให้พระนิพนธ์ของพระองค์เป็นที่นิยมอย่างมากในสมัยนั้น ดังที่ เสลา เรขะรุจิ (2510: 192) เล่าถึงความทรงจำของตนว่า

หนังสือพิมพ์**ประมวณวัน**ยุคนั้นมีคนติดกันอมแอมพอใช้ เพราะสำนวนโวหารของพระองค์ที่ทรงเขียนในหน้า 5 ประจำ ภายใต้อคอลัมน์ **ผสม-ผสมาน** ซึ่งเป็นการวิจารณ์ศัพท์แสง วิจารณ์บุคคล เหตุการณ์ส่วนใหญ่ นอกประเทศ และทรงนิพนธ์เบ็ดเตล็ดอื่นๆ

แม้ว่าโรงพิมพ์**ประมวณ**จำต้องปิดลงเมื่อ พ.ศ. 2486 เนื่องจากการทิ้งระเบิดพิศพลาตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่กระนั้นพระนิพนธ์ของท่านก็ยังเป็นที่นิยมของผู้อ่าน จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดการรวบรวมพระนิพนธ์จากหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับเป็นวรรณกรรมชุด**ผสมผสมาน** ดังที่สำนักพิมพ์ดวงศึกษา (อ้างถึงใน พระราชวรพงศเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: คำนำ) ได้กล่าวไว้ในคำนำ ว่า

ผู้ที่เคยอ่านหนังสือพิมพ์**ประมวณวัน** เฉพาะอย่างยิ่งหน้า 5 ในสมัยนั้นยังคงจำรสชาตและทราบซึ่งคุณค่าบทพระนิพนธ์นั้นๆได้เป็นอย่างดี แม้กระทั่ง

บัดนี้ มีผู้ปรารถนาก็จะได้กลับไปอ่านพระนิพนธ์นั้นๆกันอีก พระนิพนธ์ดังกล่าวนี้ยังไม่เคยรวบรวมพิมพ์เป็นเล่มจำนวนมาก ดังที่ “ผดุงศึกษา” ทำขึ้นในครั้งนี้นักก่อนเลย

เนื่องจากพระนิพนธ์ในหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับมีจำนวนมาก การรวบรวมพระนิพนธ์เป็นวรรณกรรมชุดผสมผสานจำเป็นต้องขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์จึงอาจมีพระนิพนธ์บางส่วนที่ยังไม่ได้ชำระและนำออกตีพิมพ์ วรรณกรรมชุดผสมผสานที่ดีพิมพ์จนถึงปัจจุบัน มีทั้งหมด 5 ชุด ประกอบด้วยพระนิพนธ์จำนวน 208 เรื่อง ซึ่งมีลักษณะเนื้อหาต่างๆ กัน ดังนี้

2.3.2 เนื้อหา

วรรณกรรมชุดผสมผสานมีจำนวนเรื่องมากถึง 208 เรื่อง ทำให้มีเนื้อหาที่หลากหลายสอดคล้องกับชื่อคอลัมน์ที่ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงตั้งชื่อว่า “ผสม-ผสาน” ซึ่งเป็นคอลัมน์ที่ไม่ได้กำหนดประเภทของเนื้อหาไว้ เนื้อหาของพระนิพนธ์ในวรรณกรรมชุดผสมผสาน ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม

จากการสำรวจวรรณกรรมชุดผสมผสานพบว่า เนื้อหาที่ปรากฏมากที่สุดคือเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ประกอบด้วยพระนิพนธ์ในรูปแบบบทความ จำนวน 66 เรื่อง ซึ่งงานวิจัยนี้จะเรียกพระนิพนธ์กลุ่มนี้ว่า บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสาน ดังจะแสดงรายชื่อในตารางต่อไปนี้

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
1	เทียบประชาติปัตย์อดีตกับปัจจุบัน (ชุดที่ 1 เรื่องที่ 40)	8	อิสระของหนังสือพิมพ์ในอเมริกา
2	เทียบประชาติปัตย์อดีตกับปัจจุบัน (ชุดที่ 1 เรื่องที่ 42)	9	คำราม
3	ธนชาติปัตย์ยังไม่ตาย	10	นะโปเลียนที่วอเตอร์ลู
4	ประชาติปัตย์แลหนังสือพิมพ์	11	นางงามกับนะโปเลียน
5	ศัพท์ร้อยลิสต์	12	พระมหาสีพระเจ้าโนโปเลียนที่ 3
6	สารกถา	13	มันสมองดิกเตเตอร์
7	หนังสือพิมพ์	14	รู้ใจคน

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
15	วิธีของหัวหน้าคน	41	การใช้รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส
16	แบ่งทรัพย์สินกัน	42	เค้นตอน
17	ตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ	43	จอมบงการ
18	ปเกียรณกะ (ชุดที่ 2 เรื่องที่ 29)	44	ปมค้อย
19	ประชาธิปไตยสองแห่ง	46	สติ
20	ประชาธิปไตยสำเร็จ ด้วยประมุขดี	47	อินโดจีนของฝรั่งเศส
21	ฝึกซ้ายฝ้ายขวา	48	กฎหมายเป็นกลางของ ส.ป.ร.
22	ลักษณะปาลีเมนต์ฝรั่งเศส	49	दानซิค
23	ลักษณะรัฐบาลอเมริกา	50	เบลเยียม
24	สารกถา ว่าด้วยประชาธิปไตย	51	มูลเหตุแห่งสงคราม
25	หลักบงการประเทศ	52	หิริและโอตตปปะ
26	แข่ง	53	เหตุแห่งความแพ้
27	นานาประการ	54	สินค้านำดับ
28	คำแลความ	55	อาวุธเศรษฐกิจ
29	ชาติและอารยะ	56	รัฐแฟรงก์
30	ประปา	57	บ้านทีก
31	สินบน	58	ประชาธิปไตยและศึกษา
32	สก๊อตแลนด์กับอิงแลนด์	59	ประชาธิปไตยแลความลับ
33	ขอโทษ	60	รัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ใน แผ่นดินพระจอมเกล้าฯ
34	ข้ายลวดและข้ายปิ่น	61	โฆษณาชวนเชื่อ
35	รัฐคดี	62	ทายถูกแลทายผิด
36	โรตารีในประเทศเยอรมัน	63	ฝึกฝ้ายตุรกี
37	สันนิบาตชาติ	64	ภัยสามชนิด
38	สำคัญอะไรที่ชื่อ	65	เมื่อวันประกาศสงคราม
39	หมู่ประเทศ “ออสโล”	66	สวนพฤกษศาสตร์
40	..ิสม์		

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสาน

เนื้อหาของบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* กล่าวถึงการเมืองการปกครองในหลายประเด็น แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

2.3.2.1	ระบอบการปกครอง	จำนวน 25 เรื่อง
2.3.2.2	สงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ	จำนวน 28 เรื่อง
2.3.2.3	ผู้นำทางการเมือง	จำนวน 7 เรื่อง
2.3.2.4	ปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง	จำนวน 6 เรื่อง

2.3.2.1 ระบอบการปกครอง

บทความที่มีเนื้อหาสำคัญกล่าวถึงระบอบการปกครอง⁸ มีจำนวน 25 เรื่อง ดังจะแสดงรายชื่อในตารางต่อไปนี้

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
1	เทียบประชาธิปไตยดีกับปัจจุบัน (ชุดที่ 1 เรื่องที่ 40)	12	ประชาธิปไตยสำเร็จด้วยประมุขดี
2	เทียบประชาธิปไตยดีกับปัจจุบัน (ชุดที่ 1 เรื่องที่ 42)	13	รัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ในแผ่นดินพระจอมเกล้า ฯ
3	ธนาธิปไตยยังไม่ตาย	14	ลักษณะปาลีเมนต์ฝรั่งเศส
4	ประชาธิปไตยแลหนังสือพิมพ์	15	ลักษณะรัฐบาลอเมริกา
5	ศัพท์ร้อยลิสต์	16	สารกถา ว่าด้วยประชาธิปไตย
6	สารกถา	17	หลักบงการประเทศ
7	หนังสือพิมพ์	18	สก๊อตแลนด์กับอิงแลนด์
8	อิสระของหนังสือพิมพ์ในอเมริกา	19	...сім
9	ตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ	20	การใช้รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส
10	ปเกียรณกะ (ชุดที่ 2 เรื่องที่ 29)	21	แค้นตอน
11	ประชาธิปไตยสองแห่ง	22	รัฐแฟรงก์

⁸ ระบอบการปกครอง หมายถึง แบบแผนหรือกติกาของการปกครองที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครอง (ประมวลคำนิยามจาก พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556: 934) และหนังสือประชาธิปไตยแบบรัฐสภาในอังกฤษ ของ ม.ร.ว.พฤษีฐาน ชุมพล (2544: 3))

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
23	บันทึก	25	ประชาธิปไตยแลความลับ
24	ประชาธิปไตยและศึกษา		

ตารางที่ 2 แสดงรายชื่อบทความกลุ่มระบอบการปกครอง

ในบทความกลุ่มระบอบการปกครองพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงกล่าวถึงระบอบการปกครองที่สำคัญ 2 ระบอบ คือ ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และระบอบการปกครองแบบเผด็จการ

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงพระนิพนธ์บทความที่มีเนื้อหาสำคัญกล่าวถึงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย⁹ จำนวน 21 เรื่อง ได้แก่ “เทียบประชาธิปไตยดีดกับปัจจุบัน (ชุดที่ 1 เรื่องที่ 40)” “เทียบประชาธิปไตยดีดกับปัจจุบัน (ชุดที่ 1 เรื่องที่ 43)” “ประชาธิปไตยแลหนังสือพิมพ์” “ศัพท์รอยัลลิสต์” “สารกถา” “หนังสือพิมพ์” “อิสระของหนังสือพิมพ์ในอเมริกา” “ตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ” “ปเกียรณกะ (ชุดที่ 2 เรื่องที่ 29)” “ประชาธิปไตยสองแห่ง” “ประชาธิปไตยสำเร็จด้วยประมุขดี” “รัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ในแผ่นดินพระจอมเกล้า ฯ” “ลักษณะปาลีเมนต์ฝรั่งเศส” “ลักษณะรัฐบาลอเมริกา” “สารกถา ว่าด้วยประชาธิปไตย” “สก๊อตแลนด์กับอิงแลนด์” “การใช้รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส” “เค้นตอน” “รัฐแฟรงก์” “ประชาธิปไตยและศึกษา” และ “ประชาธิปไตยแลความลับ”

บทความเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยทั้ง 21 เรื่อง เล่าถึงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยตั้งแต่ต้นกำเนิดของประชาธิปไตยในยุคกรีกโบราณ ซึ่งใช้

⁹ ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่มีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนได้ปกครองตนเอง โดยการใช้อำนาจการปกครองผ่านองค์ประกอบพื้นฐานของประชาธิปไตย ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ พรรคการเมือง ระบบการเลือกตั้ง กลุ่มกดดัน และสื่อมวลชน (ประมวลนิยามจากหนังสือสารานุกรมรัฐศาสตร์ ของ จรูญ สุภาพ (2533: 87) และหนังสือเรื่องระบอบการปกครอง : ประชาธิปไตย ของ อเล็กซ์ วูล์ฟ (2555: 20-24))

ประชาธิปไตยแบบทางตรง¹⁰ แต่เนื้อหาที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเน้นย้ำคือวิธีการปกครองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยทางอ้อม¹¹ ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ (พ.ศ. 2477-2486) แบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ ประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี และประชาธิปไตยแบบกึ่งประธานาธิบดี¹² นอกจากนี้ยังทรงกล่าวถึงประมุขของชาติที่ใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ พระมหากษัตริย์และประธานาธิบดี รวมทั้งทรงกล่าวถึงองค์ประกอบอื่นๆในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ทั้งเรื่องพรรคการเมือง การเลือกตั้ง การศึกษาของประชาชน และสื่อมวลชนในสังคมประชาธิปไตย

ในที่นี้จะยกตัวอย่างจากบทความเรื่อง “ประชาธิปไตยแลศึกษา” ที่มีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงทัศนะของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ที่ทรงมีต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย บทความเรื่องนี้เล่าถึงความหมายของการปกครองแบบประชาธิปไตย ทั้งประชาธิปไตย “แบบตรง” และแบบ “ไม่ตรง” ดังที่ทรงกล่าวว่า

¹⁰ ประชาธิปไตยแบบทางตรง หมายถึง การให้ประชาชนทุกคนในกรุงเอเธนส์ของกรีกโบราณสามารถเข้ามาจับทบาททางการเมือง โดยตำแหน่งบริหารจะหมุนเวียนสับเปลี่ยนทุกๆหนึ่งถึงสองปี (ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร, 2550: 108)

¹¹ ประชาธิปไตยทางอ้อม หมายถึง การให้ประชาชนปกครองใช้อำนาจการปกครองผ่านการเลือกตั้งผู้แทน (วิสุทธิ์ โปธิแทน, 2550: 6)

¹² ในที่นี้ผู้วิจัยเรียกชื่อรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยอ้างอิงคำอธิบายของวิสุทธิ์ โปธิแทน (2550: 95-129) ในหนังสือ แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย ทั้งนี้ เนื่องจากบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* กล่าวถึงรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยทั้ง 3 รูปแบบบ่อยครั้ง ผู้วิจัยจึงขอสรุปลักษณะสำคัญของรูปแบบต่างๆตามที่ปรากฏในหนังสือแนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย ดังนี้

1. ประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เช่นในประเทศอังกฤษ รูปแบบนี้กำหนดให้พระมหากษัตริย์มีตำแหน่งเป็นประมุขเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับตำแหน่งฝ่ายบริหาร ส่วนหัวหน้าฝ่ายบริหารคือนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้รับเลือกตั้งมาจากประชาชน

2. ประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา มีประธานาธิบดีที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนให้มาทำหน้าที่เป็นประมุขและหัวหน้าฝ่ายบริหาร ประชาธิปไตยแบบนี้จึงไม่มีตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่มีสภาผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกตั้งให้มาทำหน้าที่ด้านการออกกฎหมาย

3. ประชาธิปไตยแบบกึ่งประธานาธิบดี เช่นในประเทศฝรั่งเศส มีประธานาธิบดีทำหน้าที่เป็นประมุข และมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร ประชาธิปไตยแบบนี้กำหนดให้ประชาชนเลือกตั้งประธานาธิบดีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ให้ประธานาธิบดีมีอำนาจแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีโดยเลือกจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ประชาธิปไตยที่เราเขียนหมายความในที่นี่ ถ้าจะแปลกว้างๆ ก็ว่า รัฐบาลแบบที่ประชาชนพลเมืองเป็นผู้บงการปกครองตนเอง นัยหนึ่งเป็นระบอบดำเนินการบ้านเมืองทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งอำนาจในที่สุดมีที่อาศัยอยู่ในปวงชน หรือได้กำเนิดจากปวงชนเอง แลปวงชนจะใช้อำนาจนั้นโดยตนเอง ตามวิธีที่เรียกในตำราว่า “ประชาธิปไตยแบบตรง” ก็ได้ หรือมิฉะนั้นใช้แบบอื่น (ซึ่งจะได้กล่าวบรรยายในโอกาสข้างหน้าต่อไป) ก็ได้

ที่เรียกว่า “แบบตรง” คือวิธีที่ราษฎรทั้งหมดเข้าชุมนุมลงมติกันโดยตนเองในเรื่องการงานของบ้านเมือง ว่าส่วนมากของพลเมืองต้องการอย่างไร ในเรื่องปัญหาที่ยกขึ้นปรึกษา...

ในปัจจุบันประชาชนหมู่หนึ่งๆ มิได้มีจำนวนนับเพียงร้อยหรือพันคนอย่างในเวลาโบราณ พลเมืองของประเทศน้อยใหญ่เวลานี้ มีจำนวนนับเป็นล้านๆ ทั้งนั้น จะนัดมาประชุมกันให้หมด หรือแม้แต่เพียงส่วนมากก็ไม่ได้ อนึ่งกิจการบ้านเมืองทุกวันนี้ ย่อมมีปัญหายากๆ พันที่ปัญญาคนสามัญจะหยั่งถึง จึงต้องใช้แบบ “ไม่ตรง” คือ ให้ปวงชนเลือกผู้กอบด้วยสติปัญญาโดยจำนวนน้อยคน ให้เป็นผู้แทนคนจำนวนมาก

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 288-290)

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงอธิบายความหมายของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย หรือที่ทรงเรียกว่า “ประชาธิปไตย” โดยทรงเน้นกล่าวถึงเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เห็นได้จากความหมายของ “ประชาธิปไตยแบบตรง” ที่ให้ประชาชนใช้อำนาจปกครองด้วยตนเอง กับ “ประชาธิปไตยแบบไม่ตรง” ที่ให้ประชาชนต้องเลือกผู้แทนไปทำหน้าที่ปกครองประเทศ นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงอธิบายสาเหตุที่ต้องใช้ “ประชาธิปไตยแบบไม่ตรง” เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสาเหตุที่ต้องใช้การเลือกผู้แทนว่าเป็นเพราะจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ทำให้การรวมกลุ่มกันทำหน้าที่ปกครองประเทศด้วยตนเองในแบบเดิมนั้นเกิดขึ้นได้ยาก ทั้งยังมีปัญหาทางการเมืองการปกครองที่ซับซ้อนมากขึ้น ประชาชนจึงต้องเลือกผู้เชี่ยวชาญมาแก้ไขปัญหาให้ประเทศ

ในการเลือกผู้แทนนั้น พระองค์ทรงกล่าวว่าประชาชนจำเป็นต้องมีความรู้ เพื่อใช้พิจารณาคนดีมีความรู้ทำหน้าที่ในรัฐสภา ดังข้อความที่ว่า

คนจำนวนมากมีหน้าที่เพียงจะเลือกตั้งคนจำนวนน้อยเป็นผู้แทนของตนเท่านั้น แต่ถึงกระนั้นคนจำนวนมากก็ต้องมีความรู้บ้าง จึงจะมีความเห็น ถ้าไม่มีความรู้ก็ไม่สามารถจะเห็นได้ว่า ในพวกผู้สมัครจะเป็นผู้แทนนั้น คนใดมีความเห็นลงแนวกับที่ตนเองเห็นว่า จะถูกกับความต้องการของบ้านเมืองสมควรจะได้รับการเลือก เมื่อมีความเห็นอันเกิดแต่ความรู้แล้ว จึงจะให้คะแนนเลือกผู้สมัครที่ดีที่สุดตามความเห็นของตน

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 292)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า “การมีความรู้” หรือการศึกษาของประชาชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะประชาชนจะต้องใช้ความรู้ประกอบการพิจารณาการเลือก “ผู้สมัครจะเป็นผู้แทน” ที่ถูกใจตนเอง คือ “มีความเห็นลงแนวกับที่ตนเอง” และมีคุณสมบัติเหมาะสมกับความต้องการของบ้านเมือง ดังที่ทรงกล่าวว่า “ถูกกับความต้องการของบ้านเมือง”

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงพระนิพนธ์บทความที่มีเนื้อหาสำคัญกล่าวถึงระบอบการปกครองแบบเผด็จการ¹³ จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ “ธนาธิปไตยยังไม่ตาย” “หลักบงการประเทศ” “..ิสม์” และ “บันทึก” บทความเหล่านี้มีเนื้อหาสำคัญกล่าวถึงลัทธิปกครองตามระบอบการปกครองแบบเผด็จการ ได้แก่ นาซีสต์ ฟาสซิสต์ และคอมมิวนิสต์ และนอกจากนี้ ยังทรงกล่าวถึงผู้นำทางการเมืองของแต่ละลัทธิการปกครองในระบอบการปกครองแบบเผด็จการ เช่น ฮิตเลอร์ ผู้นำลัทธินาซีสต์ของประเทศเยอรมนี เบเนโต มุสโสลินี ผู้นำลัทธิฟาสซิสต์ของประเทศอิตาลี และโจเซฟ สตาลิน ผู้นำลัทธิคอมมิวนิสต์ของประเทศรัสเซีย เนื่องจากบทความกลุ่มนี้มีจำนวนไม่มากนัก เมื่อเทียบกับบทความที่เกี่ยวข้องกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งมีจำนวน 21 เรื่อง ลักษณะเช่นนี้ทำให้เนื้อหาของบทความที่เกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบเผด็จการเป็นการกล่าวถึงหลักการสำคัญของแต่ละรูปแบบการปกครองในภาพรวม

ในที่นี้จะยกตัวอย่างจากบทความเรื่อง “..ิสม์” ทรงพระนิพนธ์ ใน พ.ศ. 2481 บทความเรื่อง “..ิสม์” เป็นการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับลัทธิการปกครองที่มีชื่อเรียกในสมัยนั้นสะกดลงท้ายด้วย “..ิสม์” อาทิ “คอมมิวนิสต์” “นาซีสม์” และ “ฟาสซิสต์” ซึ่งล้วนแต่เป็นลัทธิการ

¹³ ระบอบการปกครองแบบเผด็จการ หมายถึง การปกครองโดยผู้นำที่บริหารประเทศด้วยอำนาจเบ็ดเสร็จและมักใช้กำลังบังคับ (อเล็กซ์ วูล์ฟ, 2555: 38)

ปกครองของระบอบการปกครองแบบเผด็จการ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงอธิบาย
 ลัทธิการเมืองของระบอบเผด็จการอย่างละเอียด ซึ่งแต่ละลัทธิการเมืองมีหลักการเฉพาะของกลุ่มตน
 ดังเช่นลัทธิคอมมิวนิสต์ ที่มีหลักเรื่อง “อำนาจบงการของผลงาน” ดังที่ทรงกล่าวว่า

หลักสำคัญประการที่หนึ่งของคอมมิวนิสต์คือ การแก่งแย่งระหว่างชั้น
 ดังกล่าวมาแล้ว หลักสำคัญประการที่สองคือ ดิกเตเตอร์ชิป แห่งโพรลิตาเรียต
 หรืออำนาจบงการของผลงาน

หลักที่สองนี้ที่ว่าผลงานเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจบงการนั้น ผู้ทรงแท้จริง
 ก็คือชนรคมคอมมิวนิสต์ อุตสาหกรรม การแบงก์ การค้าขายทั้งหลาย จัดรวมเป็น
 ของกลางทั้งหมด อยู่ในความบังคับของรัฐบาล แต่ชนรคมเป็นผู้บังคับรัฐบาล
 อีกทีหนึ่ง

การมีทรัพย์สินส่วนบุคคลนั้น ยอมให้มีได้แต่ทรัพย์สินดเสื้อผ้าแลเครื่องใช้
 ประจำตัว แลยอมให้มีเงินได้ แต่เงินนั้น ต้องฝากในคลังออมสินของรัฐบาล
 หรือมีเงินก็ต้องให้รัฐบาลกู้

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2513: 421-422)

ตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์
 ทรงอธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจถึงกระบวนการใช้อำนาจในลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ทำให้ประชาชนเป็น
 เหมือนผลงานและไม่มีสิทธิ์ปกครองตนเอง ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดคือรัฐบาลเพราะรัฐบาลเป็นเจ้าของ
 กิจกรรมแทบทั้งหมดของประเทศ ส่วนประชาชนมีได้เพียง “เสื้อผ้าแลเครื่องใช้ประจำตัว” ส่วนเงิน
 รัฐบาลยอมให้ประชาชนมีได้ แต่ “ต้องฝากในคลังออมสินของรัฐบาล หรือมีเงินก็ต้องให้รัฐบาลกู้”

นอกจากอธิบายหลักการสำคัญของแต่ละลัทธิการเมืองแล้ว พระองค์ยังได้
 ทรงเปรียบเทียบหลักสำคัญของลัทธิการเมืองต่างๆอีกด้วย ดังเช่น

ระบอบฟาสซิสต์ของอิตาลี กับนาซีสม์ของเยอรมันเป็น
 ระบอบซึ่งรวมราษฎรหมดทั้งรัฐ ให้เข้าอยู่ในขอบข่ายของความนิยมชาติ ลัทธิ
 คอมมิวนิสต์ ฟาสซิสต์ กับนาซีสม์ ต่างก็มีสิ่งที่ยกย่องไว้เหมือนดังเป็นที่บูชา
 คอมมิวนิสต์ยกย่องผลงานเสมอกับปุชเนียวัตถุ ฟาสซิสต์แลนาซีสม์ยกย่องชาติ
 คอมมิวนิสต์ต้องการให้เอกชนยอมทุกอย่าง เพื่อจะให้เกิดผันผวนไปทั่วโลก

ฟาสซิสต์ต้องการให้เอกชนยินยอมเช่นกัน เพื่อประโยชน์แก่อิตาลี นาซีสม์
ต้องการให้ยินยอม เพื่อประโยชน์แก่ประเทศเยอรมัน

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2513: 426)

คำอธิบายข้างต้นนี้แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์ ทรงเป็นผู้รอบรู้ในศาสตร์ด้านการปกครองอย่างลึกซึ้ง ด้วยเหตุนี้จึงทรงเปรียบเทียบลักษณะเด่นของลัทธิการปกครองได้อย่างชัดเจน ดังที่ทรงกล่าวว่า คอมมิวนิสต์เป็นลัทธิการเมืองที่เน้นเรื่องผลงาน ผู้มีอำนาจสูงสุดคือรัฐบาลที่เป็นเจ้าของครอบครองทุกสิ่งในประเทศ ส่วนฟาสซิสต์และนาซีสม์นั้น มีลักษณะร่วมกันคือเน้นเรื่องชาตินิยม แต่ไม่ใช่ชาตินิยมในเชิงสร้างสรรค์ เป็นชาตินิยมที่บังคับให้ผู้อื่นยินยอมแก่รัฐบาลโดยใช้ชาตินิยมเป็นข้ออ้าง ลักษณะร่วมกันของลัทธิการเมืองเหล่านี้คือคำว่า “ต้องการให้เอกชนยินยอม” เป็นการบังคับเพื่อประโยชน์แก่รัฐบาลไม่ใช่ประชาชน

2.3.2.2 สงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ

บทความที่มีเนื้อหาสำคัญกล่าวถึงสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ มีจำนวน 28 เรื่อง ดังจะแสดงรายชื่อในตารางต่อไปนี้

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
1	คำราม	13	มูลเหตุแห่งสงคราม
2	แข่ง	14	หิริและโอดตบปะ
3	นานาประการ	15	เหตุแห่งความแพ้
4	ขอโทษ	16	สินค้าดิบ
5	ข่ายลวดและข่ายป็น	17	อาวุธเศรษฐกิจ
6	รัฐคติ	18	โฆษณาชวนเชื่อ
7	โรตารีในประเทศเยอรมัน	19	ทายถูกและผิด
8	สันนิบาตชาติ	20	ฝึกฝ่ายตุรกี
9	สำคัญอะไรที่ชื่อ	21	ปมด้อย
10	หมู่ประเทศ “ออสโล”	22	นานาภาษิต
11	ดานซิค	23	สติ
12	เบลเยียม	24	กฎหมายเป็นกลางของ ส.ป.ร.

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
25	ภัยสามชนิด	27	ฝึกซ้ายฝ้ายขวา
26	เมื่อวันประกาศมหาสงคราม	28	อินโดจีนของฝรั่งเศส

ตารางที่ 3 แสดงรายชื่อบทความกลุ่มสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่า บทความจำนวน 28 เรื่อง มีเนื้อหากล่าวถึงสถานการณ์การสู้รบและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองระหว่างประเทศ¹⁴ ตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2457-2461) จนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482-2488) เนื้อหาของพระนิพนธ์กลุ่มสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศนี้ มีทั้งรายงานข่าวการสู้รบในต่างประเทศ การค้าอาวุธ รวมถึงการเข้าร่วมองค์การระหว่างประเทศอย่างสันนิบาตชาติ ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ระงับความขัดแย้งไม่ให้เกิดสงครามโลก

ในที่นี้จะยกตัวอย่างเรื่อง “มูลเหตุแห่งสงคราม” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2482 ซึ่งเป็นช่วงที่สงครามโลกครั้งที่ 2 เพิ่งจะเริ่มต้นขึ้น (พ.ศ. 2482-2488) เนื้อหาของเรื่องกล่าวถึงสาเหตุของสงครามโลกทั้ง 2 ครั้ง ดังนี้

คนรุ่นใหญ่ที่เคยสังเกตเมื่อมหาสงครามครั้งโน้น (มหาสงครามโลกครั้งที่ 1) อาจมีหลายคนที่เห็นอย่างเดียวกับผู้เขียนว่า อันใดเป็นมูลเหตุแห่งสงครามเมื่อ 25 ปีมาแล้ว อันนั้นเป็นมูลเหตุแห่งสงครามคราวนี้ (สงครามโลกครั้งที่ 2)

มูลเหตุแท้จริง ถ้าใช้คำอังกฤษก็รวมลงได้ใน 3 คำ คือ Nationalism Imperitalism Militarism... ใจความแห่งคำภาษาอังกฤษ 3 คำนั้น จะกล่าวให้แจ่มแจ้งด้วยคำไทยสั้นๆ ก็พ้นความสามารถของผู้เขียน แต่จะกล่าวโดยบรรยายว่า ความถือชาติอย่างรุนแรงประการ 1 ความนิยมที่จะมีดินแดนให้กว้างใหญ่ และกระจายออกไป ประการ 1 ความเร่งจัดทัพประการ 1

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 216-217)

¹⁴ การเมืองระหว่างประเทศ หมายถึง การต่อสู้ระหว่างประเทศต่างๆ หรือกลุ่มประเทศต่างๆ ซึ่งมีจุดประสงค์ที่จะจงใจหรือบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมตามที่ฝ่ายตนต้องการ (กรมพล ทองธรรมชาติ, 2514: 1) ซึ่งในที่นี้หมายถึงรวมถึงองค์การระหว่างประเทศที่มีหน้าที่ระงับความขัดแย้งพื้นที่ต่างๆ ทั่วโลก

จากตัวอย่างข้างต้น พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงแสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าจะเกิดสงครามโลกกี่ครั้งหรือระยะเวลาของการเกิดจากสงครามโลกครั้งที่ 2 จะห่างจากสงครามโลกครั้งที่ 1 นานถึง 25 ปี แต่สาเหตุที่ทำให้เกิดสงครามโลกก็ยังเป็นเรื่องเดิม คือเกิดจาก “Nationalism Imperialism Militarism” ซึ่งทรงอธิบายเป็นภาษาไทยว่า “ความถือชาติอย่างรุนแรง ความนิยมที่จะมีดินแดนให้กว้างใหญ่และกระจายออกไป และความเร่งจัดทัพ”

เมื่อพิจารณาข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า สาเหตุของสงครามโลกตามที่ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงกล่าวไว้นั้น ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจมาก จนอาจจะไปกระทบกระทั่งผู้อื่นจึงเกิดความขัดแย้งที่รุนแรงกลายเป็นสงครามโลกได้ ดังตัวอย่างที่ในเรื่อง “มูลเหตุแห่งสงคราม” ที่ว่า

ส่วนการเบ่งทหารซึ่งต่างฝ่ายต่างก็จัดแข่งกันขึ้นนั้น ถ้าพูดตามที่เคยเห็นมา ถ้าทำเช่นนั้นทั้ง 2 ฝ่ายแล้ว ก็มักจะต้องรบกันในที่สุด การเบ่งทหารในเวลาก่อนเกิดมหาสงครามคราวก่อน ก็คล้ายกับการเบ่งเมื่อก่อนเกิดสงครามคราวนี้ แต่คราวนี้เบ่งด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย และประเทศที่เป็นกลางก็จำต้องเบ่งด้วยเมื่อได้เบ่งขึ้นไปถึงเช่นนี้แล้ว การที่จะพร้อมเพรียงกันกลับปลดอาวุธลงไป ก็ยากที่จะพร้อมเพรียงกันได้ เพราะถ้าฝ่าย 1 หลงทำ แต่ฝ่าย 1 ไม่ทำจริงก็เสียเปรียบกันนัก ที่แท้การเริ่มปลดอาวุธของประเทศหนึ่งอันได้ทำให้ประเทศนั้นหย่อนกำลังลงไปในั้น อาจเป็นเหตุประกอบเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดสงครามครั้งนี้ (สงครามโลกครั้งที่ 2)

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514 : 218- 219)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงนำประสบการณ์ในช่วงสงครามโลกทั้ง 2 ครั้ง มาเล่าถึงการสะสมอาวุธ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่กำลังเกิดขึ้นในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์นั้น มีสาเหตุจาก “การเบ่งทหาร” ที่อาจจะรุนแรงมากกว่าสงครามโลกครั้งที่ 1 เพราะในสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ แทบทุกประเทศไม่ว่าจะอยู่ฝ่ายที่สู้รบกันหรือประเทศที่วางตัวเป็นกลางต่างก็แข่งกันสะสมอาวุธ เพราะเกรงว่าประเทศของตนจะเพลี่ยงพล้ำในศึกสงคราม ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีประเทศใดยินยอมที่จะปลดอาวุธก่อน การที่เป็นเช่นนี้ทำให้ต่างฝ่ายต่างต้องการปลดอาวุธฝ่ายตรงข้ามให้อ่อนกำลังลง ความขัดแย้งที่อาจนำไปสู่การสู้รบเช่นนี้จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งของสงครามโลกครั้งที่ 2

บทความที่กล่าวถึงสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศไม่ได้กล่าวถึงเฉพาะการสู้รบและความขัดแย้งในสงครามโลกเท่านั้น แต่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ยังได้ทรงกล่าวถึงสันนิบาตชาติ ซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ระงับสงครามเพื่อรักษาสันติภาพในหลายประเทศ ดังข้อความจากเรื่อง “สันนิบาตชาติ” ที่ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2480 เนื้อหาเล่าถึงสันนิบาตชาติว่าเป็นองค์กรสำคัญที่ต้องรับผิดชอบคความขัดแย้งและการสู้รบระหว่างประเทศเป็นจำนวนมาก ดังนี้

ระหว่าง 16 ปี ตั้งแต่สันนิบาตชาติมีมา ได้มีคดีโต้เถียงระหว่างประเทศส่งไปให้สันนิบาตชาติพิจารณาระหว่าง 50 กับ 60 เรื่อง คดีเหล่านั้นเป็นเรื่องซึ่งสัญญาสงบศึกบัญญัติไว้ตั้งแต่แรกว่า ให้สันนิบาตชาติพิจารณาบ้างเป็นเรื่องที่รัฐบาลบางประเทศที่เป็นสมาชิกเสนอต่อสันนิบาตชาติบ้าง เป็นเรื่องกรรมการราชทูตเสนอไปบ้าง...

ปัญหาที่สันนิบาตชาติพิจารณานี้ เป็นปัญหาสำคัญมากบ้าง น้อยบ้าง บางปัญหาเป็นเรื่องซึ่งจะเกิดรบกันขึ้น ไซ้แต่จะรบเท่านั้น ได้ลงมือรบกันแล้ว ก็มีเป็นต้นว่า ยูโกสลาเวียกับบอลเมเนียได้วิวาทถึงเกิดรบกันใน ค.ศ. 1923 กรีซกับบัลแกเรียได้รบกันใน ค.ศ. 1925 ตุรกีกับอิรักได้รบกันใน ค.ศ. 1924 โกลอมเบียและเบรูได้รบกันใน ค.ศ. 1932 ทั้ง 4 รายนี้ ได้ลงมือสงครามกันแล้ว แต่สันนิบาตชาติได้ไกล่เกลี่ยให้เลิกกันได้

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 237-239)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงแสดงให้เห็นว่าสันนิบาตชาติสามารถช่วยระงับสงครามในประเทศต่างๆ ได้ ทั้งในประเทศที่มีที่ท่าว่าจะเกิดสงคราม รวมถึงในประเทศที่เริ่มสู้รบกันแล้วอย่างเช่นประเทศยูโกสลาเวียและประเทศแอลเบเนีย และประเทศกรีซและประเทศบัลแกเรีย สันนิบาตชาติก็สามารถไกล่เกลี่ยจนยุติการสู้รบได้

ตัวอย่างเหตุการณ์ที่สันนิบาตชาติได้ช่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้สำเร็จอีกตัวอย่างหนึ่ง คือ สงครามระหว่างประเทศโปลีเวียกับประเทศพาราเกวย์ เมื่อ พ.ศ. 2470 (ค.ศ.1927) ที่ประเทศสมาชิกสันนิบาตชาติร่วมกันไม่ขยายอาวุธให้ทั้งสองประเทศ ทำให้สงครามยุติลง เหตุการณ์แสดงให้เห็นว่าสันนิบาตชาติเป็นองค์กรที่ช่วยระงับความขัดแย้งและรักษาสันติภาพได้ ดังข้อความที่ว่า

สงครามประเทศโบลีเวียกับประเทศพาราเกวย์ใน ค.ศ. 1927 และ ค.ศ. 1928 สงครามรายนั้น สันนิบาตชาติได้เข้าช่วยว่ากล่าวตกลงสงบการรบ ได้โดยเร็ว แต่ในระหว่างที่จัดการกันอยู่นั้น ทั้ง 2 ฝ่ายเกิดขัดใจกันแล้วรบ ขึ้นอีก...แต่ในเรื่องนี้เมื่อรบกันขึ้นอีกแล้ว ประเทศที่เป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ ก็ไม่ยอมขายอาวุธให้แก่คู่สงคราม จนในที่สุดอ่อนเพลียกันเข้าทั้ง 2 ฝ่าย ในสงครามนั้น สันนิบาตชาติได้ทำสำเร็จอย่างหนึ่ง คือ เขียนวงไม่ให้สงคราม ลุกลามถึงประเทศอื่นได้

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 239-240)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นอีกบทบาทหนึ่งของสันนิบาตชาติคือ การสร้างความร่วมมือของประเทศสมาชิกสันนิบาตชาติ ดังตัวอย่างที่สงครามประเทศโบลีเวียกับประเทศพาราเกวย์ สงบลงได้ เพราะประเทศสมาชิกสันนิบาตชาติมีนโยบายร่วมกันที่จะไม่ขายอาวุธให้แก่คู่สงคราม ทำให้ สงครามระหว่างสองประเทศสิ้นสุดลงในที่สุด

2.3.2.3 ผู้นำทางการเมือง

บทความที่มีเนื้อหาสำคัญกล่าวถึงผู้นำทางการเมือง¹⁵ มีจำนวน 7 เรื่อง ดังจะแสดงรายชื่อในตารางต่อไปนี้

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
1	นะโปเลียนที่วอเตอร์ลู	5	รู้ใจคน
2	นางงามกับนะโปเลียน	6	วิธีของหัวหน้าคน
3	พระมหีสี่พระเจ้าโนโปเลียน ¹⁶ ที่ 3	7	จอมบงการ
4	มันสมองดิกเตเตอร์		

ตารางที่ 4 แสดงรายชื่อบทความกลุ่มผู้นำทางการเมือง

¹⁵ ผู้นำทางการเมือง หมายถึง บุคคลที่ถือครองตำแหน่งที่เด่นที่สุดที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหน้าที่ในโครงสร้างอำนาจรัฐ เป็นบุคคลที่มีอำนาจ และอิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองอย่างแท้จริง (สนธิ บุญยรัตกลิน, 2552: 1)

¹⁶ สกกดตามต้นฉบับ

บทความกลุ่มนี้สามารถจำแนกตามลักษณะเนื้อหาได้เป็น 2 กลุ่ม คือ บทความที่กล่าวถึงผู้นำทางการเมืองของประเทศเดียวตลอดทั้งเรื่อง บทความในลักษณะนี้ มีจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ “นะโปเลียนที่วอเตอร์ลู” “นางงามกับนะโปเลียน” และ “พระมหีสีพระเจ้านโปเลียนที่ 3” ส่วนอีกกลุ่มคือ บทความที่กล่าวถึงผู้นำทางการเมืองหลายคนและจากหลายประเทศในเรื่องเดียวกัน มีจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ “มันสมองดิกเตเตอร์” “รู้ใจคน” “วิธีของหัวหน้าคน” และ “จอมบงการ” ซึ่งแต่ละกลุ่ม มีลักษณะต่าง ๆ กัน ดังนี้

บทความที่กล่าวถึงผู้นำทางการเมืองของประเทศเดียวตลอดทั้งเรื่อง ซึ่งมีทั้งหมด 3 เรื่องดังกล่าวนี้ เล่าถึงเฉพาะจักรพรรดินโปเลียน¹⁷ ที่ 1 และ จักรพรรดินโปเลียนที่ 3 แห่งราชวงศ์โบนาปาร์ต เช่นเรื่อง “นะโปเลียนที่วอเตอร์ลู”

เรื่อง “นะโปเลียนที่วอเตอร์ลู” เล่าถึงสมรภูมิต่อหน้าวอเตอร์ลู ซึ่งเป็น การสู้รบครั้งสุดท้ายของจักรพรรดินโปเลียนที่ 1 หรือ “พระเจ้านะโปเลียน” เมื่อศึกษาเนื้อหาของ บทความเรื่องนี้พบว่า พระราชวรรังสรรค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ไม่ได้ทรงเน้นเรื่องการสู้รบที่ จักรพรรดินโปเลียนที่ 1 ทรงพ่ายแพ้กองทัพของประเทศอังกฤษ แต่พระองค์ทรงเล่าถึงสาเหตุที่นำไปสู่การสู้รบในครั้งนั้น คือ การที่จักรพรรดินโปเลียนที่ 1 ต้องการเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ของทวีปยุโรป ดังข้อความที่ว่า

เมื่อนะโปเลียนได้หนีจากเนรเทศในเดือน มีนาคม ค.ศ. 1815 ดังใน ประมวลกฎหมายฉบับที่ 31 และได้คืนราชสมบัติฝรั่งเศสแล้ว ก็ได้ทรงปกครอง บ้านเมืองปราศจากความเบื่อหน่าย...

แต่การที่เป็นเช่นนั้น ที่แท้ไม่สู้พอพระทัยนัก เพราะไม่มีแผ่อำนาจ บังคับเด็ดขาด เคยตรัสว่า “ข้าถูกมัดทั้งมือและตีน ประเทศฝรั่งเศสต้องการ จะรู้ว่าแขนขาของเอ็มเปอเรอร์ไปไหนเสีย แขนนั้นคือแขนซึ่งประเทศฝรั่งเศส ต้องมีไว้สำหรับบังคับยุโรป...

¹⁷ เรียก จักรพรรดินโปเลียน โดยอ้างอิงหนังสือ 100 บุคคลสำคัญของโลก ที่กล่าวถึงนโปเลียนว่า “ในปี 1808 จักรพรรดินโปเลียนที่ 1 ได้ทรงสร้างระบบศักดินาของจักรวรรดิฝรั่งเศสให้แก่กลุ่มชนชั้นสูงที่แวดล้อมพระองค์” (เอกชัย จันทรา, 2556: 436-437)

จึงได้ประทานคำสั่งต่อเสนาบดีกลาโหมของพระองค์ตั้งแต่แรกที่เสด็จ
คืนครองบ้านเมืองว่าให้ทำปืนเล็ก 4 แสนกระบอกให้แล้วในปลายปีเดียว และ
ภายในเดือนหนึ่งได้โปรดให้จัดทัพใหม่เจ็ดทัพตามชายแดน

แต่การที่เป็นไปในเวลานั้น บางทีก็เป็นที่เศร้าพระทัยนัก... ไหนจะความ
กระด้างกระเดื่องภายใน ซึ่งต้องปราบปรามโดยเร็ว ไหนจะต้องทำประมวญ
กฎหมายใหม่ ไหนจะต้องจัดการให้ชาวต่างประเทศยำเกรง เหล่านี้เป็นงาน
ซึ่งทำแล้วไม่สู้แล้ว ถ้าวรศึกชนะให้เกรียวกราวคราวเดียว การภายในบ้านเมือง
ซึ่งเป็นเครื่องเจ็บๆ คันๆ ก็หายเป็นปลิดทิ้งไปหมด เหตุดังนี้ไม่ช้าก็ทรงหันจาก
การพลเรือนไปใส่พระทัยในการทหาร

(พระราชพงศาวดาร กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 1-4)

ตัวอย่างข้างต้นเล่าถึงตอนที่จักรพรรดินโปเลียนที่ 1 ทรงกลับมาครองราชย์
อีกครั้งหลังจากพ่ายแพ้ในสงครามที่เมืองไลป์ซิกจนต้องสละราชสมบัติและถูกคุมขังไปอยู่ที่เกาะเอลบา
(เอกชัย จันทรา, 2556: 437) เมื่อพระองค์ได้กลับมาคืนพระราชอำนาจใหม่ พระองค์ก็ทรงสั่งให้
เตรียมทัพและอาวุธเพื่อทำสงครามประกาศความยิ่งใหญ่ของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งนอกจากจะทำให้
ประเทศต่างๆ ในยุโรปยำเกรงต่อประเทศฝรั่งเศสแล้ว ยังทรงหวังว่าชัยชนะจากการสู้รบอาจช่วย
แก้ปัญหาภายในประเทศได้อีกครั้งหนึ่ง

บทความอีกกลุ่มหนึ่งที่กล่าวถึงผู้นำทางการเมืองหลายคนและจาก
หลายประเทศในเรื่องเดียวกัน ได้แก่ “มันสมองดึกเตเตอร์” “รู้ใจคน” “วิธีของหัวหน้าคน” และ
“จอมบงการ” มีเนื้อหากล่าวถึงผู้นำทางการเมืองทั้งในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและ
แบบเผด็จการ

ผู้นำทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ปรากฏใน
บทความกลุ่มนี้ ได้แก่ ผู้นำทางการเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แก่ นายอีโอดอร์ รูสเวลต์
ประธานาธิบดี คนที่ 26 และนายวิลเลียม ทาฟท์ ประธานาธิบดี คนที่ 27 ผู้นำทางการเมืองของ
ประเทศอังกฤษ คือ นายลอร์ด ยอร์ช นายกรัฐมนตรี คนที่ 36 และที่ปรึกษา คือ นายแจน สมิทส์
ผู้แทนของประเทศแอฟริกาใต้ในฐานะอาณานิคมของประเทศอังกฤษ

ผู้นำทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบเผด็จการที่ปรากฏในบทความ
กลุ่มนี้ ได้แก่ จอมพลโจเซฟ สตาลิน ผู้นำทางการเมืองแบบเผด็จการทหารของประเทศโปแลนด์

อดอล์ฟ ฮิตเลอร์ ผู้นำทางการเมืองลัทธินาซีของประเทศเยอรมนี เบนโตโต มุสโสลินี ผู้นำทางการเมืองลัทธินาซีของประเทศอิตาลี รวมถึงโจเซฟ สตาลิน ผู้นำทางการเมืองลัทธินาซีคอมมิวนิสต์ของประเทศรัสเซีย

ตัวอย่างบทความเรื่อง “วิธีของหัวหน้าคน” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2478 เนื้อหาของบทความเล่าวิธีปกครองหลายแบบเพื่อให้ได้ประโยชน์จากผู้อยู่ใต้การปกครองของผู้นำทางการเมือง แบ่งเป็นผู้นำทางการเมืองหรือ “หัวหน้าคน” ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ นายอีโอดอร์ รูสเวลต์ และนายวิลเลียม ทาฟท์ ซึ่งเป็นประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกา และผู้นำทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบเผด็จการ ได้แก่ โจเซฟ สตาลิน ผู้นำทางการเมืองของลัทธินาซีคอมมิวนิสต์ของประเทศไทย และเบนโตโต มุสโสลินี ผู้นำทางการเมืองของลัทธินาซีของประเทศอิตาลี ดังตัวอย่าง

ห้องทำงานของชินญอมุซโซลินีเป็นห้องยาวแคบ โຕະของมุสโสลินี ตั้งอยู่ปลายห้อง ตรงข้ามกับทางเข้า ผู้จะเข้าไปหาต้องเดินไกลจึงจะถึงโຕະ ที่ใช้ห้องยาวและตั้งโຕະปลายห้องเช่นนี้ ไม่ใช่เพื่อจะรักษาตัวเพราะเกรงคนไปทำร้าย แต่กล่าวกันว่า คนที่เข้าไปหา มักจะประหม่า เมื่อโผล่เข้าไปในห้อง

กว่าจะเดินเข้าไปถึงโຕະ ก็มักลืมคำที่เตรียมเข้าไปจะพูด ในที่สุดมีอะไรจะพูด ก็พูดออกมาลุ่มๆ ไม่มีถ้อยคำเป็นเครื่องประดับ เป็นการเสียเวลาน้อยเข้า

(พระราชวรราชเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514 : 343)

จากตัวอย่างข้างต้นเห็นได้ว่า วิธีปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาของมุสโสลินีคือการที่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องเดินไกลเพื่อเข้าไปที่โຕະของมุสโสลินีที่ปลายห้อง จนทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชานั้นรู้สึก “ประหม่า” จน “ลืมคำที่เตรียมจะเข้าไปพูด” ทำให้รายงานเฉพาะสาระสำคัญโดย “ไม่มีถ้อยคำเป็นเครื่องประดับ และ “เป็นการเสียเวลาน้อยเข้า” ต่างจากวิธีการปกครองของนายอีโอดอร์ รูสเวลต์ ประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้เวลาไปกับการทักทายประชาชนเพื่อสร้างความนิยมให้ตนเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มีนักเขียนหนังสือพิมพ์คนหนึ่งเป็นผู้รู้จักคนในแถบนั้นมาก ผู้นี้ยืนอยู่ข้างรูสเวลต์ คอยกระซิบบอกให้รู้ตัวว่าคนไหนที่เดินเข้าแถวเข้ามาใกล้จะถึงเป็นคนสำคัญ

นักเขียน “คนหมวดครึ้มที่มานั้นเป็นคนรักดีต่อท่านมาก ท่านคงจำได้”

รุษเวีลต์ “จำไม่ได้”

นักเขียน “เคยไปกินข้าวกลางวันกับท่านที่ไวต์เฮาส์ (ชื่อบ้านเปรซิเด้นต์) ชื่อวัดชัน”

รุษเวีลต์ “เป็นอันรู้จัก มีลูกกี่คน”

นักเขียน “มี 5 คน อ้อ, มี 6 คน เพิ่งออกใหม่คนหนึ่ง เมื่อสองสามวันนี่เอง”

อีกประเดี๋ยวดียววัดชันก็เข้าไปถึง รุษเวีลต์ยื่นมือ 2 มือไปจับมือวัดชันสั้น “ดีใจจริงที่พบท่านวันนี้ ฉันจะไม่ลืมชั่วโมงที่เราคุยด้วยกันที่วอชิงตันวันนั้น ลูกสบายอยู่ทั้ง 5 คน อ้อ, ประเดี๋ยว ขอโทษ ผิดไป 6 คน มีใหม่อีกคนหนึ่ง” วัดชันเป็นผู้มีคณับหน้าถือตาอยู่ในแคว้นนั้น เคยรักดีต่อรุษเวีลต์มาแล้ว ตั้งแต่วันนั้นเลยบูชา”

(พระราชารวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 346-347)

จะเห็นได้ว่าวิธีปฏิบัติตนต่อผู้ใต้บังคับบัญชาของผู้นำในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างประธานาธิบดีรุษเวีลต์เป็นการสร้างไมตรีและผูกใจประชาชนซึ่งต่างจากวิธีการของ “หัวหน้าคน” ในระบอบการปกครองแบบเผด็จการ อย่างไรก็ตาม วิธีการของประธานาธิบดีรุษเวีลต์ก็ไม่ได้เกิดจากที่รู้จักผู้คนที่มาทักทายอย่างแท้จริง เพราะเหตุที่ประธานาธิบดีรุษเวีลต์สามารถพูดคุยเรื่องครอบครัวกับนาย “วัดชัน” ได้อย่างละเอียดจนนายวัดชันรู้สึก “บูชา” ประธานาธิบดีรุษเวีลต์นั้น ไม่ได้เกิดจากประธานาธิบดีจดจำรายละเอียดนั้นได้เอง แต่เพราะ “มีนักเขียนหนังสือพิมพ์คนหนึ่ง” ช่วยให้ข้อมูลประธานาธิบดีตลอดเวลา

2.3.2.4 ปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

บทความที่มีเนื้อหาสำคัญกล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง¹⁸ มีจำนวน 6 เรื่อง ดังจะแสดงรายชื่อในตารางต่อไปนี้

¹⁸ ปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง หมายถึง ข้อขัดข้องที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจและการบริหารประเทศ เช่น การฉ้อราษฎร์บังหลวงการจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชน (ประมวลค่านิยามจาก พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 และนิยามของคำว่า การเมืองการปกครอง ในหัวข้อ 1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ)

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
1	แบ่งทรัพย์สินกัน	4	ประปา
2	ค่าแลความ	5	สินบน
3	ชาติและอารยะ	6	สวนพฤกษศาสตร์

ตารางที่ 5 แสดงรายชื่อบทความกลุ่มปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

จากการศึกษาพบว่า บทความทั้ง 6 เรื่อง กล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองที่เกิดจากพฤติกรรมของนักการเมืองและข้าราชการ ดังเช่น ปัญหาการทุจริตรับสินบน ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ปัญหาจากการใช้นโยบายที่ผิดพลาดเพราะไม่สามารถปฏิบัติได้จริง

เรื่อง “สินบน” ทรงพระนิพนธ์ เมื่อ พ.ศ. 2479 กล่าวถึงพฤติกรรมการรับสินบนของข้าราชการในประเทศจีน พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงเล่าเรื่องการรับสินบนทั้งในสมัยที่ประเทศจีนปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และในสมัยรัฐบาลของเจียงไคเช็คซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศจีนเปลี่ยนไปใช้ระบอบการปกครองแบบ “รีพับลิค” หรือประชาธิปไตยแบบสาธารณรัฐ ทั้งนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่า แม้จะเปลี่ยนมาใช้ระบอบการปกครองแบบใหม่ แต่ “การกินสินบน” และ “กินกำไร” ก็ยังคงมีอยู่ ดังที่ทรงกล่าวว่า

ในสมัยรีพับลิคนี้ การกินสินบนและกินกำไรจำเริญสุดยอด...นักเขียนในหนังสือเขียนไ้กล่าวต่อไปว่า การที่ตั้งโครงการใหญ่โต เพื่อบำรุงอุตสาหกรรมใน กวางตุ้งนั้น คงจะเลอะเทอะหมด เว้นแต่จะห้ามการกินสินบนและกินกำไรของ ข้าราชการได้ เขาว่าในมณฑลนั้น มีการกินสินบนและการกินกำไรมากกว่าที่ใคร จะเคยได้ยินมาก่อน

การจัดทำกิจการผูกขาดในที่นั้นใน¹⁹ว่า เพื่อจะบำรุงอุตสาหกรรมที่ ทำกันในบ้านราษฎร แต่ที่จริงเป็นทางสำหรับให้ข้าราชการส่งเสริมความมั่งมี ของตนเอง

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 72-73)

¹⁹ สกัดตามต้นฉบับ

ตัวอย่างข้างต้นกล่าวถึงพฤติกรรมของข้าราชการจีนที่ “กินสินบน” และ “กินกำไร” รวมทั้งมีการผูกขาดกิจการอุตสาหกรรม ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ ดังที่ได้ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงอ้างถึงข้อความในหนังสือเขียนไต่ที่กล่าวว่า หากรัฐบาลไม่แก้ปัญหารับสินบน ไม่ว่ารัฐบาลจะจัดตั้งโครงการพัฒนาประเทศใดๆขึ้น ก็คงจะ “เลอะเทอะหมด”

บทความในกลุ่มนี้นอกจากจะกล่าวถึงปัญหาการเมืองการปกครองแล้ว พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ยังทรงเล่าถึงปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในประเทศไทยด้วย ดังเช่นเรื่อง “สวนพฤกษศาสตร์”

เรื่อง “สวนพฤกษศาสตร์” เล่าเรื่องในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งในสมัยนั้นกรมพาณิชย์ได้จัดตั้งแผนกรุกขชาติเพื่อสำรวจพรรณไม้ทั่วประเทศไทย ต่อมาไม่นานพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้จัดตั้ง “สยามรัฐพิพิธภัณฑ์” โดยได้พระราชทานที่ดินบริเวณสวนลุมพินีให้เป็นที่จัดแสดงสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ และหากสยามรัฐพิพิธภัณฑ์เสร็จสิ้นลงแล้วก็สามารถใช้เป็นสวนสาธารณะได้ หัวหน้ากระทรวงพาณิชย์ (กรมพาณิชย์เดิม) ในเวลานั้นได้เสนอให้พัฒนาสวนลุมพินีให้ให้เป็นสวนพฤกษศาสตร์สำหรับปลูกต้นไม้แทบทุกชนิดของประเทศไทย แต่เมื่อสิ้นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โครงการสยามรัฐพิพิธภัณฑ์และการสร้างสวนลุมพินีให้เป็นสวนพฤกษศาสตร์ก็ไม่ได้จัดตั้งขึ้น ดังข้อความที่ว่า

กรมจึงได้คิดจัดแผนกรุกขชาติขึ้น โดยสงเคราะห์ว่าเป็นงานเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง...งานของแผนกรุกขชาติที่จัดขึ้นนี้ กำหนดจะเริ่มด้วยการเซอร์เวย์หรือเที่ยวสำรวจพรรณไม้ทั่วประเทศ...

ต่อมาอีกหลายปี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงพระราชดำริจะให้ให้มีเอ็กซิบิชั่น เรียกว่า สยามรัฐพิพิธภัณฑ์ขึ้น ในตอนที่กล่าวนี้กรมพาณิชย์เป็นกระทรวงพาณิชย์ขึ้นแล้ว และหัวหน้ากระทรวงพาณิชย์ในเวลานั้นอยู่ในกรรมการวางโครงสร้างจัดสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ด้วย เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานกรรมการชุดนั้น

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ พระราชทานที่ดินแห่งหนึ่งกว้างใหญ่พอที่จะจัดสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ได้ คือ ที่ดินซึ่งภายหลังพระราชทานชื่อว่า “สวนลุมพินี” ความมุ่งหมายคือว่า เมื่อเสร็จงานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ไปแล้ว

ให้ที่ดินนั้นเป็นสวนหรือป่าสำหรับพระนครต่อไป การที่จะจัดที่ดินให้เป็นป่ากรั้น หัวหน้ากระทรวงพาณิชย์ในเวลานั้นได้เสนอขึ้นว่า ควรจะจัดให้เป็นสวนพฤกษศาสตร์ของประเทศ นัยหนึ่งให้ปลูกแต่ต้นไม้ไทยทั้งนั้น ไม่ปลูกต้นไม้พรรณที่มีได้เกิดเองตามธรรมชาติในแผ่นดินของเรา

ผู้เสนอความคิดเห็นที่จะทำสวนลุมพินีเป็นสวนพฤกษศาสตร์ของประเทศได้ให้หัวหน้าแผนกรุกขชาติทำบัญชีชื่อต้นไม้...เสนาบดีมหาดไทยผู้เป็นประธานกรรมการครั้งนั้นเห็นชอบตามความคิดนี้ และรับบัญชาขึ้นไว้ว่าจะจัดต่อไป แต่เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ สวรรคต และการจัดสยามรัฐพิพิธภัณฑสถานล้มเลิกไปแล้ว ความคิดเรื่องจะจัดสวนลุมพินีเป็นสวนพฤกษศาสตร์ตัวอย่างต้นไม้ในประเทศนี้ก็เห็นจะล้มเลิกไปด้วย จึงหาได้เห็นจัดเช่นที่คิดไว้
นั้นไม่

(พระราชวรพงศเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 13-17)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทยในสมัยนั้นคือนักการเมืองไม่ได้ดำเนินนโยบายตามที่ได้เสนอต่อพระมหากษัตริย์ไว้ ดังเห็นได้จากกรณีที่ “หัวหน้ากระทรวงพาณิชย์” และ “เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย” ซึ่งได้เป็นกรรมการในโครงการสยามรัฐพิพิธภัณฑสถาน และเป็นผู้เสนอให้พัฒนาสวนลุมพินีให้เป็นสวนพฤกษศาสตร์นั้น ไม่ได้เร่งดำเนินการให้สำเร็จตามนโยบาย เมื่อมีผู้เสนอโครงการขึ้นมานักการเมืองเหล่านั้นเพียงแต่ “เห็นชอบตามความคิดนี้ และรับบัญชาขึ้นไว้ว่าจะจัดต่อไป” แต่ไม่ได้ลงมือปฏิบัติให้เห็นผลจริง จนเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคตแล้ว โครงการสยามรัฐพิพิธภัณฑสถานที่มี “หัวหน้ากระทรวงพาณิชย์” และ “เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย” เป็นกรรมการก็ล้มเลิกไป เช่นเดียวกับโครงการที่นักการเมืองทั้งสองท่านเสนอให้ “สวนลุมพินีเป็นสวนพฤกษศาสตร์” นั้นก็ไม่ได้เกิดขึ้นจริง

2.3.3 วิธีการนำเสนอเนื้อหา

เมื่อพิจารณาบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* ทั้ง 4 กลุ่มเนื้อหา ได้แก่ กลุ่มระบอบการปกครอง สงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ ผู้นำทางการเมือง และปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง พบว่า พระราชวรพงศเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาดังกล่าว แบ่งเป็น 5 วิธี ดังนี้

2.3.3.1	การให้ข้อมูลความรู้	จำนวน 42 เรื่อง
2.3.3.2	การแสดงความคิดเห็น	จำนวน 8 เรื่อง
2.3.3.3	การให้ข้อคิด	จำนวน 6 เรื่อง
2.3.3.4	การเล่าเรื่องบุคคลสำคัญ	จำนวน 6 เรื่อง
2.3.3.5	การรายงานข่าว	จำนวน 4 เรื่อง

2.3.3.1 การให้ข้อมูลความรู้

บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* ที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงใช้การให้ข้อมูลความรู้เป็นวิธีนำเสนอเนื้อหา มีจำนวน 42 เรื่อง ดังจะแสดงรายชื่อในตารางต่อไปนี้

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
1	เทียบประชาติปัตย์อดีตกับปัจจุบัน (ชุดที่ 1 เรื่องที่ 40)	15	จอมบงการ
2	เทียบประชาติปัตย์อดีตกับปัจจุบัน (ชุดที่ 1 เรื่องที่ 42)	16	รัฐแพรงก์
3	ธนชาติปัตย์ยังไม่ตาย	17	บันทึก
4	ศัพท์ร้อยลลิสต์	18	ประชาติปัตย์แลความลับ
5	อิสระของหนังสือพิมพ์ในอเมริกา	19	รัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ในแผ่นดินพระจอมเกล้า ฯ
6	ตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ	20	นานาประการ
7	แบ่งทรัพย์สินกัน	21	ชายลวดและชายปืน
8	ปเกียรณกะ (ชุดที่ 2 เรื่องที่ 29)	22	รัฐคดี
9	ประชาติปัตย์สองแห่ง	23	โรตารีในประเทศเยอรมัน
10	ประชาติปัตย์สำเร็จด้วยประมุขชาติ	24	สันนิบาตชาติ
11	ฝึกชายฝ่ายขวา	25	หมู่ประเทศ “ออสโล”
12	ลักษณะปาเลเมนต์ฝรั่งเศส	26	ปมด้อย
13	ลักษณะรัฐบาลอเมริกา	27	สารกถา ว่าด้วยประชาติปัตย์
14	แค้นตอน	28	หลักบงการประเทศ

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
29	สก๊อตแลนด์กับอิงแลนด์	37	สินค้านำเข้า
30	ประปา	38	อาวุธเศรษฐกิจ
31	สินบน	39	โฆษณาชวนเชื่อ
32	อินโดจีนของฝรั่งเศส	40	ฝักฝ้ายตุรกี
33	..ิสม์	41	เมื่อวันประกาศมหาสงคราม
34	การใช้รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส	42	สวนพฤกษศาสตร์
35	กฎหมายเป็นกลางของ ส.ป.ร.		
36	เหตุแห่งความแพ้		

ตารางที่ 6 แสดงรายชื่อบทความที่ใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาด้วยการให้ข้อมูลความรู้

จากการศึกษาพบว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงใช้การให้ข้อมูลความรู้เป็นวิธีการนำเสนอเนื้อหาในบทความกลุ่มระบอบการปกครอง และบทความกลุ่มสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ วิธีการให้ข้อมูลความรู้ที่ปรากฏในบทความทั้ง 42 เรื่องนี้มีทั้งการให้รายละเอียด การอธิบายศัพท์ และการยกเหตุการณ์ตัวอย่างประกอบเพื่อให้เข้าใจข้อมูลความรู้มากขึ้น ซึ่งในบางครั้งพระองค์ก็ทรงใช้วิธีการเหล่านี้ผสมผสานในบทความเรื่องเดียวกัน ดังที่จะยกตัวอย่างมาอธิบายต่อไปนี้

เรื่อง “ลักษณะรัฐบาลอเมริกา” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2479 เนื้อหากล่าวถึงรูปแบบของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี²⁰ ของประเทศสหรัฐอเมริกา พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงให้ความรู้เรื่องการคัดเลือกและการดำรงตำแหน่งของนักการเมืองของรัฐบาลในประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนี้

เปรซิเด็นซ์ซึ่งได้รับเลือกตั้งแล้วนั้น จะบังคับให้ลาออกไม่ได้ ต้องปล่อยให้
 ให้อยู่ไป 4 ปีเสมอ เปรซิเด็นซ์ที่อยู่ไม่ถึง 4 ปี ก็มีแต่ที่ตายเสียก่อน...
 การเลือกตั้งส่วนหนึ่งๆ แห่งรัฐบาลนั้น มีกำหนดปีให้รับตำแหน่ง และ
 รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่า เมื่อไรจึงให้เลือกกันครั้งหนึ่ง

²⁰ ผู้วิจัยเรียกชื่อ “ประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี” โดยอ้างอิงจากหนังสือแนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตยของวิสุทธิ์ โปธิแทน (2550: 95)

การเลือกเพรซิเด้นซ์ การเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการเลือก 1 ใน 3 ของสมาชิกสภาผู้เฒ่า นั้น เลือกในคราวเวลาเดียวกัน ผิดกันเพียงว่าเพรซิเด้นซ์เลือกคราวละ 4 ปี สมาชิกสภาผู้แทนและ 1 ใน 3 ของสมาชิกสภาผู้เฒ่า เลือกใหม่ทุกๆ 2 ปี

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 362)

จะเห็นได้ว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงนำเสนอเนื้อหาด้วยการให้ข้อมูลที่กระชับและชัดเจน พระองค์ทรงกล่าวถึงการเลือกตั้งและวาระการดำรงตำแหน่งของนักการเมือง เริ่มจากประธานาธิบดีที่ได้รับเลือกตั้งมาแล้ว จะไม่สามารถลาออกจากตำแหน่งได้ ต้องดำรงตำแหน่งจนครบวาระ 4 ปี การเลือกตั้งตำแหน่งต่างๆนี้เป็นไปตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้จัดการเลือกตั้งประธานาธิบดี ทุก 4 ปี ส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาหรือที่ทรงเรียกว่า “สภาผู้เฒ่า” ให้จัดการเลือกตั้งทุกๆ 2 ปี

เรื่อง “ธนธิปไตยยังไม่ตาย” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2478 พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงให้ความรู้ด้วยการอธิบายคำศัพท์ คือ Capitalism หรือที่ทรงใช้คำว่า “ธนธิปไตย” ดังข้อความต่อไปนี้

วันนี้เราจะเริ่มด้วยการอธิบายศัพท์ที่เราตั้งขึ้นใหม่ ศัพท์นั้นคือ “ธนธิปไตย” ซึ่งเราใช้เป็นคำแปลศัพท์อังกฤษว่า แคปิตัลซึ่ม Capitalism คือ วิธีการซึ่งอำนาจทรัพย์ของเศรษฐีแผ่คลุมไปในกิจการต่างๆ อเมริกาเป็นตัวอย่างประเทศธนธิปไตย คือ การจัดให้เกิดทรัพย์ ย่อมอาศัยธนบดี คือเศรษฐีบุคคลหรือบริษัทเศรษฐี...

ตามวิธีธนธิปเด้นั้น เครื่องมือทำสินค้าเป็นของเศรษฐีธนบดีทั้งหมด... พวกเขามีทุนจึงต้องเป็นผู้ซื้อเครื่องมือให้ผู้อื่นทำ เช่น ลงทุนตั้งแสนสร้างโรงสีขึ้น แล้วจ้างคนเป็นอันมากมาช่วยสีข้าวขายเป็นประโยชน์แก่เจ้าของทุน พวกที่ต่ำช้าวทีละครกก็ทำไปไม่ได้ ธนธิปไตย นัยหนึ่งวิธีการซึ่งอำนาจทรัพย์ของธนบดี (เศรษฐี) ปกคลุมไปในกิจการนั้น ได้กำเนิดด้วยประการฉนี้

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 201-204)

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงอธิบายคำว่า “ธนธิปไตย” ที่มาศัพท์ภาษาอังกฤษคือ Capitalism เพื่อให้ความรู้เรื่องระบบเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกา

ดังที่ทรงกล่าวว่า “วิธีการซึ่งอำนาจทรัพย์ของเศรษฐีแผ่คลุมไปในกิจการต่างๆ” นั้น วิธีดังกล่าวคือ การที่มีเศรษฐีเป็นเจ้าของกิจการต่างๆ โดยเศรษฐีหรือที่ทรงเรียกว่า “เจ้าของทุน” เป็นผู้จัดซื้อเครื่องมือเพื่อดำเนินกิจการทั้งหมด แล้วจ้างคนจำนวนมากมาทำงานเพื่อให้ได้ผลกำไรแก่เจ้าของทุน ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการอธิบายศัพท์นั้นสามารถนำเสนอเนื้อหาที่เป็นความรู้ให้แก่ผู้อ่านได้ นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงยกตัวอย่างประกอบเรื่องกิจการโรงสีข้าว เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจวิธีของ “ธนาธิปไตย” ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3.3.2 การแสดงความคิดเห็น

บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสานที่ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงใช้การแสดงความคิดเห็นเป็นวิธีนำเสนอเนื้อหา มีจำนวน 8 เรื่อง ดังจะแสดงรายชื่อในตารางต่อไปนี้

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
1	ประชาธิปไตยแลหนังสือพิมพ์	5	สำคัญอะไรที่ชื่อ
2	สารกถา	6	คำแลความ
3	หนังสือพิมพ์	7	ชาติและอารยะ
4	ประชาธิปไตยแลศึกษา	8	มูลเหตุแห่งสงคราม

ตารางที่ 7 แสดงรายชื่อบทความที่ใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาด้วยการแสดงความคิดเห็น

จากการศึกษาพบว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงใช้การแสดงความคิดเห็นในบทความกลุ่มที่มีเนื้อหาเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากเนื้อหาของบทความกลุ่มนี้สอดคล้องกับลักษณะของบทความแสดงความคิดเห็น กล่าวคือ เป็นการจับประเด็นจากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ณ ขณะนั้น มาเป็นหัวข้อหลักในการแสดงความคิดเห็นของผู้เขียน (ถวัลย์ มาศจรัส, 2546: 93) ดังที่จะยกตัวอย่างมาอธิบายต่อไปนี้

เรื่อง “ประชาธิปไตยแลหนังสือพิมพ์” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2478 พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงแสดงความคิดเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาในสังคมประชาธิปไตย ว่า

ก็เมื่อสยามได้ถือเอาประชาธิปไตยเป็นที่ตั้งแล้ว แต่ประชาชนพลเมืองของเรายังอ่อนศึกษา ก็จำจะต้องช่วยกันลากลู่ถูงังไปให้บรรลุผลสักจนได้...

ความหมายของเราในที่นี้ว่า เมื่อสยามได้โน้มตนพึ่งประชาธิปไตยแล้ว ก็จะต้องพยายามยกความรู้ของประชาชนให้สูงขึ้นตามคั่นอันควรแก่ประเทศที่ใช้ประชาธิปไตย วิธียกความรู้ของพลเมืองวิธีหนึ่ง ก็คือจัดให้คนได้เล่าเรียนในสำนักศึกษา

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 141-143)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงทัศนะที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงมีต่อการศึกษาไทย พระองค์ทรงแสดงให้เห็นว่าในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์นั้น ประชาชนไทย “ยังอ่อนศึกษา” คือ ยังไม่ได้รับการศึกษาที่ดีมากนัก จึงควรจะยกระดับความรู้ของประชาชนซึ่ง “ควรแก่ประเทศที่ใช้ประชาธิปไตย” วิธีที่จะทำให้ประชาชนมีความรู้เพิ่มขึ้นนั้นก็คือการจัดการให้ประชาชนได้เข้าเรียนตามสถานศึกษา

เรื่อง “ชาติและอารยะ” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2479 พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงแสดงความคิดเห็นต่อคำว่า “เพื่อชาติ” ซึ่งเป็นคำที่มีผู้กล่าวถึงกันมาก พระองค์ทรงชี้แจงความหมายของคำว่า “ชาติ” ดังนี้

ผู้เขียนจะขอขึ้นต้นในที่นี้เป็นคำชักชวนว่า ที่เราพูดกันว่า “เพื่อชาติ” นั้น เรามาตรึกตรองกันให้ดีสักทีว่า ในสมัยนี้เราหมายความว่าอะไร เพียงไหนแน่ ที่เราว่า “ชาติ” นั้น เราไม่ได้หมายความว่าไทย เพราะไทยในพม่า อินเดีย จีน อินโดจีน ฯลฯ มีรวมกันหลายล้านคน เราว่าเพื่อชาติ คงไม่หมายความว่าเพื่อไทยต่างประเทศ ซึ่งบางพวกไม่รู้ว่ามีสยามอยู่ในโลก หากเราจะหวังดีต่อชนพวกนั้นเพราะเป็นเชื้อไทยด้วยกัน เราก้ “เพื่อ” เขาไม่ได้ เพราะไม่มีอะไรติดต่อกันเลย

อันที่จริงเมื่อใช้คำว่า “ชาติ” นั้น เราหมายความว่า ชนชาวสยาม แต่ชนชาวสยามปะปนกันมาก...ที่เป็นแขกมลายู แขกครีว แขกเทศ กะเหรี่ยง คะมู

ลว่า เขมร เป็นต้น ล้วนแต่ไม่ใช่ไทย แต่เป็นชาวสยามทั้งนั้น บางพวกอยู่ในสยาม
ก่อนไทยมาอยู่เสียอีก...

ฉนี้แม้ “ชาติ” จะแปลว่าความเกิด ตามความหมายแห่งศัพท์ก็ตามที่
แต่ “เพื่อชาติ” หาใช่แปลว่า เพื่อความเกิดไม่

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 141-143)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงอธิบายเพื่อให้คนไทยเข้าใจว่า
คำว่า “เพื่อชาติ” ไม่ได้หมายถึง “เพื่อเชื้อชาติไทย” แต่หมายถึง “ชนชาวสยาม” คือคนที่เกิดบน
แผ่นดินสยามซึ่งประกอบด้วยผู้คนหลายเชื้อชาติ ประเทศไทยประกอบด้วย “แขกมลายู แขกครัว
แขกเทศ กะเหรี่ยง คะมู ลว่า เขมร” ดังที่ทรงกล่าวข้างต้น

2.3.3.3 การให้ข้อคิด

บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน*ที่
พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงใช้การให้ข้อคิดเป็นวิธีนำเสนอเนื้อหา มีจำนวน 6 เรื่อง
ดังจะแสดงรายชื่อในตารางต่อไปนี้

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
1	ขอโทษ	4	หิริและโอตตปัปะ
2	นานาภาชิต	5	ทายถุกและผิด
3	สติ	6	ภ้ยสามชนิด

ตารางที่ 8 แสดงรายชื่อบทความที่ใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาด้วยการให้ข้อคิด

จากการศึกษาพบว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงใช้
การให้ข้อคิดเพื่อนำเสนอเนื้อหาในบทความกลุ่มสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ บทความ
กลุ่มนี้นำเสนอข้อคิดที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อประชาชนและผู้นำทางการเมือง พระราชวรวงศ์เธอ
กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงใช้หลักธรรมหรือพุทธศาสนสุภาษิตมาช่วยนำเสนอข้อคิด ดังที่จะ
ยกตัวอย่างมาอธิบายต่อไปนี้

เรื่อง “นานาภาษิต” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2481 พระราชวรพงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ได้ทรงยกภาษิตของแต่ละประเทศมานำเสนอ และทรงอธิบายเพิ่มเติมโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศต่างๆ ในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ ภาษิตในเรื่องมีทั้งที่เป็นภาษิตโบราณและคำพูดของผู้นำประเทศมหาอำนาจ ที่กล่าวถึงความขัดแย้งระหว่างสงครามและสันติภาพ ดังตัวอย่างคำอธิบายภาษิตที่ว่า “สมัยสงครามไม่มีเลือด” ที่ “มร. วิลสัน เซอร์ซิล” นายกรัฐมนตรีของประเทศอังกฤษกล่าวถึงสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ ว่า

“สมัยสงครามไม่มีเลือด” นี้เป็นคำ มร. กล่าวเมื่อวานซืนนี้ (ทรงเรื่องนี้ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2481)

มร. วิลสัน เซอร์ซิล พูดถึงความเป็นไปในโลก ซึ่งเป็นเวลาที่แข่งขันกันในการเตรียมรบ

เราสำเนียงความมุ่งหมายทั้ง 2 ฝ่าย ก็ดูเหมือนฝ่ายหนึ่งเตรียมทหาร และสะสมอาวุธไว้ให้เหลือล้น แม้จะทรุดโทรมลงไปทางเศรษฐกิจก็ยอมเพื่อจะเรียกร้องเอาดินแดนหรือผลประโยชน์อย่างอื่น ๆ ซึ่งถ้าได้ไปก็จะคุ้มค่าเตรียมกำลัง ซึ่งได้ลงทุนไปแล้วเป็นอันมาก อีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายมีดินแดนหรือผลประโยชน์อย่างอื่น ซึ่งกลัวจะถูกแย่ง จึงตระเตรียมกำลังพลและสะสมอาวุธ เพื่อจะต่อต้านรักษาดินแดน แลผลประโยชน์ของตน การเตรียมของฝ่ายนั้น ต้องพยายามให้ขึ้นหน้าฝ่ายโน้นไว้ ฝ่ายมีทรัพย์น้อยขึ้นหน้าไปเพราะขึ้นต้นก่อน แต่อีกฝ่ายหนึ่ง ถ้ามีเวลา ก็อาจไล่ทัน เพราะกำลังทรัพย์มากกว่ากันมาก

การเตรียมกำลังทัพเช่นนี้ ยิ่งเตรียมหนักเข้า ก็ยิ่งใกล้สงครามเข้าไป ฝ่ายหนึ่งเมื่อเตรียมจนสุดกำลังเงิน แลกำลังเศรษฐกิจแล้ว ถ้าไม่ได้ใช้อาวุธนั้น ๆ ไม่ชำนาญก็จะเป็นของปรัมปรา สู้ของใหม่ไม่ได้ ทุนที่ลงไปก็จะเปลืองเปล่า ไม่มีอันใดมาตอบแทน

(พระราชวรพงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2513: 452-453)

ตัวอย่างข้างต้นนี้ นอกจากจะช่วยอธิบายภาษิตที่ว่า “สมัยนี้สงครามไม่มีเลือด” ให้ผู้อ่านได้เข้าใจว่า เหตุที่ “ไม่มีเลือด” นั้น เพราะแต่ละประเทศต่าง “ตระเตรียมกำลังพลและสะสมอาวุธ” แต่ยังไม่ได้เกิดการสู้รบกัน พระราชวรพงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงยกภาษิตของเซอร์วิลสัน เซอร์ซิล มาอธิบายขยายความเพื่อทรงให้ข้อคิดว่า การเตรียมกำลังพลและอาวุธนั้นทำให้ประเทศสูญเสียทรัพย์โดยเปล่าประโยชน์

จากข้อความที่ว่า “การเตรียมกำลังทัพเช่นนี้ ยิ่งเตรียมหนักเข้า ก็ยิ่งใกล้สงครามเข้าไปฝ่ายหนึ่งเมื่อเตรียมจนสุดกำลังเงิน แลกกำลังเศรษฐกิจแล้ว ถ้าไม่ได้ใช้อาวุธนั้น ๆ ไม่เข้ามันก็จะเป็นของปรัมปรา สู้ของใหม่ไม่ได้ ทุนที่ลงไปก็จะเปลืองเปล่า ไม่มีอันใดมาตอบแทน” พระองค์ทรงแสดงให้เห็นว่า การที่แต่ละประเทศแข่งกันเตรียมทัพจนทำให้เศรษฐกิจของชาติได้รับผลกระทบนั้น ทำยที่สุดแล้วก็ต้องสูญเสียเงินเพื่อซื้ออาวุธใหม่ให้ทันสมัย วัฏจักรของการ “เตรียมกำลังทัพ” ที่เป็นเช่นนี้นั้นเป็นการลงทุนที่ “เปลืองเปล่า” เพราะในท้ายที่สุดจะไม่ได้ผลตอบแทนใดๆเลย

เรื่อง “หิริและโอตตปปะ” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2482 ซึ่งเป็นปีที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เริ่มต้นขึ้น คือ การยกหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาให้ข้อคิดแก่ “ผู้เป็นใหญ่เป็นประธานในประเทศต่างๆ” ซึ่งหมายถึงผู้นำผู้ปกครองประเทศ ดังนี้

มหิจฉาคือความใคร่เป็นใหญ่... ถ้าบรรดาผู้เป็นใหญ่เป็นประธานในประเทศต่างๆ รู้คำตรัสนี้ แลเห็นจริงตามคำสอนของพระพุทธเจ้า โลกก็จะดำรงอยู่ในความสงบ ปราศจากความสับสนสับสน เช่นในเวลานี้ (ม.ย. พ.ศ. 2482)

ความมักใหญ่ใฝ่สูง ย่อมนำมาบุคคลให้เคืองเคืองไปจากหิริและโอตตปปะ คือ ความละอาย 2 อย่าง ที่กีดกันมิให้คนประกอบกรรมเป็นบาป ถ้าชาติหรือประเทศ หรือถ้าจะพูดให้แคบเข้า ก็คือบุคคลหรือคณะที่เป็นประมุขปกครองชาติ หรือประเทศ มีความมักใหญ่ใฝ่สูง มุ่งอยู่แต่จะใช้แสนยานุภาพแผ่อำนาจเหนือชาติหรือประเทศอื่นๆ... ความมักใหญ่ใฝ่สูงนั้น ก็นำให้ชาติหรือประเทศของตนปราศจากหิริและโอตตปปะ... ไม่ซ้าก็คงจะตกต่ำ ความเจริญที่เคยมีมาแล้วก็ไม่ยั่งยืนไปได้

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2513: 386-387)

ข้อคิดของเรื่อง “หิริและโอตตปปะ” คือ ผู้นำประเทศที่ใฝ่ใฝ่อำนาจ มุ่งแต่จะใช้อาวุธสู้รบกันจนขาดความละเอียดเกรงกลัวต่อบาปหรือหิริและโอตตปปะนั้น จะทำให้ประเทศที่เคยเจริญรุ่งเรืองตกต่ำลงในที่สุด เมื่อพิจารณาเหตุการณ์ในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์และข้อความในเรื่องที่ว่า “ถ้าบรรดาผู้เป็นใหญ่เป็นประธานในประเทศต่างๆ รู้คำตรัสนี้... โลกก็จะดำรงอยู่ในความสงบ ปราศจากความสับสนสับสน เช่นในเวลานี้ (ม.ย. พ.ศ. 2482)” ทำให้สันนิษฐานได้ว่า “บรรดาผู้เป็นใหญ่เป็นประธานในประเทศ” ที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงกล่าวถึงนั้น น่าจะหมายถึงผู้นำของประเทศที่ทำให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งก็คือ ผู้นำประเทศฝ่ายอักษะที่แผ่แสนยานุภาพ

ทางทหารไปยังประเทศอื่นจนเกิดความขัดแย้งไปเป็นสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างเช่นอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ ผู้นำทางการเมืองของลัทธินาซีส์ของประเทศเยอรมนี²¹

2.3.3.4 การเล่าเรื่องบุคคลสำคัญ

บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสานที่ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงใช้การเล่าเรื่องบุคคลสำคัญเป็นวิธีนำเสนอเนื้อหา มีจำนวน 6 เรื่อง ดังจะแสดงรายชื่อในตารางต่อไปนี้

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
1	นะโปเลียนที่วอเตอร์ลู	4	มันสมองดิกเตเตอร์
2	นางงามกับนะโปเลียน	5	รู้ใจคน
3	พระมเหสีพระเจ้าันโปเลียนที่ 3	6	วิธีของหัวหน้าคน

ตารางที่ 9 แสดงรายชื่อบทความที่ใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาด้วยการเล่าเรื่องบุคคลสำคัญ

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงใช้การเล่าเรื่องบุคคลสำคัญ เพื่อนำเสนอเนื้อหาของบทความกลุ่มผู้นำทางการเมืองเป็นส่วนใหญ่ จากการศึกษาพบว่า พระองค์ ทรงเลือกนำเสนอพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ในบางแง่มุมของบุคคลสำคัญ ดังที่จะยกตัวอย่างมาอธิบายต่อไปนี้

เรื่อง “พระมเหสีพระเจ้าันโปเลียนที่ 3” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2478 บุคคลสำคัญที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงเล่าถึงคือ พระนางยูเจนี ซึ่งเป็นพระมเหสีของจักรพรรดินโปเลียนที่ 3 พระนางยูเจนีมีกบบังคับให้จักรพรรดินโปเลียนที่ 3 อนุญาตให้ตนเข้าประชุมร่วมกับขุนนางและมีสิทธิ์ออกว่าราชการเช่นเดียวกับจักรพรรดินโปเลียนที่ 3 ด้วย หากวันใดจักรพรรดินโปเลียนที่ 3 ไม่ทรงแจ้งนัดหมายการประชุม พระนางก็จะโกรธและโวยวายใส่จักรพรรดินโปเลียนที่ 3 โดยไม่คำนึงถึงพระราชฐานะของพระสวามี ดังข้อความที่ว่า

²¹ “สงครามโลกครั้งที่ 2 เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 1939 ... สันนิบาตชาติไม่สามารถบีบบังคับการรุกรานแอฟริกาของมุสโสลินีได้... ฮิตเลอร์สร้างอาวุธและกำลังทหารของเยอรมัน พร้อมทั้งขยายอาณาเขตออกโดยไม่เกรงเมื่อความพยายามให้มีความมั่นคงร่วมกันโค่นครึนลงมาสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ระเบิดขึ้น”(ปริษา ศรีวาลย์, 2543: 19)

ฝ่ายพระมเหสีเมื่อได้ข่าวว่า มีประชุมลับเช่นนั้น ก็ทรงพระพิโรธเป็นกำลังเสด็จหมั้นเข้าไปในห้องประชุม ทหารยามที่ได้รับคำสั่งไม่ให้ใครเข้า เมื่อเห็นพระมเหสีเสด็จไป ก็วางหอกปลายปืนขวางทางลงไว้จะไม่ให้เสด็จ พระมเหสีไม่ทรงฟัง ก็เสด็จข้ามหอกปลายปืนไป ตรงเข้าเปิดห้องประชุม ผลุนผลันเข้าไปโดยมิได้ยั้ง ในเวลานั้นพระเจ้านโปเลียนที่ 3 กำลังประทับเป็นประธานที่ประชุมอยู่ พระมาลาทรงอยู่บนพระเศียร พระมเหสีเมื่อเข้าไปถึงในห้อง ก็ตรงเข้าไปที่เก้าอี้ประทับ พระหัตถ์ตบพระมาลาพระเจ้าแผ่นดิน กระเด็นจากพระเศียร ตกลงไปอยู่กลางพื้น แลเมื่อได้ทำละเมียดเช่นนี้แล้ว พระมเหสีก็ไม่ได้รับสั่งอะไร หันกลับออกจากห้องประชุมไป แล้วเรียกนางพนักงานคนหนึ่งให้ตามเสด็จออกจากราชวัง เข้ารถขับไปสถานี ขึ้นรถไฟไปถึงเมืองท่า ก็หนีข้ามปากไปประเทศอังกฤษ ตรงไปเฝ้าพักอยู่กับกวีวิกตอเรีย

ฝ่ายในราชสำนักฝรั่งเศส เมื่อเกิดเหตุขึ้นเช่นนี้ ก็ต้องคิดอ่านหาอุบาย ปิดบังความ ไม่ให้ทราบกันเป็นที่แพร่หลาย นางพนักงานคนหนึ่งที่รูปคล้าย พระมเหสี ต้องแต่งตัวปลอมขึ้นรถพระที่นั่งขับไปสถานี ประชาชนเป็นที่เข้าใจว่า พระมเหสีเสด็จในรถนั้น จะไปเยี่ยมพระราชินีในประเทศอังกฤษ

(พระราชพงศาวดารฝรั่งเศส กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 167)

พฤติกรรมของพระมเหสีทั้งเรื่องบันดาลโทสะ การเสด็จเข้าห้องประชุม โดยไม่เกรงใจผู้อื่น และการตบพระมาลาของจักรพรรดินโปเลียนที่ 3 นั้น ถือเป็นการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในฐานะพระมเหสี จะเห็นได้ว่าการที่พระราชพงศาวดาร กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงเล่าถึงพฤติกรรมของพระมเหสีเช่นนี้ส่งกระทบต่อภาพลักษณ์ของจักรพรรดินโปเลียนที่ 3 ในทางหนึ่งด้วย กล่าวคือ การที่จักรพรรดินโปเลียนที่ 3 ทรงยินยอมให้พระมเหสีหมั้นพระเกียรติด้วยการตบพระมาลา และหนีไปนั้น แสดงให้เห็นว่าพระองค์เป็นจักรพรรดิที่อ่อนแอ เพราะพระองค์ก็ไม่ทรงสามารถเชิญตัวพระมเหสีมาลงโทษหรือตักเตือนได้ ทั้งที่ทรงมีพระราชอำนาจในฐานะจักรพรรดิ นอกจากนี้ ยังทรงหาอุบายด้วยการให้หญิงสาวปลอมตัวเป็นพระมเหสี เพื่อปิดบังไม่ให้ชาวฝรั่งเศสทราบความจริงว่าพระมเหสีหนีไปอยู่ที่ประเทศอังกฤษแล้ว

เรื่อง “รู้ใจคน” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2478 เนื้อหากล่าวถึงนายแจน สมิทส์ ผู้แทนของประเทศแอฟริกาใต้ในฐานะอาณานิคมของประเทศอังกฤษ นายสมิทส์ได้รับมอบหมายจากนายลอยด์ ยอร์ช นายกรัฐมนตรีของประเทศอังกฤษให้ไปเจรจากับคนงานบ่อถ่านหินที่ประเทศ

เวลส์ (ชื่อเรียกในสมัยนั้น) เนื่องจากคนงานถ่านหินรวมตัวกันนัดหยุดงาน ทำให้ไม่สามารถส่งถ่านหินมาใช้ในกองทัพของประเทศอังกฤษในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้

บทความเรื่องนี้แสดงวิธีการเล่าเรื่องบุคคลสำคัญที่ต่างจากเรื่อง “พระมหะสิพระเจ้าโนเลียนที่ 3” กล่าวคือ เรื่อง “พระมหะสิพระเจ้าโนเลียนที่ 3” พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงใช้การเล่าเรื่องผ่านมุมมองของผู้เล่าแบบเสมือนมีตัวตน ซึ่งเป็นผู้เล่าที่ปรากฏเฉพาะเสียงเล่าวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์ในเรื่อง แต่ไม่ปรากฏตัวตน (อิราวดี ไตลังคะ, 2546: 31) ส่วนเรื่อง “รู้ใจคน” พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเพิ่มการใช้บทสนทนาของตัวละครเพื่อช่วยแสดงเนื้อหาของเรื่อง ดังตัวอย่างข้อความว่า

ก่อนเดินทางไปประเทศเวลส์ เยนเนอราลสมัตส์ไปตามลอร์ดยอชัวควรจะพบกับพวกบ่อถ่านอย่างไร... เผอิญลอร์ดยอชกล่าววว่า ชาวประเทศเวลส์ร้องเพลงเก่งนัก... เยนเนอราลสมัตส์จำใส่ใจไว้ ครั้นไปถึงบ่อถ่านหินก็ได้ประโยชน์มาก...

เมื่อเยนเนอราลสมัตส์ไปถึงเวลส์แล้ว ก็นัดให้พวกคนงานบ่อถ่านหินมาประชุมพูดจากัน พวกนั้นมากันแน่นไปหมด แต่ก็แสดงท่าทางโกรธเคือง ดูที่เหมือนจะตี้อยู่ไม่ยอมทำงาน เยนเนอราลสมัตส์ขึ้นต้นพูดว่า

“ท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้าอยู่ในประเทศแอฟริกา ได้ยินลือไปถึงที่นั่นว่า ชาวประเทศเวลส์ร้องเพลงเก่งที่สุดในโลก ก่อนที่ข้าพเจ้าจะพูดถึงการงาน ข้าพเจ้าขอฟังท่านร้องเพลงชาติของท่านสักเพลงหนึ่ง”

พอเยนเนอราลสมัตส์พูดขาดคำ ก็มีผู้ตั้งต้นร้องเพลงขึ้นเพลงหนึ่ง คนทั้งหลายก็รับ แล้วร้องตะเบ็งเสียงก้องไปจนหมดเพลง เพลงนั้นเรียกว่า “ถิ่นบรรพบุรุษของข้า”

ครั้นร้องเพลงจบแล้ว เยนเนอราลสมัตส์ ก็พูดต่อไปว่า “ข้าพเจ้าไม่จำเป็นจะต้องพูดกันมากในคืนนี้ ชาวประเทศของท่านกำลังเสียงชีวิตอยู่ในสนามรบด้านตะวันตกหลายหมื่นคน แนวสนามรบนั้น ควรถือว่าอยู่ที่นี้เกือบเสมอกับอยู่ที่โน่น เพราะถ้าหลุคที่โน่นมาก็จะถึงที่นี่ ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านทุกคนคงจะอยากป้องกัน “ถิ่นบรรพบุรุษ” ซึ่งท่านร้องเพลงจนจบเดี๋ยวนี้เอง”

รุ่งขึ้นพวกทำงานบ่อถ่านหินกลับไปทำงานทุกคน เป็นอันไม่ต้องวิตกว่า ถ่านจะขาดมือในเวลาสงคราม

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 157-158)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า สิ่งที่ทำให้นายสมิตส์สามารถทำให้คนงานกลับมาทำงานได้เพราะนายสมิตส์ “รู้ใจคน” คือ นายสมิตส์รู้นิสัยพื้นฐานของชาวเวลส์ว่าเป็นคนที่ชอบร้องเพลง จึงออกอุบายให้ชาวเวลส์ที่เป็นคนงานบ่อด่านหินร่วมกันร้องเพลงกันเพื่อสร้างความเป็นกันเองและลดความตึงเครียดของคนงานที่หนักันหยุดงาน การใช้บทสนทนาเพื่อช่วยเหลือเรื่องของนายแจน สมิตส์ ช่วยให้ผู้อ่านเห็นถึงวาทศิลป์ของนายสมิตส์ที่ใช้ชื่อเพลง “ถิ่นบรรพบุรุษของเรา” เพื่ออธิบายความสำคัญของหน้าที่ที่คนงานสามารถช่วยชาติในสงครามโลกครั้งที่ 1 จนคนงานกลับมาทำงานเพื่อส่งถ่านหินให้ประเทศอังกฤษได้เช่นเดิม

2.3.3.5 การรายงานข่าว

บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสานที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงใช้การรายงานข่าวเป็นวิธีนำเสนอเนื้อหา มีจำนวน 4 เรื่อง ดังจะแสดงรายชื่อในตารางต่อไปนี้

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
1	คำราม	3	दानซิค
2	แข่ง	4	เบลเยี่ยม

ตารางที่ 10 แสดงรายชื่อบทความที่ใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาด้วยการรายงานข่าว

วิธีการนำเสนอเนื้อหาแบบการรายงานข่าวปรากฏในบทความกลุ่มสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นข่าวสงครามที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ บทความบางเรื่องมีการระบุแหล่งข่าว และระบุเวลาของเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นใกล้กับช่วงเวลาที่ทรงพระนิพนธ์ ดังที่จะยกตัวอย่างมาอธิบายต่อไปนี้

เรื่อง “คำราม” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2478 พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์รายงานข่าวเรื่องที่ประเทศเยอรมนีจัดงานฉลองวันครบรอบที่ได้แคว้นซาร์คืนกลับมาหลังจากที่ประเทศฝรั่งเศสถือสิทธิ์ความเป็นผู้ชนะสงครามโลกครั้งที่ 1 จึงได้ยึดครองแคว้นซาร์มาเป็น

เวลานาน²² ทั้งยังทรงรายงานข่าวเรื่องการประกาศกำลังพลในกองทัพของประเทศรัสเซียอีกเรื่องหนึ่ง ดังตัวอย่างที่ว่า

เมื่อคืนวันอาทิตย์ (อาทิตย์ที่ 26 ม.ค. พ.ศ. 2478) มีผู้พูดทางวิทยุในกรุงเบอร์ลิน เรื่องความเป็นไปในโลก ขึ้นต้นกล่าวถึงการฉลองวันครบรอบปีที่ แคว้นซาร์คืนไปเป็นเยอรมัน ภายหลังที่เป็นลูกหลงแม่อยู่ถึง 15 ปี เยอรมัน ยินดีเหลือล้นที่สำเร็จหวัง ต่อนั้นมาก็ได้ยื่นไมตรีฝรั่งเศส แลกถว้ายินยั่นย่นว่า ไม่อยากได้แลไม่ต้องการดินแดนของฝรั่งเศสอีกเลย...

ฝ่ายข้างรัสเซียเราก็ได้ยินเมื่อคืนนี้ (แต่ไม่ได้ยินจากรัสเซียเอง) ว่ามี ผู้ใหญ่ในประเทศนั้นกล่าวว่า รัสเซียเตรียมกำลังทัพบกถึง 1,300,000 คน แล กำลังจัดทัพเรืออยู่ด้วย ผู้พูดในรัสเซียบอกผู้คิดจะเป็นศัตรูให้ทราบ ว่า ถ้าคิดจะ เอาทัพฟ้าไปรุกรานรัสเซียก็จะเป็นภัยแก่ตัวเอง เพราะนอกจากกำลังทัพฟ้า ของรัสเซียที่จะคอยต่อสู้อแล้ว ภูมิประเทศคือความกว้างใหญ่ยังเป็นเครื่อง ทำลายศัตรูอีกด้วย

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 178-179)

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงฟังข่าวจากวิทยุของ ต่างประเทศเพื่อทรงนำเรื่องการเตรียมทัพของประเทศประเทศเยอรมนีและประเทศรัสเซียมาเล่าให้ คนไทยได้รับทราบ พระองค์ทรงแปลข่าวต่างๆมาเป็นภาษาไทยและทรงพระนิพนธ์ลงในหนังสือพิมพ์ ที่ทรงเป็นเจ้าของ เพื่อให้คนไทยในสมัยนั้นได้รับรู้ข่าวสารของต่างประเทศโดยทั่วกัน จากตัวอย่าง ข้างต้นจะสังเกตได้ว่า พระองค์ไม่ได้ทรงแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม แต่ทรงรายงานข่าวตามข้อมูล โดยไม่ทรงตัดสินว่าฝ่ายใดถูกหรือผิด อย่างไรก็ตาม ข่าวข้างต้นนี้ก็ช่วยเตือนให้คนไทยตระหนักว่า การที่ประเทศเยอรมันประกาศจะไม่รุกรานประเทศอื่นและการประกาศความยิ่งใหญ่ของกองทัพ รัสเซีย นั้น เกิดจากการที่ทั้งสองประเทศยังมีความคิดเรื่องการทำสงครามอยู่เสมอ

เรื่อง “ดานซิค” ทรงพระนิพนธ์ในช่วงที่สงครามโลกครั้งที่ 2 เริ่มขึ้นแล้ว คือใน พ.ศ. 2482 พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงรายงานข่าวเรื่องการทำลาย ด้านศุลกากรของเมืองดานซิค ประเทศโปแลนด์ เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดจากความขัดแย้งภายในเมือง ดานซิค ซึ่งเป็นอาณาเขตของประเทศโปแลนด์ แต่มีประชากรเป็นชาวเยอรมัน ด้วยเหตุนี้รัฐบาล

²² สรุปลความจากหนังสือเรื่อง สงครามโลกครั้งที่ 2 ของ ปรีชา ศรีวัลย์ (2543, : 51-53)

ประเทศโปแลนด์จึงอนุญาตให้ชาวเยอรมันที่อาศัยอยู่ในเมืองดานซิกสามารถสมัครเป็นรัฐบาลประจำเมืองดานซิกได้ โดยมีข้าหลวงใหญ่ของประเทศโปแลนด์ควบคุมดูแลอีกต่อหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งทางเชื้อชาติก็ยังคงอยู่ จนทำให้เกิดมีประชากรเมืองดานซิกซึ่งเป็นชาวเยอรมันของเข้าไปขับไล่เจ้าหน้าที่ประจำดานซิกซึ่งเป็นชาวโปแลนด์ และทำลายดานซิกจนได้รับความเสียหาย ที่ว่า

ข้าวมี่แปลกมาวันนี้ (23 พ.ค. พ.ศ. 2482) คือข่าวเรื่องทำลายด่านศุลกากรของเมืองดานซิก แล้วมียิงกันภายหลังและเยอรมันตายไปคนหนึ่ง โทรเลขที่มีมาวันนี้ มีแต่ข่าวฝ่ายเยอรมัน ซึ่งเรานำมาแปลไว้หน้าอื่นแล้ว (หมายถึงหนังสือพิมพ์ประมวญวัน) แต่การอ่านข่าวตามโทรเลขฉบับนั้นเป็นการฟังข้างเดียว ในที่นี้เราจึงนำข่าวที่ได้ทราบทางอื่นมาเล่าไว้ด้วย เพื่อให้ผู้อ่านของเราได้อ่านประกอบกับข่าวเยอรมันที่มีมาทางโทรเลข และเลือกเชื่อหรือไม่เชื่อแล้วแต่ใจ

ตามข่าวอีกทางหนึ่งที่เราทราบมานั้นว่า ได้มีเยอรมันพวกหนึ่ง ไปที่ด่านศุลกากรแห่งหนึ่งของดานซิกเมื่อวันเสาร์ (ทรงเรื่องนี้เมื่ออังคารที่ 28 พ.ค. พ.ศ. 2482) เข้าไปขับไล่พวกเจ้าพนักงานชาวโปแลนด์ผู้ประจำด่านให้ไปเสีย มิฉะนั้นจะได้รับอันตราย... ครั้นชาวด่านพวกโปแลนด์ออกจากด่านไปแล้ว พวกเยอรมันก็ทำลายด่านนั้นเสีย

ฝ่ายข้าหลวงประจำดานซิกเมื่อได้ทราบรายงานว่า ด่านถูกทำลาย ก็ขึ้นรถยนต์ไปดูถึงที่เกิดเหตุ ครั้นไปถึงที่ ข้าหลวงก็ลงจากรถเดินไปต่อถึงด่าน...ระหว่างที่รถของข้าหลวงจอดคอยอยู่นั้น มีผู้เอาปืนยิงรถ คนขับรถจึงเอาปืนยิงตอบบ้าง ถูกคนเยอรมันตายคนหนึ่ง

ต่อนั้นมา ได้ยื่นประท้วงกันทั้ง 2 ฝ่าย ฝ่ายข้าหลวงหรือฝ่ายโปแลนด์ ยื่นประท้วงต่อรัฐบาลดานซิกว่า เยอรมันทำลายด่านศุลกากร... ฝ่ายเยอรมัน ยื่นประท้วงว่า คนขับรถของข้าหลวงยิงเยอรมันตาย

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 417-419)

ข้อความข้างต้นนี้นอกจากจะเป็นการรายงานข่าวความขัดแย้งระหว่างระหว่าง “รัฐบาลดานซิก” ที่เป็นชาวเยอรมัน กับ “ฝ่ายข้าหลวงหรือฝ่ายโปแลนด์” แล้วนั้น ยังแสดงให้เห็นถึงวิธีการรายงานข่าวของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณที่ไม่ได้ทรงนำเสนอข่าวของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่พระองค์ทรงแปลข่าวจากหลายฝ่ายมารายงานให้ผู้อ่านได้รับทราบร่วมกัน เพื่อให้ผู้อ่านได้พิจารณาและเลือกเชื่อถือข่าวของแต่ละฝ่ายด้วยตนเอง ดังเช่นข่าวในตัวอย่างข้างต้น หาก

พระองค์ทรงรายงานเฉพาะข่าวที่ทรงได้รับจากโทรเลขว่า “ข่าวเรื่องทำลายด่านศุลกากรของเมืองดานซิค แล้วมียิงกันภายหลังและเยอรมันตายไปคนหนึ่ง” นั้นอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าประชากรเมืองดานซิคที่เป็นชาวเยอรมันควรได้รับความเห็นใจเพราะถูกยิงเสียชีวิต แต่เมื่อทรงนำข่าวที่เล่าเหตุการณ์การทำลายด่านศุลกากรอย่างละเอียดมารายงานเพิ่มเติมนั้น ทำให้ผู้อ่านได้รับทราบว่าการเมืองดานซิคที่เป็นชาวเยอรมันที่ถูกยิงเสียชีวิตนั้น อาจเป็นคนร้ายที่ลอบทำยิงคนขับรถของข้าหลวงโปแลนด์

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่าบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผลสมผลสวน* จำนวน 66 เรื่อง มีเนื้อหาและวิธีการนำเสนอเนื้อหาที่หลากหลาย

ด้านเนื้อหา สามารถแบ่งกลุ่มบทความตามเนื้อหาสำคัญของเรื่องได้เป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มระบอบการปกครอง กลุ่มสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ กลุ่มผู้นำทางการเมือง และกลุ่มปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง กลุ่มเนื้อหาที่มีจำนวนมากบทความมากที่สุดคือ กลุ่มสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ มีบทความจำนวน 28 เรื่อง ซึ่งใกล้เคียงกับบทความในกลุ่มระบอบการปกครองที่มีจำนวน 25 เรื่อง ลักษณะเช่นนี้สัมพันธ์กับบริบททางสังคมในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ คือ พ.ศ. 2477- 2486 กล่าวคือ สถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศนั้นถือเป็นช่วงที่เริ่มเกิดความขัดแย้งและการสู้รบในหลายประเทศจนกลายเป็นสงครามโลกครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2482 ส่วนสถานการณ์การเมืองในประเทศไทย ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ประเทศไทยเพิ่งเปลี่ยนมาใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเพียง 2 ปี จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผลสมผลสวน* มีเนื้อหาเรื่องระบอบการปกครองจำนวนมาก ประกอบกับ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางการเมืองทั้งในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อีกทั้งยังทรงเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษ ทำให้ทรงรับทราบข่าวการเมืองและสงครามจากต่างประเทศอยู่เสมอ

ในด้านวิธีการนำเสนอเนื้อหา บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผลสมผลสวน* มีวิธีการนำเสนอเนื้อหาที่โดดเด่น 5 วิธี คือ การให้ข้อมูลความรู้ การแสดงความคิดเห็น การให้ข้อคิด การเล่าเรื่องบุคคลสำคัญ และการรายงานข่าว จากการศึกษาพบว่า ในบทความจำนวน 66 เรื่อง พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงใช้วิธีการให้ความรู้มากที่สุดซึ่งปรากฏในบทความจำนวน 42 เรื่อง โดยพระองค์ทรงใช้วิธีการดังกล่าวในบทความกลุ่มระบอบการปกครอง และบทความกลุ่มสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ วิธีการให้ข้อมูลความรู้มีทั้งการให้รายละเอียด การอธิบายศัพท์ และการยกเหตุการณ์ตัวอย่างประกอบซึ่งช่วยให้ผู้อ่านได้เข้าใจข้อมูลความรู้มากขึ้น ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับจำนวนบทความในด้านเนื้อหาซึ่งมีบทความกลุ่มระบอบ

การปกครองและกลุ่มสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศเป็นจำนวนมาก จึงกล่าวได้ว่า พระราช
วรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงพระนิพนธ์บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองใน
วรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* เพื่อทรงมุ่งให้ความรู้แก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ ลักษณะสำคัญทั้งหลายเหล่านี้เป็น
ปัจจัยสำคัญที่ทำให้แนวคิดของพระองค์ซึ่งปรากฏในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน*นี้ ถือเป็นแนวคิด
ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองในประเด็นต่างๆ ดังที่จะศึกษา
ในบทถัดไป

บทที่ 3

แนวคิดในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสาน

ในการสร้างสรรค์วรรณกรรม ผู้แต่งย่อมมีแนวคิดที่ต้องการสื่อสารไปยังผู้อ่าน ดังที่ กุหลาบ มัลลิกะมาส (2531: 107-108) กล่าวไว้ว่า

แนวคิดหรือสารัตถะ เป็นทัศนคติที่ผู้ประพันธ์แสดงถึงธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ หรือทัศนคติที่ผู้แตงนำความเป็นไปของโลกมนุษย์มาแสดงให้ผู้อ่านประจักษ์ โดยใช้เนื้อเรื่องสื่อสาร แนวคิดเป็นจุดมุ่งหมายที่เป็นแก่นสารของเรื่อง หรือเป็นความคิดสำคัญของเรื่องของผู้ประพันธ์ สื่อมายังผู้อ่าน

นันทนัย ประสานนาม (2548: 53) ศึกษาเรื่องสั้นแนวเสียดสีของไทยระหว่าง พ.ศ. 2535-2545 กล่าวถึงความหมายของแนวคิดไว้ว่า “แนวคิดคือสาระสำคัญของเรื่อง เป็นความหมายของเรื่องที่เราอ่าน เป็นสิ่งที่ผู้เขียนต้องการบอกแก่ผู้อ่าน”

นิยามทั้งหมดข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า “แนวคิด” หมายถึงสาระสำคัญที่ผู้แต่งต้องการสื่อสารมายังผู้อ่านโดยใช้เนื้อเรื่องเป็นส่วนสำคัญในการถ่ายทอดแนวคิด

บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสานถือเป็นวรรณกรรมการเมืองเรื่องหนึ่ง การสร้างสรรค์วรรณกรรมที่มีเนื้อหากล่าวถึงเรื่องการเมืองการปกครองเช่นนี้ ผู้แต่งย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมที่อาศัยอยู่ ดังที่ พลศักดิ์ จิระไกรศิริ (2522: 64) ศึกษาวรรณกรรมการเมือง ได้กล่าวว่า

ผู้แต่งแต่ละคนต่างก็เป็นสมาชิกหน่วยหนึ่งของสังคม ดังนั้น ภาษาประสบการณ์ และความสัมพันธ์ทางสังคมจะติดตามเขาไปทุกหนทุกแห่ง และเป็นส่วนสำคัญที่กระทบบุคลิกและทัศนภาพของนักเขียนโดยตรงไม่ว่าเขาต้องการจะหลีกเลี่ยงไปจากสังคม...สังคมก็ยังมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อนักคิดนักเขียนอยู่นั่นเอง เพราะชีวิตของเขาเปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เขาอยู่

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าเนื่องจากผู้แต่งเป็นพลเมืองคนหนึ่งของสังคม ทำให้อิทธิพลทางสังคมย่อมกระทบ “บุคลิกและทัศนภาพ” ของผู้แต่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้นเมื่อผู้แต่งถ่ายทอดความรู้ความคิดของตนเป็นวรรณกรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง วรรณกรรมเหล่านั้นจึงแสดงสิ่งที่ผู้แต่งประสงค์จะให้ผู้อ่านได้รับรู้และรู้สึกร่วมไปกับผู้แต่งด้วย ดังที่ พลศักดิ์ จิระไกรศิริ (2522: 65) อธิบายเพิ่มเติมว่า

วรรณกรรมมีพันธกิจขั้นพื้นฐานในการเปิดโปงให้เห็นสภาพบางอย่างในสังคมที่นักเขียนประสงค์จะให้ผู้อ่านได้เห็นหรือได้มีความรู้สึกร่วมกับตน ในชั้นอุดมคติ ผู้เขียนบางคนในฐานะ ผู้มีจิตสำนึกทางการเมืองอย่างสูง อาจพยายามชี้้นำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกนึกคิดที่นำไปสู่เป้าหมายบางประการ... ในการสร้างอุดมการณ์ และปลูกเร้าในการนำอุดมการณ์ไปปฏิบัติให้เกิดผลต่อสังคม

บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* เป็นวรรณกรรมที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ดังรายชื่อแนวคิดที่ปรากฏในบทความจำนวนแตกต่างกัน ดังนี้

3.1 แนวคิดเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย	จำนวน	23	เรื่อง
3.2 แนวคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง	จำนวน	15	เรื่อง
3.3 แนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ	จำนวน	28	เรื่อง

3.1 แนวคิดเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

จากการศึกษาพบว่า บทความที่นำเสนอแนวคิดเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย มีจำนวน 23 เรื่อง ดังจะแสดงรายชื่อในตารางต่อไปนี้

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
1	เทียบประชาธิปไตยในอดีตกับปัจจุบัน (ชุดที่ 1 เรื่องที่ 40)	3	ธนาธิปไตยยังไม่ตาย
2	เทียบประชาธิปไตยในอดีตกับปัจจุบัน (ชุดที่ 1 เรื่องที่ 42)	4	ประชาธิปไตยแลหนังสือพิมพ์

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
5	ศัพท์รอยัลลิสต์	15	สารกถา ว่าด้วยประชาธิปไตย
6	สารกถา	16	หลักบงการประเทศ
7	หนังสือพิมพ์	17	สก๊อตแลนด์กับอิงแลนด์
8	อิสระของหนังสือพิมพ์อเมริกา	18	การใช้รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส
9	ตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ	19	เค้นตอน
10	ปเกียรติภกะ (ชุดที่ 2 เรื่องที่ 29)	20	รัฐแฟรงค์
11	ประชาธิปไตยสองแห่ง	21	ประชาธิปไตยและศึกษา
12	ประชาธิปไตยสำเร็จด้วยประมุขดี	22	ประชาธิปไตยแลความลับ
13	ลักษณะปาลีเมนต์ฝรั่งเศส	23	รัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ในแผ่นดินพระจอมเกล้าฯ
14	ลักษณะรัฐบาลอเมริกา		

ตารางที่ 11 แสดงรายชื่อบทความที่ปรากฏแนวคิดเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ในภาพรวมบทความทั้ง 23 เรื่องกล่าวถึงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งมีรูปแบบที่หลากหลายและแต่ละแบบมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงพระนิพนธ์บทความกลุ่มนี้เพื่อทรงนำเสนอแนวคิดสำคัญคือ การใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยต้องคำนึงถึงหลักการสำคัญคือ การให้ประชาชนมีอำนาจในการปกครอง

แนวคิดเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เน้นเรื่องการให้อำนาจการปกครองแก่ประชาชนเช่นนี้ สัมพันธ์กับความหมายของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในสารานุกรมรัฐศาสตร์ ว่า

ประชาธิปไตย หมายถึง การที่ประชาชนมีอำนาจในการปกครอง คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมการหนดนโยบายต่างๆ ในการปกครอง เพื่อประโยชน์ของประชาชนนั่นเอง

(จรรยา สุภาพ, 2533: 87)

จากที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่า แนวคิดเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเน้นย้ำเรื่องการให้อำนาจการปกครองแก่ประชาชนแสดงให้เห็น

เห็นว่าพระองค์ทรงเข้าพระทัยถึงแก่นแท้ของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้ จึงได้ทรงพระนิพนธ์บทความเพื่อให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงหลักสำคัญของการใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเช่นเดียวกับพระองค์ ดังจะยกตัวอย่างบทความบางเรื่องมาอธิบายแนวคิดดังต่อไปนี้

เรื่อง “ประชาธิปไตยสองแห่ง” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2479 มีแนวคิดวาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศอังกฤษดีกว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศสหรัฐอเมริกาเพราะเป็นการปกครองที่ให้อำนาจแก่ประชาชนอย่างแท้จริง

ในบทความเรื่องนี้ พระราชวรพงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงอ้างถึงเรื่องในหนังสือพิมพ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ “เยมส์ ตรีสโลว์ แอดัมส์” เขียนถึงวิธีการปกครองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อเปรียบเทียบกับวิธีปกครองในระบอบเดียวกันของประเทศอังกฤษ “เยมส์ ตรีสโลว์ แอดัมส์” เปรียบเทียบวิธีการคัดเลือกข้าราชการภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อแสดงให้เห็นว่าแม้ทั้งสองประเทศใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเหมือนกันแต่มีวิธีจัดการปกครองที่แตกต่างกัน ดังนี้

ถ้ากล่าวทั่วไป อังกฤษมีนักด้านหลังของโพลิติคตีมาหลายชั่วคนแล้ว
ซึ่งอเมริกายังไม่ตีเสมอ

วิธีการของอังกฤษได้ชักจูงให้คนมีปัญญาแลนิสัยดีเข้ารับราชการมาหลายชั่วคน ในอเมริกายังสู้ไม่ได้...ส่วนราชการพลเรือนของอังกฤษนั้น ในชั้นสูงๆ มีคนซึ่งได้รับฝึกหัดมาเป็นอันดีในทางวิชาแลทั้งได้มีความชำนาญการปกครองมาด้วย ข้าราชการเหล่านี้ ปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยมิต้องกังวลถึงการเมืองหรือชมรมการเมืองเลย จึงตั้งหน้ามุ่งแต่งานประจำตำแหน่งเท่านั้น ...

ส่วนราชการพลเรือนนั้น ในอเมริกายังไม่เหมือนในอังกฤษ...ได้จัดการให้มีคนสามารถอย่างสูงเข้ารับตำแหน่งในราชการพลเรือน แต่จะหาคนในราชการเองเลื่อนจากชั้นต่ำขึ้นไปชั้นสูง ก็หาไม่ได้ ต้องหาคนภายนอกเข้ารับตำแหน่งสูงคนภายนอกอาจมีความรู้ดีสำหรับตำแหน่งนั้นๆโดยเฉพาะ แต่ไม่เคยฝึกหัดในการปกครองเลย จะผสมความรู้ทางวิชากับความชำนาญการปกครองให้เข้ากันกลมเกลียวก็ไม่ค่อยจะได้

(พระราชวรพงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2513: 356-360)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ในประเทศอังกฤษ การคัดเลือกข้าราชการหรือที่ทรงเรียกว่า “วิธีราชการ” นั้น เปิดโอกาสให้ข้าราชการที่เก่งทั้ง “ในทางวิชา” และเก่งทั้ง “การปกครอง” เข้าดำรงตำแหน่งระดับสูง ต่างจาก “วิธีราชการ” ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่คัดเลือกบุคคลภายนอกมาเป็นข้าราชการระดับสูง “วิธีราชการ” ดังกล่าวอาจทำให้ได้บุคคลที่ “มีความรู้ดี” เฉพาะทางมารับผิดชอบงาน แต่บุคคลเหล่านั้นอาจขาดประสบการณ์การปฏิบัติงานราชการ เพราะ “ไม่เคยฝึกหัดในการปกครอง” จึงอาจทำให้ทำงานได้ไม่มีประสิทธิภาพ เพราะบุคคลนั้นไม่สามารถผสมผสานความรู้ “ทางวิชา” และความเชี่ยวชาญในการปกครองให้สอดคล้องกันได้ ด้วยเหตุนี้ “วิธีราชการ” ของประเทศอังกฤษ จึงสามารถชักจูงใจให้ประชาชนที่มีความรู้และพฤติกรรมดีได้เข้ามารับราชการ ดังที่ทรงกล่าวว่า “วิธีราชการของอังกฤษได้ชักจูงให้คนมีปัญญาแลนิสัยดีเข้ารับราชการมาหลายชั่วคนในอเมริกายังสู้ไม่ได้”

ในเรื่อง “ประชาธิปไตยสองแห่ง” นี้ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ยังได้ทรงอธิบายรายละเอียดของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในประเทศอังกฤษ เพื่อทรงแสดงให้เห็นว่า ระบอบการปกครองดังกล่าวได้ให้อำนาจการปกครองแก่ประชาชนอย่างแท้จริง ดังเช่นการออกกฎหมายในประเทศอังกฤษที่รัฐสภาต้องจัดประชามติเพื่อสอบถามความเห็นชอบของประชาชน ดังที่ทรงยกข้อความของแอดัมส์มาแปล ว่า

ในประเทศอังกฤษ ข้าพเจ้า (แอดัมส์) ได้ยินว่ากฎหมายที่จะคลุมไปถึงความอยู่กินหรือความเป็นไปของพลเมืองทุกๆวันนั้น ต้องผ่านการพิจารณาสองตอน ถึงแม้หลักการที่ร่างกฎหมายนั้น จะรับรองว่าดีแล้วก็ตาม แต่ปาลิเมนต์ต้องตั้งกรรมการให้ตรวจพิจารณาว่า ประชามติจะเห็นชอบเป็นส่วนมาก จนถึงว่า เมื่อออกเป็นกฎหมายไปแล้ว จะบังคับใช้ได้โดยสะดวกหรือไม่ หรือว่าประชามติยังไม่เห็นด้วยมากจนถึงว่าถ้าออกกฎหมายไปก็จะเกิดการหลีกเลี่ยงแลติดสินบนตลอดไปจนถึงตำรวจ เป็นเหตุให้ราษฎรไม่นับถือกฎหมายสมที่เป็นกฎหมาย...ที่ทำเช่นนี้ เพราะว่าเมื่อถึงที่สุดเข้าจริง อำนาจที่ใช้บังคับกฎหมายได้แน่นอนนั้น คือประชามติ หาใช่ความบังคับของเจ้าพนักงานไม่

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2513: 355)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สิ่งสำคัญของการออกกฎหมายภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในประเทศอังกฤษคือ “ประชามติ” ซึ่งก็คือ กระบวนการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นโดยให้ตัดสินใจว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบ (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2544: 11)

ดังเห็นได้ว่า การออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของชาวอังกฤษจะต้องได้รับความเห็นชอบจาก 2 ส่วนด้วยกัน คือ “ปาลิเมนต์” (Parliament) หรือ รัฐสภา และ “ประชามติ” ซึ่งก็คือความเห็นชอบของประชาชนดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ฉะนั้น แม้ “ปาลิเมนต์” ได้รับรองหลักการของกฎหมายว่าดีแล้ว ก็ต้องมีกรรมการพิจารณาประชามติเพื่อให้ทราบว่าชาวอังกฤษเห็นชอบกับหลักการของกฎหมายดังกล่าวด้วยหรือไม่ การทำประชามติยังครอบคลุมถึงการพิจารณาวิธีการบังคับใช้กฎหมายด้วยว่าเมื่อออกเป็นกฎหมายแล้ว สามารถการบังคับใช้ได้สะดวกหรือไม่

การบังคับใช้กฎหมายโดยคำนึงถึง “ประชามติ” เช่นนี้จึงเป็นวิธีการของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศไทยที่ทำให้อำนาจการปกครองอยู่ภายใต้บังคับของชาวอังกฤษอย่างแท้จริง ดังข้อความที่ว่า “เมื่อถึงที่สุดเข้าจริง อำนาจที่ใช้บังคับกฎหมายได้แน่นอนนั้น คือประชามติ หาใช่ความบังคับของเจ้าพนักงานไม่”

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงพระนิพนธ์เรื่อง “ประชาธิปไตยสองแห่ง” เพื่อทรงแสดงให้เห็นว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงจะต้องให้อำนาจการปกครองแก่ประชาชน ดังเช่นวิธีปกครองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศไทยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อำนาจการปกครองด้วยการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เริ่มจากวิธีคัดเลือกข้าราชการที่ช่วย “ชักจูงให้คนมีปัญหาแลนิสัยดีเข้ารับราชการ” เมื่อได้บุคคลที่ “มีปัญญา” และ “นิสัยดี” เข้ารับราชการแล้ว บุคคลดังกล่าวก็ยังสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องกังวลว่าจะได้รับผลกระทบจากพรรคการเมือง เพราะในประเทศไทยใช้วิธีการคัดเลือกข้าราชการที่ปฏิบัติงานมาแต่เดิมมาเป็นข้าราชการระดับสูง ทำให้ระบบราชการแยกออกจากระบบพรรคการเมือง ส่วนประชาชนชาวอังกฤษก็สามารถใช้อำนาจการปกครองได้จากการร่วมทำ “ประชามติ” เพื่อสนับสนุนหรือคัดค้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของตนได้

ตัวอย่างบทความอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่อง “สารกถา ว่าด้วยประชาธิปไตย” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2479 มีแนวคิดว่าการใช้อำนาจตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยต้องอยู่ภายใต้กฎหมายที่ประชาชนได้ร่วมกันบัญญัติไว้

บทความเรื่องนี้กล่าวถึงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงตั้งข้อสังเกตว่า ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 มีหลายประเทศนิยมใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ต่างจากช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกเนื่องจากความเสียหายระหว่างการสู้รบ ประชาชนในหลายประเทศจึงกล่าวโทษพระมหากษัตริย์ว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบากและได้เปลี่ยนไปใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีประธานาธิบดีเป็นประมุข ซึ่งเมื่อประธานาธิบดีไม่สามารถปกครองประเทศให้สงบเรียบร้อยได้ก็เปลี่ยนไปใช้วิธีปกครองด้วยอำนาจเด็ดขาดอย่าง“ดิกเตเตอร์” หรือผู้นำในระบอบการปกครองแบบเผด็จการ ดังที่ทรงกล่าวไว้ว่า

เมื่อก่อนมหาสงคราม (โลกครั้งที่ 1) ประเทศต่างๆ ในยุโรปมีพระราชาเป็นหัวหน้าโดยมาก อำนาจของพระราชาานั้นๆ มีในประเทศของพระองค์ยิ่งบ้าง หย่อนบ้าง ต่างๆกัน...

เมื่อมหาสงคราม (โลกครั้งที่ 1) ได้แพ้ชนะกันแล้ว ความระส่ำระสายอันเป็นผลของมหาสงครามก็เกิดทั่วไปในโลก บางแห่งก็เปลี่ยนเพียงที่เรียกกันว่า “เศรษฐกิจตกต่ำ” ไม่กระเทือนไปถึงวิธีปกครองบ้านเมือง แต่ในบางประเทศความขุ่นแค้นทำให้ปั่นป่วนกันจนถึงระบอบรัฐบาลก็ต้องเปลี่ยนไปด้วย ในเหล่าประเทศที่แพ้สงครามนั้น ก็เป็นธรรมดาที่จะโทษพระราชา...

หลายประเทศได้เลิกตำแหน่งพระราชาเปลี่ยนเป็นรีพับลิค พระราชาหลายพระองค์ต้องสละราชสมบัติย้ายไปประทับอาศัยที่ประเทศอื่นๆ ที่ยังมีเจ้าแผ่นดิน พระราชาบางพระองค์เสด็จย้ายราชสำนักไปโดยมิได้สละราชสมบัติ ประเทศต่างๆซึ่งตำแหน่งพระราชา ก็สถาปนารีพับลิคและเลือกบุคคลขึ้นเป็นเพรซิเดนต์...

ประชาธิปไตยใหม่ๆถ้าผลอและเพลนไปนัก ก็มักจะทำให้เกิดยุ่งหนักขึ้น เพราะพวกที่ไม่เคยมีอำนาจการปกครองนั้น ถ้าไปได้อำนาจเข้าก่อนที่มีความรู้ ว่าใช้อำนาจอย่างไรจึงจะเป็นประโยชน์ปราศจากภัยไซร์ ถึงแม้จะตั้งใจดีที่สุด ก็มีพลาดพลังได้มาก และเมื่อพลาดไปแล้วประชุมชนที่จนก็จนหนักหนึ่ง ความยุ่งเหยิงก็ไม่สงบไป กลับจะทวีขึ้น การได้เป็นเช่นนี้ในหลายประเทศที่เปลี่ยนระบอบรัฐบาลไปใช้แบบรีพับลิคภายหลังมหาสงคราม (โลกครั้งที่ 1)

ดังนั้น ประชาธิปไตยแบบรีพับลิคที่เกิดขึ้น ภายหลังมหาสงครามหลายประเทศ จึงเวียนกลับไปลงแบบปกครองด้วยอำญาสิทธิ์เด็ดขาด เกิดมีดิกเตเตอร์เป็นผู้บงการประเทศด้วยอำนาจและอำนาจอันถื่อไว้แน่นหนา...

เมื่อประเทศที่เรียกว่ารีพับลิค แต่ใช้วิธีปกครองโดยอำญาสิทธิ์เด็ดขาดของผู้บงการได้เกิดขึ้น และจำเริญในหลายประเทศจนบัดนี้ ก็เกิดมีท่าทางว่าใน

บางแห่งประชาธิปไตยมีช่องลมหายใจจะคืนมีกำลังมาบ้าง เห็นได้จากประเทศ
หนึ่ง ซึ่งมีรีพับลิคไม่เป็นประชาธิปไตยจริงดังว่า ต้องกลับมีพระราชินีเพื่อให้
ประชาธิปไตยคืนมีมาในประเทศ

(พระราชวรราชธิดา กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2513: 266-271)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ทำให้
ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่บางประเทศใช้ระบอบการปกครอง
แบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขกลายเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย
แบบสาธารณรัฐ หรือ “รีพับลิค” ซึ่งมีประธานาธิบดี หรือ “เพรซิเดนต์” เป็นประมุข แต่เนื่องจาก
ประธานาธิบดีเป็นผู้ที่ “ไม่เคยมีอำนาจการปกครอง” และไม่รู้ว่ “ใช้อำนาจอย่างไรจึงจะเป็นประโยชน์”
จึงทำให้ “ความยุ่งเหยิงก็ไม่สงบไป” จนต้องใช้วิธีการปกครองที่เด็ดขาดอย่างผู้นำในระบอบการปกครอง
แบบเผด็จการ หรือที่ทรงเรียกว่า “ดิกเตเตอร์”

อย่างไรก็ตาม การใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีผู้นำใช้อำนาจอย่างเด็ดขาดนี้
ก็ไม่มั่นคงเสมอไป ดังที่ทรงกล่าวว่ามีบางประเทศที่เปลี่ยนกลับมาใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย
เช่นเดิม ทำให้ “ประชาธิปไตยค่อยลืมน้ำอ้าปากขึ้น” ดังที่ทรงกล่าวไว้ในข้อความต่อไปนี้

ประชาธิปไตยหรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความเป็นไทย²³ แก่ตนของ
ราษฎรพลเมืองนั้น เป็นของเวียนว่ายตายเกิดฟูขึ้นแล้วก็ยุบลง ยุบลงแล้วก็ฟูขึ้น
เมื่อสองปีนี่เอง มีคำพูดกันทั่วไปในยุโรปว่า ประชาธิปไตยกำลังตกต่ำจนจะ
เข้าตาจน เหตุเพราะดิกเตเตอร์เฟื่องฟูยิ่งขึ้น และเพราะวิธีการของประชาธิปไตย
เองก็มีบกพร่องหลายอย่าง แต่บัดนี้ดูเหมือนประชาธิปไตยค่อยลืมน้ำอ้าปากขึ้น
ในบางแห่ง

เราได้เขียนมาแล้วข้างบนนี้เรื่องประชาธิปไตย แต่ยังมีได้กล่าวว่า
ประชาธิปไตยคืออะไรกันแน่ ผู้อ่านของเราคงจะทราบแล้วว่า ประชาธิปไตย (ซึ่ง
อังกฤษเรียกว่า ดีโมคราซีและโดยมากเราเขียนว่า “ประชาธิปไตย”) นั้น มิใช่มี
แบบเดียว และยังคงแยกเป็นชนิดย่อยออกไปอีกเล่า...ถ้าเราจะชี้แจงเรื่อง

²³ สกตตามต้นฉบับ

ประชาธิปไตยต่อไปในวันหน้าๆ ก็อาจจะเป็นเครื่องแนะนำผู้อ่านที่ยังไม่ทราบ และต้องการทราบให้ทราบและใส่ใจไตร่ตรอง เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองต่อไป (พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 271-272)

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงชี้ว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ยังมีอีกหลายชนิด ด้วยเหตุนี้จึงได้ทรงยกตัวอย่างระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยทรงอธิบายให้เห็นว่าชาวอังกฤษนั้นมี “ความเป็นไทแก่ตน” สอดคล้องกับความหมายของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ทรงแสดงไว้ในข้อความว่า “ประชาธิปไตยหรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความเป็นไทยแก่ตนของราษฎรพลเมือง” ขณะเดียวกันชาวอังกฤษก็อยู่ภายใต้กฎหมายที่ประชาชนได้ร่วมกันบัญญัติไว้ ดังนี้

ที่ว่าชาวประเทศอังกฤษมีความเป็นไท²⁴ แก่ตนนั้นหมายความว่า ใครจะบังคับใครให้ทำอะไรที่ไม่ต้องการทำก็บังคับไม่ได้ ถ้าใครอยากทำอะไร ผู้อื่นจะห้ามไม่ให้ทำก็ไม่ได้ เว้นแต่จะบังคับหรือห้ามตามกฎหมาย ซึ่ง**ราษฎร**เองได้ช่วยบัญญัติไว้ กฎหมายนั้นอันที่จริงรัฐสภา (ปาลิเมนต์) เป็นผู้บัญญัติ แต่ชาวประเทศอังกฤษที่มีอายุเป็นผู้ใหญ่แล้วมีส่วนทุกคนในการเลือกสมาชิกเข้าไปในรัฐสภา คือว่าผู้แทนของตนเข้าไปมีส่วนในการบัญญัติกฎหมาย จึงกล่าวได้ตามทางการว่า คนทุกคนมีส่วนในการบัญญัติกฎหมาย หรือ**ในการที่ยอมให้กฎหมายนั้นๆคงเป็นกฎหมายต่อไป**

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 276-277)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า “ความเป็นไทแก่ตน” หมายถึง การที่ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างอิสระ อยากรีก็ตาม “ความเป็นไทแก่ตน” นั้นจะต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับตามกฎหมายซึ่งประชาชนได้ร่วมกันบัญญัติไว้ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงเน้นคำว่า “**ราษฎร**” เพื่อทรงแสดงให้เห็นว่า กฎหมายนั้นบัญญัติขึ้นโดย “**ราษฎร**” การที่ “**ราษฎร**” หรือประชาชนต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายนี้ก็เปรียบเหมือนอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่ประชาชนร่วมสร้างขึ้นมาไม่ใช่อยู่ภายใต้บังคับของเจ้าหน้าที่ การที่ประชาชนเป็นผู้เลือกสมาชิกเข้าไปในรัฐสภาให้ไปทำหน้าที่บัญญัติกฎหมายนั้น จึงเท่ากับประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบัญญัติกฎหมายของตน

²⁴ สะกดตามต้นฉบับ

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเล่าเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายที่บังคับชาวอังกฤษ ให้จุดโคมไฟหากต้องปั่นจักรยานในเวลาเย็น เพื่อทรงอธิบายให้เห็นถึงกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย ของประเทศอังกฤษว่า

ต่างว่าท่านเป็นคนอังกฤษ ท่านขี่จักรยานกลับบ้านเวลาเย็น ยังไม่ถึง บ้านก็มีตถึงเวลาต้องจุดโคมตามกฎหมาย แต่ท่านลืมโคมเสีย ชีรถไปมีดๆ จึงถูก ตำรวจเรียกให้หยุด ตำรวจจุดชื่อและที่อยู่ของท่านไว้แล้วปล่อยท่านไปบ้าน ต่อไปอีก 2-3 วัน ท่านได้รับจดหมายเรียกตัวไปศาล ผู้พิพากษาที่ศาลฟังคดีแล้ว ก็ตัดสินปรับท่าน 5 ชิลลิง หรือถ้าท่านมีเหตุผลชี้แจงดีก็ไม่ปรับ เป็นแต่กำชับ แล้วสั่งให้เลิกแล้วกันไป การตัดสินปรับท่านนั้น ถ้าท่านไม่ทำผิดกฎหมาย ผู้พิพากษา ก็ปรับท่านไม่ได้ ผู้พิพากษาไม่ได้เป็นผู้บัญญัติกฎหมาย เป็นเพียง ผู้ “แปล” หรือนำบัญญัติแห่งกฎหมายมาใช้กับท่านเท่านั้น กฎหมายที่นำเอามา ใช้ปรับท่านนั้น รัฐสภาเป็นผู้ทำ และตัวท่านเองในฐานะที่เป็นผู้เลือกผู้แทนไป เข้ารัฐสภา ก็มีส่วนเป็นผู้บัญญัติกฎหมายด้วย ส่วนตำรวจที่จุดชื่อและที่อยู่ของ ท่านไป หรือถ้าเป็นเรื่องใหญ่ก็จับตัวท่านไปนั้น ก็ไม่ใช่ผู้บัญญัติกฎหมาย เป็น ผู้ “บริหาร” กฎหมายเท่านั้น

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2513: 278-279)

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเล่าเรื่องกฎหมายการจุดโคมไฟในเวลาเย็น เพื่อทรงอธิบายกระบวนการบังคับใช้กฎหมายภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของ ประเทศอังกฤษซึ่งมี “ประชาชน” เป็นจุดเริ่มต้นของการใช้อำนาจทางการปกครอง ดังเห็นได้จาก ตัวอย่างที่แม้ว่าการบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนจะเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่หลายฝ่าย เช่น เจ้าหน้าที่ ตำรวจ ผู้พิพากษา และสมาชิกรัฐสภา แต่บุคคลเหล่านั้นก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการ ใช้กฎหมาย ดังที่ทรงเรียกการทำงานของเจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายไว้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่เป็นผู้ “บริหาร” กฎหมายไปตรวจตราการกระทำของประชาชนว่าเข้าข่ายผิดกฎหมายหรือไม่ หากประชาชน ทำผิดกฎหมายจริงก็จะมีผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่เป็นผู้ “แปล” ขอกฎหมายมาใช้พิจารณาตัดสินความของ ประชาชน เจ้าหน้าที่ทั้งหมดที่กล่าวมาจึงไม่ใช่ผู้บัญญัติกฎหมาย เพราะการบัญญัติกฎหมายนั้นต้อง เริ่มจากการที่ประชาชนใช้อำนาจการปกครองของตนไปเลือกตั้งสมาชิกของรัฐสภา ดังที่ทรงกล่าวว่า “กฎหมายที่นำเอามาใช้ปรับท่านนั้น รัฐสภาเป็นผู้ทำ และตัวท่านเองในฐานะที่เป็นผู้เลือกผู้แทน ไปเข้ารัฐสภา ก็มีส่วนเป็นผู้บัญญัติกฎหมายด้วย”

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงพระนิพนธ์เรื่อง “สารกถา ว่าด้วยประชาธิปไตย” ซึ่งมีเนื้อหากล่าวถึง “ความเป็นไทแก่ตน” ของชาวอังกฤษเพื่อทรงเชื่อมโยงให้เห็นว่า ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศอังกฤษนั้น ประชาชนมี “ความเป็นไทแก่ตน” ตามหลักการประชาธิปไตย และประชาชนได้ใช้อำนาจทางการเมืองของตนด้วยการเลือกสมาชิกรัฐสภาไปทำหน้าที่ออกกฎหมายมาบังคับใช้ในสังคม

บทความอีกตัวอย่างหนึ่ง คือ เรื่อง “ประชาธิปไตยและศึกษา” บทความนี้เสนอแนวคิดที่ว่า ด้วยเหตุที่สำคัญของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยคือการให้ประชาชนใช้อำนาจในการปกครอง ความรู้ของประชาชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ

บทความเรื่องนี้เล่าถึงความหมายของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย รวมทั้งกล่าวถึงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยรูปแบบต่างๆ เพื่อชี้ให้เห็นว่าสำคัญของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยคือ การให้ประชาชนมีอำนาจปกครองตนเอง ดังที่ทรงกล่าวว่า

ประชาธิปไตยที่เราเขียนหมายความในที่นี้ ถ้าจะแปลกว้างๆ ก็ว่า รัฐบาลแบบที่ประชาชนพลเมืองเป็นผู้บงการปกครองตนเอง นัยหนึ่งเป็นระบอบดำเนินการบ้านเมืองทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งอำนาจในที่สุดมีอาศัยอยู่ในปวงชน หรือได้กำเนิดจากปวงชนเอง แลปวงชนจะใช้อำนาจนั้นโดยตนเอง ...

ประชาธิปไตยที่ใช้กันในเวลานี้ มีชนิดต่างๆ กัน เช่นที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบปาลีเมนต์ (อย่างอังกฤษ) ประชาธิปไตยแบบเรเฟอเรนดัล (อย่างสวิตเซอร์แลนด์) และประชาธิปไตยแบบเพรซิเด้นต์ (อย่างอเมริกา) เป็นต้น แต่ประชาธิปไตยที่สักแต่ใช้ชื่อว่าประชาธิปไตย แต่อันที่จริงใช้แบบดิกเตเตอร์บงการโดยอาญาสิทธิ์เด็ดขาดนั้นอยู่นอกตำรา

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 288-290)

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงเล่าถึงความหมายของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือที่ทรงเรียกว่า “ประชาธิปไตย” เพื่อทรงแสดงให้เห็นว่าสำคัญของประชาธิปไตยคือการให้ประชาชนมีอำนาจในการปกครอง ไม่ว่าจะใช้รูปแบบใดก็ตาม เช่น “ประชาธิปไตยแบบปาลีเมนต์ (อย่างอังกฤษ) ประชาธิปไตยแบบเรเฟอเรนดัล (อย่างสวิตเซอร์แลนด์) และประชาธิปไตยแบบเพรซิเด้นต์ (อย่างอเมริกา)” หลักสำคัญที่พระองค์ทรงใช้พิจารณาว่าระบอบการปกครองดังกล่าวจะเป็นประชาธิปไตยหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการที่ประชาชนมีอำนาจในการปกครองคือเป็น “ผู้บงการตนเอง”

เพราะหากระบอบการปกครองแบบใดใช้ชื่อว่าประชาธิปไตย แต่มีผู้นำทางการเมืองออกคำสั่ง “บงการโดยอาญาสิทธิ์เด็ดขาด” พระองค์ก็ไม่ทรงถือว่าเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

หลังจากทรงกล่าวถึงรูปแบบของประชาธิปไตยในประเทศต่างๆ ดังตัวอย่างข้างต้นแล้ว พระองค์ก็ทรงหยิบยกประชาธิปไตยของประเทศอังกฤษ หรือที่ทรงเรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบปาลิเมนต์” มาอธิบายอย่างละเอียด ดังนี้

ก็เมื่อประชาธิปไตยเป็นระบอบรัฐบาล ซึ่งประชาชนปกครองตนเอง เช่นนี้...ประชาธิปไตยแบบปาลิเมนต์อย่างอังกฤษก็ต้องการคนที่มีความรู้เหมือนแบบอื่น แต่ต้องการน้อยคน คนจำนวนมากมีหน้าที่เพียงจะเลือกตั้งคนจำนวนน้อยเป็นผู้แทนของตนเท่านั้น แต่ถึงกระนั้นคนจำนวนมากก็ต้องมีความรู้บ้าง จึงจะมีความเห็น ถ้าไม่มีความรู้ก็ไม่สามารถจะเห็นได้ว่า ในพวกผู้สมัครจะเป็นผู้แทนนั้น คนใดมีความเห็นลงแนวกับที่ตนเองเห็นว่า จะถูกกับความต้องการของบ้านเมืองสมควรจะได้รับเลือก เมื่อมีความเห็นอันเกิดแต่ความรู้แล้ว จึงจะให้คะแนนเลือกผู้สมัครที่ดีที่สุดตามความเห็นของตน

ส่วนผู้รับเลือก (นัยหนึ่งสมาชิกแห่งสภาผู้แทนราษฎร) นั้นเล่า ถ้าผู้เลือกต้องมีความรู้บ้าง ผู้รับเลือกก็ยิ่งต้องมีความรู้สูงขึ้นไปอีกหลายเท่า มิฉะนั้นก็รับเลือกเข้าไปเหลวๆไม่ได้ทำอะไร แต่การไม่ทำอะไรมัน ยิ่งดีกว่าทำความผิดมาก

ดังนั้นแหละจึงเป็นคำที่กล่าวกันว่า ประชาธิปไตยต้องได้รับการศึกษา (เอ็ดดูเคเตด) จึงจะรุ่งเรืองได้

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 291-293)

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงยกตัวอย่าง “ประชาธิปไตยแบบปาลิเมนต์อย่างอังกฤษ” เพื่อทรงแสดงให้เห็นความสำคัญของการศึกษาต่อการปกครองระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ ประชาชนต้องมีความรู้เพื่อนำไปใช้พิจารณาเลือกผู้แทนที่ “ถูกกับความต้องการของบ้านเมือง” คือ มีนโยบายตรงกับความต้องการของประชาชนและประเทศชาติ ส่วนผู้แทนที่ได้รับเลือกก็ต้องมีความรู้ให้มากกว่าประชาชนเพราะผู้แทนเหล่านั้นจะต้องใช้ความรู้ความสามารถไปบริหารประเทศให้ถูกต้อง การศึกษาของประชาชนและผู้แทนจึงมีความสำคัญในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะเป็นพื้นฐานของการใช้อำนาจในระบอบการปกครอง และทำให้เป็น

บ้านเมืองเจริญก้าวหน้า ดังที่พระองค์ทรงกล่าวสรุปว่า “ประชาธิปไตยต้องได้รับการศึกษา (เอ็ดดูเคตเตด) จึงจะรุ่งเรืองได้”

จากการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า มีบทความหลายเรื่องเล่าถึงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในประเทศต่างๆ เมื่อวิเคราะห์แนวคิดของเรื่องเห็นได้ว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงสนับสนุนการใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในประเทศอังกฤษ เช่นเรื่อง “ประชาธิปไตยสองแห่ง” เรื่อง “สารกถา ว่าด้วยประชาธิปไตย” และเรื่อง “ประชาธิปไตยและศึกษา” ดังที่ยกตัวอย่างข้างต้น

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงชื่นชมวิธีการของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในประเทศอังกฤษที่ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการออกกฎหมายแทบทุกขั้นตอน ดังที่ปรากฏในบทความทั้ง 3 เรื่อง เช่น เรื่อง “ประชาธิปไตยและศึกษา” ที่ทรงเน้นว่าประชาชนต้องได้รับการศึกษาเพื่อให้มีความรู้ไปใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาไปทำหน้าที่ออกกฎหมายแทนตน เรื่อง “ประชาธิปไตยสองแห่ง” พระองค์ทรงยกย่องวิธีการทำประชามติในประเทศอังกฤษซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อพิจารณากฎหมายร่วมกัน ส่วนเรื่อง “สารกถา ว่าด้วยประชาธิปไตย” นั้น ก็ทรงอธิบายให้เห็นว่า กฎหมายที่บังคับใช้ในประเทศอังกฤษนั้นเป็นกฎหมายที่ประชาชนมีผู้บัญญัติอย่างแท้จริง ไม่ใช่ผู้พิพากษาหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเป็นเพียงผู้บังคับใช้กฎหมายเท่านั้น จากที่กล่าวมานี้จึงทำให้เห็นว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงสนับสนุนของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศอังกฤษ เพราะประชาชนได้ใช้อำนาจทางการเมืองของตนเองเพื่อมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศอย่างชัดเจน

3.2 แนวคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

จากการศึกษาพบว่า บทความที่นำเสนอแนวคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองมีจำนวน 15 เรื่อง ดังจะแสดงรายชื่อในตารางต่อไปนี้

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
1	นะโปเลียนที่วอเตอร์ลู	3	พระมหาสีของพระเจ้า นโปเลียนที่ 3
2	นางงามกับนะโปเลียน	4	มันสมองดึกเตเตอร์

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
5	รู้ใจคน	11	สินบน
6	วิธีของหัวหน้าคน	12	จอมบงการ
7	แบ่งทรัพย์สินกัน	13	ปมด้อย
8	คำแลความ	14	สวนพฤกษศาสตร์
9	ชาติและอารยะ	15	บันทึก
10	ประปา		

ตารางที่ 12 แสดงรายชื่อบทความที่ปรากฏแนวคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

ในภาพรวมบทความทั้ง 15 เรื่องนำเสนอแนวคิดว่าปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองเกิดจากการใช้อำนาจในทางที่ผิดหรือเกิดจากการบริหารประเทศที่ผิดพลาดของรัฐบาล ดังจะยกตัวอย่างบทความบางเรื่องมาแสดงต่อไปนี้

เรื่อง “ประปา” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2479 มีแนวคิดว่าการที่รัฐบาลบริหารประเทศอย่างไม่โปร่งใส ทำให้ประชาชนเดือดร้อน

บทความเรื่องนี้กล่าวถึงการเรียกเก็บค่าน้ำประปาที่รัฐบาลกำหนดให้ประชาชนต้องจ่าย ค่าน้ำประปา 3 ส่วน ได้แก่ ค่าน้ำประปาที่แต่ละบ้านใช้อุปโภค ค่าน้ำประปาส่วนกลางสำหรับท้องถนน และค่าน้ำประปาเพื่อเป็นกำไรให้รัฐบาลดำเนินการต่อไป พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงนำข้อมูลการเก็บค่าน้ำประปาและต้นทุนการผลิตน้ำประปา เพื่อให้ผู้อ่านได้พิจารณาว่าการที่รัฐบาลเรียกเก็บค่าน้ำประปามากเกินความจำเป็นหรือไม่ ดังข้อความที่ว่า

ผู้มีทรัพย์พอจะต่อน้ำเข้าบ้านได้นั้น การที่ขอให้ช่วยเสียค่าน้ำที่ แจกจ่ายให้แก่ผู้ไม่มีทรัพย์ ก็ไม่ปรากฏว่าใครแสดงความรังเกียจ เพราะไม่ว่า ใครๆคงอยากให้คนอื่นใช้น้ำสะอาด เพื่อให้เมืองหลวงของประเทศเป็นที่ มีโรคน้อย...

จึงไม่มีใครบ่น ถือว่าเป็นการกุศลด้วยกันทุกคน ข้อที่บ่นนั้นคือว่า รัฐบาลแจกฐีกาแก่กุศลเป็นบิลเดือนละครึ่ง ให้ต้องทำบุญมากเกินจำเป็น

ในการแจกน้ำให้แก่คนจน เป็นกำไรปีละ 417,168 บาท ตามงบประมาณปีนี้ (พ.ศ. 2479)

ตัวเลขที่กล่าวข้างบนนี้ กล่าวตามนักเขียนคนหนึ่ง ที่เขียนในประมวลวชิรวัน วันที่ 8 ตุลาคม (พ.ศ. 2479) ปรากฏว่ารัฐบาลมีรายได้จากประปาประมาณ 9 แสน 5 หมื่นบาท รายจ่ายปีละ 5 แสนเศษเท่านั้น งบประมาณเช่นรายได้ รายจ่ายของงบประมาณ ซึ่งเป็นของอยู่ในมือนั้น เจ้าพนักงานทำไม่ผิดแน่

การประปากรุงเทพได้เริ่มทำหลายสิบปีมาแล้ว ได้ลงทุน 3 ล้านบาท ถ้าได้กำไรปีหนึ่งนับเป็นแสนๆ เรื่อยมา จนปานนี้ ก็เก็บทุนได้หมดนานมาแล้ว

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2513: 308-309)

ตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประชาชนที่มีรายได้ยินดีที่จะจ่ายเงินเพื่อช่วยเหลือคนจน เพราะถือว่าได้ช่วยให้คนจนได้ใช้น้ำสะอาด แต่สิ่งที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนคือการที่ รัฐบาลเรียกเก็บค่าน้ำประปาจากกรณีดังกล่าวมากเกินไป ดังที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงกล่าวว่ารัฐบาลได้กำไรเป็นเงินมากถึง 417,168 บาท เงินกำไรเหล่านี้ได้มาจากรายได้ ค่าน้ำประปาต่อปี เป็นเงินประมาณ 950,000 บาท ขณะที่รัฐบาลมีรายจ่ายต่อปีประมาณ 500,000 บาท พระองค์จึงทรงเห็นว่ากำไรส่วนต่างนี้น้ำจะสามารถชดเชยเงินลงทุนจัดตั้งระบบประปาที่เริ่มลงทุนด้วยงบประมาณ 3 ล้านบาทได้แล้ว

การที่ทรงนำข้อมูลงบประมาณเกี่ยวกับการผลิตน้ำประปามากกล่าวถึงนี้ ทำให้ผู้อ่านได้ ฉุกคิดว่าการที่รัฐบาลยังคงเรียกเก็บค่าน้ำประปาจากส่วนกลางสำหรับช่วยเหลือคนจนนั้น รัฐบาลได้นำกำไรจำนวนมากไปใช้ในกิจการน้ำประปาจริงหรือไม่ ซึ่งอาจช่วยให้ผู้อ่านได้รู้เท่าทันการทุจริตเรื่อง ค่าน้ำประปา ในบทความนี้ พระองค์ยังได้ทรงเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งแก้ไขปัญหาการจัดทุจริตค่า น้ำประปาให้เร็วที่สุดด้วย ดังข้อความที่ว่า

ถ้าจะแลดูจากแง่ตำราการคลังไซ้ การเอากำไรจากการประปามาก เช่นนี้ ไม่มีหลักที่ยึดเลย ผิดตำราหมด ผู้เขียนคิดว่า ผู้เป็นรัฐบาล แลใครๆก็คง จะรับรองความที่กล่าวนี้ทั้งนั้น แลคงจะคิดแก้ไขในเวลาอันควร “เวลาอันควร” แปลว่า ยิ่งเร็วยิ่งดี เช่นเวลางบประมาณคราวหน้าเป็นต้น

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2513: 311)

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงวิจารณ์การเรียกเก็บค่าน้ำประปาว่าเป็นการเอากำไรมากเกินไปและผิดจากหลักการซึ่งได้ทรงแสดงไว้แล้วในข้อมูลเงินรายได้ค่าน้ำประปาดังตัวอย่างก่อนหน้า การที่รัฐบาลยังคงบังคับให้ประชาชนจ่ายเงินค่าน้ำประปามากเกินไปเช่นนี้จึงเป็นการบริหารประเทศที่ไม่โปร่งใส กล่าวคือรัฐบาลเรียกรับเงินจากประชาชนจำนวนมากแต่ก็ไม่สามารถระบุได้ว่ารัฐบาลนำกำไรที่ได้ไปใช้กิจการใด การกระทำเช่นนี้นอกจากจะผิดหลักการตามที่พระองค์ทรงกล่าวไว้นั้น ยังทำให้ประชาชนเดือดร้อนเพราะต้องเสียเงินไปโดยใช่เหตุ พระองค์จึงทรงเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งแก้ปัญหาค่าน้ำประปาอย่างเร่งด่วนที่สุด “ยิ่งเร็วยิ่งดี” เช่นในการตั้งงบประมาณเกี่ยวกับน้ำประปาในครั้งถัดไป

ตัวอย่างบทความอีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่อง “สินบน” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2479 มีแนวคิดว่าพฤติกรรมการรับสินบนเป็นปัญหาทางการเมืองการปกครองที่เกิดขึ้นมานานจนกลายเป็นอุปสรรคที่ทำให้ประเทศไม่เจริญมั่นคงเท่าที่ควร

บทความเรื่องนี้กล่าวถึงข้าราชการในประเทศจีนมีพฤติกรรมรับสินบนมาช้านานจนทำให้จอมพลเจียงไคเช็คผู้นำทางการเมืองของประเทศจีนในขณะนั้นต้องการแก้ปัญหาการรับสินบนให้หมดไปภายในเวลา 2 เดือน ดังข้อความที่ทรงกล่าวว่า

จอมพลเจียงไคเช็คใช้เวลา 2 เดือน กำหนดการรับสินบนต้องเลิกให้สิ้นเชิงภายในเวลานั้น หนังสือบางกอกไทมส์วันที่ 7 (เมษายน พ.ศ. 2479) นำเอาความในหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษที่เขียนไว้ชื่อ “ออเรียนตัลแอฟแฟช” มากล่าวว่า คำสั่งของจอมพลเจียงไคเช็คนี้คงจะทำให้เกิดกระเทือนกัน ในสำนักราชการต่างๆเพียงเล็กน้อยเท่านั้น อันที่จริง การกินสินบน ย่อมจะเป็นศัตรูกับความสำเร็จไปด้วยดีของราชการบ้านเมือง หรือแม้การงานของบริษัทค้าขายและน่าเชื่อว่า การอันนั้นเป็นเหตุสำคัญเหตุหนึ่งซึ่งทำให้เทศชน (เน-ชั่น) จีนอ่อนจนยังไม่มีเวลาแข็งแรงขึ้นได้

ในประเทศนั้น การกินสินบนหรือกินกำไร มีมาช้านาน จนไม่ประมาณได้ว่าเท่าไร อย่างไรก็ตามแต่ในกิจธุระใหญ่ๆ แม้ในบ้านเรือนของครอบครัวก็เป็นดังนั้นเสียแล้ว เช่นทำครัวหรือคนใช้ ก็กินกำไรจากนายตามที่จะกินได้ ในหน้าที่งานของตน การเป็นดังนั้น ตั้งแต่งานชั้นต่ำคือการรับใช้ครอบครัวในบ้านตลอดไปจนถึงงานชั้นสูงคือการรับใช้ประเทศ

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 70-71)

จากข้อความจะเห็นได้ว่า การปราบพวติดิกรรรมรับสินบนให้หมดไปจากประเทศจีนนั้นทำได้ยากยิ่ง เพราะพวติดิกรรรมดังกล่าวไม่ได้มีเฉพาะในระบบราชการเท่านั้น แต่พวติดิกรรรมที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในระดับครอบครัว ดังเช่นพวติดิกรรรมที่คนรับใช้ “กินกำไร” จากผู้เป็นเจ้านายของบ้าน พวติดิกรรรมเช่นนี้ได้เกิดขึ้นเรื่อยมาจนถึงงาน “รับใช้ประเทศ” ซึ่งก็คืองานราชการ ลักษณะเช่นนี้ทำให้นโยบายของจอมพลเจียงไคเช็คที่ต้องการปราบสินบนภายใน 2 เดือนนั้นไม่ได้ทำให้ระบบราชการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก ดังที่ทรงกล่าวว่า “ทำให้เกิดกระเทือนกัน ในสำนักราชการต่างๆ เพียงเล็กน้อยเท่านั้น”

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงพระนิพนธ์เรื่อง “สินบน” เพื่อทรงแสดงให้เห็นว่าการรับสินบนเป็นปัญหาที่ขัดขวางต่อกิจการงานต่างๆ ทั้งในระบบราชการและบริษัทค้าขาย ผลกระทบที่ร้ายแรงที่สุดคือ ทำให้ประเทศอ่อนแอลงในที่สุด ดังที่ทรงกล่าวว่า “การอันนั้นเป็นเหตุสำคัญเหตุหนึ่งซึ่งทำให้เทศชน (เน-ชั่น) จีนอ่อนจนยังไม่มีเวลาแข็งแรงขึ้นได้” พระองค์ทรงเล่าถึงปัญหาการรับสินบนย้อนไปในสมัยพระนางซูสีไทเฮาซึ่งเสริมเน้นให้เห็นได้ว่า การรับสินบนนั้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานแล้ว และทำให้ประเทศชาติไม่มั่นคง ดังข้อความที่ว่า

ในสมัยเมื่อกษัตริย์เม่งจู่ยงครองประเทศจีนอยู่ ในคราวที่กองทัพเรือจีนต้องการจะบำรุงกำลัง เพื่อจะได้ต่อสู้กับทัพเรือญี่ปุ่นในคราวสงครามข้างหน้า ซึ่งรู้แน่ว่าจะเกิดนั้น ได้กันเงินไว้สำหรับใช้จ่ายในทัพเรือ แต่นางฮองไทเฮาองค์เฒ่า²⁵ ซึ่งเป็นเจ้าแผ่นดินอยู่ในเวลานั้น ได้โปรดให้ออนเงินจากประเภทบำรุงทัพเรือ ไปจ่ายในประเภทบำรุงพระราชวังในฤดูร้อนเสียหมด ในยุคเดียวกันนั้น ขุนนางผู้จะได้รับตำแหน่งหัวหน้าสกุลการที่เชียงใหม่ ต้องถวายเงินกล่าวกันว่าถึงล้านตำลึงจึงจะได้รับตำแหน่ง และกล่าวกันต่อไปว่า ผู้รับตำแหน่งมักจะคำนวณว่า ถ้าได้เป็นถึง 2 ปี ก็จะสะสมทรัพย์ลาออกเป็นเศรษฐีได้

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 70-71)

²⁵ จากข้อความข้างต้นสันนิษฐานได้ว่า “นางฮองไทเฮาองค์เฒ่า ซึ่งเป็นเจ้าแผ่นดินอยู่ในเวลานั้น” หมายถึง พระนางซูสีไทเฮาซึ่งปกครองประเทศจีนในช่วงที่มีสงครามกับประเทศญี่ปุ่น และในสมัยนั้นพระนางก็มีพระราชดำริให้สร้าง “พระราชวังในฤดูร้อน” ดังที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณได้ทรงแสดงไว้ (อ้างอิงจากข้อมูลในหนังสือซูสีไทเฮา จักรพรรดินีองค์สุดท้าย ของแก้วชาย ธรรมาชัย (2539: 15-18))

ตัวอย่างข้างต้นแม้จะไม่ได้ระบุชัดว่าพฤติกรรมของพระนางซูสีไทเฮาเป็นการรับสินบน แต่การที่พระนางซูสีไทเฮาสั่งให้เจ้าหน้าที่โอนเงินที่ต้องใช้บำรุงกองทัพเรือในช่วงสงครามมาใช้ปรับปรุงพระราชวังในฤดูร้อนนั้นเป็นการยกยอกงบประมาณที่ใช้ปกป้องไปประเทศไปทรงใช้เพื่อผลประโยชน์แก่พระองค์เอง การกระทำเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติอย่างมาก เพราะเมื่อกองทัพเรือของจีนไม่มีงบประมาณบำรุงกองทัพ อาจทำให้กองทัพของประเทศจีนพ่ายแพ้แก่กองทัพของประเทศญี่ปุ่นได้ในที่สุด

นอกจากนี้ ในระดับขุนนางก็มีการเรียกรับสินบนเช่นกัน ดังตัวอย่างในเรื่องที่กล่าวถึงวิธีการของขุนนางที่ต้องการเข้ารับตำแหน่ง “หัวหน้าสกุลกากรที่เซียงไฮ้” ว่า บุคคลผู้นั้นจะต้องถวายเงินประมาณล้านตำลึง เมื่อได้รับตำแหน่งแล้วก็ตั้งใจที่สะสมเงินเพื่อให้ตนเป็นผู้มั่งมีทันทีที่ลาออกจากราชการ คำว่า “สะสมทรัพย์” ในเรื่องนี้จึงน่าจะไม่ใช่การสะสมทรัพย์ในทางที่ดี แต่อาจเป็นทรัพย์ที่ได้มาจากการรับสินบนหรือฉ้อราษฎร์บังหลวงเพื่อให้ได้เงินจำนวนมากถึงขั้นเป็นเศรษฐีได้ กล่าวได้ว่าการรับสินบนเป็นพฤติกรรมที่อยู่บนพื้นฐานของความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว โดยเฉพาะขุนนางนักการเมืองที่ยกยอกเงินของประเทศมาเป็นเงินของตนเอง

อีกตัวอย่างหนึ่ง คือ บทความเรื่อง “แบ่งทรัพย์กัน” ทรงพระนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. 2478 มีแนวคิดว่าการที่นักการเมืองประกาศนโยบายเพื่อใช้บริหารประเทศโดยไม่พิจารณาข้อเท็จจริงให้รอบคอบ ทำให้เกิดข้อผิดพลาดและไม่สามารถใช้นโยบายดังกล่าวได้

ในบทความเรื่องนี้ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงกล่าวถึงนายหวยลอง (Huey Long, Jr.) ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีซึ่งต้องแข่งขันกับนายแฟรงกลิน ดี. โรสเวลต์ ประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกาในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ นายหวยลองจึงพิมพ์หนังสือชื่อว่า “แบ่งทรัพย์กัน” เพื่อเผยแพร่นโยบายที่จะใช้ลงสมัครรับเลือกตั้ง หลักการของ “แบ่งทรัพย์กัน” คือ การนำทรัพย์สินของประเทศมาแบ่งให้แต่ละครอบครัวเป็นจำนวนเงินที่เท่ากัน ส่วนรัฐบาลมีหน้าที่จำกัดทรัพย์สินของประชาชนไม่ให้มีมากเกินไปกำหนด เพื่อเฉลี่ยทรัพย์สินให้ประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ดังที่ทรงกล่าวว่า

“หลักการ” ของหวยลองนั้นพิมพ์แจกเป็นสมุดเรียกชื่อว่า “แบ่งทรัพย์กัน” ของหวย บี. ลอง พลุทธรมนตรีของสหรัฐอเมริกา ณ กรุงวอชิงตัน ดี. ซี.” หลังปลงคำจากคัมภีร์คริสเตียนว่า “แลเจ้าทั้งหลายจะรู้ความจริง และความจริงจะทำให้เจ้าเป็นไทยแก่ตน” และมีคำว่า “ทุกคนเป็นเจ้าของดิน”

ในหน้า 3 แห่งสมุดนี้แสดงหลักการมีเป็นต้นดังนี้

(1) จำกัดสมบัติโดยประการที่จัดให้ครอบครัวที่ปฏิบัติทุกครอบครัวได้รับส่วนทรัพย์สินของอเมริกาเป็นจำนวน 1 ใน 3 ของทรัพย์สินที่คิดเฉลี่ย ถ้าตามจำนวนครอบครัวพลเมือง คือว่าทุกครอบครัวจะได้เงิน 5,000 เหรียญ ไม่มีหนี้ (หมายเหตุ หวยลองคำนวณว่า ทรัพย์สินในอเมริกาทั้งหมดนั้น ถ้าเอาเฉลี่ยถ่วงทุกครอบครัว จะเป็นเงินครอบครัวละ 15,000 เหรียญ)

(2) จำกัดไม่ให้ใครมีทรัพย์สินเกินปริมาณที่กำหนดให้ไว้เป็นอย่างมาก เพื่อให้พลเมืองทั่วไปได้รับส่วนแบ่งทรัพย์สินแลผลประโยชน์ที่เกิดจากที่ดิน

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 72-73)

ผู้วิจัยเห็นว่าหากพิจารณาหลักการ “แบ่งทรัพย์สินกัน” ในขั้นต้นจะเห็นได้ว่าหลักการดังกล่าวช่วยให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายเพราะไม่ต้องกังวลเรื่องหารายได้เนื่องจากรัฐบาลรับประกันว่าจะแบ่งทรัพย์สินให้และประชาชนจะไม่มีหนี้สิน แต่เมื่อได้ศึกษาหลักการ “แบ่งทรัพย์สินกัน” อย่างละเอียดอีกครั้งจะเห็นได้ว่า หลักการต่าง ๆ นั้นเป็นข้อบังคับที่ “จำกัด” สิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงขัดแย้งกับข้อความที่อยู่หลังปกหนังสือของนายหวยลองที่ว่า “จะทำให้เจ้าเป็นไทยแก่ตน” โดยเฉพาะข้อที่ 2 ที่บังคับไม่ให้ประชาชนมีทรัพย์สินจำนวนมากเกินข้อกำหนด เช่นเดียวกับนโยบายข้อที่ รัฐบาลจะให้ทุกครอบครัวได้รับเงิน 5,000 เหรียญ ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลอ้างเหตุผลเรื่องการแบ่งทรัพย์สินให้เท่าเทียมกัน ขณะเดียวกันก็ใช้นโยบายจำกัดสิทธิส่วนบุคคลในเรื่องการครอบครองทรัพย์สิน

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงกล่าวถึงหนังสือพิมพ์ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่เสนอความคิดเห็นคัดค้านหลักการ “แบ่งทรัพย์สินกัน” ว่าเป็นหลักการที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริงตามที่นายหวยลองประกาศไว้ ดังข้อความที่ว่า

หนังสือพิมพ์อเมริกันฉบับหนึ่ง (The Nation) กล่าวว่า หวยลองคงจะไม่ทันนึกว่า จะเอาสมบัติมาแบ่งกันใหม่เช่นนั้นไม่ได้ เป็นต้นว่าโรงงานหรือรถไฟจะแบ่งให้ครอบครัวอย่างไร ค่าของสมบัติอยู่ที่ว่าต้องใช้ โรงงานที่ปิดหรือรถไฟที่ไม่ได้เดิน ก็หาว่ามีได้ เพราะฉะนั้น ถ้าจะจัดการแบ่งทรัพย์สินเช่นว่า ก็ต้องจัดเอาสมบัติทั้งหลายเป็นของกลางให้ชาติเป็นเจ้าของทรัพย์สินทั้งหมด แล้วจัดให้โรงงานเปิดทำงานและให้รถไฟเดิน ฯลฯ ได้ผลกำไรเท่าไร เอามาแบ่งเฉลี่ยตามครอบครัวพลเมือง ถ้าทำเช่นนั้น (ต่างว่าทำได้) ก็จะมีรายได้ในครอบครัวปีละ

200 ถึง 300 เหรียญ (คำนวณตามทุนรอรัง 5,000 เหรียญ) และเงินรายได้สำหรับครอบครัวหนึ่งเพียงเท่านั้น หากเป็นจำนวนที่จะให้ความสุขอย่างไม่มีหนี้แต่มีรถยนต์ ตู้เย็น แลคศึกษาสูงให้แก่เด็กในครอบครัวตามที่หวยลองคิดไม่หลักการที่ว่านี้ หวยลองคิดในตอนเช้า เรียกเลขานุการไปเขียนลงทันที แลก่อนเที่ยงก็เขียนสำเร็จหมด

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2513: 74-75)

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงอ้างถึงเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ “The Nation” เพื่อทรงแสดงให้เห็นข้อเท็จจริงที่ทำให้นโยบายของนายหวยลองไม่สามารถนำมาใช้จริงได้ เริ่มจากหลักการสำคัญของ “แบ่งทรัพย์สินกัน” คือ การนำทรัพย์สินของประเทศมารวมกันเพื่อแบ่งให้แก่ประชาชนทุกครอบครัวนั้น เป็นหลักการที่ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากทรัพย์สินของประเทศนั้นไม่ได้มีเฉพาะที่เป็นเงินตราแต่ยังมี “โรงงานหรือรถไฟ” ที่รัฐบาลไม่สามารถแบ่งทรัพย์สินสมบัติดังกล่าวให้ประชาชนได้ แม้จะปรับวิธีแบ่งทรัพย์สินจาก “โรงงานหรือรถไฟ” ด้วยการนำกำไรที่ได้จากการให้โรงงานได้ดำเนินกิจการหรือจากการเดินรถไฟมาแบ่งให้ประชาชนตามที่นายหวยลองได้ประกาศนโยบายไว้นั้น ก็จะทำให้แต่ละครอบครัวได้รับเงินปีละ 200-300 เหรียญ ต่างจากที่นายหวยลองได้ประกาศไว้ว่าแต่ละครอบครัวจะได้เงิน 5,000 เหรียญ ลักษณะเช่นนี้อาจทำให้แต่ละครอบครัวมีเงินเพียงพอสำหรับใช้ในครัวเรือน แต่หากต้องการทรัพย์สินอื่นอย่างรถยนต์ หรือต้องการเงินเพื่อสนับสนุนการศึกษาของลูกก็คงจะเป็นไปไม่ได้ ส่วนข้อความที่ว่า “หลักการที่ว่านี้ หวยลองคิดในตอนเช้า เรียกเลขานุการไปเขียนลงทันที แลก่อนเที่ยงก็เขียนสำเร็จหมด” นั้น แสดงให้เห็นว่านักการเมืองอย่างนายหวยลองไม่ได้ใช้เวลาคิดนโยบายให้รอบคอบถี่ถ้วน ทำให้เกิดจุดผิดพลาดที่ไม่สามารถนำมาปฏิบัติให้เป็นจริงตามที่แถลงไว้ในนโยบายได้

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า บทความเรื่อง “แบ่งทรัพย์สินกัน” แสดงให้เห็นปัญหาหนึ่งเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง คือ การคิดนโยบายการปกครองที่มีข้อบกพร่อง ซึ่งหากนายหวยลองได้รับเลือกตั้งให้เป็นประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกาและบริหารประเทศตามนโยบาย “แบ่งทรัพย์สินกัน” ดังที่กล่าวมานี้ย่อมทำให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนและประเทศชาติเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้จึงมีหนังสือพิมพ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาหลายฉบับได้แสดงความคิดเห็นเพื่อชี้แนะประชาชนว่า ไม่ควรเชื่อถือนโยบายของนายหวยลอง ดังนี้

หนังสือพิมพ์อเมริกันฉบับที่ออกชื่อมาแล้ว กล่าวว่าหวยลองไม่ใช่คนชนิดซึ่งในที่สุดประชาชนส่วนมากจะไว้วางใจเชื่อถือทั่วๆไปทั้งประเทศ แลถ้าเปรซิ

เต็นต์รัฐเวสต์จัดการปกครองให้เป็นไปในทางสุจริต และสามารถก็ไม่น่าเกรงภัย จากผู้ที่เตรียมแย่งตำแหน่ง แต่ถ้าวรเวสต์ทำไม่ดี ก็มีผู้คอยจะแทน และจะใช้ แบบฮิตเลอร์ในประเทศเยอรมัน

หนังสือพิมพ์อเมริกันอีกฉบับหนึ่ง กล่าวโทษหวยลองแรงกว่าที่กล่าว ข้างบนนี้ เรียกว่า ดิกเตเตอร์ (ผู้บงการเด็ดขาด) ของแคว้นหลุยเซียนา

(พระราชารวงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 75-76)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่านักหนังสือพิมพ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาเปรียบเทียบนาย หวยลองกับผู้นำของระบอบการปกครองแบบเผด็จการ ทั้งที่ใช้คำว่า “ดิกเตเตอร์” หรือกล่าวว่ถ้า นายหวยลองสามารถ “แย่งตำแหน่ง” ประธานาธิบดีรัฐเวสต์ได้ก็อาจจะมีการปกครองแบบ “ฮิตเลอร์ ในประเทศเยอรมัน” ซึ่งก็คือลัทธินาซีสม์ของระบอบการปกครองแบบเผด็จการ

การที่พระราชารวงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงพระนิพนธ์เรื่อง “แบ่งทรัพย์กัน” โดย ทรงยกคำกล่าวในหนังสือพิมพ์ของประเทศสหรัฐอเมริกามาอ้างถึงเช่นนี้ นอกจากช่วยสนับสนุน แนวคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองที่เกิดจากความผิดพลาดของนโยบายบริหาร ประเทศแล้ว ยังช่วยชี้แนะปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งคือ วิธีการของนายหวยลองเป็นวิธีของ ระบอบการปกครองแบบเผด็จการซึ่งขัดแย้งกับระบอบการปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกาคือ ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

3.3 แนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่า บทความที่ปรากฏแนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ มีจำนวน 28 เรื่อง ดังจะแสดงรายชื่อในตารางต่อไปนี้

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
1	คำราม	6	ฝึกซ้ายฝ้ายขวา
2	โฆษณาชวนเชื้อ	7	อาวุธเศรษฐกิจ
3	สำคัญอะไรที่ชื่อ	8	กฎหมายเป็นกลางของ ส.ป.ร.
4	แข่ง	9	สินค้ำดิบ
5	ฝึกฝ้ายตุรกี	10	สติ

เรื่องที่	ชื่อบทความ	เรื่องที่	ชื่อบทความ
11	ขอโทษ	20	หมู่ประเทศ “ออสโล”
12	ทิวไรต์ตีปะปะ	21	โรตารีในประเทศเยอรมัน
13	มูลเหตุของสงคราม	22	นานาประการ
14	ทายถูกแลทายผิด	23	เบลเยียม
15	ภัยสามชนิด	24	ดานซิค
16	นานาภษิต	25	อินโดจีนของฝรั่งเศส
17	รัฐคดี	26	ชายลวดและชายปืน
18	เหตุแห่งความแพ้	27	..ิสม์
19	สันนิบาตชาติ	28	เมื่อวันประกาศมหาสงคราม

ตารางที่ 13 แสดงรายชื่อบทความที่ปรากฏแนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ

ในภาพรวมบทความทั้ง 28 เรื่องนำเสนอแนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศคือ สงครามโลกและความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศเป็นผลที่เกิดจากการดำเนินนโยบายของประเทศที่ปกครองด้วยระบอบการปกครองแบบเผด็จการ ดังที่จะยกตัวอย่างมาอธิบายต่อไปนี้

เรื่อง “..ิสม์” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2481 มีแนวคิดที่ว่าความขัดแย้งระหว่างลัทธิการปกครองในระบอบการปกครองแบบเผด็จการเป็นสาเหตุที่นำไปสู่สงครามโลกครั้งที่ 2

บทความเรื่องนี้กล่าวถึงลัทธิการปกครองระบอบแบบเผด็จการในสมัยนั้นซึ่งมีตัวสะกดลงท้ายด้วย “..ิสม์” ได้แก่ “คอมมิวนิสต์” “นาซีสม์” และ “ฟาสซิสต์” พระราชวรพงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงกล่าวถึงความขัดแย้งระหว่างกลุ่มที่นิยมลัทธิการปกครองต่างๆในระบอบการปกครองแบบเผด็จการที่ทำให้เกิดความวุ่นวายในสังคมและลุกลามกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศดังที่ทรงกล่าวว่า

ผู้อ่านหนังสือพิมพ์สมัยนี้ ถ้าใส่ใจอ่านข่าวการเมืองในประเทศอื่นๆ ก็จะได้พบคำฝรั่งหลายคำซึ่งลงท้ายว่า ..ิสม์ เช่น คอมมิวนิสต์ ฟาสซิสต์ นาซีสม์ ...ศัพท์ต่างๆที่ลงท้ายว่า ..ิสม์ เหล่านี้ มนุษย์ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2481) ถือเป็น

จริงเป็นจัง จนรวมพวกกัน สวมเสื้อเชิ้ตดำบ้าง เสื้อเชิ้ตน้ำตาลบ้าง แลบ้างก็
ใช้ผ้าผูกคอสีแดง บ้างก็ประชุมงูบงิบปรึกษากันในร้านกาแฟ หรือในห้องรับแขก
ของเอกชน หรือในรโหฐานอื่นๆ บ้างก็วิวาทถึงไม่คู่ฝักกับเพื่อนเก่าของตน
ซึ่งเคยเป็นมิตรกันมาช้านาน บ้างก็สลัดทิ้งพ่อแม่ บ้างก็แห่ บ้างก็ตะโกน บ้างก็
ทำหนังสือพิมพ์ บ้างก็ใช้วิทยุ ล้วนแต่ประกาศให้คนอื่นทราบว่า สวรรค์จะ
เกิดใหม่บนแผ่นดิน โดยประการแห่ง ..ิสม์ อย่างไร

ศัพทลงท้ายว่า ..ิสม์ เหล่านี้ เป็นเหตุให้บอมบ์ตกจากฟ้า ให้กระสุน
ออกจากกระบอกปืน ให้รัฐบุรุษพูดกลับกันไปกลับกันมาเอาสำไมค่อยจะได้,
เมื่อวานนี้อภิชีเนีย, วันนี้เงินแลสเปญ, พรุ่งนี้จะที่ไหนก็ไม่ทราบ ทั้งนี้ทำให้
มนุษย์จ่ายทรัพย์สินเตรียมเครื่องรบกว่า 10 เพอร์เซ็นต์ แห่งทรัพย์สินทั้งหมดที่หาได้
ทั้งโลกในปีหนึ่ง

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 406-409)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าลัทธิในระบอบการปกครองแบบเผด็จการซึ่งได้แก่ คอมมิวนิสต์
นาซีสต์ และฟาสซิสต์ นั้นเป็นต้นเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้งหลายประการ เริ่มจากการมีผู้ยึดถือใน
หลักการของลัทธิการปกครองในระบอบการปกครองแบบเผด็จการอย่างจริงจังจนรวมเป็นกลุ่มคนที่
นิยมการปกครองในลัทธิเดียวกัน กลุ่มคนเหล่านี้ต่างทำสัญลักษณ์ประจำกลุ่มเพื่อแบ่งฝักฝ่ายและ
จัดประชุมลับกันภายในกลุ่ม การแบ่งฝักฝ่ายเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทระหว่างกันจน
อาจทำให้บางคนอาจต้องสูญเสียมิตรภาพและครอบครัว ความขัดแย้งที่เกิดจากการยึดถือในหลักการ
ของระบอบการปกครองแบบเผด็จการนี้ยังทำให้เกิดความวุ่นวายในสังคมเพราะกลุ่มคนเหล่านี้มักใช้
สื่อมวลชนเพื่อเผยแพร่หลักการของลัทธิการปกครองระบอบการปกครองแบบเผด็จการที่เกินจริง

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มที่นิยมหลักการของลัทธิการเมืองต่างๆในระบอบการปกครอง
แบบเผด็จการไม่ได้ส่งผลกระทบเฉพาะในสังคมของแต่ละประเทศเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อ
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคือทำให้เกิดสงครามระหว่างกัน พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยา
ลงกรณทรงต้องการชี้ให้เห็นว่า “..ิสม์” หรือลัทธิการเมืองต่างๆในระบอบการปกครองแบบเผด็จการ
เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดสงครามทั้งจากการที่ผู้นำกลับคำพูด และเชื่อถือไม่ได้ การเตรียมทัพ และการใช้
อาวุธ

นอกจากนี้ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ยังทรงยกตัวอย่างสงครามที่ประเทศที่ใช้ระบอบการปกครองแบบเผด็จการเป็นฝ่ายรุกรานก่อนทั้งสิ้น²⁶ ดังที่ปรากฏในข้อความว่า “ศัพทลงท้ายว่า ..ิสม์ เหล่านี้ เป็นเหตุให้บอมบ์ตกจากฟ้า ให้กระสุนออกจากกระบอกปืน...เมื่อวานนี้ อภิซซีเนีย, วันนี้นั้นจีนแลสเปน, พรุ่งนี้จะที่ไหนก็ไม่ทราบ” ซึ่งก็คือสงครามที่ประเทศอิตาลีรุกรานประเทศเอธิโอเปียจนเกิดสงครามอภิซซีเนีย (ประเทศเอธิโอเปีย ในปัจจุบัน) และประเทศญี่ปุ่นรุกรานประเทศจีน

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเล่าเรื่องกลุ่มคอมินเดินของลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศรัสเซียที่ต้องการให้เกิดสงครามโลกขึ้นอีกครั้ง ซึ่งก็คือสงครามโลกครั้งที่ 2²⁷ ทั้งนี้ เพราะกลุ่มคอมินเดินหวังว่าฝ่ายตนจะได้ประโยชน์จากการที่ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบการปกครองแบบอื่นขัดแย้งกันในช่วงสงครามโลก ดังนี้

คอมมิวนิสต์ตามแบบของคาลมากซ์นี่ เป็นที่เข้าใจกันว่า โซเวียตเซีย เป็นประเทศที่น่าไปใช้ มีสมาคมเรียกว่าชมรมคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศ ใช้ชื่อสั้นว่า คอมินเดิน เป็นผู้รับหน้าที่กระจายลัทธิให้เผยแพร่ไปในโลก...

ครั้นลัทธิฟาสซิสต์แบบที่ใช้ในประเทศเยอรมันได้มีผลสำเร็จ เป็นเหตุให้ประเทศนั้นแข็งแรงขึ้น จนถึงเยอรมันได้ประกาศตนว่า เป็นศัตรูผู้จะคิดล้างคอมมิวนิสต์แล้ว คอมินเดินก็กลัวขึ้นมาว่า โซเวียตเซียอาจถูกแยกกันออกไปให้อยู่โดดเดี่ยว แลถูกเยอรมันรุก หรืออาจถูกเยอรมัน อิตาลี ญี่ปุ่นรุมบักก็เป็นไป การเป็นดังนี้ ตั้งแต่ ค.ศ. 1933 มา คอมินเดินจึงเปลี่ยนอุบายเสียใหม่ แลมีคำสั่งพวกคอมมิวนิสต์ทั่วโลกว่า ให้ย้อนกลับไปเดินทางเดียวกับพวกฝ่ายซ้ายทุกๆแห่ง

ความเชื่อของพวกคอมมิวนิสต์ หรือคอมินเดินมีว่า สงครามทั่วโลก จะต้องเกิดแน่นอน แลถ้าเกิดสงครามใหญ่ขึ้นแล้ว ถ้าพวกคอมมิวนิสต์เดินแต่้มให้ดี ประเทศประชาธิปไตยก็จะรวมกลุ่มกันทำศึกกับกลุ่มประเทศฟาสซิสต์ ผลที่สุดลัทธิคอมมิวนิสต์จะเฟื่องฟู การจับหัวชนกัน (ถ้าทำได้) ย่อมเป็นกุศโลบาย

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2513: 406-409)

²⁶ ผู้วิจัยศึกษาจากหนังสือเรื่อง สงครามโลกครั้งที่ 2 ของ ปรีชา ศรีवालย์ (2543, 19-49)

²⁷ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงพระนิพนธ์เรื่อง “..ิสม์” ใน พ.ศ. 2481 ซึ่งสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้เกิดขึ้นแล้วใน พ.ศ. 2461

จากตัวอย่างสันนิษฐานได้ว่า ในสมัยนั้นเกิดความขัดแย้งระหว่างลัทธิทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบเผด็จการ ดังเช่นเรื่องในประเทศเยอรมนีซึ่งนิยมลัทธิฟาสซิสต์ประกาศเป็นศัตรูกับลัทธิคอมมิวนิสต์ ทำให้กลุ่มคอมมิวนิสต์ซึ่งมีหน้าที่เผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ออกอุบายให้สมาชิกของลัทธิคอมมิวนิสต์ทั่วโลกกลับไปกลมเกลียวกับลัทธิการเมืองอื่นๆ ในระบอบการปกครองแบบเผด็จการ เนื่องจากกลุ่มคอมมิวนิสต์เกรงว่าประเทศรัสเซียอาจถูกรุกรานจากประเทศที่นิยมลัทธิการปกครองในระบอบการปกครองแบบเผด็จการที่ไม่ใช่ลัทธิคอมมิวนิสต์ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความวุ่นวายในสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ การที่กลุ่มคอมมิวนิสต์วางแผนที่จะยุบให้ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยทำสงครามกับประเทศที่ใช้ลัทธิฟาสซิสต์ในระบอบการปกครองแบบเผด็จการ เพื่อให้ลัทธิคอมมิวนิสต์กลับมาใช้อำนาจอีกครั้ง

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงนำเรื่องความขัดแย้งระหว่างลัทธิการปกครองในระบอบการปกครองแบบเผด็จการและกลุ่มคอมมิวนิสต์มากล่าวไว้ดังนี้ ก็เพื่อทรงแสดงให้เห็นผู้อ่านตระหนักว่า ระบอบการปกครองแบบเผด็จการไม่ว่าจะเป็นลัทธิการเมืองใดก็ตาม ต่างก็มุ่งแต่ผลประโยชน์ของกลุ่มตนโดยไม่สนใจว่าสิ่งที่กระทำนั้นจะผิดจากหลักศีลธรรมอันดี ดังเช่นการที่กลุ่มคอมมิวนิสต์ตั้งใจที่จะยุบฝ่ายต่างๆ ให้ขัดแย้งกันจนเกิดเป็นสงครามโลก

ตัวอย่างบทความอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่อง “เมื่อวันประกาศมหาสงคราม” มีแนวคิดว่า สงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดจากประเทศเยอรมนีตั้งใจที่จะละเมิดสัญญาเพื่อรักษาสันติภาพกับประเทศอื่น เพราะประเทศเยอรมนีตั้งใจที่จะให้สงครามเกิดขึ้น

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงอ้างถึงเรื่องที่นายแฮโรลด์ นิโคลสัน เจ้าพนักงานกระทรวงการต่างประเทศของประเทศไทยได้เขียนเล่าเหตุการณ์ในวันที่ประเทศอังกฤษประกาศสงครามกับประเทศเยอรมนีซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของสงครามโลกครั้งที่ 1 หรือที่ทรงเรียกว่า “มหาสงคราม”

นายแฮโรลด์มีหน้าที่ส่งหนังสือประกาศสงครามไปให้ทูตประเทศเยอรมนีที่ประจำอยู่ที่ประเทศอังกฤษเพื่อขอคำยืนยันจากรัฐบาลประเทศเยอรมนีว่าการที่ประเทศเยอรมนีบุกโจมตีดินแดนที่ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมนีทำสัญญาว่าจะช่วยรักษาความเป็นกลางในสงครามให้คือประเทศเบลเยียมนั้น ประเทศอังกฤษขอให้ประเทศเยอรมนีรับรองว่าจะไม่รุกรานประเทศเบลเยียมอีก ดังข้อความที่ว่า

วันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ. 1914 เป็นวันซึ่งอังกฤษประกาศสงครามกับเยอรมัน...เสนาบดีกระทรวงต่างประเทศอังกฤษ ได้มีโทรเลขส่งไปถึงราชทูตในกรุงเบอร์ลินว่า ให้แจ้งคำขาดแก่รัฐบาลเยอรมันว่า ถ้ารัฐบาลเยอรมันไม่เคารพความเป็นกลางของประเทศเบลเยียม แลแจ้งให้อังกฤษทราบก่อนเวลาเที่ยงคืนว่ารับสัญญาจะเคารพ รัฐบาลอังกฤษ จะกระทำทุกอย่างเพื่อรักษาความเป็นกลางของเบลเยียม ตามคำมั่นสัญญาซึ่งเยอรมันแลอังกฤษได้ลงนามไว้ด้วยกัน

(พระราชวรราชตรีเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 151-152)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ประเทศอังกฤษไม่ได้ประกาศสงครามกับประเทศเยอรมนีโดยทันที เห็นได้จากการที่กระทรวงการต่างประเทศของประเทศไทยได้ส่งโทรเลขไปแจ้งเหตุที่ต้องประกาศสงครามและได้ให้เงื่อนไขว่าจะไม่ประกาศสงคราม หากประเทศเยอรมนีแจ้งกลับมาภายในเวลาเที่ยงคืนว่าจะไม่รุกรานประเทศเบลเยียม ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าประเทศอังกฤษไม่ได้ต้องการทำสงครามกับประเทศเยอรมนีและได้พยายามหาวิธีที่จะหลีกเลี่ยงสงครามด้วยเงื่อนไขต่างๆแล้ว

นอกจากนี้ ข้อเรียกร้องของประเทศไทยคือขอให้ประเทศเยอรมนีหยุดละเมิดสัญญารักษาความเป็นกลางให้แก่ประเทศเบลเยียม นั้น เป็นข้อเรียกร้องเพื่อรักษาความสงบและสันติภาพระหว่างประเทศ ฉะนั้นหากประเทศเยอรมนีไม่ยอมรับข้อเสนอดังกล่าวก็เท่ากับว่าประเทศเยอรมนีไม่รักษาสันติภาพ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศอังกฤษจะพยายามยื่นข้อเสนอเพื่อไม่ให้เกิดสงคราม แต่ประเทศเยอรมนีกลับต้องการที่จะทำสงครามกับประเทศอังกฤษ ดังที่ทรงกล่าวว่า

กระทรวงทหารเรือจับโทรเลขได้ว่า เยอรมันประกาศสงครามเอาเรา ไม่ใช่เราประกาศสงครามเอาเยอรมัน...

ครั้นเวลา 22 นาฬิกา 35 นาที มีโทรเลขด่วนมาจากราชทูตอังกฤษในกรุงเบอร์ลินว่า หัวหน้ารัฐบาลเยอรมันได้พูดโทรศัพท์ถึงราชทูตว่า รัฐบาลเยอรมันจะไม่ตอบคำขาดของรัฐบาลอังกฤษ หัวหน้ารัฐบาลเยอรมันมีความเสียใจยิ่งนัก ที่ภาวะแห่งสงครามจะมาถึงตั้งแต่เวลาเที่ยงคืนไป

กระทรวงการต่างประเทศได้ทราบโทรเลขฉบับหลังนี้ก็กาล²⁸ ให้เลขานุการคนหนึ่งวิ่งไปกระทรวงทหารเรือถามว่า ข้าราชการก่อนที่เข้าเยอรมัน ประกาศสงครามก่อนนั้นได้มาอย่างไร ไม่เข้าเลขานุการกลับไปรายงานว่า ข้าราชการก่อนได้มาเพราะดักรู้โทรเลขเยอรมันฉบับหนึ่ง มีบอกไปถึงเรือเยอรมันทั่วโลกว่า “สงครามกับอังกฤษประกาศแล้ว เรือเยอรมันที่อยู่กลางทะเลงหนีเข้าอ่าวให้ใกล้ที่สุด” (หมายความว่าอ่าวเยอรมันหรืออ่าวของประเทศที่เป็นกลาง)

(พระราชวรราชพงศาวดาร กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 153-157)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า รัฐบาลของประเทศเยอรมนีไม่ยอมรับข้อเสนอจึงต้องประกาศสงครามกับประเทศอังกฤษ การที่เป็นเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าประเทศเยอรมนีตั้งใจที่จะให้เกิดสงคราม จึงจ้องใจละเมิดสัญญาและข้อเสนอเพื่อรักษาสันติภาพ ทั้งสัญญารักษาความเป็นกลางให้กับประเทศเบลเยียม รวมถึงข้อเสนอที่ประเทศอังกฤษเรียกร้องให้ประเทศเยอรมนีหยุดรุกรานประเทศเบลเยียม ประเด็นที่น่าสนใจคือการที่กระทรวงทหารเรือดักจับสัญญาณโทรเลขของประเทศเยอรมนีที่ประกาศสงครามกับประเทศอังกฤษและสั่งให้เรือของฝ่ายตนกลับมาเตรียมสู้รบ โทรเลขดังกล่าวประเทศอังกฤษได้มาก่อนที่รัฐบาลของประเทศเยอรมนีจะส่งโทรเลขกลับมาแจ้งเรื่องประกาศสงครามกับประเทศอังกฤษอย่างเป็นทางการ การกระทำเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าประเทศเยอรมนีต้องการให้สงครามเกิดขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเล่าที่มาของการประกาศสงครามโลกครั้งที่ 1 ดังตัวอย่างข้างต้นนี้ แม้ว่าจะไม่ได้เน้นย้ำเรื่องที่ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบการปกครองแบบเผด็จการ แต่เมื่อศึกษาร่วมกับเรื่อง “..ิสม์” ที่ได้แสดงแนวคิดไว้ว่าประเทศที่ปกครองด้วยระบอบการปกครองแบบเผด็จการเป็นสาเหตุของความขัดแย้งในสงครามโลก และในเรื่อง “..ิสม์” กล่าวถึงประเทศเยอรมนีว่าเป็นประเทศที่ใช้ลัทธินาซีสตีในระบอบการปกครองแบบเผด็จการ นั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า พระราชวรราชพงศาวดาร กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงเล่าเรื่อง “เมื่อวันประกาศมหาสงคราม” เพื่อแสดงให้เห็นว่าประเทศที่ปกครองด้วยระบอบการปกครองแบบเผด็จการซึ่งในเรื่องนี้คือประเทศเยอรมนีนั้น เป็นประเทศที่ต้องการให้เกิดสงครามและความขัดแย้ง

²⁸ สกัดตามต้นฉบับ

นอกจากนี้ เมื่อศึกษาเนื้อหาของบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผลมผลาน* ที่แสดงแนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศพบว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงเล่าถึงสงครามที่เกี่ยวข้องประเทศในกลุ่มระบอบการปกครองแบบเผด็จการ อยู่บ่อยครั้ง เช่นเรื่อง “दानซิค” พระองค์ทรงกล่าวถึงประเทศเยอรมนีในฐานะประเทศที่ปกครองด้วยระบอบการปกครองแบบเผด็จการเช่นเดียวกันกับเรื่อง “เมื่อวันประกาศมหาสงคราม” เรื่อง “दानซิค” มีแสดงแนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ ดังนี้

เรื่อง “दानซิค” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2482 มีแนวคิดที่ว่าความขัดแย้งระหว่างประเทศเกิดขึ้น เพราะประเทศเยอรมนีมักใช้กำลังรุกรานประเทศอื่นก่อน

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณอธิบายความขัดแย้งภายในเมืองดานซิค ประเทศโปแลนด์ เนื่องจากเมืองดานซิคอยู่ในพื้นที่ของประเทศโปแลนด์ แต่กลับมีประชาชนเป็นชาวเยอรมันอาศัยอยู่จำนวนมาก รัฐบาลประเทศโปแลนด์จึงอนุญาตให้ชาวเยอรมันสามารถรับตำแหน่งในรัฐบาลของเมืองดานซิคได้ โดยมีข้าหลวงใหญ่เป็นชาวโปแลนด์ อย่างไรก็ตาม การที่เมืองดานซิคมีประชากรเป็นชาวเยอรมันจำนวนมากนั้นเกิดความขัดแย้งกับชาวโปแลนด์อยู่เสมอ ดังเช่นกรณีที่ประชากรเมืองดานซิคซึ่งเป็นชาวเยอรมันของเข้าไปขับไล่เจ้าหน้าที่ประจำดานซิคซึ่งเป็นชาวโปแลนด์ จากนั้นชาวเยอรมันก็ได้ทำลายดานซิคจนได้รับความเสียหาย ดังที่ทรงเล่าว่า

ตามข่าวอีกทางหนึ่งที่เราทราบมานั้นว่า ได้มีเยอรมันพวกหนึ่ง ไปที่ด่านศุลกากรแห่งหนึ่งของดานซิคเมื่อวันเสาร์ (ทรงเรื่องนี้เมื่ออังคารที่ 28 พ.ศ. 2482) เข้าไปขับไล่พวกเจ้าพนักงานชาวโปแลนด์ผู้ประจำด่านให้ไปเสีย มิฉะนั้นจะได้รับอันตราย ฝ่ายเจ้าพนักงานชาวดานซิคเมื่อได้ฟังคำขู่ไล่ก็ออกจากด่านไป ชรอยจะไม่มีกำลังต่อสู้พวกเยอรมันเหล่านั้นได้ ครั้นชาวด่านพวกโปล์ออกจากด่านไปแล้ว พวกเยอรมันก็ทำลายด่านนั้นเสีย

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 418)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าชาวเยอรมันข่มขู่และทำลายทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ชาวโปแลนด์ที่ประจำด่านศุลกากรของเมืองดานซิคก่อน ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า การที่เมืองดานซิคมีชาวเยอรมันอาศัยอยู่มาก รัฐบาลประเทศเยอรมนีจึงได้แทรกแซงกิจการภายในของประเทศโปแลนด์ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองดานซิค

ในบทความเรื่อง “ดานซิค” พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณจึงได้ทรงเล่าเรื่องที อดอล์ฟ ฮิตเลอร์ เป็นผู้นำของประเทศเยอรมนีในสมัยนั้น ดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับประเทศ โปแลนด์แต่ประเทศเยอรมนีคงจะเข้ายึดเมืองดานซิคอย่างแน่นอน เพราะผู้นำจอมเผด็จการอย่าง ออดอล์ฟ ฮิตเลอร์ได้ฟื้นฟูกองทัพและยกเลิกสัญญาไม่รุกรานประเทศโปแลนด์ ดังข้อความที่ว่า

แฮร์ฮิตเลอร์ได้ขยับขยายทำให้เยอรมันกลับเป็นทหารขึ้นอย่างแต่ก่อน ความแข็งแรงของกองทัพเยอรมัน ทำให้โปแลนด์แลไม่เห็นว่ ถ้าวิวาทขึ้นกับ เยอรมันไซร์ ฝรั่งเศสจะช่วยโปแลนด์อย่างไรได้ ในตอนนั้นโปแลนด์อยู่ระหว่าง กระทบ จำจะต้องเกาะฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงตกลงยอมทำสัญญากับแฮร์ฮิตเลอร์ ว่า จะไม่ระรานกัน 10 ปี...สัญญาว่าจะไม่ระรานกับโปแลนด์ 10 ปีนั้น แฮร์ฮิตเลอร์ได้ ประกาศบอกเลิกเสียเมื่อเร็วๆนี้ คือในวันที่พูดตอบเปรซิเด็นต์โรซเวลต์ในไรซ์ตึก อ้างว่า เพราะโปแลนด์ยอมให้อังกฤษรับประกันอิสรภาพ

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 423)

ในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์นั้น ประเทศโปแลนด์อยู่สถานการณ์ที่ยากลำบากเป็นอย่างยิ่งเพราะ เป็นประเทศเพื่อนบ้านกับประเทศเยอรมนีซึ่งในขณะนั้นได้เพิ่มกำลังกองทัพเยอรมันให้เข้มแข็งขึ้น สถานการณ์เช่นนี้ทำให้ประเทศโปแลนด์เกรงว่าหากมีข้อวิวาทกับประเทศเยอรมนีก็อาจจะถูกรุกราน และแม้แต่มิตรเก่าอย่างประเทศฝรั่งเศสก็อาจจะช่วยไม่ได้ ประเทศโปแลนด์จึงตกลงทำสัญญากับ ประเทศเยอรมนีว่าจะไม่รุกรานกันเป็นเวลา 10 ปี แต่ท้ายที่สุดรัฐบาลของอดอล์ฟ ฮิตเลอร์กลับ ประกาศยกเลิกสัญญาสันติภาพดังกล่าวโดยอ้างเรื่องทีประเทศอังกฤษได้ช่วยรับประกันอิสรภาพให้กับ ประเทศโปแลนด์

หากพิจารณาสาเหตุทีประเทศเยอรมนีขอยกเลิกสัญญาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเป็นข้ออ้างที ไม่สมเหตุสมผล เพราะประเทศโปแลนด์ไม่ได้ละเมิดสัญญาด้วยการรุกรานประเทศเยอรมนี เพียงแต่ อนุญาตให้ประเทศอังกฤษร่วมรับประกันอิสรภาพให้แก่ประเทศโปแลนด์ การขอยกเลิกสัญญา ในครั้งนี้จึงทำให้กล่าวได้ว่า ประเทศเยอรมนีอาจจะต้องการทีจะรุกรานประเทศโปแลนด์จึงพยายาม หาข้ออ้างเพื่อยกเลิกสัญญาเพื่อทำให้ไม่มีอุปสรรคหรือข้อผูกมัดในการทำสงครามกับประเทศโปแลนด์

เมื่อพิจารณาแนวคิดในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* ดังทีได้อธิบายมาทั้งหมดข้างต้นร่วมกับบริบททางสังคมในสมัยทีทรงพระนิพนธ์ (พ.ศ. 2477-2486) จะเห็นได้ว่า แนวคิดเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แนวคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมือง

การปกครอง และแนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ มีความสัมพันธ์กับสังคมไทย ในเวลานั้น ดังจะอภิปรายต่อไป

บริบทสังคมไทยในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ (พ.ศ. 2477-2486) เป็นช่วงที่สังคมไทยได้รับผลกระทบจากการเมืองการปกครองหลายด้าน อันเนื่องมาจากสังคมไทยในช่วงนั้นเป็นยุคแรกเริ่มของการใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเพียง 2 ปี หลังการปฏิวัติของคณะราษฎร และในช่วงที่ประเทศไทยเพิ่งเริ่มใช้ระบอบการปกครองแบบใหม่ได้เกิดปัญหาทางการเมืองการปกครองที่เกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย ทั้งเรื่องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตัดสินพระทัยสละราชสมบัติเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 (พีระพงษ์ สิทธิอมร และคณะ, 2537: 48) และทางฝ่ายรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยก็ยังประสบปัญหาเรื่องความมั่นคงทางการเมืองจากการกบฏและรัฐประหาร เช่นกรณีที่พระยามโนปกรณ์นิติธาดานายกรัฐมนตรีคนแรกของไทยถูกยึดอำนาจจากการรัฐประหารซึ่งมีพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะราษฎรฝ่ายทหาร เป็นผู้ก่อการคนสำคัญ ผลของการรัฐประหารในครั้งนั้นทำให้พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาได้เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ของประเทศไทยติดต่อกันถึง 11 ปี คือ พ.ศ. 2476-2481 (ชาดา นนทวัฒน์, 2557: 52) ส่วนฝ่ายประชาชนโดยเฉพาะนักหนังสือพิมพ์ก็ได้รับผลกระทบจากการตรวจข่าวที่รัฐบาลห้ามไม่ให้เผยแพร่ข่าวในเชิงตำหนิรัฐบาลให้ประชาชนได้รับรู้

นอกจากปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองที่เกิดขึ้นในประเทศแล้ว สังคมไทยยังได้รับผลกระทบจากปัญหาการเมืองระหว่างประเทศด้วยโดยเฉพาะในช่วงที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เช่น ใน พ.ศ. 2483 เกิดกรณีพิพาทอินโดจีนที่จอมพล ป. พิบูลสงครามต้องการเรียกร้องดินแดนฝั่งอินโดจีน²⁹ คืนจากประเทศฝรั่งเศส ทำให้เกิดสู้รบระหว่างประเทศไทยและประเทศฝรั่งเศสในเวลาต่อมา แม้ว่าในท้ายที่สุดประเทศญี่ปุ่นจะได้ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลไทยจนได้ดินแดนคืนมาบางส่วน แต่ประเทศญี่ปุ่นก็ได้ส่งกองทัพมายึดครองดินแดนอินโดจีน (วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, 2552: 205) เหตุการณ์ดังกล่าวจึงเป็นจุดเริ่มต้นของสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่รัฐบาลไทยต้องเข้าร่วมสงครามโลกกับประเทศญี่ปุ่นใน พ.ศ. 2485

การที่พระราชวรราชธิดา กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงนำเสนอแนวคิดเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในพระนิพนธ์บทความจำนวนมากนั้นนับว่ามีความสัมพันธ์กับบริบทสังคมไทยอย่างชัดเจนในด้านการให้ความรู้เรื่องระบอบการปกครองแบบใหม่แก่คนไทยในสมัยนั้น

²⁹ อินโดจีนเป็นพื้นที่บางส่วนของประเทศลาวและประเทศกัมพูชาในปัจจุบัน

กล่าวคือ ช่วงเวลาที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงพระนิพนธ์บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* เป็นช่วงที่ประเทศไทยเพิ่งเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นประชาธิปไตยเพียง 2 ปี ซึ่งคนไทยในสมัยนั้นคงจะยังไม่คุ้นเคยและมีความรู้เรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยไม่มากนัก พระนิพนธ์บทความที่มีเนื้อหาและแนวคิดเกี่ยวกับระบอบการปกครองประชาธิปไตย จึงมีความสำคัญต่อสังคมไทยเวลานั้น เพราะช่วยให้คนไทยได้รับความรู้จากแนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์ข้อดีข้อเสียของรูปแบบต่างๆ ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และได้ตระหนักว่าสิ่งสำคัญของการใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยคือการให้ประชาชนได้มีอำนาจในการปกครองตามหลักการของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริง

อีกประการหนึ่ง การที่บทความจำนวนหนึ่งนำเสนอแนวคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองนั้น ก็มีความสัมพันธ์กับบริบทสังคมไทยเช่นกัน กล่าวคือ ประเทศไทยในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์นั้น เพิ่งเริ่มใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเพียงไม่นาน จึงย่อมมีปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองทั้งจากการใช้อำนาจทางการปกครองในทางที่ผิด พฤติกรรมการรับสินบน และนโยบายบริหารประเทศที่ผิดพลาด ด้วยเหตุนี้ การที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงพระนิพนธ์บทความที่แสดงแนวคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองด้านต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ จึงอาจช่วยให้คนไทยสามารถนำปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทยไปเปรียบเทียบกับปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศที่ใกล้เคียงกันได้ เช่น ในเรื่อง “แบ่งทรัพย์สินกัน” ที่เล่าถึงนโยบายทางเศรษฐกิจของนายหวยลอง อาจทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปเชื่อมโยงกับเค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นนโยบายทางเศรษฐกิจที่ใช้หลักการให้รัฐบาลต้องจ่ายเงินให้ราษฎรทุกคนเช่นกัน (ไมตรี เต็มอุดม, 2553: 126)

นอกจากนี้ การที่บทความจำนวนหนึ่งนำเสนอแนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองการปกครองระหว่างประเทศก็มีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมของไทยเช่นกัน กล่าวคือ บทความเหล่านั้นไม่เพียงแต่เป็นการให้ข้อมูลเรื่องสงครามและปัญหาการเมืองระหว่างประเทศต่างๆ เท่านั้น แต่ยังช่วยชี้แนะวิธีการรักษาความเป็นกลางหรือการเลือกฝักฝ่ายที่ได้เปรียบในสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์คือ พ.ศ.2482 ด้วย เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวประเทศไทยยังไม่ได้

เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2³⁰ กับฝ่ายใด การที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงแสดงแนวคิดวิพากษ์วิจารณ์การเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 นั้น ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าสงครามโลกทั้งสองครั้งมักเกิดจากผู้นำของประเทศที่ใช้ระบอบการปกครองแบบเผด็จการ ซึ่งหากประเทศไทยจำต้องเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวคิดเหล่านี้ อาจช่วยเตือนหรือชี้แนะให้ชาวไทยเห็นว่าประเทศไทยก็ไม่ควรเข้าร่วมสงครามโลกกับฝ่ายผู้รุกราน

แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครองทั้ง 3 แนวคิดดังกล่าวไม่เพียงแต่มีความสัมพันธ์กับบริบทสังคมไทยในมิติต่างๆดังที่อธิบายมานี้เท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาร่วมกับกลวิธีทางวรรณศิลป์ จะเห็นได้ว่า บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผลสมผลสวน* น่าจะมีนัยในการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทยตั้งแต่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยดังจะศึกษาในบทถัดไป

³⁰ รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นฝ่ายเดียวกับประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 สรุปลงความจากหนังสือไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ของดิเรก ชัยนาม (2549: 15-16)

บทที่ 4

กลวิธีทางวรรณศิลป์ในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสาน

ผลการศึกษาในบทที่ 3 ได้แสดงให้เห็นว่าบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสาน มีแนวคิดสำคัญ 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แนวคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง และแนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ ในการนำเสนอแนวคิดนั้น กลวิธีทางวรรณศิลป์เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารเพื่อช่วยถ่ายทอดแนวคิดหรือ “สาร” ของผู้แต่งไปยังผู้อ่านได้อย่างสัมฤทธิ์ผล ดังที่ สุนทรภู่ (2549: 1-2) อธิบายความสำคัญของวรรณศิลป์ในฐานะเครื่องมือสื่อ “สาร” ไว้ว่า

ผู้เขียนจะต้องมีศิลปะการใช้ภาษา สามารถใช้ภาษาสร้างให้เกิดวรรณศิลป์ หรือความงดงามของภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้วรรณศิลป์นี้เป็นเครื่องมือสื่อ ‘สาร’ อันเป็นหัวใจสำคัญของงานได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ แม้ผู้เขียนจะมีความคิด หรือ ‘สาร’ อันสุนทรภู่งดงาม สารอันงดงามมีคุณค่านั้นก็ไม่มี ‘พลัง’ อันสมบูรณ์ที่สร้างความยิ่งใหญ่ อมตะให้แก่งานเขียนนั้นๆ ได้ เพราะความสามารถเชิงวรรณศิลป์นี้เองเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้งานเขียนเข้าถึงความเป็นวรรณคดีอันมีลักษณะของความเป็น ‘อมตะ’ คือ ความไม่ตาย เพราะสามารถรักษาคุณค่าผ่านกาลเวลาหรือข้ามยุคข้ามสมัย ข้ามวัฒนธรรม สร้างความพึงพอใจและความอัศจรรย์ใจให้เกิดผู้อ่านทุกยุคทุกสมัย

ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่สำคัญในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสาน มี 2 ลักษณะ กล่าวคือ ส่วนหนึ่งเป็นไปเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้ชัดเจน อีกส่วนหนึ่งเป็นไปเพื่อทำให้แนวคิดเรื่องการเมืองการปกครองมีนัยเชื่อมโยงสู่การวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองไทย

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษากลวิธีทางวรรณศิลป์ที่สำคัญในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสาน ทั้ง 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

4.1 กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทย

ได้แก่ การใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศเพื่อสื่อนัยเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทย และการเสียดสี

4.2 กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่ออธิบายหรือเสริมความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครอง

ได้แก่ การสร้างถ้อยคำสำนวนขึ้นใหม่ การใช้อุปมาพ้อง และการใช้ภาพพจน์

4.1 กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทย

กลวิธีทางวรรณศิลป์ในกลุ่มนี้ประกอบด้วยการใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศเพื่อสื่อนัยเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทยและการเสียดสี กลวิธีทางวรรณศิลป์ทั้ง 2 ลักษณะนี้ ทำให้แนวคิดในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองหลายเรื่องในชุด*ผสมผสาน* มีนัยในการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทยด้วย

4.1.1 การใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศเพื่อสื่อนัยเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทย

การใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศเพื่อสื่อนัยเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทยคือ การเล่าเรื่องการเมืองการปกครองของต่างประเทศที่มีเหตุการณ์พฤติกรรมตัวละคร หรือถ้อยคำที่คนไทยคุ้นเคย เพื่อช่วยสื่อนัยเชื่อมโยงถึงการเมืองการปกครองไทย กลวิธีทางวรรณศิลป์ดังกล่าวปรากฏในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน*จำนวนมาก

จากการศึกษาพบว่า การใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศเพื่อสื่อนัยเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทยนี้ มีลักษณะใกล้เคียงกันกับการ “เล่าถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ในประเทศอื่นๆ รวมทั้งการยกอุทาหรณ์เปรียบเทียบ” ตามที่ ยุพร แสงทักษิณ (2538: 144) ได้ศึกษาและอธิบายว่า ในช่วงที่นักหนังสือพิมพ์ลูกศิษย์เสรีภาพ พระราชวรรังษีเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณยังทรงถ่ายทอดความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ไปสู่ผู้อ่านได้ โดยทรงใช้วิธีดังกล่าวเพื่อหลีกเลี่ยงการเสนอความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ดังนี้

อิสรภาพและเสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์ในสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมากระทั่งถึงก่อนหน้าที่ไทยจะเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นได้ถูกบั่นทอนลงมาก... พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ก็ทรงเป็นผู้หนึ่งที่ประสบวิกฤตการณ์ดังกล่าว แต่ก็ได้ทรงพยายามที่จะทรงทำหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์ที่ดีตามอุดมการณ์ ได้ทรงเสนอความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์นานัปการแก่ผู้บริหารประเทศ แม้ว่าบางเรื่องจะไม่ทรงสามารถจะเสนอได้อย่างตรงไปตรงมาก็ตาม แต่การที่ทรงเล่าถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ในประเทศอื่นๆ รวมทั้งการยกอุทาหรณ์เปรียบเทียบ ผู้อ่านร่วมสมัยและผู้อ่านในสมัยต่อมาที่มีภูมิหลังเกี่ยวกับเหตุการณ์ของโลกและของประเทศในระยะเวลาที่ทรงพระนิพนธ์ก็ย่อมพอจะเข้าใจได้ เช่น เมื่อจะทรงวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลที่จำกัดอิสรภาพและเสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์ทั้งๆที่ประเทศไทยก็เปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว พระองค์ก็ได้ทรงเล่าเรื่องเกี่ยวกับอิสระของหนังสือพิมพ์ในประเทศประชาธิปไตยว่าเป็นอย่างไร

การใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศเพื่อสื่อนัยเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทยที่ปรากฏในบทความชุดนี้ ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการ “เล่าถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ในประเทศอื่นๆ รวมทั้งการยกอุทาหรณ์เปรียบเทียบ” ตามที่ยุพร แสงทักษิณ ได้อธิบายในตัวอย่างข้างต้น คือ เป็นการเล่าเรื่องต่างประเทศเพื่อวิจารณ์สังคมไทย แทนที่จะวิจารณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในไทยอย่างตรงไปตรงมา

เหตุที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงใช้เรื่องเล่าเพื่อทรงวิจารณ์สังคมไทยอย่างไม่ตรงไปตรงมานี้ เนื่องจาก “อิสรภาพและเสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์ในสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา กระทั่งถึงก่อนหน้าที่ไทยจะเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ได้ถูกบั่นทอนลงมาก” ระยะเวลาดังกล่าวตรงกับช่วงที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงพระนิพนธ์บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในหนังสือพิมพ์ **ประมวณวัน ประมวณสาร** และ **ประมวณมารค** ซึ่งเป็นที่มาของวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* (พ.ศ. 2477-2486) และในช่วง

เวลาเดียวกันนั้น พระองค์ได้ทรงพระนิพนธ์เรื่อง **สามกรุง** (พ.ศ. 2485³¹) ซึ่งปรากฏกลวิธีการใช้เรื่องเล่าเพื่อวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองไทยอย่างไม่ตรงไปตรงมาเช่นกัน ดังที่ยุพร แสงทักษิณ (2538: 322-323) ซึ่งศึกษาพระนิพนธ์เรื่องสามกรุงในฐานะวรรณคดีการเมือง ได้กล่าวไว้ว่า

การเข้าถึงแนวคิดและพระประสงค์ขององค์ผู้นิพนธ์เรื่องสามกรุงนั้น... การใช้ภาพสะท้อนของเหตุการณ์ในพงศาวดารสมัยที่พระเจ้าเอกทัศเป็นกษัตริย์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์และผู้นำในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็นับว่าเป็นกลวิธีการนำเสนอที่ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ และบุคคลในช่วงเวลาที่ทรงพระนิพนธ์ เพราะสถานการณ์บ้านเมืองในขณะนั้นไม่เอื้ออำนวยให้ผู้ใดสามารถใช้สิทธิเสรีภาพได้เต็มที่ในการวิพากษ์วิจารณ์ผู้นำหรือรัฐบาล

จากข้อความที่ว่า “การใช้ภาพสะท้อนของเหตุการณ์ในพงศาวดารสมัยที่พระเจ้าเอกทัศเป็นกษัตริย์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์และผู้นำในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2” แสดงให้เห็นว่าในพระนิพนธ์เรื่อง สามกรุง พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงใช้เรื่องเล่าเพื่อวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองไทยอย่างไม่ตรงไปตรงมา กล่าวคือ พระองค์ทรงเล่าเหตุการณ์ทางการเมืองของไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาเพื่อทรงวิจารณ์เหตุการณ์ไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งนี้ เหตุที่ทรงใช้กลวิธีดังกล่าวเพราะสภาพสังคมในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ ไม่เอื้ออำนวยต่อการวิจารณ์ผู้นำหรือรัฐบาล ดังที่ได้แสดงไว้ข้างต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการศึกษาบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* พบว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศจำนวนมากเพื่อสื่อเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองไทย เช่น ทรงเล่าเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในเรื่อง “ตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ” พฤติกรรมผู้นำในระบอบการปกครองแบบเผด็จการในต่างประเทศ ในเรื่อง “จอมบงการ” และปัญหาเกี่ยวกับการรับสินบนของข้าราชการจีน ในเรื่อง “สินบน” จากการศึกษาพบว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในประเทศอังกฤษ

³¹ “ในวรรณคดีเรื่องสามกรุง แม้พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณมิได้ทรงแจ้งไว้ชัดเจนว่าได้ทรงพระนิพนธ์ขึ้นเมื่อใด แต่จากการพิจารณาพระนิพนธ์บางตอนก็เห็นว่าทรงพระนิพนธ์ขึ้นใน พ.ศ. 2485” (ยุพร แสงทักษิณ, 2538: 164)

มากที่สุด ซึ่งเป็นประเทศที่มีระบอบการปกครองเหมือนกับประเทศไทย ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างบทความ มาอธิบายต่อไปนี้

เรื่อง “ศัพทรอยัลลิสต์” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2478 บทความเรื่องนี้นำเสนอแนวคิด ว่า การมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขไม่ได้ขัดแย้งกับการใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ในบทความเรื่องนี้ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงกล่าวถึงระบอบการ ปกครองแบบประชาธิปไตยในประเทศอังกฤษและประเทศไทย เพื่อประกอบการอธิบายความหมาย ของคำว่า “รอยัลลิสต์ (Royallist)” ดังนี้

คำว่า รอยัลลิสต์ นั้นแปลว่า ผู้มีความเห็นว่าประเทศของตนควรมีพระเจ้าแผ่นดิน จะเห็นว่าควรมีพระเจ้าแผ่นดินปกครองโดยอำนาจสิทธิขาด อย่างสยามเมื่อสามสี่ปีมาแล้ว หรือมีเจ้าแผ่นดินปกครองตามรัฐธรรมนูญ อย่างเดี่ยวนั้น ก็เป็นรอยัลลิสต์เหมือนกัน

ส่วนคำว่าดีโมคระซีนั้นไม่ขัดกับรอยัลลิสต์ ระบอบปกครองอาจเป็น ทั้งรอยัลลิสต์ ดีโมคระซี ด้วยก็ได้ ประเทศอังกฤษเป็นประเทศรอยัลลิสต์อย่าง มั่นคง ประชาชนมีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดินเป็นอย่างดีที่สุด แต่อังกฤษ ก็เป็นตัวอย่างดีโมคระซีชนิดที่มั่นคงที่สุดอยู่ในเวลานี้เหมือนกัน สยามก็เป็นเช่น อังกฤษนั่นเอง เพราะฉะนั้น ชาวสยามทั้งหลายที่ภักดีต่อรัฐธรรมนูญของเรา ก็เป็น รอยัลลิสต์ด้วยกันทั้งนั้น

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 180-181)

จากตัวอย่างข้างต้น พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงอธิบายความหมายของ คำว่า “รอยัลลิสต์” ว่าเป็นผู้ที่ต้องการให้พระมหากษัตริย์มีบทบาทในการเมืองการปกครองไม่ว่าจะเป็น การปกครองด้วยระบอบใดก็ตาม ทั้งพระมหากษัตริย์ที่ “ปกครองโดยอำนาจสิทธิขาดอย่างสยามเมื่อ สามสี่ปีมาแล้ว” ซึ่งก็คือพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์³² และพระมหากษัตริย์ที่

³² พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงพระนิพนธ์เรื่อง “ศัพทรอยัลลิสต์” เมื่อ พ.ศ. 2478 ฉะนั้นคำว่า “อย่างสยามเมื่อสามสี่ปีมาแล้ว” จึงหมายถึง ประเทศไทยในช่วงที่ใช้ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญา สิทธิราชย์ ซึ่งเป็นช่วงก่อนการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475

“ปกครองตามรัฐธรรมนูญอย่างเดี๋ยวนี” ซึ่งก็คือ พระมหากษัตริย์ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

นอกจากนี้ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ยังได้ทรงยกตัวอย่างประเทศอังกฤษเพื่อทรงย้ำให้เห็นว่า ความเป็น “รอยัลลิสต์” ไม่ได้ขัดแย้งกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังเช่นประเทศอังกฤษซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีของ “รอยัลลิสต์” คือมีประชาชนที่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ทั้งยังเป็นตัวอย่างที่ดีของ “ดีโมคระซีชนิดที่มั่นคงที่สุด” คือปกครองด้วยระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอย่างมั่นคง

จากการศึกษาทำให้เห็นว่า เรื่อง “ศัพทรอยัลลิสต์” มีการใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศอังกฤษเพื่อสื่อนัยเชื่อมโยงกับระบอบการปกครองของไทย ดังข้อความที่ว่า “สยามก็เป็นเช่นอังกฤษนั่นเอง เพราะฉนั้นชาวสยามทั้งหลายที่ภักดีต่อรัฐธรรมนูญของเรา ก็เป็นรอยัลลิสต์ด้วยกันทั้งนั้น” ข้อความดังกล่าวนี้ สื่อนัยว่า คนไทยที่นิยมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นก็เป็นผู้ที่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ได้เช่นกัน

นอกจากนี้ หากพิจารณาบทความเรื่องนี้อย่างละเอียด จะเห็นได้ว่า จุดสำคัญของเรื่อง “ศัพทรอยัลลิสต์” ไม่ใช่เรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่คือเรื่องการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็น “รอยัลลิสต์” หรือการเป็น ผู้ที่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ทำให้เห็นว่าแม้จะปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ก็สามารถดำรงความเป็น “รอยัลลิสต์” ไว้ได้ไม่ขัดกัน การที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเน้นย้ำเรื่องพระมหากษัตริย์นี้ อาจสัมพันธ์กับบริบทสังคมในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์คือ พ.ศ. 2478 ซึ่งเป็นช่วงที่ไม่มีพระมหากษัตริย์ประทับอยู่ในประเทศไทย กล่าวคือ หลังจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 รัฐบาลได้กราบบังคับทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทรขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ลำดับที่ 8 แห่งราชวงศ์จักรี แต่เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร ในขณะนั้น ทรงมีพระชนมายุเพียง 9 พรรษา และทรงศึกษาอยู่ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ จึงมิได้เสด็จนิวัติกลับประเทศไทย³³ ทำให้ใน พ.ศ. 2478 สถาบันพระมหากษัตริย์มิได้ใกล้ชิดกับสังคมไทยมากนัก ซึ่งอาจเป็นมูลเหตุให้พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงพระนิพนธ์บทความ เรื่อง “ศัพทรอยัลลิสต์” เพื่อทรงช่วยย้ำให้ประชาชนไทย

³³ สรุปลงความจาก หนังสือประวัติการเมืองไทย 2475-2500 ของชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2549: 222-228)

ตระหนักว่า พระมหากษัตริย์และระบอบประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่อยู่รวมกันได้ ดังที่ทรงกล่าวไว้ในเรื่อง “ศัพทร้อยลลิตซ์” ว่า “ส่วนคำว่าดีโมคระซีนั้นไม่ขัดกับร้อยลลิตซ์ ระบอบปกครองอาจเป็นทั้งร้อยลลิตซ์ ดีโมคระซี ด้วยก็ได้”

ตัวอย่างบทความอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่อง “ประชาธิปไตยแลความลับ” บทความเรื่องนี้มีแนวคิดว่า ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ผู้บริหารประเทศไม่ควรมีความลับกับประชาชน ในบทความเรื่องนี้ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงเล่าเรื่องการประชุมลับในรัฐสภาของประเทศอังกฤษ ว่า สมาชิกรัฐสภาเป็นผู้มอบอำนาจให้กรรมการจัดประชุมเพื่อพิจารณาปัญหาต่างๆได้ แต่มีข้อกำหนดว่า กรรมการซึ่งเป็นผู้ได้รับอำนาจนั้น ไม่สามารถสั่งห้ามสมาชิกรัฐสภาไม่ให้เข้าร่วมประชุมได้ เว้นแต่จะได้รับอนุมัติจากสมาชิกรัฐสภาแล้ว ดังที่ทรงกล่าวว่า

หลักข้อหนึ่งในพาลีเมนต์อังกฤษเป็นอุทาหรณ์ข้อที่ว่า ผู้รับมอบหรือรับใช้จะปกปิดความลับต่อผู้มอบหรือผู้ใช้ไม่ได้ ข้อนี้เห็นแจ่มแจ้งในระเบียบของพาลีเมนต์อังกฤษว่า ถ้าพาลีเมนต์ตั้งกรรมการไปพิจารณาปรึกษาปัญหาข้อใด สมาชิกพาลีเมนต์ซึ่งมิได้อยู่ในกรรมการจะเข้าไปนั่งในห้องประชุมกรรมการก็ได้ เว้นแต่พาลีเมนต์จะได้มอบอำนาจไว้แก่กรรมการว่า ให้กรรมการห้ามสมาชิกอื่นๆไม่ให้เข้าไปได้ อุทาหรณ์ข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้มอบหรือผู้ใช้ (คือพาลีเมนต์) ต้องให้อำนาจแก่ผู้รับมอบหรือผู้รับใช้ (คือกรรมการ) ให้ห้ามผู้มอบหรือผู้ใช้อเองได้ในเมื่อเห็นสมควรจะห้าม ผู้รับมอบหรือผู้รับใช้จึงจะห้ามไม่ได้

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 71)

ตัวอย่างข้างต้น จะให้เห็นว่า “พาลีเมนต์” หรือรัฐสภาของประเทศอังกฤษแบ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประชุมลับเป็น 2 กลุ่ม คือ “ผู้มอบหรือผู้ใช้ (คือพาลีเมนต์)” และ “ผู้รับมอบหรือผู้รับใช้ (คือกรรมการ)” เพื่อแสดงหลักการสำคัญของรัฐสภาในประเทศอังกฤษที่ไม่ให้ผู้รับมอบอำนาจจัดประชุมลับเพื่อปิดบังความลับต่อผู้มอบอำนาจ ทั้งนี้ เนื่องจาก “พาลีเมนต์” ประกอบด้วยสมาชิกรัฐสภาที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน ฉะนั้น การจัดประชุมลับเพื่อปิดบัง “พาลีเมนต์” จึงเปรียบเหมือนกับการปิดบังความลับต่อประชาชน ดังที่ทรงกล่าวว่า

ประชาธิปไตยที่แท้จริงตามแบบอันเป็นต้นเค้ามาแต่โบราณ เป็นวิธีที่พลเมืองจำนวนมากประชุมกัน บัญชาการงานจริงๆที่ประชุมเป็นกลางแจ้ง ซึ่ง

สุดแต่ใครจะไปฟังก็ได้ ส่วนมากของผู้ที่ไปประชุมในสมัยนั้นๆ แต่ไม่ปรากฏว่า ห้ามไม่ให้ผู้ไม่มีเสียงเข้าไปร่วมบริเวณที่ประชุมได้...

ต่อๆมา ประชาชนพลเมืองมากมายขึ้น จะพร้อมกันไปประชุมที่แห่งเดียวกันไม่ได้ จึงเกิดมีวิธีคนจำนวนมากเลือกคนจำนวนน้อยให้เป็นผู้แทนของตนไปเข้าประชุม ถ้าผู้ไปเข้าประชุมเป็นผู้รับมอบไปจากผู้เลือก (หรือจะใช้อีกคำหนึ่งว่า รับใช้ไป) แต่ถ้าพูดตามลักษณะการรับใช้ ผู้รับใช้จะมีความลับในเรื่องที่รับใช้ไปปรึกษา แลปิดบังความลับนั้น ต่อผู้ใช้หรือประชาชนซึ่งเป็นผู้มอบให้ไปนั้นไม่ได้

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 67-68)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แม้วิธีการของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยจะเปลี่ยนไปจากเดิมที่ให้ประชาชนทุกคนได้เข้าร่วมประชุมพร้อมกันเป็นการให้ผู้แทนที่ได้รับเลือกจากประชาชนมาประชุมพร้อมกัน แต่ผู้แทนเหล่านั้นซึ่งเป็น “ผู้รับใช้” ของประชาชน ไม่สามารถ “มีความลับในเรื่องที่รับใช้ไปปรึกษา แลปิดบังความลับนั้น ต่อผู้ใช้หรือประชาชนซึ่งเป็นผู้มอบให้ไปนั้นไม่ได้”

จากการศึกษาพบว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงเล่าเรื่องการประชุมลับในรัฐสภาของประเทศอังกฤษเพื่อสื่อนัยเชื่อมโยงกับการจัดประชุมลับในรัฐสภาของประเทศไทย ดังที่ทรงกล่าวตอนหนึ่งว่า

การที่นำเอาระเบียบและอุทากรณในปาลิเมนต์อังกฤษมากล่าวนี้ ผู้เขียนได้กล่าวเมื่อวานนี้แล้วว่า ระเบียบที่เขาใช้ในประเศโน้น ไม่จำเป็นจะเป็นระเบียบที่ดีที่สุดที่จะใช้ในประเศนี้ แต่กระนั้น เมื่อผู้เขียนอ่านเรื่องระเบียบของปาลิเมนต์ประเศอื่น เห็นเป็นของน่ารู้ไว้ ก็นี้กว่าผู้อ่านของเราบางคนก็อาจเห็นเช่นกัน

ย้อนไปกล่าวถึงการประชุมลับในสภาผู้แทนราษฎรของเรา เราก็ทราบอยู่แล้วว่า หมุ่นี้ประชุมลับกันมาก เราไม่รู้ว่าจะเหตุใดจึงต้องประชุมลับ แต่เราควรสันนิษฐานว่า มีเหตุอันดีจึงทำเช่นนั้น

ถ้าพูดถึงสภาใหม่ๆ ที่ยังไม่ชำนาญเท่าสภาในประเทศที่มีปาลิเมนต์มาแล้วนับร้อยๆปี สภาใหม่ๆมักจะต้องการความฝึกฝนอยู่ การประชุมเปิดเผยทำให้ผู้อยู่ในที่ประชุมตั้งแต่ประธานลงไปถึงสมาชิก ต้องระมัดระวังคำที่พูด

แลกริยาที่ทำ เพราะถ้าพลาดพลังก็เกรงคนภายนอกจะติฉิน แต่ถ้าเปิดประตูประชุม การระมัดระวัง นัยหนึ่งความฝึกปรือตนเองก็น้อยลง...

ถ้าสมมติว่า การอภิปรายบางทีก็มีวาทที่ไม่น่าเปิดเผย ฉะนั้น ก็มีเหตุอยู่บ้าง ที่จะประชุมลับให้มากไว้หน่อย แต่ถ้าจะพูดตามหลักก็จำต้องว่าลับห่างๆ ดีกว่าลับถี่ๆ

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2513: 78-80)

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงยกตัวอย่างสภาผู้แทนราษฎรของประเทศอังกฤษ เพื่อแสดงให้เห็นว่าแม้ว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศอังกฤษจะอนุญาตให้จัดประชุมลับได้แต่ก็ต้องมีระเบียบข้อบังคับหลายประการ เพื่อไม่ให้เกิดการจัดประชุมลับเป็นความลับต่อผู้มอบอำนาจทางการเมืองซึ่งก็คือประชาชน แต่ในประเทศไทยเวลานั้นกลับ “ประชุมลับกันมาก” คือมีการจัดประชุมลับบ่อยครั้ง พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงกล่าวว่าคงเป็นเพราะมี “เหตุอันดี” ประเทศไทยจึงจัดประชุมลับบ่อยเช่นนั้น คำว่า “เหตุอันดี” นี้ เป็นถ้อยคำแฝงนัยที่ทรงใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการตำหนินักการเมืองของไทยอย่างตรงไปตรงมา เพราะแท้จริงแล้วพระองค์ไม่ทรงเห็นด้วยกับการจัดประชุมลับ แต่หากมีเหตุจำเป็น ก็ทรงเห็นว่าควรจัดประชุมลับให้น้อยลง ดังที่ทรงกล่าวว่า “ลับห่างๆ ดีกว่าลับถี่ๆ”

เรื่อง “หมู่ประเทศ ‘ออสโล’” ทรงพระนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. 2480 มีแนวคิดว่าการที่ประเทศที่ใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้รวมกลุ่มกันและให้ความร่วมมือกับสันนิบาตชาติ จะช่วยให้ประเทศเหล่านั้นสามารถรักษาความเป็นกลางและรักษาความสงบมั่นคงในสงครามโลกได้

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงเล่าเรื่องการเมืองการปกครองในประเทศเดนมาร์ค ประเทศสวีเดน และประเทศนอร์เวย์ ว่า ทั้ง 3 ประเทศรวมตัวกันเป็น “หมู่ประเทศออสโล” เพื่อร่วมกันประกาศวางตัวเป็นกลางในสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยให้ความร่วมมือกับสันนิบาตชาติ ดังข้อความที่ทรงเล่าไว้ตอนหนึ่งว่า

ในคราวมหาสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ 1) ทั้ง 3 ประเทศได้รักษาความเป็นกลางอย่างมั่นคงที่สุด...

ประเทศทั้ง 3 เป็นฉะนี้ จึงร่วมความคิดเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในสันนิบาตชาติตอนต้นๆ จะพูดว่าอะไรหรือจะไหวตัวว่าอะไร ก็ทำเหมือนกัน

เพราะได้ปรึกษากลางกันไว้ก่อนแล้ว...จึงได้แสดงความตั้งใจแน่วแน่อยู่เสมอว่า ถ้าเกิดสงครามในยุโรป ก็จะเป็นกลางดังคราวก่อน เหตุดังนี้เมื่อใดมีการประชุม ปรึกษาหารือระหว่างประเทศ หมู่ออสโลก็พูดเหมือนกันแล้หวาดเหมือนกัน เสมอ...จนได้ชื่อว่าเป็นองค์แห่งธรรมะในใจของสันนิบาตชาติ

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 112-113)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า หมู่ประเทศออสโลมีความเป็น “น้ำหนึ่งใจเดียวกัน” เพื่อที่จะ “รักษาความเป็นกลางอย่างมั่นคง” ทั้งในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 และการให้ความร่วมมือกับ สันนิบาตชาติ ซึ่งหมู่ประเทศออสโลได้แสดงจุดยืนว่า หากสงครามในยุโรปเกิดขึ้นอีก หมู่ประเทศเหล่านี้ ก็ไม่ได้ฝักใฝ่ฝ่ายใด เพราะยึดมั่นในการ “เป็นกลางดังคราวก่อน” หมู่ประเทศออสโลจึงเป็นตัวอย่าง ประเทศที่รักษาความสันติเป็นกลางจนกลายเป็น “องค์แห่งธรรมะในใจของสันนิบาตชาติ”

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงพระนิพนธ์บทความเรื่องนี้ใน พ.ศ. 2480 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ในทวีปยุโรป ใน พ.ศ. 2482 (ธานี สุขเกษม, 2556: 157) ส่วนบริบทสังคมไทยใน พ.ศ. 2480 แม้ว่าจะยังไม่มีเรื่องสงครามโลกเข้ามา เกี่ยวข้องนัก แต่ในทวีปเอเชียในปีที่ทรงพระนิพนธ์ก็เริ่มมีสงครามเกิดขึ้น คือ สงครามที่ประเทศญี่ปุ่น ส่งทหารเข้ายึดครองเมืองเชียงไฮ้และรุกกล้าเข้าไปในประเทศจีน (ศิริพร สุขเมธรัตน์, 2556: 36)

จากการศึกษาพบว่า ในการกล่าวถึงหมู่ประเทศออสโล พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงหยิบยกเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุขของประเทศดังกล่าวมาเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทย พระองค์ทรงกล่าวว่า ประเทศไทย (สยาม ในขณะนั้น) และหมู่ประเทศออสโลต่างก็เป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบ ประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ดังนี้

ประเทศเดนมาร์ก 1 ประเทศสวีเดน 1 ประเทศนอร์เวย์ 1 เป็น ประเทศหมู่เดียวกัน มีระบอบปกครองแบบพระราชาในประชาธิปไตย หรือ พระเจ้าแผ่นดินปกครองโดยรัฐธรรมนูญเป็นราชาธิปไตยแบบประชาธิปไตย... แต่ถ้าจะตรึงตรองดูสักครู่เดียวกับจะเห็นว่า ประเทศสยามนี้เอง ก็เป็น ราชาธิปไตยแบบประชาธิปไตย ประเทศอังกฤษก็อย่างเดียวกัน ประเทศ 3 ประเทศที่ออกชื่อมาแล้ว คือ เดนมาร์ก สวีเดน นอร์เวย์ ก็เช่นเดียวกันอีกยัง ประเทศฮอลแลนด์แลเบลเยียมอีกเล่า ถ้าจะไม่พูดสยามแลอังกฤษไซ้ ประเทศ

ทั้ง 5 ที่ออกชื่อมานั้น ก็เป็นประเทศหมู่ที่มีความจำเริญที่สุด แลอยู่เย็นเป็นสุข
ที่สุดในเวลานี้ (พ.ศ. 2480)...

ประเทศทั้ง 3 คือ เดนมาร์ก สวีเดน นอร์เวย์ นั้น ใช้ภาษาเกือบจะ
เหมือนกัน พระราชาก็มีเชื้อสายติดต่อกันทั้ง 3 พระองค์ ทั้ง 3 ประเทศเจียมตัว
ว่าเป็นประเทศน้อย แต่เมื่อร่วมสามัคคีกันเป็นอันดี ก็เสมือนกับเป็นประเทศใหญ่
ในคราวมหาสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ 1) ทั้ง 3 ประเทศได้รักษาความเป็น
กลางอย่างมั่นคงที่สุด และอยู่ในท้องที่ห่างออกไป ถ้าไม่แสดงตนว่า จะเข้าเป็น
ฝักฝ่ายกับใครแล้ว สงครามก็ไม่ลุกลามไปถึงได้

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 110-112)

จะเห็นได้ว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงเล่าเรื่องหมู่ประเทศ
ออสโล โดยทรงเน้นรายละเอียดที่ประเทศไทยมีลักษณะร่วมกันกับหมู่ประเทศออสโล คือ ปกครอง
ด้วยระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การเชื่อมโยงดังกล่าว
น่าจะเพื่อสื่อให้นัยชี้แนะว่า หากสงครามโลกเกิดขึ้นอีกครั้ง ประเทศไทยก็ควรจะทำตามอย่างหมู่
ประเทศออสโลที่ได้รอดพ้นภัยจากสงครามโลกครั้งที่ 1 มาแล้ว กล่าวคือ ระบอบการปกครองที่ใช้ใน
หมู่ประเทศออสโลคือระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การ
ที่ทั้ง 3 ประเทศใช้ระบอบการปกครองที่เหมือนกัน ทำให้เป็น “ประเทศหมู่เดียวกัน” ที่สามารถ
ร่วมมือกันดำเนินนโยบายประกาศวางตัวเป็นกลางจนรอดพ้นจากภัยสงครามโลกครั้งที่ 1 จึงอาจ
สันนิษฐานได้ว่า การที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงกล่าวถึงประเทศไทยในฐานะที่
ใช้ระบอบการปกครองรูปแบบเดียวกันนี้ ก็เพื่อทรงเสนอแนวคิดที่ว่า ประเทศไทยควรเอาอย่างหมู่
ประเทศออสโลคือรวมกลุ่มกับประเทศที่ใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์
ทรงเป็นประมุข เพื่อให้ประเทศร่มเย็นเป็นสุขอย่างหมู่ประเทศออสโลในสงครามโลกครั้งที่ 1

นอกจากนี้ การที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงนำเสนอเรื่องหมู่
ประเทศออสโลว่าเป็นประเทศขนาดเล็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากสงคราม น่าจะเพื่อชี้แนะให้ผู้อ่าน
เปรียบเทียบว่าประเทศไทยก็เป็นประเทศขนาดเล็กอยู่ไกลจากพื้นที่สู้รบในทวีปยุโรปเช่นกัน จึงควร
รวมกลุ่มประเทศเพื่อวางตัวเป็นกลางเช่นเดียวกับกลุ่มประเทศออสโล อย่างไรก็ตาม พระนิพนธ์เรื่องนี้
ไม่มีเนื้อหาระบุว่าประเทศไทยควรรวมกลุ่มกับประเทศใด แต่พระองค์ทรงชี้แนะว่า สิ่งที่เหมาะกับประเทศ
ออสโลมีส่วนร่วมกันคือ เป็นประเทศที่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น
ประมุข

กล่าวโดยสรุป การใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศเพื่อสื่อนัยเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทย ประกอบด้วยการใช้เหตุการณ์ พหุติกรรม รวมถึงถ้อยคำที่สื่อนัยให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงลักษณะบางประการที่ใกล้เคียงกับเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองของไทยได้ กลวิธีทางวรรณศิลป์ข้อนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจแนวคิดที่สำคัญของบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในไทยวรรณกรรมชุด*ผลสมผสาน*คือการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทยตั้งแต่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

4.1.2 การเสียดสี

“การเสียดสี” ในวิทยานิพนธ์นี้ หมายถึง อាកาที่ว่ากระทบกระเทียบเหน็บแนม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1226)

จากการศึกษาพบว่า ในบทความหลายเรื่อง พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงใช้การเสียดสีอย่างเด่นชัด เพื่อทรงตำหนิและวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองไทย เมื่อพิจารณาบริบทของสังคมไทยในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ (พ.ศ. 2477-2486) พบว่า รัฐบาลในขณะนั้นได้ออกกฎหมายควบคุมการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวด เช่น พระราชบัญญัติการพิมพ์พุทธศักราช 2484 ซึ่งให้อำนาจแก่อธิบดีกรมตำรวจเป็นเจ้าพนักงานการพิมพ์ มีหน้าที่ตรวจข่าวโฆษณา หากหนังสือพิมพ์ฉบับใดลงข่าวโฆษณาผิดไปจากนโยบายของรัฐบาล เจ้าพนักงานการพิมพ์สามารถสั่งถอนใบอนุญาตหรือปิดหนังสือพิมพ์ได้ (สุภาพันธุ์ บุญสะอาด, 2517: 120) สืบเนื่องจากบริบทดังกล่าว การใช้กลวิธีการเสียดสีจึงช่วยอำพรางแนวคิดที่ขัดแย้งกับรัฐบาลได้ และทำให้พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงพระนิพนธ์บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผลสมผสาน*ที่แฝงแนวคิดวิจารณ์รัฐบาลได้โดยไม่ถูกสั่งปิดกิจการ

จากการศึกษาพบว่า บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผลสมผสาน* ปรากฏการใช้กลวิธีการเสียดสี แบ่งเป็น 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้ถ้อยคำแฝงนัย การเสริมความ และการใช้อุปมาพินัยน์ ดังที่จะยกตัวอย่างมาอธิบายต่อไปนี้

4.1.2.1 การใช้ถ้อยคำแฝงนัย

ถ้อยคำแฝงนัย (verbal irony) เป็นรูปแบบหนึ่งของการแฝงนัย (irony) ตามที่ ราชบัณฑิตยสถาน (2552: 229) อธิบายความหมายไว้ว่า

irony การแฝงนัย ในความหมายแคบ การแฝงนัยเป็นภาพพจน์ชนิดหนึ่ง ซึ่งความคิดที่เจตนาจะสื่อสารนั้นแตกต่างหรือตรงกันข้ามกับความหมายตามตัวอักษรของคำที่ใช้ ในความหมายกว้าง การแฝงนัยเป็นการขัดกันระหว่างความเป็นจริงกับสิ่งที่ปรากฏให้เห็น

จากนิยามข้างต้นจะเห็นได้ว่า ลักษณะสำคัญของถ้อยคำแฝงนัยคือการกล่าวตรงกันข้ามกับความหมายตามรูปอักษร ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับ “ถ้อยคำนัยผกผัน” ที่ ราชบัณฑิตยสถาน (2555: 117) ใช้เรียกแทนคำว่า verbal irony มีลักษณะดังนี้

1. ถ้อยคำที่หมายความตรงข้ามกับความหมายตามรูป หรือตรงข้ามกับความหมายมูลบทและความหมายเป็นนัย ในบางกรณี ผู้ฟังจะทราบความหมายของถ้อยคำนัยผกผันได้จะต้องตีความมูลบท ความหมายเป็นนัย หรือความหมายอุปลักษณ์เสียก่อน แล้วจึงพลิกกลับเป็นความหมายที่ผู้พูดต้องการสื่อ
2. วัจนกรรมที่ละเมียดเรื้อนไขของความจริงใจ เช่น คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ คำแนะนำที่ไม่ต้องการให้ผู้ฟังทำตาม คำขอร้องที่ผู้พูดก็มีได้ต้องการให้ผู้ฟังทำเช่นนั้น ฯลฯ
3. ถ้อยคำแบบเสียงสะท้อนกลับซึ่งแฝงทัศนคติด้านลบของผู้พูด

นัทรนัย ประสานนาม (2548: 175) เรียก “verbal irony” ว่า “ถ้อยคำแฝงนัย” หมายถึง “การแฝงนัยในความหมายแคบที่เป็นภาพพจน์ตามคำอธิบายของราชบัณฑิตยสถาน” ทั้งยังได้อ้างถึงคำกล่าวของเลโอนาร์ด เพนเบิร์ก ที่แสดงให้เห็นว่า การใช้ถ้อยคำแฝงนัยเป็นกลวิธีหนึ่งของการเสียดสี ดังนี้

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับคำอธิบายเชิงทฤษฎีของเพนเบิร์กได้ว่า กลวิธี การเสียดสีโดยหลักแล้วจะอิงอยู่กับลักษณะสำคัญที่ลำดับไว้ข้างต้น การกล่าว

เกินจริง (Exaggeration) และการกล่าวน้อยกว่าจริง (Understatement) เพื่อ
 ให้ความสนใจของผู้อ่านคือการทำให้บิดเบี้ยว ในขณะที่ การใช้วรรณกรรมล้อ
 (Parody) สัญลักษณ์ (Symbol) ถ้อยคำแฝงนัย (Verbal irony) รวมทั้งอุปมา
 นิตยศัพท์ (Allegory) คือ ความอ้อมค้อม ความรู้สึกว่ายู่งนอกคือการแสดงออก
 ในฐานะผู้สังเกตการณ์ซึ่งแตกต่างจากวรรณกรรมแสดงอารมณ์ประเภทอื่น
 ส่วนความกะทัดรัดและความหลากหลายมีเพื่อตอบสนองรสนิยมของผู้่านเรื่อง
 เสียดสีที่มักจะไม่อดทนอ่านเรื่องขนาดยาวและซ้ำซาก

จากการศึกษาบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด
ผสมผสาน พบว่ากลวิธีการเสียดสีที่พระราชนิพนธ์เรื่อง กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงใช้มากที่สุด
 คือ การใช้ถ้อยคำในลักษณะ “verbal irony” ซึ่งในวิทยานิพนธ์นี้จะใช้คำว่า “ถ้อยคำแฝงนัย”
 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง “มันสมองดิกเตเตอร์” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2478 เล่าถึงการเก็บ
 สมองของ “ดิกเตเตอร์” หรือผู้นำในระบบเผด็จการเพื่อตรวจหาลักษณะพิเศษว่าผู้นำจอมเผด็จการ
 มีสมองที่แตกต่างจากบุคคลอื่นอย่างไร ดังที่ทรงกล่าวว่า

จอมพลปิลชุตสกี ซึ่งเป็นเสนาบดีกลาโหมโดยตำแหน่ง แต่เป็น
 ดิกเตเตอร์ของโปแลนด์ในความเป็นจริง และตายเมื่อเร็วๆ นี้ (ประมวญมารค
 ฉบับที่ 34) นั้น เขาเก็บมันสมองไว้ เพื่อประโยชน์ทดลองสืบความรู้เรื่อง
 มันสมองตามวิทยาศาสตร์ การเก็บมันสมองไว้เช่นนี้ เมื่อดิกเตเตอร์อีกคนหนึ่ง
 ตายไปก่อนนี้สองสามปี ก็ได้เก็บไว้เหมือนกัน ดิกเตเตอร์คนก่อนนั้น คือ เลนิน
 ...มีคนหลายคนในโลกที่ยังไม่ตาย แต่ถ้าเอามันสมองมาตรวจเสียแต่เดี๋ยวนี้
จะเป็นประโยชน์แก่โลกมาก

(พระราชนิพนธ์เรื่อง กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 138-139)

“ดิกเตเตอร์” หรือผู้นำในระบบการปกครองแบบเผด็จการที่ปรากฏใน
 ตัวอย่างข้างต้น ได้แก่จอมพลโจเซฟ พิลชุตสกี ผู้บัญชาการกองทัพบกที่มีอำนาจปกครองประเทศ
 โปแลนด์อย่างเผด็จการ และวลาดีมีร์ เลนิน นักคิดผู้วางรากฐานระบบการปกครองแบบเผด็จการ
 ในประเทศรัสเซีย พระราชนิพนธ์เรื่อง กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงเล่าเรื่องการตรวจสมอง “ดิกเต
 เตอร์” ที่ตายไปแล้ว เพื่อทรงตำหนิเป้าของการเสียดสีคือ “ดิกเตเตอร์” ที่ยังมีชีวิตอยู่ในสมัยที่

ทรงพระนิพนธ์ ได้แก่ ออดอล์ฟ ฮิตเลอร์ ผู้นำลัทธินาซีของประเทศเยอรมนี เบเนโตโต มุสโสลินี ผู้นำลัทธิฟาสซิสต์ของประเทศอิตาลี และโจเซฟ สตาลิน ผู้นำลัทธิคอมมิวนิสต์ของประเทศไทย

ถ้อยคำแฝงนัยจากบทความเรื่องดังกล่าวคือ “มีคนหลายคนในโลกที่ยังไม่ตาย แต่ถ้าเอามันสมองมาตรวจเสียแต่เดี๋ยวนี้ จะเป็นประโยชน์แก่โลกมาก” ข้อความนี้ จะเห็นได้ว่าพระราชารวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ มิได้ทรงกล่าวถึงประโยชน์ในทางวิทยาศาสตร์ที่จะได้จากการตรวจสอบผู้นำ แต่ทรงคำนึงถึงเงื่อนไขของการตรวจสอบ คือ การที่ผู้นำเหล่านั้นต้องเสียชีวิตก่อนจึงจะตรวจสอบได้ ฉะนั้น ถ้อยคำแฝงนัยข้างต้นจึงสื่อให้นัยว่า ประโยชน์ที่เกิดจากการเอามันสมองของผู้นำในระบอบการปกครองแบบเผด็จการมาตรวจ ไม่ใช่เพราะการวิจัยสมองนั้น แต่เพราะผู้นำเผด็จการไม่ได้มีชีวิตอยู่บนโลกนี้แล้ว ซึ่งความตายของผู้นำเผด็จการเหล่านั้นเองที่จะ “เป็นประโยชน์แก่โลกมาก” อันแสดงให้เห็นว่า การที่ผู้นำในระบอบการปกครองแบบเผด็จการยังมีชีวิตอยู่ไม่ให้เป็นประโยชน์แก่โลก ถ้อยคำแฝงนัยนี้ยังได้สร้างอารมณ์ขันให้แก่ผู้อ่านด้วย

เรื่อง “ประปา” ทรงพระนิพนธ์ ใน พ.ศ. 2479 เล่าเรื่องที่รัฐบาลของพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเรียกเก็บค่าน้ำประปาจากประชาชนในราคาที่สูงเกินความจำเป็น กล่าวคือ นอกจากประชาชนจะต้องจ่ายค่าน้ำประปาเฉพาะที่ใช้กันในครัวเรือนแล้ว ยังต้องจ่ายค่าน้ำประปาตามท้องถนน โดยรัฐบาลขอให้ประชาชนที่พอจะมีฐานะจ่ายเงินแทนคนยากจน เพื่อให้ได้น้ำใช้น้ำสะอาดและเป็นการป้องกันโรค แต่การจ่ายเงินเพื่อส่วนร่วมนี้สร้างรายได้ให้รัฐบาลมากถึง 417,168 บาท

จะเห็นได้ว่าเป้าของการเสียดสีในเรื่อง “ประปา” คือรัฐบาลของพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา โดยที่พระราชารวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงให้ข้อมูลเรื่องการลงทุนทำระบบน้ำประปาที่มีต้นทุนเพียง 3 ล้านบาท ซึ่งหากรัฐบาลได้กำไรจากค่าน้ำประปาส่วนกลางมากถึงปีละ 417,168 บาท ซึ่งหมายความว่าคุ้มทุนแล้ว เพราะทำมาหลายสิบปีแล้ว แต่การที่รัฐบาลยังคงเรียกเก็บค่าน้ำประปาส่วนกลางจนได้กำไรหลายแสนบาทเช่นนี้ ถือเป็นการบังคับให้ประชาชนจ่ายเงินมากเกินไป ทั้งยังอาจตั้งคำถามได้ว่า เงินกำไรจำนวนมากนี้ยังคงอยู่หรือไม่ เหตุใดจึงต้องเก็บเงินเพิ่ม

พระราชารวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงพระนิพนธ์บทความเรื่อง “ประปา” เพื่อเสนอแนวคิดว่าการที่รัฐบาลบริหารประเทศอย่างไม่โปร่งใส ทำให้ประชาชนเดือดร้อนพระองค์ทรงชี้ให้เห็นว่าสิ่งสร้างความเดือดร้อนให้ประชาชนคือการที่รัฐบาลเรียกเก็บค่าน้ำประปา

บ่อยครั้ง ซึ่งการเรียกเก็บดังกล่าวนั้นพระองค์ทรงเรียกว่าเป็นการ “แจกฎีกาแก่กุลศ” ทั้งที่แท้จริงแล้วเป็น “อกุลศ” เพราะเป็นการเรียกเก็บค่าน้ำประปามากเกินไปเกินควร ดังที่ทรงกล่าวว่า

ผู้มีทรัพย์พอจะต่อท่อเข้าบ้านได้นั้น การที่ขอให้ช่วยเสียค่าน้ำที่แจกจ่ายให้แก่ผู้ไม่มีทรัพย์ ก็ไม่ปรากฏว่าใครแสดงความรังเกียจ เพราะไม่ว่าใครๆคงอยากให้คนอื่น ๆ ใช้น้ำสะอาด เพื่อให้เมืองหลวงของประเทศเป็นที่มิโรคน้อย...การที่ขอให้เจ้าของบ้านผู้มีท่อน้ำเข้าบ้าน ช่วยออกค่าท่อน้ำตามถนน จึงไม่มีใครบ่น ถือว่าเป็นการกุศลด้วยกันทุกคน ข้อที่บ่นนั้นคือว่า รัฐบาลแจก ฎีกาแก่กุลศ เป็นปีละครั้ง ให้ต้อง ทำบุญ มากเกินจำเป็นในการแจกน้ำให้แก่คนจนเลยเป็นกำไรปีละ 417,168 บาท ตามงบประมาณปีนี้ (พ.ศ. 2479)...การประกาศกรุงเทพฯได้เริ่มทำหลายสิบปีมาแล้ว ได้ลงทุน 3 ล้านบาท ถ้าได้กำไรหนึ่งเป็นแสนๆเรื่อยมาจนปานนี้ ก็เก็บทุนได้หมดมานานแล้ว

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 308-309)

ข้อความข้างต้นมีคำว่า “แจกฎีกาแก่กุลศ” และ “ทำบุญ” เป็นถ้อยคำแฝงนัย พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงวิจารณ์การเรียกเก็บเงินค่าน้ำประปาของรัฐบาลพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา โดยทรงใช้ถ้อยคำแฝงนัยดังกล่าวเพื่อสื่อความหมายที่ตรงกันข้ามและเสียดสีรัฐบาลในสมัยนั้นว่า การที่รัฐบาล “แจกฎีกาแก่กุลศ” คือเรียกเก็บค่าน้ำประปาจากประชาชนโดยแจก “ปีละครั้ง” ให้ประชาชนได้ “ทำบุญมาก” นั้น แท้จริงแล้วเป็นเรื่อง “อกุลศ” และเป็นการ “ทำบาป” เพราะรัฐบาลบริหารงานอย่างไม่โปร่งใสและทุจริตเรื่องเรียกเก็บเงินจากประชาชนมากเกินไปค่าใช้จ่ายตามจริงในกระบวนการผลิตน้ำประปา

เรื่อง “ประชาธิปไตยแลความลับ” เล่าถึงรัฐสภาของประเทศอังกฤษที่มักจะจัดประชุมลับบ่อยครั้งจนชาวอังกฤษเริ่มแสดงความไม่พอใจ แม้ว่าบทความเรื่องนี้ไม่ได้ระบุเวลาที่ทรงพระนิพนธ์ แต่เมื่อพิจารณาเนื้อหาจะสังเกตได้ว่า พระองค์ทรงกล่าวถึงการประชุมรัฐสภาและเรียกรัฐสภาว่า “สภาใหม่ๆ” และ “สภาผู้แทนราษฎรของเรา” จึงน่าจะหมายถึง รัฐสภาของประเทศไทยที่เพิ่งจัดตั้งหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยไม่นานนัก

บทความเรื่องนี้มีแนวคิดว่า ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยผู้บริหารประเทศไม่ควรมีความลับกับประชาชน พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงใช้คำว่า “เหตุอันดี” เพื่อเสียดสีพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทยที่จัดการประชุมลับ

บ่อยครั้ง พระองค์ทรงเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการปิดบังความจริงกับประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจการปกครอง และทรงเห็นว่าไม่ควรจัดประชุมลับบ่อยครั้ง ดังที่ทรงกล่าวไว้

ย้อนไปกล่าวถึงการประชุมลับในสภาผู้แทนราษฎรของเรา เราก็ทราบ อยู่แล้วว่า หมู่นี้ประชุมลับกันมาก เราไม่รู้ว่าจะเหตุใดจึงต้องประชุมลับ แต่เราควร สันนิษฐานว่า มีเหตุอันดีจึงทำเช่นนั้น...

ถ้าพูดถึงสภาใหม่ๆ ที่ยังไม่ชำนาญเท่าสภาในประเทศที่มีปาลิเมนต์ มาแล้วนับร้อยๆปี สภาใหม่ๆมักจะต้องการความฝึกฝนอยู่ การประชุมเปิดเผย ทำให้ผู้อยู่ในที่ประชุมตั้งแต่ประธานลงไปถึงสมาชิก ต้องระมัดระวังคำที่พูดแล กิริยาที่ทำ เพราะถ้าพลาดพลั้งก็เกรงคนภายนอกจะติฉิน แต่ถ้าเปิดประตู ประชุม การระมัดระวัง นัยหนึ่งความฝึกปรือตนเองก็น้อยลง...

ถ้าสมมติว่า สภายังไม่คุ้นเคยกับวิธีลงคะแนนมติ ถ้าสมมติว่า การลง มติบางทีก็ได้คะแนนเกินจำนวนคนที่นั่งประชุม หรือถ้าสมมติว่า การอภิปราย บางทีก็มีวาทะที่ไม่น่าเปิดเผย ฉะนั้นก็มีเหตุอยู่บ้าง ที่จะประชุมลับให้มากไว้ หน่อย แต่ถ้าจะพูดตามหลักก็จำต้องว่า ลับห่างๆดีกว่าลับถี่ๆ

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2513: 393-394)

คำว่า “เหตุอันดี” เป็นถ้อยคำแฝงนัย ทรงใช้เพื่อวิพากษ์วิจารณ์การประชุม ลับของไทยว่า แท้จริงการประชุมดังกล่าวไม่น่าจะเป็นเหตุอันดี รัฐบาลไทยจึงได้ประชุมลับโดยไม่ เปิดเผยแก่สาธารณชนซึ่งถือเป็นการปิดบังประชาชน

จากที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นจะเห็นว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลง กรณ์ทรงเลือกใช้ถ้อยคำแฝงนัยได้เป็นอย่างดี เพราะถ้อยคำแฝงนัยที่ทรงใช้สามารถวิจารณ์เป้าของ การเสียดสีได้อย่างชัดเจน ดังเช่น คำว่า “เหตุอันดี” ในเรื่อง “ประชาธิปไตยแลความลับ” เป็นการ วิเคราะห์พฤติกรรมประชุมลับของนักการเมืองไทยว่า “ไม่น่าจะดี” คำว่า “จะเป็นประโยชน์แก่โลก มาก” ในเรื่อง “มันสมองดึกเตเตอร์” เป็นการวิจารณ์ผู้นำในระบอบการปกครองแบบเผด็จการว่า “ไม่สร้างประโยชน์แก่โลก”

4.1.2.2 การเสริมความ

การเสริมความ หมายถึง การอธิบายความก่อนหน้าโดยใช้ข้อความซึ่งมักอยู่ในรูปเครื่องหมายขลิขิต เพื่อให้รายละเอียดหรือแสดงความคิดเห็นของผู้แต่ง ข้อความที่เสริมความนั้นมักมีเนื้อหาที่ขัดแย้งกับข้อความก่อนหน้า ลักษณะเช่นนี้ทำให้การเสริมความมีความสำคัญต่อการเสียดสีเพราะเป็นส่วนที่ผู้แต่งขยายความเพื่อว่ากระทบกระเทียบหรือแสดงความคิดเห็นด้วยกับเนื้อหาหลักของเรื่อง

“การเสริมความ” ดังคำนิยามข้างต้น สอดคล้องกับคำนิยามของมารศรี สอทิพย์ (2542: 65-62) ที่กล่าวถึงความหมายของการเสริมความ ไว้ว่า

การเสริมความ หมายถึง การอธิบายความหรือให้รายละเอียดเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้แต่งมักใช้วลีหรือข้อความในการเสริมความและแทรกอยู่ในงานเขียนหรือในเรื่องที่ผู้แต่งเจตนาพูดกับผู้อ่านเพื่อแสดงทัศนคติหรือความคิดเห็นส่วนตัวให้ผู้อ่านได้รับทราบ...การเสริมความยังแสดงถึงอารมณ์ขันของผู้แต่งที่สอดแทรกน้ำเสียงเสียดสีอยู่ในที่ได้อย่างประณีตงดงาม นอกจากนั้นข้อความหรือวลีที่ผู้แต่งนำมาเสริมความ มิใช่เพียงการอธิบายหรือขยายความให้มีความละเอียดชัดเจนขึ้นเท่านั้น แต่เป็นสาระสำคัญของเรื่องที่ผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านคิดและพิจารณา อีกทั้งยังเป็นการเชื่อมโยงไปสู่การตีความสารสำคัญของเรื่องได้อย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น

จากการศึกษาพบว่า บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรม *ชุดผสมผสาน* มีการเสียดสีโดยใช้การเสริมความที่แทรกเข้าไปในเรื่องโดยอยู่ในรูปเครื่องหมายขลิขิต นัยนัย ประสานนาม (2548: 206) ได้กล่าวถึงลักษณะของการเสริมความรูปแบบนี้ ว่า

ข้อความในเครื่องหมายขลิขิตเป็นเสมือนความเห็นของผู้เขียนที่มิ
นัยเสียดสี ความขบขันของการเสริมความเกิดจากความไม่เข้ากันระหว่าง
ข้อความปกติกับข้อความในเครื่องหมายขลิขิตที่เสริมเข้ามา

ข้อความดังกล่าวสอดคล้องกับการเสริมความแทรกเข้าไปในเรื่องโดยอยู่ในรูปเครื่องหมายวลีขิตที่เปรียบเหมือนการพุดบ้องของผู้แต่งที่แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ดังตัวอย่างจากเรื่อง “..ิสม์”

เรื่อง “..ิสม์” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2481 เนื้อหาหลักกล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับลัทธิการปกครองระบอบเผด็จการที่มีค่าสะกดในสมัยนั้นลงท้ายด้วย “..ิสม์” ได้แก่ “คอมมิวนิสต์” “นาซีสม์” และ “ฟาสซิสต์” ซึ่งล้วนแต่เป็นการปกครองที่บังคับกดขี่ประชาชน ทั้งยังจำกัดสิทธิเสรีภาพการแสดงความคิดเห็นในหนังสือพิมพ์อีกด้วย ดังที่ทรงกล่าวว่า

แต่หนังสือพิมพ์ฝรั่งในประเทศที่ไม่เป็นฟาสซิสต์ บางทีก็เรียกญี่ปุ่นว่า ประเทศจอมบงการ หนังสือพิมพ์อังกฤษฉบับหนึ่ง ซึ่งออกเมื่อวันที่ 17 เดือนก่อน (ธ.ค. 2481) สงเคราะห์เอาสยามเข้าไปด้วยซ้ำ

หนังสือพิมพ์อังกฤษฉบับนั้นเขียนบ่นว่าด้วยเสรีของหนังสือพิมพ์แลในตอนหนึ่งมีความว่า “ในประเทศจอมบงการทั้งหลาย การมีเซ็นเซอร์แลการควบคุมหนังสือพิมพ์ย่อมเป็นของจำเป็น แลบัดนี้ชนในประเทศญี่ปุ่น สเปน โปแลนด์ ตุรกี กรีก ฮังการี รูมาเนีย โปรตุเกศ บัลกาเรีย อิหร่าน ซีเรีย ปาเลสไตน์ อิรัก บราซิล แลสยาม อีกทั้งชนในประเทศมหาอำนาจที่ใช้โปรปะกันดาเป็นเครื่องมือก็รู้สึกความข้อน้อยด้วยกันทั้งนั้น

[ข้อที่เขาว่า สยามอยู่ในหมู่ประเทศที่มีเจ้าพนักงานตรวจแลควบคุมหนังสือพิมพ์อยู่เป็นปรกตินั้น เขาพุดไกลเกินไป เพราะการควบคุมหนังสือพิมพ์กวัดขันเสมอกับที่เขาทำกันในบางประเทศนั้น ยังหาได้ทำจริงในสยามไม่ หากจะมีบางรายชั่วคราวที่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเห็นจำเป็นหรือสมควรที่จะต้องข่มหนังสือพิมพ์ไว้บ้าง ก็ไม่ใช่สิ่งที่ทำอยู่เป็นปรกติเช่นบางประเทศในยุโรป]

(พระราชวรทรงเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 425-426)

ข้อความในเครื่องหมายวลีขิตมีลักษณะคล้ายกับการใช้ถ้อยคำแฝงนัย คือผู้แต่งละเมียดเงื่อนไขความจริงใจ เมื่ออ่านข้อความทั้งหมด ผู้อ่านจะทราบได้ว่า การที่พระราชวรทรงเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงกล่าวถึงการควบคุมหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยว่า “ไกลเกินไป” จากวิธีควบคุมสื่อในประเทศที่ปกครองเผด็จการนั้น เป็นการพุดตรงข้ามกับความจริง เพราะแท้จริงในเวลานั้นมีการควบคุมสื่อหนังสือในสังคมไทยอย่างเข้มงวด เนื่องจากในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ (พ.ศ. 2481) มีการบังคับใช้กฎหมายควบคุมและตรวจข่าวมาตั้งแต่หลังการปฏิวัติใน พ.ศ. 2475 เช่น การจัดตั้ง

กองตรวจข่าว พระราชบัญญัติสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2475 พระราชบัญญัติการพิมพ์พุทธศักราช 2476³⁴ ด้วยเหตุที่ประเทศไทยมีการควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวดเช่นนี้ ทำให้ข้อความในตัวอย่างข้างต้นที่ว่า “หนังสือพิมพ์ฝรั่งในประเทศที่ไม่เป็นฟาสซิสต์บางทีก็เรียกญี่ปุ่นว่า ประเทศจอมบงการ หนังสือพิมพ์อังกฤษฉบับหนึ่ง ซึ่งออกเมื่อวันที่ 17 เดือนก่อน (ธ.ค. 2481) สงเคราะห์เออสยามเข้าไปด้วยซ้ำ” เป็นความจริง เพราะประเทศไทยในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์มีการควบคุมหนังสือพิมพ์เช่นเดียวกับ “ประเทศจอมบงการ”

เรื่อง “ประชาธิปไตยแลหนังสือพิมพ์” เป็นบทความที่แสดงถึงความกังวลพระทัยที่ทรงมีต่อเรื่องที่คนไทยยังขาดความรู้และไม่ได้รับการศึกษาที่ดี ทั้งที่ การมีความรู้เป็นคุณสมบัติที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังที่ทรงกล่าวว่า

ก็เมื่อสยามได้ถือเอาประชาธิปไตยเป็นที่ตั้งแล้ว แต่ประชาชนพลเมืองของเรายังอ่อนการศึกษา ก็จะต้องช่วยกันลากลู่ก้างไปให้บรรลุมหาสุกจนได้ ฝรั่งผู้มีความรู้ผู้หนึ่งเป็นผู้รู้จักสยามมานาน แลเคยไปอยู่ประเทศอื่นนอกยุโรปด้วย กล่าวว่าไทยสยามที่มีความรู้ชั้นสูงๆนั้น พอเสมอว่าเสมอไหล่ได้กับฝรั่งชั้นเดียวกัน แต่เขาไม่ได้กล่าว (หรือไม่กล่าวให้เราได้ยิน) ว่าประชาชนพลเมืองของเรา ยังต่ำกว่าประชาชนพลเมืองในประเทศฝรั่ง เขานึกดังนั้นในใจ แต่ถ้าพูดออกมาตรงๆเราก็ไม่โกรธ เพราะพวกเราเองก็นึกดังนั้นโดยมากเหมือนกัน

(พระราชวรวงส์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 295)

ข้อความในเครื่องหมายขลิขิตที่ว่า “หรือไม่กล่าวให้เราได้ยิน” ซึ่งหมายถึงการพูดลับหลัง นั้น เป็นการเสริมความให้เข้าใจว่า การศึกษาของ “ประชาชนพลเมืองของเรา ยังต่ำกว่าประชาชนพลเมืองในประเทศฝรั่ง” นั้นเป็นเรื่องจริง ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวต่างชาติอาจ “นึกดังนั้นในใจ” เช่นเดียวกับที่คนไทย “ก็นึกดังนั้นโดยมากเหมือนกัน” ปัญหาเรื่องการศึกษาของคนไทยเช่นนี้ สอดคล้องกับข้อความที่พระราชวรวงส์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงกล่าวไว้ตอนต้นว่า แม้ว่าประเทศไทยได้เปลี่ยนมาใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแล้ว แต่ “ประชาชนพลเมืองของเรายังอ่อนการศึกษา

³⁴ สรุปลงความจากหนังสือสยามพิมพ์การ: ประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย ของนิภาพร รัชตพัฒนากุล และคณะ (2549: 133-139)

4.1.2.3 การใช้อุปมานิต์ศน์

อุปมานิต์ศน์ (Allegory) ถือเป็นกลวิธีหนึ่งของการเสียดสี ตามที่นักทฤษฎีประสาณนาม (2548: 19) สรุปรูปทฤษฎีของเลโอนาร์ด เฟนเบิร์ก ว่า

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับคำอธิบายเชิงทฤษฎีของเฟนเบิร์กได้ว่า กลวิธีการเสียดสีโดยหลักแล้วจะอิงอยู่กับลักษณะสำคัญที่ลำดับไว้ข้างต้น การกล่าวเกินจริง (Exaggeration) และการกล่าวน้อยกว่าจริง (Understatement) เพื่อสร้างความสนใจของผู้อ่านคือการทำให้บิดเบี้ยว ในขณะที่ การใช้วรรณกรรมล้อ (Parody) สัญลักษณ์ (Symbol) ถ้อยคำแฝงนัย (Verbal irony) รวมทั้งอุปมานิต์ศน์ (Allegory) คือ ความอ้อมค้อม ความรู้สึกว่ายู่วงนอกคือการแสดงออกในฐานะผู้สังเกตการณ์ซึ่งแตกต่างจากวรรณกรรมแสดงอารมณ์ประเภทอื่น ส่วนความกะทัดรัดและความหลากหลายมีเพื่อตอบสนองรสนิยมของผู้อ่าน เรื่องเสียดสีที่มักจะไม้อดทนอ่านเรื่องขนาดยาวและซ้ำซาก

คำอธิบายข้างต้นแสดงความสำคัญของการใช้อุปมานิต์ศน์เพื่อเสียดสีเป้าหมายโดยอ้อม ทำให้ผู้แต่งรวมถึงผู้อ่านที่สามารถเข้าใจความหมายแฝงของอุปมานิต์ศน์นั้น รู้สึกเหนือกว่า เพราะอยู่ในวงนอกที่สังเกตเห็นถึงความบกพร่องของเป้าหมายที่ผู้ต้องการเสียดสี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ราชบัณฑิตยสถาน (2542: 10) ให้นิยามของคำว่า “อุปมานิต์ศน์” ที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องกับการเสียดสี ไว้ว่า

(Allegory) อุปมานิต์ศน์ เรื่องที่แต่งเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรองก็ได้ มีความหมายเป็น 2 นัย ความหมายแรกเป็นความหมายพื้นผิว ความหมายที่ 2 เป็นความหมายลึกความหมายที่ 2 นี้ อาจเกี่ยวกับศีลธรรม ศาสนา การเมือง สังคม หรือการเสียดสี

ในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของวรรณกรรมชุดผสมผสาน ปรากฏการใช้อุปมานิต์ศน์เพื่อวิจารณ์การเมืองการปกครองไทย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง “ประปา” ทรงพระนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. 2479 ซึ่งได้กล่าวไว้ในหัวข้อ 4.1.2.1 การใช้ถ้อยคำแฝงนัย แล้วว่าบทความเรื่องนี้วิจารณ์รัฐบาลของพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา ที่เรียกเก็บค่าน้ำประปาจากประชาชนในราคาที่สูงเกินความจำเป็นและทำให้รัฐบาลได้กำไรเพิ่มจากการเรียกเก็บค่าน้ำประปาของแต่ละบ้าน เป็นเงินจำนวน 417,168 บาท

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงสร้างอุปมานิทัศน์เรื่อง “ยายกะตา” ที่เดิมแบ่งขนมให้ลูกหลานเท่าๆกันโดยไม่คิดราคา แต่ภายหลังกลับบังคับให้ลูกหลาน ที่มีเงินซื้อขนมกินเองและช่วยซื้อขนมให้น้องโดยอ้างเรื่องรักษาต้นทุ่นไว้ ดังที่เล่าว่า

นิทานไม่สู้จะบูรณนักกว่า ยายกะตา 2 คน เป็นหัวหน้าครอบครัวใหญ่ แยกทำขนมให้ลูกหลานกิน แต่ลูกหลานของแก่มากเหลือล้น ถ้าจะแจกขนม ให้กินทุกคน ทุ่นทำขนมก็ร่อยหรอหมดไปในไม่ช้า แกจึงบอกลูกหลานรุ่นใหญ่ ว่า ไหนๆก็มีกำลังทรัพย์บ้างแล้ว ถ้าอยากกินขนมก็จงซื้อกิน เพื่อจะได้ช่วยกัน รักษาต้นทุ่นไว้ แลจงช่วยซื้อแจกน้องเล็กๆที่ไม่มีสตางค์ ให้ได้กินเป็นเลือด เป็นเนื้อ เป็นการทำความแก่น้องแลแก่ครอบครัว อีกทั้งได้บุญด้วย

ลูกหลานรุ่นใหญ่เมื่อได้ยินยายกะตาผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวได้ชี้แจง ดั่งนั้นก็ยินดีทำตาม ซื้อขนมกินเองแลแจกน้องตามกำลังที่จะทำได้ ดั่งนี้ ลูกหลานรุ่นเล็กของยายกะตาก็พลอยได้กินขนมที่ยายกะตาทำ ทุ่นของยาย กะตาที่ใช้ในการทำขนม ซึ่งลูกหลานทั้งรุ่นใหญ่แลรุ่นเล็กกินก็ได้คืนทั้งหมด จากลูกหลานรุ่นใหญ่ แลทั้งแกได้กำไรตามงบประมาณถึง 417,168 บาท อีกชั้นหนึ่งด้วย

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 308)

ข้อความที่ว่า “แกได้กำไรตามงบประมาณถึง 417,168 บาท อีกชั้นหนึ่งด้วย” จำนวนเงิน 417,168 บาท ตรงกับเงินส่วนกำไรที่รัฐบาลได้จากการเรียกเก็บค่าน้ำประปาส่วนกลาง จากประชาชนทั่วไป ลักษณะเช่นนี้นอกจากจะช่วยชี้แนะความหมายแฝงที่พระองค์ทรงต้องการ เสียดสีการเรียกเก็บค่าน้ำประปาที่ไม่เป็นธรรม ยังช่วยสร้างความขบขันให้ผู้อ่านที่ย่อมทราบดีว่า การทำขนมขายจนได้กำไรมากถึง 417,168 บาท คือเรื่องที่เป็นไปไม่ได้

เมื่อพิจารณาตัวละครและเรื่องราวในอุปมานิทัศน์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเลือกผูกเรื่องและใช้ตัวละครได้อย่างสอดคล้องกับ

เป้าของการเสียดสี กล่าวคือความสัมพันธ์ระหว่างยายกับตาและหลานๆ แบ่งเป็นผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง สื่อถึงรัฐบาลและประชาชน อีกทั้งยายกับตาที่มีภาพลักษณ์ตามมาตรฐานของตามจริยธรรม คือ การดูแลให้แก่ลูกหลานมีความสุขโดยไม่เห็นแก่ผลตอบแทน แต่ในอุปมาอุปไมยของเรื่อง “ประปา” ยายกับตากลับแสดงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติ คือ บังคับให้ลูกหลานซื้อขนมที่ยายกับตาเคยทำแจก ทำให้ยายกับตาได้ผลประโยชน์จากกำไรและต้นทุนที่เป็นเงินของลูกหลานรุ่นใหญ่ ความเบี่ยงเบนเช่นนี้เป็นสาเหตุหนึ่งของอารมณ์ขันที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงใช้เพื่อตำหนิการกระทำของรัฐบาลว่าเป็นการเอาเปรียบประชาชนและไม่ยุติธรรม

เรื่อง “เทียบประชาธิปไตยดีดึกกับปัจจุบัน (ชุดที่ 1 เรื่องที่ 40)” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2478 หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยเพียงไม่นาน เนื้อเรื่องคือ การเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียระหว่างประชาธิปไตยโดยตรงในอดีตที่ให้ประชาชนมีตำแหน่งหน้าที่ในสภา กับประชาธิปไตยโดยอ้อมในปัจจุบันซึ่งประเทศไทยนำมาใช้ตามอย่างประเทศอังกฤษ คือ การให้ประชาชนเลือกตั้งผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศในสภาผู้แทนราษฎร

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงใช้อุปมาอุปไมยเพื่อสมมติสถานการณ์ให้ประเทศไทยใช้การปกครองแบบประชาธิปไตยโดยตรงในการปกครองชาวลพบุรี ซึ่งมีจำนวนใกล้เคียงกับชาวกรีกในอดีต ดังนี้

แต่หากว่า ลพบุรีเป็นประชาธิปไตยอย่างประชาธิปไตยกรีกโบราณ ชายฉกรรจ์ชาวลพบุรีทั้งหมดก็จะประชุมกันว่า (ต่างว่า) ที่ทุ่งพรมมาศ ปรีชากันเรื่องงบประมาณรายได้รายจ่ายโดยละเอียด กรรมการที่ทำงานงบประมาณไปเสนอต่อที่ประชุมชายฉกรรจ์ ณ ทุ่งพรมมาศนั้น เลือกกันโดยวิธีจับฉลาก นายอ่าและนายอึ้งอาจต้องทำการเลี้ยงควาย หรือทำเกวียนขายไปช่วยทำงบประมาณ แลนายอ้นศิษย์วัดเข้าจับฉลากถูกเข้า ก็อาจต้องทำการปฏิบัติอาจารย์ไปเป็นประธานเทศมนตรี หรือตุลาการโปริสภาก็ได้ ที่ประชุมอาจโหวตไล่แม่ทัพลพบุรีเสียได้ หรือจะทำสงครามกับอยุธยาหรือนครสวรรค์ก็ได้

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 323)

อุปมาอุปไมยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความไม่เข้ากันระหว่างบทบาทหน้าที่เดิมของตัวละครที่ภาระหน้าที่ใหม่ทางการเมือง ซึ่งเดิมนายอ่าและนายอึ้งซึ่งเดิมที่มีหน้าที่

เลี้ยงควายกลับต้องไปช่วยทำงานประมาณ หรือนายอันที่เป็นลูกศิษย์วัดแต่อาจได้รับเลือกให้เป็นประธานเทศมนตรีหรือตุลาการ สิ่งที่ยั่งยืนจากมาตรฐานปกติของสังคมที่คาดหวังว่า ผู้เข้ามารับตำแหน่งทางการเมืองจะต้องมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งจึงจะทำให้งานสำเร็จได้

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงใช้อุปมานิต์ครั้งนี้เพื่อวิจารณ์ว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยทางตรงที่ให้ประชาชนทุกคนมีตำแหน่งทางการเมืองนั้น เมื่อนำมาใช้จริงอาจทำให้เกิดความวุ่นวายในสังคมได้จากการที่ประชาชนต้องละทิ้งหน้าที่แต่เดิมไปทำงานทางการเมือง ซึ่งประชาชนบางกลุ่มอาจไม่มีความรู้ความสามารถ อีกทั้งการตัดสินใจนโยบายต่างๆ โดยอาศัยเพียงเสียงข้างมากนั้น อาจนำพาประเทศไปสู่ความเสื่อมถอยเช่นตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศได้ ดังที่ทรงสรุปไว้ตอนท้ายเรื่องว่า

นี่แหละวิธีประชาธิปไตยแบบโบราณ ซึ่งเป็นประชาธิปไตยแท้จริงตามตำรา เราสมมติเออลพบุรีเป็นตัวอย่าง เพราะลพบุรีมีสามะโนครวัประมาณเท่ากับเอเธนส์โบราณ ถ้าลพบุรีใช้ประชาธิปไตยแบบเอเธนส์ในเวลานั้นภายใน 700-800 ปีที่ล่วงมา ไม่ช้าลพบุรีคงจะต้องเป็นเมืองส่วนแก่เมืองอื่น

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 325)

กล่าวโดยสรุป การใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศเพื่อสื่อนัยเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทย และการเสียดสี ตามที่กล่าวมาทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่ากลวิธีทางวรรณศิลป์จำเป็นต่อการตีความแนวคิดสำคัญของบทความกลุ่มนี้ กล่าวคือ ช่วยให้ผู้อ่านสามารถตีความแนวคิดในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสานได้

เหตุที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์เช่นนี้อาจเนื่องมาจากแนวคิดส่วนใหญ่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์และตำหนิรัฐบาลสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ (พ.ศ. 2477-2486) รัฐบาลได้ออกกฎหมายควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวด โดยเฉพาะในสมัยรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่เป็นรัฐบาลเผด็จการอำนาจนิยม (นภัทร วัชรระพิมลมาศ, 2543: 104) ด้วยเหตุนี้ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์จึงจำเป็นต้องทรงใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อช่วยอำพรางแนวคิดที่ขัดแย้งกับรัฐบาล

อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสาน หากพิจารณาจากเนื้อเรื่องในชั้นแรกจะทำให้ผู้ได้รับแนวคิดดังที่ปรากฏในบทที่ 3 ได้แก่

แนวคิดเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แนวคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง และแนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ แต่เมื่อผู้อ่านซึ่งมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทยและต่างประเทศได้อ่านบทความกลุ่มนี้อย่างลึกซึ้ง จะทำให้เข้าใจว่าการใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศเพื่อสื่อนัยเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทยและการเสียดสีในบทความกลุ่มนี้ เป็นไปเพื่อสื่อนัยเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทย คือ แนวคิดการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทยตั้งแต่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

4.2 กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่ออธิบายหรือเสริมความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครอง

บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน*มีเรื่องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองหลากหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มระบอบการปกครอง กลุ่มผู้นำทางการเมือง และกลุ่มสงครามและการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก เนื้อหาเหล่านี้หลายเรื่องเป็นเรื่องที่คนไทยในเวลานั้นอาจจะยังไม่เข้าใจไม่ชัดเจนนัก หรือยังไม่ค่อยคุ้นเคยเพราะเป็นเรื่องใหม่ พระราชมหามณีพิทยาลงกรณ์ จึงทรงใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์อย่างหลากหลายเพื่ออธิบายหรือเสริมความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองต่างๆ เหล่านี้

ผลการศึกษาพบว่า บทความชุดนี้ใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์หลักในการเสริมหรืออธิบายการเมืองการปกครอง ได้แก่ การสร้างถ้อยคำสำนวนขึ้นใหม่ การใช้อุปมาอุปไมย และการใช้ภาพพจน์ ดังจะอธิบายต่อไปนี้

4.2.1 การสร้างถ้อยคำสำนวนขึ้นใหม่

พระราชมหามณีพิทยาลงกรณ์ทรงสร้างถ้อยคำสำนวนขึ้นใหม่หลายคำ เพื่อทรงใช้อธิบายความรู้เรื่องการเมืองการปกครอง ในการสร้างสรรค์ถ้อยคำ มีทั้งการบัญญัติคำที่มีอักษรตามที่ทรงนิยมเช่นคำว่า “ประชาธิปไตย” รวมถึงการสร้างคำในภาษาไทยเพื่อใช้เรียกแทนคำในภาษาอังกฤษเช่นคำว่า “ธนาธิปไตย” ที่ทรงใช้เรียกแทน Capitalism นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงสร้างสรรค์สำนวนที่น่าสนใจ เช่น “ถ้อยบังเหียน” และ “หญ้าขึ้นเต็มถนน” ในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองให้คนไทยเข้าใจมากยิ่งขึ้น ดังต่อไปนี้

- คำว่า “ประชาธิปไตย”

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงใช้คำว่า “ประชาธิปไตย” ครั้งแรกในเรื่อง “ปเกียรณกะ (ชุดที่ 2 เรื่องที่ 29)” พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงพระนิพนธ์เรื่องนี้ ใน พ.ศ. 2478 เนื้อหาสำคัญกล่าวถึงการใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศต่างๆ ในปีที่ทรงพระนิพนธ์ กล่าวคือ จากหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2461 ประเทศที่เคยใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้เปลี่ยนไปใช้ระบอบการปกครองแบบเผด็จการมากขึ้น แม้ในบางประเทศยังคงใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ก็ไม่ได้จัดการเลือกตั้งมาหลายปี ประชาชนจึงไม่มีโอกาสได้ใช้อำนาจการปกครองตามหลักการของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย จนกระทั่งในปีที่ทรงพระนิพนธ์ คือ พ.ศ. 2478 หลายประเทศได้จัดการเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนได้ใช้อำนาจการปกครองของตนมากขึ้น ดังเช่น รัฐบาลของประเทศฝรั่งเศส และประเทศกรีซที่ประกาศว่าจะจัดการเลือกตั้งในปีดังกล่าว ต่างจากประเทศเวนาซุเอลาที่แม้ว่าจะใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่กลับยังไม่มีทำที่ว่ารัฐบาลจะจัดการเลือกตั้งขึ้น

ในบทความเรื่องนี้ พระองค์ได้ทรงบัญญัติคำที่ทรงใช้เรียกระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยว่า “ประชาธิปไตย” ดังที่ทรงอธิบายไว้ว่า

คำอังกฤษว่า “ดีโมคระซี” เป็นคำยากที่จะคุ้นปากของคนที่ไม่รู้ภาษานั้น ถ้าจะพูดเน้นสำเนียงให้ถูกตามพยางค์ก็ยิ่งยาก และจะเขียนเป็นหนังสือไทยให้ออกเสียงถูกแท้ ก็ไม่ได้ทีเดียว เหตุดังนี้ควรจะมีคำที่ไทยใช้คุ้นปากมาเรียกแทน แลเราใช้ว่า ประชาธิปไตย เราชอบใช้คำว่า “ปติย์” ไม่ชอบว่า ปติย เพราะตัว ต กับตัว ย เป็นอักษรควบ (ตย) เหมือนคำสัสกฤตว่า สตย เราอ่านว่า สัตย์ ไม่อ่านว่า สติย อาทิตย เราอ่านว่า อาทิตย์ ไม่อ่านว่า อาทิตย ฉะนั้นเราชี้แจงข้อนี้ เพื่อให้ผู้อ่านของเราทราบว่าที่เราชอบเขียนว่าประชาธิปไตยนี้ คำเดียวกับที่มักเขียนกันว่าประชาธิปไตยนั่นเอง คำว่าราชาธิปไตยอีกคำหนึ่ง เราก็ชอบเขียนว่าราชาธิปไตย เช่นกัน

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 164-165)

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงสร้างคำว่า “ประชาธิปไตย” เพื่อให้เป็นคำที่คุ้นปากคนไทยเพื่อทรงเรียกแทนคำภาษาอังกฤษว่า “ดีโมคระซี” นอกจากนี้ คำที่ทรงบัญญัติขึ้นยังมีลักษณะเฉพาะคือ การใช้คำว่า “ปติย์” แทนคำว่า “ปติย” และทรงนำมาใช้เรียกคำที่เกี่ยวข้อง

กับการปกครองทั้งคำว่า “ประชาธิปไตย” และ “ราชาธิปไตย” แทนคำว่า “ประชาธิปไตย” และ “ราชาธิปไตย”

จากการศึกษาพบว่าพระราชวรรังค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงใช้คำว่า “ประชาธิปไตย” ในบทความอีกหลายเรื่อง และทรงใช้ใน 2 ความหมาย คือ หมายถึงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และหมายถึงประชาชนในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังที่จะยกตัวอย่างมาอธิบายต่อไปนี้

คำว่า “ประชาธิปไตย” ที่หมายถึงระบอบการปกครอง ปรากฏในเรื่อง “หมู่ประเทศออสโล” บทความเรื่องนี้กล่าวถึงประเทศเดนมาร์ก ประเทศสวีเดน และประเทศนอร์เวย์ ซึ่งมีชื่อเรียกว่าหมู่ประเทศออสโล ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ทั้งสามประเทศให้ความร่วมมือกับสันนิบาตชาติ และรวมตัวเป็นกันประกาศวางตัวเป็นกลางได้สำเร็จ พระราชวรรังค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงกล่าวว่าทั้งสามประเทศยังมีลักษณะร่วมกันอีกประการหนึ่ง คือเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ดังนี้

ประเทศเดนมาร์ก 1 ประเทศสวีเดน 1 ประเทศนอร์เวย์ 1 เป็นจะพูดกลับกันว่า ประเทศหมู่เดียวกัน มีระบอบปกครองแบบพระราชในประชาธิปไตย หรือพระเจ้าแผ่นดินปกครองโดยรัฐธรรมนูญเป็นราชาธิปไตยแบบประชาธิปไตย หรือประชาธิปไตยแบบราชาธิปไตย ก็แล้วแต่จะเลือก

(พระราชวรรังค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513 : 110)

พระองค์ทรงใช้คำว่า “ประชาธิปไตย” เพื่อทรงเรียกระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังที่ทรงกล่าวว่า “ประชาธิปไตยแบบราชาธิปไตย” ซึ่งหมายถึงระบอบประชาธิปไตยแบบที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงใช้คำว่า “ราชาธิปไตย” แทนความหมายที่เกี่ยวกับการปกครองเช่นเดียวกันคือการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

คำว่า “ประชาธิปไตย” ที่หมายถึงประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ปรากฏในเรื่อง “ประชาธิปไตยแลหนังสือพิมพ์” บทความเรื่องนี้กล่าวถึงความสำคัญของการที่ประชาชนและนักการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยต้องมีความรู้ ดังที่ทรงกล่าวว่า

เราได้กล่าวในสารกถาซึ่งได้ตีพิมพ์ก่อนวันนี้ว่า ประชาธิปไตยต้องได้รับการศึกษาแล้วจึงจะเดินได้ คล่อง สยามของเราได้ใช้ ประชาธิปไตยแล้ว แต่ข้อที่ว่าจะได้เริ่มให้พอดีแก่เวลาหรือช้าเกินไปหรือเร็วเกินไปนั้น มิใช่ปัญหาที่เราจะกล่าว ผู้อ่านของเรามีหลายพันคน คงจะเห็นอย่างโน้นอย่างนี้บ้าง ไซ้ที่จะโต้เถียงกันในเวลานี้ แต่เรานึกว่าเห็นจะไม่มีใครค้านข้อที่ว่า ประชาชนพลเมืองของเราส่วนมากยังอ่อนการศึกษา

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 253)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏคำว่า “ประชาธิปไตย” จำนวน 2 คำ คำแรกหมายถึงประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ดังเห็นได้จากคำกริยาที่ปรากฏร่วมกัน คือ “ประชาธิปไตยต้องได้รับการศึกษา” ซึ่งหมายถึงประชาชนในระบอบประชาธิปไตยต้องได้เล่าเรียน พระองค์ทรงกล่าวถึง “ประชาธิปไตย” หรือ ระบอบประชาธิปไตย โดยทรงใช้คำที่แสดงกริยาอย่างมนุษย์ คือคำว่า “ได้รับการศึกษา” และ “เดินได้คล่อง” เพื่อสื่อถึงประชาชนซึ่งเป็นศูนย์กลางของอำนาจตามระบอบประชาธิปไตย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ทรงเปรียบเทียบประชาชนและประชาธิปไตยเป็นสิ่งเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ ข้อความข้างต้นจึงอธิบายได้ว่า หากประชาชน “ได้รับการศึกษา” ก็จะช่วยให้ระบอบประชาธิปไตย “เดินได้คล่อง” คือช่วยระบอบประชาธิปไตยดำเนินไปได้อย่างดี ส่วนคำว่า “ประชาธิปไตย” ในข้อความถัดมาคือ “สยามของเราได้ใช้ประชาธิปไตยแล้ว” คำว่า “ประชาธิปไตย” ในที่นี้หมายถึง ระบอบการปกครองที่ใช้ในประเทศไทย

คำว่า “ประชาธิปไตย” ที่หมายถึงประชาชนในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ยังปรากฏในบทความเรื่อง “สารกถา” ด้วย ดังข้อความว่า

เราได้กล่าวแล้วว่า ประชาธิปไตยต้องอ่านหนังสือพิมพ์ มิฉะนั้น
ประชาธิปไตยก็ไม่รู้จักตัวเอง และไม่รู้จักความต้องการของตน

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 253)

ข้อความข้างต้นสื่อว่า ประชาชนในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนต้องอ่านหนังสือพิมพ์และเฝ้หาความรู้ข่าวสารต่างๆ

การที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงสร้างคำว่า “ประชาธิปไตย” เพื่อทรงใช้เรียกระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ในพระนิพนธ์ของพระองค์อย่างสม่ำเสมอ ทำให้สันนิษฐานได้ว่า พระองค์น่าจะทรงตั้งพระทัย

ที่จะเรียกระบอบประชาธิปไตยหรือ “ประชาธิปไตย” ให้แตกต่างจากคำว่า “ประชาธิปไตย” ที่คณะราษฎรใช้เรียกระบอบการปกครองไทยภายหลังการเข้ายึดอำนาจจากพระมหากษัตริย์ ดังข้อความในประกาศคณะราษฎรฉบับที่ 1 ในหนังสือเอกสารการเมืองการปกครองไทย พ.ศ. 2417-2477 (ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชัตติยา วรรณสูตร, ผู้รวบรวม, 2532: 169) ที่ว่า

เหตุฉะนั้น ราษฎร ข้าราชการ ทหาร และพลเรือน ที่รู้เท่าถึงการกระทำอันชั่วร้ายของรัฐบาลดังกล่าวแล้ว จึงรวมกำลังตั้งเป็นคณะราษฎรขึ้น และได้ยึดอำนาจของกษัตริย์ไว้ได้แล้ว คณะราษฎรเห็นว่าการที่จะแก้ความชั่วร้ายนี้ได้ก็โดยที่จะต้องจัดการปกครองโดยมีสภา จะได้ช่วยกันปรึกษาหารือหลายๆ ความคิดดีกว่าความคิดเดียว...และก็เป็นภาระจำเป็นที่ประเทศจะต้องมีการปกครองแบบอย่างประชาธิปไตย กล่าวคือ ประมุขของประเทศจะเป็นบุคคลสามัญซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้เลือกตั้งขึ้น

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 253)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงสร้างคำว่า “ประชาธิปไตย” โดยทรงยึดถือความถูกต้องตามต้นแบบ เห็นได้จากวิธีการสร้างคำอย่างคำว่า “ปติย์” ซึ่งเป็นคำยืมมาจากภาษาสันสกฤต พระองค์ก็ทรงอ้างอิงหลักการอ่านที่ถูกต้องในภาษาสันสกฤต อาจกล่าวได้ว่าคำว่า “ประชาธิปไตย” ที่ทรงใช้ให้ต่างจากคำว่า “ประชาธิปไตย” นั้น หมายถึงระบอบ “ประชาธิปไตย” ที่แท้จริงคือต้องให้ประชาชนมีอำนาจปกครองตนเองดังที่ทรงกล่าวไว้ในเรื่อง “ประชาธิปไตยและศึกษา” ว่า “ประชาธิปไตยที่เราเขียนหมายความในที่นี้ ถ้าจะแปลกว้างๆ ก็ว่า รัฐบาลแบบที่ประชาชนพลเมืองเป็นผู้บงการปกครองตนเอง”

- คำว่า “ธนาธิปไตย”

คำว่า “ธนาธิปไตย” ปรากฏในเรื่อง “ธนาธิปไตยยังไม่ตาย” พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงพระนิพนธ์ ใน พ.ศ. 2478 พระองค์เปรียบเทียบระบอบประชาธิปไตยของประเทศสหรัฐอเมริกากับระบอบเผด็จการแบบคอมมิวนิสต์ของประเทศรัสเซีย เพื่อทรงชี้ให้เห็นว่าการที่ประเทศรัสเซียกล่าวหาว่าระบอบประชาธิปไตยของประเทศสหรัฐอเมริกาให้ประชาชนมีเสรีภาพในการสร้างรายได้มากจนเกิดกลุ่มเศรษฐีที่มีอิทธิพลต่อกิจการต่างๆภายในประเทศนั้น แท้จริงแล้วการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ของประเทศรัสเซียก็ยังคงมีกลุ่มเศรษฐีที่มั่งมีที่สุดในประเทศคือรัฐบาลที่เป็นเจ้าของกิจการทุกอย่างในประเทศรัสเซีย

แนวคิดเรื่อง “Capitalism” ที่ปัจจุบันเรียกว่าระบอบทุนนิยมนี้ ในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ ยังไม่มีชื่อเรียกในภาษาไทย ด้วยเหตุนี้ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ จึงทรงสร้างคำว่า “ธนาริปัตย์” เพื่อทรงใช้เรียกแทนคำในภาษาอังกฤษว่า “Capitalism” ดังที่ทรงอธิบายว่า

วันนี้เราจะเริ่มด้วยการอธิบายศัพท์ที่เราตั้งขึ้นใหม่ ศัพท์นั้นคือ “ธนาริปัตย์” ซึ่งเราใช้เป็นคำแปลศัพท์อังกฤษว่า แคปิตัลซึ่ม Capitalism คือ วิธีการซึ่งอำนาจทรัพย์ของเศรษฐีแผ่คลุมไปในกิจการต่างๆ อเมริกาเป็นตัวอย่าง ประเทศธนาริปัตย์ คือ การจัดให้เกิดทรัพย์ ย่อมอาศัยธนบดี คือเศรษฐีบุคคล หรือบริษัทเศรษฐี รัสเซียเป็นตัวอย่างประเทศที่ตรงกันข้าม มีความมุ่งหมายจะ กวาดธนาริปัตย์ให้หมดไป นัยหนึ่งไม่ให้มีอำนาจเศรษฐีบังคับได้

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 201)

การสร้างคำว่า “ธนาริปัตย์” เพื่อเรียกแทนคำว่า “Capitalism” ดังตัวอย่างข้างต้นนี้ เป็นการสร้างคำโดยใช้แนวเทียบ (Analogy) คือ “การสร้างคำโดยอาศัยแนวเทียบคือคำที่สร้างขึ้นใช้ในภาษาโดยนำคำที่มีอยู่แล้วมาเป็นแนวเทียบ” (วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ, 2542: 75)

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงสร้างคำว่า “ธนาริปัตย์” โดยทรงใช้คำว่า “ประชาริปัตย์” ซึ่งหมายถึงระบอบการปกครองที่ให้อำนาจสูงสุดแก่ประชาชนเป็นแนวเทียบ ลักษณะเช่นนี้ทำให้ “ธนาริปัตย์” มีนัยหมายถึงระบอบการปกครองที่ให้อำนาจสูงสุดแก่เงินตรา ซึ่งก็คือกลุ่มเศรษฐี เพราะเป็นกลุ่มที่มีอำนาจในสังคมเนื่องจากเป็นเจ้าของทรัพย์สินจำนวนมาก

จากการศึกษาพบว่า พระองค์ทรงใช้คำว่า “ธนาริปัตย์” เพื่อทรงอธิบายกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันตามระบอบการปกครอง กล่าวคือ หากเป็นระบอบการปกครองแบบเผด็จการในประเทศ รัสเซีย จะทรงใช้คำว่า “ธนาริปัตย์” เพื่อทรงสื่อความถึงกลุ่มนักการเมืองที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ได้จากประชาชน ต่างจากรบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ทรงใช้คำว่า “ธนาริปัตย์” เพื่อทรงสื่อความถึงกลุ่มเศรษฐีหรือ “ธนบดี” ดังนี้

ทรัพย์ที่เกิดขึ้นเพราะคนงานทำขึ้นนั้น เมื่อคนงานได้รับแบ่งส่วนไปพอกินพออยู่อย่างแร้นแค้นแล้ว ก็รวมเป็นกองกลางซึ่งอยู่ในมือพวกการเมืองทั้งหมด พวกคนงานจะได้มีเสียงสักนิดเดียวก็หาไม่ได้ นั่นเป็นธนาริปัตย์แบบ รัสเซีย

ในอเมริกา พวกเขาการเมืองคอยใส่ใจดูพวกธนบดี ไม่ให้ข่มขู่คนงาน
 มากนัก แลพวกธนบดีก็คอยใส่ใจดูการเมืองไม่ให้โกง เป็นการที่ต่างฝ่าย
 ต่างระวังกันอยู่ ถ้าไม่มีถ่วงกันอยู่ก็จะเกิดทุกขในบ้านเมือง (อเมริกา) เป็นแน่
 (พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 201)

คำว่า “ธนธิปไตย” นี้ นอกจากแสดงให้เห็นวิธีการสร้างสรรค์ถ้อยคำใหม่จากการใช้
 แนวเทียบแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงประยุกต์ใช้ประโยชน์จาก
 การถ้อยคำที่ทรงสร้างขึ้นอย่างคุ่มค่า เห็นได้จากที่ทรงนำว่า “ธนธิปไตย” มาใช้เป็นชื่อบทความ
 “ธนธิปไตยยังไม่ตาย” กล่าวคือเมื่อคำว่า “ธนธิปไตย” ประกอบกับถ้อยคำว่า “ยังไม่ตาย” หมายถึง
 ยังคงอยู่นั้น อาจช่วยถึงความสนใจของผู้อ่านให้ถูกคิดตามว่า ธนธิปไตยคืออะไร และเหตุใดจึงยังคง
 อยู่ในสังคม นอกจากนี้ยังทรงใช้คำว่า “ธนธิปไตย” มาทรงตั้งเป็นชื่อเรื่องเพื่อสื่อแนวคิดที่ว่า การ
 ปกครองที่ให้อำนาจเงินอย่าง “ธนธิปไตย” นั้น “ไม่เคยตาย” คือ ยังคงมีอยู่ทั้งในระบอบการปกครอง
 แบบประชาธิปไตยและระบอบการปกครองแบบเผด็จการ

- สำนวน “ถ้อยบังเหียน”

สำนวนว่า “ถ้อยบังเหียน” ปรากฏในเรื่อง “บันทึก” บทความเรื่องนี้มีเนื้อหา
 เปรียบเทียบผู้นำทางการเมืองของประเทศในอดีต คือ คาวัวร์ และผู้นำของประเทศอิตาลีในสมัยที่ทรง
 พระนิพนธ์ (พ.ศ. 2484) คือ เบนโตโต มุสโสลินี ผู้นำทั้งสองคนช่วยสร้างความเจริญให้ประเทศอิตาลี
 โดยใช้วิธีการที่ต่างกัน กล่าวคือ คาวัวร์ เป็นผู้นำที่สามารถรวบรวมดินแดนต่างๆที่มีชาวอิตาลี
 อาศัยอยู่ให้กลายมาเป็นประเทศอิตาลีที่เป็นปึกแผ่นร่วมกันเพียงดินแดนเดียว ต่างจากมุสโสลินีที่
 ต้องการให้ประเทศอิตาลีมีพื้นที่กว้างใหญ่ออกไป จึงทำสงครามรุกรานดินแดนรอบข้างเพื่อยึดมาเป็น
 ส่วนหนึ่งของประเทศอิตาลีโดยไม่สนใจว่าดินแดนดังกล่าวจะมีชาวอิตาลีอาศัยอยู่หรือไม่ การสร้าง
 ความยิ่งใหญ่ให้แก่ประเทศตามวิธีการของมุสโสลินีนี้จึงอาจทำให้มุสโสลินีเลือกใช้วิธีการปกครองแบบ
 ฟาสซิสต์ของระบอบการปกครองแบบเผด็จการเพื่อให้อำนาจให้เข้มแข็งและเด็ดขาด ซึ่งอาจ
 ใช้อำนาจได้มากกว่าพระมหากษัตริย์ของประเทศอิตาลีในตอนนั้น

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงใช้สำนวน “ถ้อยบังเหียน” เพื่ออธิบาย
 พฤติกรรมของเบนโตโต มุสโสลินี ผู้นำรัฐบาลของลัทธิฟาสซิสต์ในระบอบเผด็จการว่าเป็นผู้มีอำนาจ
 ปกครองประเทศอิตาลียิ่งกว่าพระมหากษัตริย์ซึ่งทรงเป็นประมุขของประเทศอิตาลีในเวลานั้น
 ดังนี้

เมื่อสิ้นมหาสงครามแล้วความแก่งแย่งกันเอง ซึ่งมีเชื้อมาเดิมได้กลับ ผุดพุงขึ้นอีก จนในที่สุด พระเจ้าแผ่นดินต้องทรงอนุมัติให้ชมรมฟาสซิสต์เข้า รับภาระถือบังเหียนของประเทศ ทรงยอมให้มีจอมบงการอำนาจบริบูรณ์ อยู่ในตัว แต่พระเจ้าแผ่นดินก็ทรงพระนามว่าเป็นประมุขแห่งประเทศอยู่

มุสโสลินีหัวหน้าชมรมฟาสซิสต์ได้รับตำแหน่งจอมบงการแล้ว ก็ใช้อำนาจอันรวมอยู่ในตน ..

ทำให้จอมบงการนี้ต่อไปถึงวาสนาภายนอก นัยหนึ่งปรารถนาให้มีกิ่ง ก้านปกคลุมกว้างออกไป ซึ่งถ้าจะพูดง่าย ๆ ก็คือหาเมืองขึ้นเป็นเครื่องแวดล้อม เมืองแน่น...

ประกาศนโยบายนี้ ย่อมทำให้เกิดอริขึ้นกับประเทศอื่นๆ อันเป็นเจ้าของ ท้องที่ซึ่งขวางทางอยู่หรือมีอำนาจอยู่หรือมีอำนาจอยู่ในทะเลอันเป็นทางติดต่อ ระหว่างเมืองแม่กับเมืองขึ้นของอิตาลี ในที่สุดก็เกิดสงครามคราวนี้ขึ้น และ อิตาลีกำลังต้องทำศึกบริติชอยู่ในวันนี้ (พ.ศ. 2484)

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2513: 147-149)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงใช้สำนวนว่า “ถือบังเหียน” เพื่อทรงใช้เรียก วิธีปกครองของเบเนโต มุสโสลินี ผู้นำในลัทธิฟาสซิสต์ที่ขึ้นมามีอำนาจในการปกครองยิ่งกว่า พระมหากษัตริย์ในเวลานั้น สำนวน “ถือบังเหียน” ประกอบด้วยคำกริยาที่ใช้อธิบายการบังคับสัตว์ แต่เมื่อทรงนำมาใช้ในบทความเรื่องนี้ “ถือบังเหียน” จึงสื่อความถึงการบังคับ การทำให้ผู้ถูกบังคับ ได้รับความเจ็บปวด ความยากลำบาก เช่นเดียวกับวิธีปกครองประเทศของมุสโสลินีที่มักแผ่อำนาจ ไปยังประเทศอื่นด้วยการทำสงครามเพื่อขยายอาณาเขตของประเทศอิตาลี ดังตัวอย่างข้างต้น

- สำนวน “หญ้าขึ้นเต็มถนน”

สำนวน “หญ้าขึ้นเต็มถนน” ปรากฏในเรื่อง “ภัยสามชนิด” พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงกล่าวว่า ภัย 3 ประการ ได้แก่ ภัยอดตาย ภัยโรคระบาด และภัยสงคราม เป็นภัย อันตรายที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนอย่างมากโดยเฉพาะภัยสงครามที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดภัย อดตายและภัยโรคระบาดตามมา จากนั้น ทรงยกตัวอย่างประเทศที่ประสบภัยแตกต่างกัน หนึ่งในนั้น คือ ประเทศอังกฤษ ที่เคยเกิดกาฬโรคแพร่ระบาด ดังว่า

ภาพมรณะได้กวาดชาวลอนดอนไปเสียจนแทบนับไม่ถ้วน แล้วยัง
แผ่ออกไปทั่วประเทศอังกฤษอีกเล่า ลอนดอนครั้งนั้นถึงแก่หญาขึ้นเต็มถนน
ไปหมด

(พระราชพงศาวดาร กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 230)

สำนวนที่ว่า “หญาขึ้นเต็มถนนไปหมด” ในตัวอย่างหมายถึง การมีผู้เสียชีวิตจาก
โรคระบาดจำนวนมากจนหลุมศพไม่พอที่จะนำร่างไปฝัง จึงต้องนำร่างมาฝังบนถนน ถนนที่กลายเป็น
หลุมฝังศพไปแล้วนั้นจึงถึงกับมีหญาขึ้นเต็มไปหมด สำนวนนี้เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นภาพชัดว่ามี
ผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมากมหาศาล

4.2.2 การใช้อุปมาอุปไมย

“อุปมาอุปไมย (Allegory) คือการเปรียบเทียบโดยใช้ตัวอย่างจากเรื่องราวต่าง ๆ
ซึ่งเรื่องราวที่นำมาเป็นตัวอย่างนี้มักจะมีความหมายแฝงให้ผู้อ่านคิดตามอีกด้วย” (รุ่งฤดี แผลงศร,
2548: 22)

จากการศึกษาบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน*
พบว่า พระราชพงศาวดาร กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงใช้อุปมาอุปไมยหรือการยกเรื่องราวต่าง ๆ
ที่มีตัวละครหรือเนื้อหาใกล้เคียงกับประเด็นที่ทรงต้องการอธิบาย มานำเสนอในเชิงเปรียบเทียบ

ตัวอย่างเช่น เรื่อง “ทนายถูกและผิด” ทรงเล่าถึงประสบการณ์ทอดพระเนตรการแข่ง
วัวชนที่ปัตตานี จากนั้นทรงยกเรื่องการเลือกทายผลวัวชนที่เพื่อเปรียบเทียบกับ การเลือกฝักฝ่าย
ในสงครามโลก ดังที่ทรงกล่าวว่า

ย้อนกลับไปถึงเรื่องวัวชนในมณฑลปัตตานีวันนั้นตามที่เรสมมติว่า
เราทายในเบื้องต้นว่าอายต่างจะชนะ แต่ในที่สุดอายดำกลับเป็นตัวชนะนั้น
การชนวันนี้ไม่ได้ชนะคู่แข่ง วัวบางคู่เราทายถูก บางคู่เราทายผิด เมื่อนำมานึก
ในเวลานี้ ก็เตือนให้รู้สำนึกว่า ปัญญาคนอาจทายผิดและทายถูกได้ทุกอย่าง
ตลอดถึงการสงครามด้วย

(พระราชพงศาวดาร กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 215)

ข้อความที่ว่า “ปัญญาคนอาจทายผิดและทายถูกได้ทุกอย่าง ตลอดถึงการสงครามด้วย” เป็นใจความสรุปอุปมาที่ทรงเล่าถึงวัวชน 2 ตัว คือ อ้ายดำกับอ้ายต่าง ซึ่งมีรูปร่างและกำลังใกล้เคียงกันจนทำให้ทายผลอยาก ตลอดเรื่องที่ทรงเล่าถึงนั้น แสดงแนวคิดสำคัญว่า การเอาใจฝักใฝ่ฝ่ายใดนั้นอาจจะคาดเดาผิดได้ ทั้งยังส่งผลต่อการแพ้ชนะ ดังข้อความจากเรื่อง “ทายถูกและผิด” ที่ว่า

เมื่อเขาปล่อยวัว 2 ตัวเข้าสนาม จนมันได้ชนกันไปสักครู่หนึ่งแล้ว เราเห็นอ้ายต่างมีท่าทางได้เปรียบ เราก็จักจะดีใจว่าทายถูก แต่ไม่ได้ดีใจว่า ถ้ามันชนะเราจะได้อะไรด้วย เมื่อชนกันต่อไปนาน ต่างว่าอ้ายดำกลับเป็นต่อ เพราะมันใช้เขาของมันเป็นประโยชน์ เราก็นึกว่าเราทายผิดเสียแล้ว แต่ถ้าอ้ายดำเลยชนะ เราจะเสียอะไรด้วยก็หาไม่ได้ เพราะเมื่อมาถึงเพียงนี้ แม้เราได้ทราบแล้วว่าใครเป็นเจ้าของวัวทั้ง 2 ตัว มาจากตำบไลไหน เราก็ตราบชื่อแต่ละคนและชื่อตำบล จะรู้จักตัวคนหรือทราบว่ตำบลนั้นอยู่ที่ไหน ก็เปล่าทั้งสิ้น การที่อ้ายต่างจะชนะอ้ายดำ หรืออ้ายดำชนะอ้ายต่างในวันนั้น มันก็ชนะกันเอง มันจะได้แพ้ชนะกันเพราะเรานึกว่าจะชนะหรือแพ้ก็หาไม่ได้ อย่ว่าแต่เราผู้มีได้พັນ แม้พวกที่มีส่วนในเดิมพันหรือพันนอก ก็ไม่ทำให้วัวมันแพ้ชนะกันได้ ความเห็นของเราว่าอ้ายดำจะแพ้ ก็ไม่ได้เป็นเหตุให้มันแพ้ หรือถ้าในที่สุดมันกลับชนะ ความเห็นผิดของเราก็ดำเนินได้ช่วยให้มันชนะไม่

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 213-214)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

อุปมาที่ทรงเลือกใช้คือ “การชนวัว” นั้น เหมาะสมเรื่องเปรียบเทียบคือ “สงคราม” เพราะสถานการณ์ทั้งสองมีลักษณะร่วมกันคือ การสู้รบและการแบ่งฝักฝ่าย การนำเรื่องชนวัวซึ่งเป็นกีฬาที่คนไทยรู้จักกันดีมาเปรียบเทียบกับเรื่องสงครามซึ่งเป็นประเด็นสำคัญนั้น ช่วยให้ผู้อ่านตระหนักว่า การเลือกข้างหรือเลือกเข้ากับฝ่ายใดย่อมมีโอกาสแพ้หรือชนะ ฉะนั้นจึงควรต้องมีสติระลึกรู้ตนว่าการที่สนับสนุนฝ่ายใดอย่างสุดกำลังไปนั้นก็ไม่ได้ช่วยให้การสู้รบจะแพ้หรือชนะได้

อีกตัวอย่างหนึ่ง คือ เรื่อง “รัฐคติ” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2480 มีเนื้อหากล่าวถึงการแย่งชิงอาณานิคมในสงครามในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงกล่าวว่าประเทศต่างๆในสมัยนั้น แบ่งกันตามระบอบการปกครอง เช่นเดียวกับในประเทศรัสเซียที่ปกครองโดยใช้ลัทธิคอมมิวนิสต์ในระบอบการปกครองแบบเผด็จการ แต่ประเทศที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นกลับขัดแย้งกันเอง โดยเฉพาะเรื่องการขยายอาณานิคม

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงใ้ช้อุปมานิทศน์ที่เล่าถึงเรื่อง ยักษ์-ยักษ์-หัวปลี-หัวปลา ซึ่งมีเนื้อหาว่ายักษ์และยักษ์ขาต่างก็ขโมยหัวปลีหัวปลามาให้ฝ่ายตน เมื่อฝ่ายยักษ์ได้หัวปลีแล้ว ฝ่ายยักษ์จึงถือเอาหัวปลามาครอบครอง แต่สิ่งที่กำลังเป็นปัญหาแก่ยักษ์และยักษ์ขาคือ หัวปลีและหัวปลาได้เข้าไปเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ ยักษ์และยักษ์ขาจึงไม่สามารถยึดครองเอามาเป็นของตัวเองได้ ดังนี้

รัฐคติของรัสเซียในสมัยนี้เป็นอย่างไรแน่...ก็ดูไม่สู้จะลงรอยกันนัก แล ชาวที่มีมาในหมู่นี้ก็ยกยอกย้อนกลับไปกลับกันมา จะว่าคติคอมมิวนิสต์เป็นยอดแห่งเนื้อหาทั้งหลายในยาตัมหมอนั้นก็พูดยาก เพราะคอมมิวนิสต์กับคอมมิวนิสต์ก็กล่าวโทษแลประหารชีวิตกันเอง...

ยักษ์และยักษ์ขามันนี่ ไม่ขโมยหัวปลีแลหัวปลาให้แก่กัน ถ้าจะขโมยได้ก็ขโมยเอาเอง แลเมื่อยักษ์ได้หัวปลีแล้ว จะกัดกันยักษ์ไม่ให้หัวปลาอะไรได้

ยักษ์เถียงว่า ได้เก็บเอาหัวปลีในสมัยที่หัวปลียังมีเกลื่อนตลาด แต่ในสมัยนี้หัวปลาไม่ค่อยมีเสียแล้ว หรือถ้าจะมีอยู่บ้าง ก็เข้าสันนิบาตชาติเสียหมด ในสมัยนี้ยักษ์ ยักษ์ขาและหัวปลาหัวปลี ก็เป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ หรือมีสมาชิกเป็นผู้ปลงแทนอยู่แทบทั้งนั้น ถ้าจะขึ้นถือเอาหัวปลาแลหัวปลีอีก ก็จะเสียคำมั่นสัญญาซึ่งให้ไว้แก่กัน

แต่สันนิบาตชาติเป็นสมาคมซึ่งสมาชิกลาออกได้ แลเมื่อลาออกแล้ว จะถือว่าถอนคืนคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ ก็เห็นจะได้ดอกกระมัง

นี่แหละหมอกสงครามซึ่งคลุมอยู่ในเวลานี้ (ก.ย. พ.ศ. 2480) แลมีฝนตกเป็นหอกเป็นดาบบ้างแล้วนั้น เป็นความแก่งแย่งของยักษ์แลยักษ์ขา หัวปลีตัวอยู่ในฐานะที่ถูกถือเอา แต่หัวปลาบางทีก็มีกำต๋ามือได้บ้าง”

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 132-134)

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงกล่าวถึงลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ “กล่าวโทษแลประหารชีวิตกันเอง” เพื่อทรงเปรียบเทียบกับ “ยักษ์ยักษ์” ที่มีพฤติกรรมเหมือนกันคือขัดแย้งกันเอง พระองค์ทรงเรียกตัวละครในอุปมานิทศน์ข้างต้นว่า “ยักษ์ยักษ์” นี้เพื่อใช้การกระทำและลักษณะของยักษ์ให้ที่เป็นตัวแทนของฝ่ายอธรรมและมักชอบใช้กำลังทำร้ายผู้อื่น ส่วน “หัวปลีหัวปลา” เป็นสิ่งของที่ใครจะหยิบไปก็ได้จึงเปรียบเหมือนเหยื่อของ “ยักษ์ยักษ์”

เมื่อพิจารณาตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงกล่าวถึง “สันนิบาตชาติ” และ “สงคราม” ในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์คือ พ.ศ. 2480 ซึ่งใกล้เคียงกับช่วงที่จะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ พ.ศ. 2482 ข้อมูลเหล่านี้ช่วยให้เข้าใจอุปมาอุปไมยที่ทรงใช้ข้างต้นได้ว่า สงครามในสมัยนั้นเกิดจาก “ความแก่งแย่งของยักษ์และยักษ์” ซึ่งก็คือความแก่งแย่งอาณานิคมของประเทศที่ใช้ระบอบการปกครองแบบเผด็จการ “หัวปลีหัวปลา” จึงแทนประเทศขนาดเล็กซึ่งเป็นที่ต้องการของ “ยักษ์ยักษ์” ซึ่งแทนประเทศฝ่ายเผด็จการที่ใช้ลัทธิคอมมิวนิสต์

พระราชวรรังศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงกล่าวถึง “หัวปลีหัวปลา” ที่ไปเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ ทำให้ “ยักษ์ยักษ์” ไม่สามารถถือเอา “หัวปลีหัวปลา” มาเป็นของตนได้ นอกจากนี้ “ยักษ์ยักษ์” ยังเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติเสียเอง ทำให้ไม่สามารถยึดครองดินแดนอื่นๆได้ เพราะจะละเมิดสัญญารักษาสันติภาพของสันนิบาตชาติ ด้วยเหตุนี้ “ยักษ์ยักษ์” จึงคิดจะลาออกจากการเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ

4.2.3 การใช้ภาพพจน์

ภาพพจน์ หมายถึง การใช้สำนวนภาษารูปแบบหนึ่งที่ผิดแผกไปจากปรกติหรือผิดไปจากตัวอักษรในด้านการเรียบเรียงลำดับคำหรือความหมายของคำ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นสำนวนที่แปลกใหม่ มีพลัง และเพื่อให้เกิดภาพขึ้นในใจผู้อ่าน หรือให้มีความหมายเป็นพิเศษ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 109)

ส่วนสิทธา พินิจภูวดล (2517: 167) กล่าวถึงความสำคัญของภาพพจน์ต่อการสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่าน ว่า

ภาพพจน์เป็นสิ่งที่ทำให้มโนภาพเด่นชัดขึ้นจนผู้อ่านผู้ฟังที่รอรับการถ่ายทอดแลเห็น รู้ และเข้าใจ ภาพพจน์จะช่วยให้ความคิดและความรู้สึกของผู้เขียนเข้ามาสู่ความคิดและความรู้สึกของผู้อ่าน ภาพพจน์ไม่ใช่การสร้างประโยคแบบสามัญปกติ ไม่ตกอยู่ใต้ “อำนาจบงการ” ของไวยากรณ์ที่เขียนขาดเคร่งครัด

ผลการศึกษาพบว่า การใช้ภาพพจน์เพื่ออธิบายหรือเสริมความเข้าใจเรื่องการเมือง การปกครองที่ปรากฏในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* มี 2 ลักษณะ ได้แก่ ภาพพจน์แบบอุปมาและภาพพจน์แบบอุปลักษณ์

4.2.3.1 ภาพพจน์แบบอุปมา

อุปมา (Simile) คือภาพพจน์ที่เปรียบเทียบสิ่งเหมือนกัน โดยมีคำที่แสดงความเชื่อมโยง เช่น คำว่า เหมือน ดุจ ดัง เช่น ราว ปาน ประหนึ่ง เพียง เทียม ฯลฯ (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2548: 37)

การเปรียบเทียบสิ่งที่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน เพื่ออธิบายหรือเสริมความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง “แค้นตอน” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2481 เนื้อหาหลักของเรื่องกล่าวถึงการปกครองของประเทศสวีเดนแลนด์ที่ใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยรูปแบบหนึ่งที่แบ่งการปกครองเป็นรัฐต่างๆ เรียกว่า แค้นตอน และยังได้ทรงกล่าวถึงประเทศสวีเดนแลนด์ในสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งแม้ว่าจะมีการสู้รบกันในหลายประเทศ แต่ประเทศสวีเดนแลนด์ก็ไม่ได้รับผลกระทบมากนัก ต่างจากในปีที่ทรงพระนิพนธ์ซึ่งเป็นช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2³⁵ จะเริ่มขึ้นเพียงไม่นาน ประเทศสวีเดนแลนด์อาจจะได้รับผลกระทบมากขึ้น เนื่องจากมีพลเมืองที่เป็นชาวเยอรมันจำนวนมาก ทำให้อาจถูกลัทธินาซีส์ของประเทศเยอรมนีเข้าแทรกแซงการเมืองได้ ดังข้อความที่ว่า

ประเทศที่จัดเป็นแค้นตอนคือสวีเดนแลนด์ ประเทศนั้นเป็นตัวอย่าง
วิธปกครองแบบนี้ในตำรา เพราะเป็นแบบประชาธิปไตยแบบหนึ่งซึ่งไม่เหมือน
ใคร และใครทำไม่เหมือน...

ครั้นมหาสงครามที่แล้วมา (สงครามโลกครั้งที่ 1) แม้ประเทศรอบด้าน
จะรบกัน เหมือนระลอกเต็มไปในสระ สวีเดนแลนด์ซึ่งเปรียบเหมือนใบบัว
ใบเดียวลอยอยู่กลางสระก็ลอยอยู่ได้ แต่ในปัจจุบัน (ก.ย. พ.ศ.2481)

³⁵ พระราชวรพงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงพระนิพนธ์เรื่อง “แค้นตอน” ใน พ.ศ. 2481 ในขณะที่สงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2482 (ปรีชา ศิวาลัย, 2543: 10)

สวีตเซอร์แลนด์ซักจะร้อนตัวขึ้นมาบ้าง เพราะลัทธิอย่างใหม่ที่ถือว่า ขนเผ่าใด อยู่ไหน คติปกครองก็ต้องกินลามไปถึงไหนนั่น เป็นลัทธิซึ่งทำให้เกรงว่า ถ้าเกิดสงครามขึ้นอีก ไบบัวร์ก็อาจทนระลอกไม่ได้

ที่เป็นดังนี้ ก็เพราะชาติสวีตประกอบขึ้นด้วยชนเผ่าต่างๆ คือเยอรมัน ประมาณ 3 ใน 4 แห่งพลเมือง

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 475-477)

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเปรียบเทียบประเทศสวีตเซอร์แลนด์ เหมือน “ไบบัวร์ไบเดียวลอยอยู่กลางสระ” คือเป็นประเทศเล็กๆท่ามกลางสงครามโลก กล่าวคือ ใน สมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศเพื่อนบ้านของประเทศสวีตเซอร์แลนด์เกิดการสู้รบและ กระทบกระทั้งกันเปรียบเทียบเหมือน “ระลอกเต็มไปในสระ” ซึ่งก็คือสงครามโลก สวีตเซอร์แลนด์ซึ่ง เปรียบเหมือน “ไบบัวร์ไบเดียว” สามารถทนระลอกและลอยอยู่กลางสระได้ตามปกติ แต่ช่วงที่ลัทธิ นาซีสต์ของประเทศเยอรมนีขยายอำนาจจนอาจเกิดสงครามโลกขึ้นอีกครั้งนั้น อาจทำให้ “ไบบัวร์ก็ อาจทนระลอกไม่ได้” เพราะประเทศสวีตเซอร์แลนด์มีชาวเยอรมันอยู่มาก จึงอาจได้รับผลกระทบ จากลัทธินาซีสต์ของประเทศเยอรมนีที่ถือเอาเผ่าพันธุ์ของตนเป็นหลักสำคัญของการปกครอง³⁶

การใช้ภาพพจน์แบบอุปมาอธิบายผลกระทบที่จะเกิดแก่ประเทศสวีตเซอร์แลนด์ ในช่วงใกล้กับสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ สอดคล้องกับความเป็นจริงที่ว่า ประเทศสวีตเซอร์แลนด์และ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คู่กรณีในเรื่องอย่างประเทศเยอรมนีอยู่ห่างไกลกัน การที่ทรงใช้คำเรียกผลกระทบที่เกิดแก่ประเทศ สวีตเซอร์แลนด์ว่าเป็น “ระลอก” จึงเหมาะสมเพราะเป็นผลกระทบที่มาจากต้นเหตุของปัญหาที่ ห่างไกล เป็นปัญหาที่ค่อยๆเกิดขึ้นและไม่มีความเสียหายในทันทีทันใด

เรื่อง “ฝักซ้ายฝักขวา” เล่าถึงปัญหาความแตกแยกในโลก ซึ่งเกิดจากการแบ่ง ฝักฝ่ายตามอุดมการณ์ทางการเมือง ทั้ง “ฝักซ้าย” กลุ่มเสรีนิยม ที่มักปกครองด้วยระบอบเผด็จการ และ “ฝักขวา” กลุ่มอนุรักษนิยม ที่มักปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย

³⁶ ในบทความเรื่อง “...สม” ที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (2514: 429) ได้ทรงให้ความรู้ เรื่องลัทธินาซีสต์หรือที่ทรงเรียกว่า “ลัทธินาซีสม” ว่า “นาซีสมมีแปลกอยู่อย่างหนึ่ง คือถือเผ่ามนุษย์เป็นที่ตั้ง ลัทธิ นาซีสมถือว่ามนุษย์มีจำพวกหนึ่งในจำพวกชนเผ่าอารยันนั้น ถือว่าเผ่าอดิกย้อมมีกำลังกายแลกำลังปัญญาเป็นอย่างดี แลชนดิวดอน (เยอรมัน) เป็นผู้ออกหน้าแม่ในเผ่าอดิกด้วยกัน”

ในวันนี้ใครๆก็ย่อมเห็นได้ว่าเป็นเวลาสำคัญในพงศาวดารของโลก ในกรุงปารีสก็ดี กรุงวอชิงตันก็ดี ในท้องที่ป่าเถื่อน ในอาฟริกาก็ดี บนเขาในเอเชีย ซึ่งสูงพ้นระดับแห่งส่วนใหญ่ของโลกก็ดี หรือหมู่บ้านในสเปน ซึ่งยังเป็นเหมือนเมื่อ 200 ปีมาแล้ว ในประเทศอื่นๆก็ดี ปัญหาซ้ายขวาแลเป็นเหมือนแหมาทอดติดหมด เปรียบได้ว่า ประชาชนหลายชาติหลายสมัยมาพบกันที่ถนนสองแพร่งในเวลานี้ (พ.ศ. 2479)

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 347)

การที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงใช้ “แห” มาทรงกล่าวไว้ ความเปรียบที่ว่า “ปัญหาซ้ายขวาแลเป็นเหมือนแหมาทอดติดหมด” ถือเป็นความเปรียบที่ดีทรงใช้สิ่งที่คนไทยรู้จักคืออย่าง “แห” มาเปรียบเทียบเพื่อช่วยให้ผู้อ่านนึกภาพตามได้ว่า ปัญหาการแบ่งฝักฝ่ายตามอุดมการณ์ทางการเมืองนั้น เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทุกคนที่อาศัยอยู่ทุกแห่งทั่วโลก สอดคล้องกับข้อความข้างต้นที่ทรงกล่าวถึงทั้งในทวีปยุโรป ทวีปอเมริกา ทวีปแอฟริกา หรือแม้แต่ทวีปเอเชีย ไม่ว่าจะเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงและชนบทห่างไกลก็ย่อมถูก “แห” แห่งอุดมการณ์การเมือง บังคับให้เลือกฝักฝ่ายทางการเมืองด้วยกันทั้งสิ้น

เรื่อง “รัฐแฟรงก์” กล่าวถึงรัฐแฟรงก์ ซึ่งเป็นรัฐโบราณของประเทศฝรั่งเศส ที่มีพระเจ้าชาเลมาญเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ที่ชาวฝรั่งเศสยกย่อง เพราะเป็นผู้นำของชนชาวแฟรงก์ซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศสสมัยโบราณ สามารถรบชนะชาวกอทและได้ดินแดนประเทศฝรั่งเศสกลับคืนมาดังที่ทรงกล่าวไว้

พระราชพงศาวดารนั้น ได้มีผู้พากเพียรกันหลายทอด เพื่อจะให้ทรงดัดแปลงพระองค์ไปเป็นพระราชผู้โน้มนำไปตามจรรยาของราชวงศ์ เมอโรวิงเกียนหรือวงศ์แรกแห่งพระราชประเทศนั้น ซึ่งมีพระเจ้าชาเลมาญเป็นเด่นอยู่ เหมือนพระนเรศวรในสมัยกรุงศรีอยุธยา

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 347)

ตัวอย่างข้างต้นกล่าวถึงการที่ชาวฝรั่งเศสต้องให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ทรงสร้างชาติให้กลับมายิ่งใหญ่เหมือนครั้งที่พระเจ้าชาเลมาญกษัตริย์องค์แรกได้ทำศึกเพื่อรวมแผ่นดินให้ชาวแฟรงก์ซึ่งเป็นชนชาติที่อาศัยในฝรั่งเศสมาแต่เดิม พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงเปรียบเทียบความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์นักรบอย่างพระเจ้าชาเลมาญกับสมเด็จพระนเรศวร

มหาราชของไทย กษัตริย์ทั้งสองพระองค์นี้ต่างเป็นกษัตริย์นักรบผู้รวบรวมประเทศให้เป็นปึกแผ่น เป็นการใช้ความเปรียบที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความยิ่งใหญ่ของวีรบุรุษชาติอื่นด้วยภาพของกษัตริย์ผู้เป็นวีรบุรุษของไทย ซึ่งนอกจากทำให้เข้าใจเนื้อหา ทั้งยังช่วยสื่อถึงความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์อีกด้วย

4.2.3.2 ภาพพจน์แบบอุปลักษณ์

“อุปลักษณ์ (Methaphor) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบที่นำลักษณะเด่นของสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบมากล่าวแทนที่ โดยไม่มีคำเชื่อมโยง หรือบางครั้งอาจมีคำว่า “เป็น เช่น” (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2548: 38)

ภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ที่ปรากฏในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* มีทั้งอุปลักษณ์แบบที่ไม่มีคำเชื่อมโยงและอุปลักษณ์แบบที่ใช้ร่วมกับคำว่า “เป็น” การใช้อุปลักษณ์ส่วนใหญ่เป็นไปเพื่ออธิบายเรื่องเล่าประกอบเหตุการณ์เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง “แข่ง” ทรงพระนิพนธ์ใน พ.ศ. 2479 เล่าถึงการแข่งขันจัดทัพและเตรียมอาวุธสงครามเพื่อแสดงแสนยานุภาพข่มขู่ประเทศอื่นๆ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงเห็นว่า การ “แข่ง” จัดทัพเช่นนี้เป็นอันตรายและจะนำมาเดือดร้อนมาสู่ประชาชนทั่วโลก ดังนี้

บรรดาการแข่งทั้งหลาย จะเป็นแข่งคน คือวิ่งงัว³⁷ ก็ดี แข่งม้าหรือแข่งหมา ก็ดี แข่งรถยนต์ เรือ น้ำ เรือฟ้า หรือแม้แต่แข่งเวลาข้ามมหาสมุทร แอตแลนติกด้วยเรือนอนมันดีและเรือกวินแมรี่ก็ดี จะมีการแข่งชนิดไหนแพ่งเท่า แข่งกันสร้างกำลังทัพนั้นหาไม่ การแข่งทุกอย่างย่อมมีอันตรายเป็นเงาตามตัว แต่อันตรายของการแข่งชนิดไหน จะเป็นเงาราหูคลุมโลกเสมอการแข่งสร้างทัพนั้นไม่มีเลย

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 176-177)

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงใช้ “เงา” มาเปรียบเทียบกับอันตรายจากการแข่งขันทุกชนิด เพื่อให้ภาพของความมืดม่น ความน่ากลัว แต่เมื่อทรงต้องการอธิบายความอันตรายจากการแข่งสร้างทัพ ซึ่งเป็นอันตรายที่ร้ายแรงกว่าการแข่งขันอื่น ก็ทรง

³⁷ สะกดตามต้นฉบับ

เปรียบเทียบว่า “เป็นเงาราหูคลุมโลก” คำว่า “เงาราหู” นี้ถือเป็นความเปรียบที่ดี เพราะช่วยสื่อให้คนไทยซึ่งรู้จัก “ราหู” อสูรร้ายในตำนานเป็นอย่างดี ได้เข้าใจถึงความน่ากลัวของการแข่งขันที่ท้าทายที่กำลังครอบงำโลก

เรื่อง “ประชาธิปไตยสำเร็จด้วยประมุขิตี” ทรงเล่าว่าประเทศเชกโกสโลวาเกียมีการสร้างรากฐานของระบอบประชาธิปไตยในสมัยผู้ก่อตั้งประเทศ คือ ประธานาธิบดีมาสริก แต่ในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ คือ พ.ศ. 2479 ระบอบประชาธิปไตยของประเทศเชกโกสโลวาเกียกำลังสั่นคลอน เพราะประเทศเพื่อนบ้านเริ่มเปลี่ยนไปใช้การปกครองแบบเผด็จการ

ในที่นี้จะนำประชาธิปไตยในยุโรปแห่งหนึ่งมาเป็นอุทาหรณ์ คือประเทศเชกโกสโลวาเกีย (หรือเชกโกสโลวาเกีย) ซึ่งเป็นประเทศประกอบขึ้นใหม่ภายหลังมหาสงคราม เวลานี้เชกโกสโลวาเกียเป็น “เกาะประชาธิปไตยในทะเล”³⁸ ดิกเตเตอร์ชิป” คือประเทศ 5 ประเทศที่ล้อมประเทศเชกโกสโลวาเกียอยู่นั้น ปกครองโดยวิธีมีดิกเตเตอร์เป็นผู้บงการสิทธิ์ขาดทั้งนั้น

(พระราชวรราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2514: 155-156)

อุปลักษณที่ว่า “เกาะประชาธิปไตยในทะเลดิกเตเตอร์ชิป” ช่วยอธิบายสถานะของประเทศเชกโกสโลวาเกียในเวลานั้น คือเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยเพียงประเทศเดียวที่อยู่ท่ามกลางประเทศอื่นๆ ที่ปกครองด้วยระบอบเผด็จการ ด้วยเหตุนี้ “เกาะประชาธิปไตยในทะเลดิกเตเตอร์ชิป” จึงช่วยให้ผู้อ่านเกิดภาพในใจว่า ประเทศเชกโกสโลวาเกียเปรียบเหมือนเกาะที่โดดเดี่ยวอยู่กลางทะเล ไร้ที่พึ่ง ปราศจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีอุดมการณ์การปกครองร่วมกันได้

ตัวอย่างอุปลักษณอีกข้อหนึ่ง มาจากเรื่อง “ฝักซ้ายฝักขวา” ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายเนื้อหาของบทความเรื่องนี้ไว้แล้วในหัวข้อ 4.2.3.1 ว่า เกี่ยวข้องกับการแบ่งฝักฝ่ายตามอุดมการณ์ทางการเมืองทั้ง “ฝักซ้าย” กลุ่มเสรีนิยมที่นิยมการปกครองด้วยระบอบเผด็จการ และ “ฝักขวา” กลุ่มอนุรักษนิยมที่นิยมการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ดังข้อความที่ว่า

ในวันนี้ใครๆ ก็ย่อมเห็นได้ว่าเป็นเวลาสำคัญในพงศาวดารของโลก ในกรุงปารีสก็ดี กรุงวอชิงตันก็ดี ในท้องที่ป่าเถื่อน ในอาฟริกาก็ดี บนเขาในเอเชีย

³⁸ สกตตามต้นฉบับ

ซึ่งสูงพ้นระดับแห่งส่วนใหญ่ของโลกก็ดี หรือหมู่บ้านในสเปน ซึ่งยังเป็นเหมือนเมื่อ 200 ปีมาแล้ว ในประเทศอื่นๆก็ดี ปัญหาซ้ายขวาแลเป็นเหมือนแหมาทอดติดหมด เปรียบได้ว่า ประชาหลายชาติหลายสมัยมาพบกันที่ถนนสองแพร่งในเวลานี้ (พ.ศ. 2479)

(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, 2514: 347)

อุปลักษณะ “ถนนสองแพร่ง” ในข้อความข้างต้น เป็นการเปรียบเทียบถึงการที่ประเทศต่างๆ จะต้องตัดสินใจเลือกเส้นทาง “สองแพร่ง” ของอุดมการณ์ทางการเมืองของตนว่าจะไปทางซ้ายหรือทางขวา ซึ่งก็คือการตัดสินใจว่าจะจะเป็นประเทศที่นิยมอุดมการณ์การปกครองแบบ “ฝ่ายซ้าย” คือระบอบการปกครองแบบเผด็จการ หรือ “ฝ่ายขวา” คือระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า กลวิธีทางวรรณศิลป์กลุ่มนี้ช่วยอธิบายหรือเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองทั้งไทยและต่างประเทศให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น ดังเช่นเรื่องพระเจ้าชาเลมาญในเรื่อง “รัฐแพร่ง” ที่ทรงเปรียบเทียบความยิ่งใหญ่กับพระนเรศวรของไทย นอกจากนี้ กลวิธีทางวรรณศิลป์ในกลุ่มนี้ยังพบการสร้างถ้อยคำสำนวนขึ้นใหม่ ซึ่งเป็นสำนวนภาษาเฉพาะตัว ทั้งยังช่วยอธิบายความและสะท้อนแนวคิดบางประการได้ เช่น การที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงเรียกการปกครองแบบฟาสซิสต์ว่า “ถือบังเหียน” ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดที่ทรงเห็นว่า ลัทธิฟาสซิสต์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบอบเผด็จการ คือการปกครองที่บังคับประชาชน

กล่าวโดยสรุป กลวิธีทางวรรณศิลป์ในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* ซึ่งได้แก่ กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองไทย และกลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่ออธิบายหรือเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครอง เมื่อผสมผสานกันแล้ว ทำให้บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* มีคุณค่าทั้งด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองให้กระจ่างชัด ทั้งยังมีวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทยซึ่งในบางเรื่องก็ให้อารมณ์ขันแก่ผู้อ่าน และสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือ บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* เป็นตัวอย่างของความสำเร็จจากการใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่ออำพรางแนวคิดที่ขัดแย้งกับรัฐบาลและถ่ายทอดมาให้ผู้อ่านรับรู้ร่วมกันได้

กลวิธีวรรณศิลป์ที่สำคัญในบทความกลุ่มนี้คือ กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์ การเมืองการปกครองของไทย ซึ่งเป็นการกล่าวแบบ “ไม่ตรงไปตรงมา” ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับบริบททางสังคมในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ คือรัฐบาลคณะราษฎรออกกฎหมาย จำกัดสิทธิเสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์ ทั้งจากการตรวจข่าว การประกาศใช้พระราชบัญญัติสมุด เอกสารและหนังสือพิมพ์ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2475 ที่กำหนดวุฒิการศึกษาของบรรณาธิการ เพื่อให้รัฐบาลสามารถอ้างความชอบธรรมในการสั่งปิดโรงพิมพ์ข้อจำกัดเช่นนี้ไม่สามารถหยุดยั้ง ความตั้งพระทัยของพระราชวรรังศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ที่ทรงต้องการถ่ายทอดแนวคิดทาง การเมืองเพื่อให้คนไทยรู้เท่าทันการบริหารประเทศของรัฐบาลคณะราษฎร ด้วยเหตุนี้จึงได้ทรงพระนิพนธ์ บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* โดยทรงใช้การใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการ เมืองการปกครองของต่างประเทศเพื่อสื่อเน้นเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทย และ การเสียดสีซึ่งมีการใช้ถ้อยคำแฝงนัยเป็นกลวิธีที่สำคัญ เพื่ออำพรางแนวคิดที่ขัดแย้งกับรัฐบาล

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาเนื้อหา แนวคิด และกลวิธีทางวรรณศิลป์ในบทความเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* พระนิพนธ์ในพระราชนวรงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ จำนวน 66 เรื่อง โดยศึกษาร่วมกับพระประวัติและบริบทสังคมในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ คือ พ.ศ. 2477-2486 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า บทความเหล่านี้มีเนื้อหาที่หลากหลายและเกี่ยวข้องกับการเมือง การปกครองทั้งในไทยและต่างประเทศ ซึ่งเมื่อศึกษาร่วมกับกลวิธีทางวรรณศิลป์ ทำให้เห็นว่า พระราชนวรงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อสื่อแนวคิดสำคัญ คือ การวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทยตั้งแต่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้เบื้องต้น ดังจะอภิปรายผลการศึกษาเป็นลำดับไปดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาภูมิหลังของบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* ผู้วิจัยศึกษาด้านพระประวัติของพระราชนวรงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ บริบทสังคมไทยในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ และลักษณะของบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* เนื่องจากวรรณกรรมเป็นผลงานที่เกิดจากผู้แต่งซึ่งย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมที่อาศัยอยู่ ผลการศึกษาในด้านต่างๆ นี้จึงช่วยสร้างความเข้าใจและเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์แนวคิดรวมถึงกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ช่วยสื่อแนวคิดในบทความดังกล่าว

ผลการศึกษาพระประวัติพบว่า พระราชนวรงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเป็นเจ้าของนายในราชวงศ์จักรีที่ทรงมีประสบการณ์ทางการเมืองทั้งในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ พระองค์ได้ทรงเรียนรู้วิธีการปกครองภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาตั้งแต่ทรงรับราชการในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และทรงได้เรียนรู้วิธีการปกครองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในช่วงที่ทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศต้นแบบของประชาธิปไตยแบบที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ประเทศไทยนำมาใช้ นอกจากนี้ เมื่อพระองค์เสด็จกลับจากประเทศอังกฤษก็ได้ทรงรับราชการในตำแหน่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศตั้งแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชนวรงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงรับตำแหน่งปลัดกรมธนบัตรซึ่งทรงมีบทบาทในการออกแบบธนบัตรขึ้นใช้ครั้งแรกในประเทศไทย ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า

เจ้าอยู่หัว พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ก็ได้ทรงเป็นเจ้าของพนักงานผู้พิทักษ์ทรัพย์ของชนชาติศัตรูในช่วงที่ประเทศไทยเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 กับฝ่ายสัมพันธมิตร ครั้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงรับตำแหน่งกรรมการองคมนตรีสภาซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อทดลองปกครองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ต่อมาเมื่อคณะราษฎรปฏิวัติการปกครองของไทยให้เป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 นั้น พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ได้ทรงสร้างโรงพิมพ์สำนักประมวญเพื่อทรงตีพิมพ์หนังสือพิมพ์ประมวญวัน ประมวญสาร และประมวญมารค หนังสือพิมพ์เหล่านี้เป็นที่มาของบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* ซึ่งเมื่อศึกษาพระประวัติในฐานะนักหนังสือพิมพ์จะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงงานด้านหนังสือพิมพ์อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ในช่วงนั้นเป็นการส่งบทความเพื่อลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ของบุคคลอื่น จนกระทั่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ได้ทรงร่วมกับพระสหายที่จบการศึกษาจากต่างประเทศเพื่อทรงจัดทำหนังสือพิมพ์ลัทธิวิทยาซึ่งได้รับความนิยมอย่างมาก จากการศึกษาพระประวัติทำให้เห็นได้ว่า พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเชี่ยวชาญงานราชการทั้งในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในช่วงที่ทรงเป็นกรรมการองคมนตรีสภา อีกทั้งยังทรงเชี่ยวชาญงานหนังสือพิมพ์ทั้งในฐานะผู้เขียนและเจ้าของโรงพิมพ์ พระประวัติที่มีความโดดเด่นเช่นนี้ ทำให้บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองวรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* เป็นพระนิพนธ์ที่โดดเด่นและน่าสนใจ เพราะรังสรรค์ขึ้นจากการผสมผสานประสบการณ์ทางการเมืองการปกครองและความชำนาญด้านหนังสือพิมพ์ของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์เข้าไว้ด้วยกัน

ผลการศึกษา **บริบททางสังคมไทยในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์** พบว่า ระหว่าง พ.ศ. 2477-2486 เป็นช่วงที่เกิดเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองการปกครองทั้งในไทยและในต่างประเทศ ซึ่งประเด็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองในต่างประเทศ ในวิทยานิพนธ์นี้กล่าวถึงเฉพาะเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยคือสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเกิดใน พ.ศ. 2482

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงพระนิพนธ์วรรณกรรมชุด *ผสมผสาน* ภายหลังจากคณะราษฎรปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ให้เป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเพียง 2 ปี จึงกล่าวได้ว่าสังคมไทยเวลานั้นเป็นยุคแรกเริ่มใช้

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อีกทั้ง สถานการณ์ทางการเมืองการปกครองในไทยยังเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายเรื่องด้วยกัน ทั้งเรื่องการสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ. 2477 และเรื่องความขัดแย้งภายในรัฐบาลคณะราษฎรจากเรื่องเค้าโครงร่างเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ และการขึ้นมามีอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (หลวงพิบูลสงคราม ในขณะนั้น) ที่ได้เข้ามารับตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 3 ของไทยใน พ.ศ. 2481 จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ใช้อำนาจปกครองประเทศจนทำให้เกิดปัญหาหลายด้าน เช่น การควบคุมการแสดงความคิดเห็นในหนังสือพิมพ์อย่างเคร่งครัด การใช้นโยบายชาตินิยม การเรียกร้องดินแดนอินโดจีนจากประเทศฝรั่งเศส รวมถึงการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2485 ซึ่งประเทศไทยประกาศสงครามร่วมกับประเทศญี่ปุ่น บริบททางสังคมไทยในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ดังกล่าวนี้ น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พระราชวรรังศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงแสดงแนวคิดวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทยในวรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน* เพื่อทรงให้ความรู้พร้อมทั้งทรงชี้แนะปัญหาทางการเมืองการปกครองให้ผู้อ่านคนไทยในสมัยนั้นได้พิจารณาร่วมกัน

ผลการศึกษาเนื้อหาของบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน* พบว่า วรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน*มีทั้งหมด 5 ชุดและมีเนื้อหาที่หลากหลาย ทั้งเรื่องการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะเรื่องการเมืองการปกครองที่ผู้วิจัยใช้เป็นกลุ่มข้อมูลของวิทยานิพนธ์นี้เป็นกลุ่มเนื้อหาที่มีจำนวนมากที่สุด คือ 66 เรื่อง จากจำนวนเรื่องในวรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน* ทั้งหมด 208 เรื่อง ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าพระราชวรรังศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงสนพระทัยเรื่องการเมืองการปกครองเป็นอย่างมาก

จากการศึกษาพบว่า บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน* จำนวน 66 เรื่อง มีเนื้อหาที่กล่าวถึงเรื่องการเมืองการปกครองในหลายประเด็น แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มระบอบการปกครอง มีจำนวน 25 เรื่อง กลุ่มสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ มีจำนวน 28 เรื่อง กลุ่มผู้นำทางการเมือง มีจำนวน 7 เรื่อง และ กลุ่มปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง มีจำนวน 6 เรื่อง

เมื่อศึกษาวิธีการนำเสนอเนื้อหาในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน* พบว่าสามารถจัดกลุ่มได้ 5 วิธี ได้แก่ การให้ข้อมูลความรู้ พบในบทความจำนวน 42 เรื่อง การแสดงความคิดเห็น พบในบทความจำนวน 8 เรื่อง การให้ข้อคิด พบในบทความจำนวน 6 เรื่อง การเล่าเรื่องบุคคลสำคัญ พบในบทความจำนวน 6 เรื่อง และการรายงานข่าว พบในบทความจำนวน 4 เรื่อง

ผลการศึกษาวិธีการนำเสนอดังกล่าว ทำให้พบว่า การให้ข้อมูลความรู้เป็นวิธีการนำเสนอที่พบในบทความจำนวนมากที่สุดคือ 42 เรื่อง โดยส่วนมากพบในบทความกลุ่มระบอบการปกครองและกลุ่มสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ ในการให้ข้อมูลความรู้ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงใช้ทั้งการนำเสนอข้อมูล การอธิบายศัพท์ และการเล่าเหตุการณ์ในต่างประเทศ

บทความกลุ่มระบอบการปกครองนำเสนอข้อมูลความรู้เกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและแบบเผด็จการ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงให้ความรู้โดยทรงเน้นเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ตั้งแต่กำเนิดประชาธิปไตย อุดมการณ์ประชาธิปไตย การเลือกตั้ง ไปจนถึงรูปแบบการปกครองของประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังทรงกล่าวถึงประชาธิปไตยแบบที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศอังกฤษบ่อยครั้ง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากประเทศไทยรับเอาประชาธิปไตยแบบที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศอังกฤษมาใช้

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ลักษณะเนื้อหาและวิธีการนำเสนอเนื้อหาเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความมุ่งหมายของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ที่ทรงพระนิพนธ์บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน* เพื่อทรงให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตยแก่ประชาชนไทยที่เพิ่งเริ่มใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้เพียง 2 ปี ส่วนระบอบการปกครองแบบเผด็จการนั้นไม่ใช่ระบอบการปกครองของไทย พระองค์จึงไม่ได้ทรงเน้นรายละเอียดวิธีปกครองแต่ทรงกล่าวถึงประชาชนภายใต้ระบอบการปกครองแบบเผด็จการที่ถูกรัฐบาลบังคับและเอาเปรียบอยู่เสมอ ส่วนบทความเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองการปกครองนั้น พระองค์ทรงใช้วิธีการแสดงความคิดเห็นเนื่องจากการจับประเด็นจากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น มาทรงวิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาของการปกครองร่วมกัน

ส่วนบทความกลุ่มสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ พบว่าเป็นกลุ่มเนื้อหาที่มีบทความจำนวนมากที่สุดคือ 28 เรื่อง แต่เมื่อศึกษาร่วมกับวิธีการนำเสนอพบว่า บทความกลุ่มนี้มีทั้งการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศ และการรายงานข่าวสงครามในประเทศต่างๆ

ผลการศึกษาด้าน*แนวคิด*พบว่าบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผลสมผลสวน* มีแนวคิดที่สำคัญ 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย พบในบทความจำนวน 23 เรื่อง แนวคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง พบในบทความจำนวน 15 เรื่อง และแนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ พบในบทความจำนวน 28 เรื่อง

แนวคิดเรื่องระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยกล่าวถึงอุดมการณ์ของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและทรงเน้นย้ำคือเรื่องการให้อำนาจและสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน นอกจากนี้ ยังทรงกล่าวถึงระบอบการปกครองแบบเผด็จการเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างว่าประชาชนภายใต้ระบอบการปกครองแบบเผด็จการมักถูกรัฐบาลลิดรอนสิทธิต่างๆ อยู่เสมอ ทั้งนี้ เพื่อทรงแสดงแนวคิดที่สนับสนุนให้การปกครองระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แนวคิดเรื่องระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ปรากฏในบทความกลุ่มนี้ คือ ประชาธิปไตยมีรูปแบบการปกครองหลายแบบซึ่งมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน สิ่งสำคัญคือการนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมและถูกต้องตามหลักการของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

แนวคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองที่ปรากฏในบทความชุดนี้คือ การทุจริตต่อหน้าที่ของผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศทำให้ประเทศชาติไม่ได้รับการพัฒนา พระราชวรรังษีเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงยกตัวอย่างปัญหาที่เกิดจากการใช้อำนาจของผู้นำทางการเมืองและปัญหาจากการบริหารประเทศของรัฐบาล เพื่อทรงแสดงว่าปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองมักเกิดจากการใช้อำนาจในทางที่ผิดหรือเกิดจากการบริหารประเทศที่ผิดพลาดของรัฐบาล

แนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศกล่าวถึงสงครามโลกทั้งในครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 เพื่อแสดงแนวคิดว่าสงครามโลกและความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศเป็นผลที่เกิดจากการดำเนินนโยบายของประเทศที่ใช้ระบอบการปกครองแบบเผด็จการ

แนวคิดในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 แนวคิดดังกล่าวนี้ เมื่อพิจารณารายละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่า พระราชวรรังษีเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงพระนิพนธ์บทความที่นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองประเทศมากกว่าเรื่องสงครามโลกหรือแม้แต่การนำเสนอแนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศ พระราชวรรังษีเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ก็ทรงอ้างถึงระบอบการปกครองแบบเผด็จการว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดสงครามโลก

เมื่อพิจารณาแนวคิดดังกล่าวร่วมกับบริบทสังคมในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้วนั้น ทำให้สันนิษฐานได้ว่าพระราชวรรังษีเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงตั้งพระทัยที่จะทรงพระนิพนธ์บทความเพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครองให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยในสมัยนั้น (พ.ศ. 2477-2486) ดังนี้

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงนำเสนอแนวคิดเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในช่วงที่ประเทศไทยเพิ่งเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเพียง 2 ปี การนำเสนอแนวคิดเรื่องนี้จึงช่วยให้คนไทยได้รับความรู้จากแนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์ข้อดีข้อเสียของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบต่างๆ เพื่อให้สามารถพิจารณาได้ว่าประชาธิปไตยแบบใดเหมาะสมกับสังคมของคนไทยในยุคนั้น ส่วนแนวคิดเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองช่วยแสดงให้เห็นว่าไม่อาจจะปกครองด้วยระบอบใดก็ย่อมมีปัญหาเกิดขึ้นเช่นเดียวกับประเทศไทยที่เพิ่งใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเพียงไม่นานนั้นก็อาจเกิดปัญหาการเมืองการปกครองได้ และแนวคิดเรื่องสงครามโลกและการเมืองการปกครองระหว่างประเทศสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยในช่วงที่ยังไม่เลือกฝักฝ่ายในสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งนี้ เพื่อทรงแสดงให้เห็นว่าสงครามโลกทั้งสองครั้งมักเกิดจากผู้นำของประเทศที่ใช้ระบอบการปกครองแบบเผด็จการ ซึ่งหากประเทศไทยจำเป็นต้องเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวคิดเหล่านี้อาจช่วยเตือนให้คนไทยเห็นว่าประเทศไทยก็ไม่ควรจะร่วมสงครามโลกกับฝ่ายผู้รุกราน

ผลการศึกษาเรื่อง**กลวิธีทางวรรณศิลป์**ในบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด**ผลสมผสาน**พบว่า กลวิธีทางวรรณศิลป์สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทย และกลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่ออธิบายหรือเสริมความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครอง

กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทย ได้แก่ การใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศเพื่อสื่อเน้นเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทยและการเสียดสี กลวิธีทางวรรณศิลป์ลักษณะนี้สัมพันธ์กับบริบททางสังคมในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ เนื่องจากในเวลานั้น รัฐบาลมีการตรวจข่าวอย่างเข้มงวดและ ห้ามเผยแพร่ข่าวที่ขัดแย้งกับนโยบายรัฐ หากทำให้รัฐบาลไม่พอใจอาจจะต้องถูกสั่งปิดโรงพิมพ์ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณไม่ได้ทรงยอมแพ้ต่อมาตรการดังกล่าว พระองค์จึงทรงใช้พระปรีชาสามารถทางการประพันธ์เพื่อทรงพระนิพนธ์บทความที่แฝงแนวคิดวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของไทยตั้งแต่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างมีชั้นเชิง

กลวิธีทางวรรณศิลป์กลุ่มนี้นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการถ่ายทอดแนวคิดของเรื่อง เนื่องจากพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงใช้การกล่าวแบบ “ไม่ตรง” เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับรัฐบาล ประเด็นที่ทรงวิพากษ์วิจารณ์ถึงนั้นมักเกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจทางการเมือง

ในสมัยนั้น หากไม่ทรงใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อทรงอำพรางแนวคิดดังกล่าวอาจทำให้พระองค์ทรงเดือดร้อนได้ ดังจะสรุปลักษณะและความสำคัญของกลวิธีทางวรรณศิลป์กลุ่มนี้ดังต่อไปนี้

การใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศเพื่อสื่อนัยเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทย พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงใช้การเล่าเหตุการณ์ พฤติกรรม ตัวละคร หรือถ้อยคำที่คนไทยคุ้นเคย เพื่อช่วยสื่อนัยให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทยได้ เช่น ในเรื่อง “ศัพทร้อยลลิต” ทรงเล่าเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศอังกฤษเพื่อทรงชี้ให้คนไทยเข้าใจว่า แม้จะปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ก็สามารถดำรงความเป็น “ร้อยลลิต” หรือการเป็นผู้ที่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ไว้ได้ ไม่ขัดกัน ในเรื่อง “ประชาธิปไตยแลความลับ” ทรงเล่าเรื่องการประชุมลับในรัฐสภาของประเทศอังกฤษเพื่อทรงวิจารณ์สภาผู้แทนราษฎรของไทยที่จัดประชุมลับบ่อยครั้ง และในเรื่อง “หมู่ประเทศออสโล” ทรงเล่าเรื่องหมู่ประเทศออสโลที่เป็นประเทศในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้รวมกลุ่มกันเพื่อรักษาความเป็นกลางในสงครามโลกครั้งที่ 1 เพื่อสื่อนัยให้ผู้อ่านเห็นว่าประเทศไทยควรดำเนินนโยบายแบบเดียวกับหมู่ประเทศออสโลเพื่อให้พ้นภัยสงครามโลก

ส่วนเรื่อง การเสียดสี พบว่าพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงใช้กลวิธีการเสียดสีจำนวน 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้ถ้อยคำแฝงนัย การเสริมความ และการใช้อุปมาอุปไมย จากการศึกษาพบว่า พระองค์ทรงใช้ถ้อยคำแฝงนัยมากที่สุดและยังทรงเลือกใช้ถ้อยคำแฝงนัยได้เป็นอย่างดี เพราะถ้อยคำแฝงนัยที่ทรงใช้สามารถวิจารณ์เป้าหมายของการเสียดสีได้อย่างชัดเจน ดังเช่น คำว่า “เหตุอันดี” ในเรื่อง “ประชาธิปไตยแลความลับ” เป็นการวิจารณ์พฤติกรรมประชุมลับของนักการเมืองไทยว่า “ไม่น่าจะดี” คำว่า “จะเป็นประโยชน์แก่โลกมาก” ในเรื่อง “มันสมองตึกเตเตอร์” เป็นการวิจารณ์ผู้นำในระบอบการปกครองแบบเผด็จการว่า “ไม่สร้างประโยชน์แก่โลก”

กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่ออธิบายหรือเสริมความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครอง ได้แก่ การสร้างถ้อยคำสำนวนขึ้นใหม่ การใช้อุปมาอุปไมย และการใช้ภาพพจน์ ซึ่งประกอบด้วย ภาพพจน์แบบอุปมาและภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์กลุ่มนี้เพื่อทรงอธิบายเรื่องการเมืองการปกครองทั้งในไทยและต่างประเทศ บางครั้งก็ทรงใช้ภาพพจน์เพื่ออธิบายเรื่องต่างประเทศเพื่อให้คนไทยเข้าใจได้ง่ายขึ้น ดังเช่นเรื่อง “รัฐแฟรงค์” ที่ทรงเล่าถึงพระเจ้าชาลส์เลมาญ กษัตริย์ของประเทศฝรั่งเศส โดยอ้างถึงสมเด็จพระนเรศวรเพื่อทรงอธิบายความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าชาลส์เลมาญ นอกจากนี้ กลวิธีทางวรรณศิลป์บางประการยังช่วยแสดงแนวคิดทางการเมืองของพระองค์ เห็นได้จากการที่ทรงสร้างคำว่า “ประชาธิปไตย” เพื่อใช้แทนคำว่า

“ประชาธิปไตย” พระองค์ทรงใช้คำว่า “ประชาธิปไตย” ทั้งที่หมายถึงระบอบการปกครอง และที่หมายถึงประชาชนในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ทำให้สันนิษฐานได้ว่า พระองค์ทรงต้องการให้ “ประชาธิปไตย” แตกต่างจาก “ประชาธิปไตย” ที่นิยมใช้ทั่วไปเพื่อทรงสื่อความถึงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงคือการให้ “ประชาชน” มีส่วนร่วมในการปกครอง

ผลการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า บทความชุดนี้รังสรรค์ขึ้นจากพระปรีชาสามารถอันกว้างขวางและอันลึกซึ้งของพระราชารวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ พระองค์ทรงผสมผสานความเป็นนักปราชญ์และนักเขียน โดยทรงประมวลความรู้และประสบการณ์ทางการเมืองการปกครองเพื่อทรงสร้างความรู้ความเข้าใจแก่คนไทย ควบคู่ไปกับการวิจารณ์การเมืองการปกครองของไทยอย่างมีชั้นเชิง ทั้งการใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของต่างประเทศเพื่อสื่อเน้นเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครองของไทยและการเสียดสี กลวิธีทางวรรณศิลป์เหล่านี้ช่วยอำพรางแนวคิดที่ขัดแย้งกับรัฐบาลได้ ฉะนั้นเมื่อรัฐบาลออกกฎหมายบังคับขอตรวจข่าวจึงไม่ส่งผลกระทบใดๆ ต่อหนังสือพิมพ์สำนักประมวญ ต่างจากหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นที่ต้องปิดกิจการลงเพราะคำสั่งของรัฐบาลเช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯเดลิเมล์ ซึ่งกรณีดังกล่าวทำให้บรรณาธิการคือนายหลุยส์ ธีรวัด ถูกตัดสินว่าเป็นกบฏต่อราชอาณาจักรด้วย (นิภาพร รัชตพัฒนากุล และคณะ, 2549: 139)

การพิจารณาบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุดผสมผสานร่วมกับพระประวัติและบริบททางสังคมไทยในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ดังกล่าวไว้ข้างต้นนี้ นอกจากจะช่วยให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้เขียน สังคม และวรรณกรรม แล้วนั้น ยังช่วยให้เห็นถึงความคิดและความสนใจของผู้เขียนที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสังคมด้วย กล่าวคือ เมื่อนำบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองที่ระบุปีที่ทรงพระนิพนธ์ จำนวน 56 เรื่อง มาเรียงลำดับตามปีที่ทรงพระนิพนธ์โดยไม่แบ่งบทความตามกลุ่มเนื้อหา จะช่วยให้เห็นว่า พระราชารวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงนำเสนอแนวคิดที่สอดคล้องกับบริบทสังคมในสมัยนั้น ดังเห็นได้จากบทความที่ทรงพระนิพนธ์ระหว่าง พ.ศ. 2477-2479 ทั้งหมด 30 เรื่อง ในจำนวนนี้มีเนื้อหาเรื่องระบอบการเมืองการปกครองมากถึง 17 เรื่อง ซึ่งสอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในช่วงนั้นคือเป็นยุคเริ่มแรกของการใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยภายหลังการปฏิวัติโดยคณะราษฎรใน พ.ศ. 2475 ส่วนบทความที่ทรงพระนิพนธ์ระหว่าง พ.ศ. 2480-2484 มีทั้งหมด 26 เรื่อง ในจำนวนนี้มีบทความที่กล่าวถึงเรื่องสงครามโลกและการเมืองระหว่างประเทศมากถึง 18 เรื่อง เนื่องจากในช่วงนั้นเริ่มมีการสู้รบในทวีปยุโรปจนทำให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น ใน พ.ศ. 2482

ประเด็นที่น่าสนใจคือเมื่อศึกษาบทความที่ทรงพระนิพนธ์ระหว่าง พ.ศ. 2480-2484 พบว่า บทความที่ทรงพระนิพนธ์ในช่วงนี้แสดงให้เห็นถึงความคิดและความสนพระทัยของพระองค์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์สงครามโลกในสมัยนั้น กล่าวคือ บทความในที่ทรงพระนิพนธ์ก่อน พ.ศ. 2482 ส่วนใหญ่มีเนื้อหากล่าวถึงการให้ความร่วมมือกับองค์การสันนิบาตชาติเพื่อรักษาความเป็นกลางในภาวะสงคราม เช่น เรื่อง “สันนิบาตชาติ” (พ.ศ. 2480) และเรื่อง “หมู่ประเทศออสโล” (พ.ศ. 2480) แต่เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2482 พระราชวรรังษ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ที่ทรงพระนิพนธ์บทความที่มีเนื้อหาวิจารณ์ท่าทีในสงครามโลกของประเทศต่างๆ อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น เรื่อง “เบลเยียม” (พ.ศ. 2482) บทความเรื่องนี้ตำหนิการกระทำของรัฐบาลเยอรมันที่ยกเลิกสัญญารักษาความสงบกับประเทศเบลเยียมทั้งยังส่งกำลังทหารไว้ใกล้ชายแดนระหว่างประเทศเยอรมนีกับประเทศเบลเยียม และเรื่อง “กฎหมายเป็นกลางของ ส.ป.ร.” (พ.ศ. 2482) ที่มีเนื้อหาตำหนิกฎหมายค้าอาวุธของประเทศสหรัฐอเมริกาที่อนุญาตให้สามารถค้าอาวุธกับประเทศฝ่ายอักษะอย่างประเทศเยอรมนี และยังสามารถค้าอาวุธกับประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างประเทศอังกฤษได้ ทั้งนี้ เพื่อทรงแสดงให้เห็นว่าประเทศสหรัฐอเมริกาเห็นแก่ประโยชน์ทางการค้ามากกว่าการรักษาความสงบให้แก่โลก กล่าวได้ว่า บทความที่ทรงพระนิพนธ์ระหว่าง พ.ศ. 2480-2484 แสดงให้เห็นถึงความคิดและความสนพระทัยที่เปลี่ยนไปของพระราชวรรังษ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ที่พระองค์ทรงเปลี่ยนทัศนะที่ทรงมีต่อสงครามโลก จากเดิมที่ทรงเน้นย้ำให้รักษาความเป็นกลางของประเทศแต่เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นแล้ว พระองค์ก็ทรงวิจารณ์ท่าทีของประเทศต่างๆ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อทรงให้ความรู้และอาจเป็นแนวทางการตัดสินใจเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ของประเทศไทยในเวลาต่อมาด้วย

ผลการศึกษาดังอภิปรายมาทั้งหมดได้พิสูจน์ถึง**คุณค่าของพระนิพนธ์** บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน*ที่ประกอบด้วยคุณค่าที่ผูกติดกับยุคสมัย และคุณค่าที่ข้ามยุคสมัย ดังนี้

คุณค่าที่ผูกติดกับยุคสมัย ผลการศึกษาเนื้อหาของวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน*เปรียบเสมือน “ชุมทรัพย์ทางปัญญา” ของคนไทยในยุคหนึ่ง กล่าวคือพระนิพนธ์ชุดนี้ประกอบด้วยความรู้ที่หลากหลาย ทั้งด้านภาษา เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะความรู้เรื่องการเมืองการปกครองที่พระราชวรรังษ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเน้นเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเพื่อทรงช่วยให้คนไทยเข้าใจอุดมการณ์และตระหนักถึงสิทธิทางการเมืองของตนในระบอบปกครองแบบใหม่ของประเทศไทยในเวลานั้น นอกจากนี้ คนไทยในสมัยนั้นยังได้รับทราบข่าวสารสถานการณ์ทางการเมืองในต่างประเทศ โดยเฉพาะการสู้รบในช่วงก่อนและ

หลังประกาศสงครามโลกครั้งที่ 2 จากข่าวที่พระองค์ทรงแปลมาจากหนังสือพิมพ์และวิทยุที่รายงานข่าวเป็นภาษาอังกฤษ

คุณค่าที่ผูกติดกับยุคสมัยอีกประการหนึ่ง คือ บทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน*เป็น “กระบอกเสียง” ที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงใช้เพื่อดำเนิน การบริหารประเทศที่ผิดพลาดของรัฐบาล เช่น เรื่องจอมพล ป. พิบูลสงคราม บริหารประเทศใกล้เคียงกับระบอบการปกครองแบบเผด็จการ และการทุจริตเรื่องค่าน้ำประปา แนวคิดดังกล่าวช่วยให้ประชาชนที่เข้าถึงแนวคิดของพระองค์ สามารถรู้เท่าทันกลไกของรัฐบาลที่บริหารประเทศอย่างไม่โปร่งใส การที่พระองค์ทรงแทรกแนวคิดดำเนินรัฐบาลในหนังสือพิมพ์ของพระองค์เช่นนี้ถือได้ว่าได้ช่วยเปิดโลกทัศน์ให้ประชาชนได้รับข่าวสารที่ตรงข้ามกับหนังสือพิมพ์ซึ่งถูกควบคุมโดยรัฐบาลในสมัยนั้น เช่น หนังสือพิมพ์เทอดรัฐธรรมนุญ มิถุนา และสัจจา (นิภาพร รัชตพัฒนากุล และคณะ, 2549: 131)

คุณค่าที่ข้ามยุคสมัย ความรู้เรื่องการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะเรื่องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงอธิบายไว้อย่างละเอียดตั้งแต่อุดมการณ์ ผู้นำทางการเมือง การจัดตั้งรัฐบาล จนถึงการใช้สิทธิทางการเมืองของประชาชนนั้น ยังคงเป็นความรู้อันทรงคุณค่าที่ผู้อ่านในยุคปัจจุบันสามารถศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตย นอกจากนี้ ปัญหาทางการเมืองที่ปรากฏในพระนิพนธ์ เช่น การรับสินบน การฉ้อราษฎร์บังหลวง ไปจนถึงภัยจากสงครามทั่วโลกก็ยังคงเป็นปัญหาทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ การศึกษาบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* จึงช่วยให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ทั้งยังได้รับข้อคิด โดยเฉพาะเรื่องสงครามโลกที่พระองค์ทรงกล่าวถึงเรื่องหิริโอตตปปะ นั้น ยังคงเป็นหลักธรรมที่ให้ข้อคิดเพื่อยุติความขัดแย้งได้ทุกยุคทุกสมัย

คุณค่าที่ข้ามยุคสมัยอีกประการหนึ่งคือ การเป็นแบบอย่างให้แก่วรรณกรรมในสมัยต่อมา เห็นได้จาก วรรณกรรมชุด “สยามรัฐ หน้า 5 (ชุดที่ 1-13)” ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน*เป็นอย่างยิ่งคือ เป็นวรรณกรรมที่รวบรวมบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครองที่หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ เขียนไว้ในหน้าที่ 5 ของหนังสือพิมพ์สยามรัฐที่ท่านเป็นเจ้าของ

ทั้งนี้ การเข้าถึงคุณค่าของวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* มีข้อจำกัดประการหนึ่ง คือการตีความเนื้อหาและกลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อให้เข้าใจแนวคิดสำคัญคือการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครอง

ของไทยตั้งแต่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากจะต้องอาศัยความรู้ และประสบการณ์ของผู้อ่านเพื่อให้เข้าใจว่าเหตุการณ์ พุทธกรรม หรือถ้อยคำ ที่พระราชวรรังศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเล่าถึงนั้นสามารถสื่อนัยเชื่อมโยงถึงการเมืองการปกครองของไทยได้หรือไม่

ผู้วิจัยเห็นว่า สิ่งสำคัญของการรับรู้แนวคิดสำคัญของบทความเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* คือความรู้ซึ่งไม่จำเป็นต้องผูกติดกับยุคสมัย กล่าวคือ แม้ว่าจะเลยยุคสมัยของการแต่งวรรณกรรมในแต่ละเรื่องไปแล้ว แต่หากผู้อ่านสืบค้นข้อมูลทางสังคมและประวัติศาสตร์ใน สมัยของวรรณกรรม อาจช่วยทำให้เข้าใจแนวคิดที่ผู้แต่งแฝงไว้ ในทางกลับกัน หากแม้ว่าจะเกิดร่วม สมัยกับวรรณกรรม แต่ผู้อ่านไม่ได้สนใจหรือมีความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์การเมืองก็อาจทำให้ ไม่สามารถตีความแนวคิดของผู้แต่งได้

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้วิจัยเห็นว่าวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* มีบทความกลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจศึกษาคือ บทความที่มี เนื้อหาเกี่ยวกับสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม บทความกลุ่มนี้ประกอบด้วยทำให้ความรู้และการ วิพากษ์วิจารณ์สังคม ซึ่งน่าศึกษาว่าพระราชวรรังศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์มีแนวคิดต่อสังคม ในสมัยที่ทรงพระนิพนธ์ (พ.ศ. 2477-2486) อย่างไรบ้าง และพระองค์ทรงใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ อย่างไรเพื่อถ่ายทอดแนวคิดวิจารณ์สภาพสังคมในสมัยนั้น

2. ผู้วิจัยพบว่า มีวรรณกรรมชุด “สยามรัฐ หน้า 5 (ชุดที่ 1 -13)” ซึ่งรวบรวมขึ้นจากบทความ ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ที่เขียนไว้ในหน้าที่ 5 ของหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับรายวัน วรรณกรรมชุดนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับวรรณกรรมชุด*ผสมผสาน* กล่าวคือ วรรณกรรมชุด “สยามรัฐ หน้า 5 (ชุดที่ 1 -13)” ประกอบด้วยบทความที่วิจารณ์สังคมและการเมืองการปกครองของไทยใน พ.ศ. 2511 จึงน่าศึกษาว่าหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมทย์มีแนวคิดและการใช้ภาษาเพื่อสื่อแนวคิดที่ มีต่อสังคมการเมืองในสมัยนั้นอย่างไร

รายการอ้างอิง

- กนต์ธีร์ ศุภมงคล. การเดินทางช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง. ใน นโยบายต่างประเทศไทยบนทางแพร่ง (หน้า 48-86). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2533.
- กระมล ทองธรรมชาติ. การเมืองระหว่างประเทศ. พระนคร: แพร์พิทยา, 2514.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2531.
- ไกล่รุ่ง อามระดิษ. ร้อยแก้วแนวخبขันของไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- จรรยา สุภาพ. สารานุกรมรัฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2533.
- จุลลา อนุรต. กำเนิดและความเป็นมาของลัทธิชาตินิยมในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: แผนกวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513.
- เฉลิม วุฒิโชคิต. แต่ท่าน น.ม.ส.ใน น.ม.ส. (หน้า 1-18). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช. 2531.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชัตติยา กรรณสูต, ผู้รวบรวม. เอกสารการเมืองการปกครองไทย พ.ศ. 2417-2477. กรุงเทพมหานคร: สถาบันสยามศึกษา, 2532.
- ชาญ อังศ์โชติ. จอมพล ป. พิบูลสงคราม ครบรอบศตวรรษ 14 กรกฎาคม 2540. กรุงเทพมหานคร: มุลินิจจอมพล ป. พิบูลสงคราม, 2540.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. ประวัติการเมืองไทย 2475-2500. กรุงเทพมหานคร: มุลินิจโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ. จอมพลป. พิบูลสงคราม กับการเมืองไทยสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: มุลินิจโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544.
- ชาดา นนทวัฒน์. 11 นายกรัฐมนตรีไทยผู้ขึ้นสู่ตำแหน่งจากการปฏิวัติรัฐประหาร. กรุงเทพมหานคร: ยิปซี, 2557.
- ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร. รัฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555.
- แถมสุข นุ่มนนท์. การเมืองและการต่างประเทศในประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

- ธานี สุขเกษม. เอกสารคำสอน รายวิชา การเมืองการปกครองไทย. เพชรบูรณ์: คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2556.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. การปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์วิซการ, 2540.
- นภัทร วัชรพิมลมาศ. การควบคุมและการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลในยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม กับยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาวารสารศาสตร์สนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- นัทธนี ประสานนาม. เรื่องสั้นแนวเสียดสีของไทยระหว่าง พ.ศ. 2535-2545 : การศึกษา แนวคิดและกลวิธี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- นิภาพร รัชตพัฒนากุล และคณะ. สยามพิมพ์การ. กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2549.
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี และประกาศราชบัณฑิตยสถาน เรื่อง กำหนดชื่อประเทศ ดินแดน เขตการปกครอง และเมืองหลวง. กรุงเทพมหานคร, 2545.
- ประทีป วาทิกทินกร. วรรณกรรมพระราชวรรังศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548.
- ประพัฒน์ ตริณรงค์. ชีวิตและงานของ น.ม.ส. พระนคร: คลังวิทยา, 2504.
- ปรีชา ศรีวัลย์. สงครามโลกครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2543.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.
- พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2552.
- พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม. บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2520.
- พระประวัติและพระนิพนธ์ของพระราชวรรังศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์. (ม. ป. ท.), 2491.
- พลศักดิ์ จิโรศิริ. วรรณกรรมการเมือง. กรุงเทพมหานคร: กราฟฟิคอาร์ค, 2522.
- พัชรี สีโรรส และคณะ. ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น ดูจากสนธิสัญญาและข้อตกลงในรอบ 100 ปี กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- พิทยาลงกรณ์, พระราชวรรังศ์เธอ กรมหมื่น. หลักและธรรมเนียมแห่งหนังสือข่าว. ใน ประชุมปาฐกถา ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (หน้า 103). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิริยานุกาพ. 2472.
- พิทยาลงกรณ์, พระราชวรรังศ์เธอ กรมหมื่น. ผสมผสาน ชุดที่ 1. ธนบุรี: รวมสาส์น, 2514.
- พิทยาลงกรณ์, พระราชวรรังศ์เธอ กรมหมื่น. ผสมผสาน ชุดที่ 2. ธนบุรี: รวมสาส์น, 2513.
- พิทยาลงกรณ์, พระราชวรรังศ์เธอ กรมหมื่น. ผสมผสาน ชุดที่ 3. ธนบุรี: รวมสาส์น, 2513.
- พิทยาลงกรณ์, พระราชวรรังศ์เธอ กรมหมื่น. ผสมผสาน ชุดที่ 4. พระนคร: ดิลกสาส์น, 2514.

- พิทยาลงกรณ์, พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. ผสมผสาน ชุดที่ 5. พระนคร: ดิลกสาส์น, 2514.
- พีระพงษ์ สิทธิอมร และคณะ. ประวัติศาสตร์การเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: ซี แอนด์ เอ็น, 2549.
- मारศรี सोथिप्य. ลีลาเสียดสีในวรรณกรรมของลาว คำหอม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- ยุพร แสงทักษิณ. วรรณคดีการเมืองเรื่องสามกรุง. กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2538.
- ยุพร อารามกุล. ลักษณะที่เด่นชัดของบทพระนิพนธ์ของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513.
- รอง ศยามานนท์. ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2520.
- รัฐสยาม, ผู้เรียบเรียง. ปฏิวัติสยาม 2475 : บันทึกประวัติศาสตร์การปกครองจุดเปลี่ยนสำคัญ แห่งสยามประเทศ. กรุงเทพมหานคร: ไทยควอลิตี้บุ๊คส์, 2556.
- รุ่งฤดี แผลงศร. การใช้ภาพพจน์ในงานเขียนสารคดี. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2548.
- ลิขิต ธีรเวคิน. การเมืองการปกครองของไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. สงครามทรงคืนดินแดน. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, 2552.
- วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ. การวิเคราะห์ปริเฉท "ทอล์คโชว์" ของทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- วิสุทธิ์ โปธิแท่น. แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, 2550.
- ศรีพนม สิงห์ทอง. 6 จอมพลไทย ยุคระบอบประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร มติชน, 2539.
- สดใส ชันดีวรพงศ์. ความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศตะวันตก. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, 2517.
- สดุภณ จังกาจิตต์. 10 รอบ น.ม.ส. ใน น.ม.ส. อัจฉริยภวีศรีรัตนโกสินทร์ (หน้า 13). กรุงเทพมหานคร: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2541.
- สมบูรณ์ คนฉลาด. ไทยกับสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2. นครบุรี: สำนักพิมพ์นครชน, 2511.
- สรรค์ศักดิ์ งามขจรกุลกิจ. ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2481-2492. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- สุกัญญา ติระวนิช. ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยภายใต้ระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราช (พ.ศ. 2325-2475). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2520.

- สุกัญญา ตีระวนิช. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการหนังสือพิมพ์ : รายงาน
ผลการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2532.
- สุขุม นวลสกุล และคณะ. การเมืองและการปกครองของไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519.
- สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา. เจิมจันทร์กัสดาล : ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2.
 กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2549.
- สุภาพันท์ บุญสะอาด. ประวัติหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, 2517.
- เสฐียร พันธรังสี. ผสมผสานของท่าน น.ม.ส.ใน น.ม.ส. (หน้า 19-48). พิมพ์ครั้งที่ 2.
 กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช. 2531.
- แสงเดือน ไสยวงศ์. การขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม (พ.ศ.2469-
 2481). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- อมร รักษาสัตย์ และคณะ. ประชาธิปไตย : อุดมการณ์ หลักการ และแบบอย่างการปกครอง
 หลายประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- เอกชัย จันทรา. 100 บุคคลสำคัญของโลก. กรุงเทพมหานคร: ยิปซี, 2556.
- เอกวิทย์ มณีธร. รัฐศาสตร์ = Political science. กรุงเทพมหานคร: เอ็ม. ที. เพรส, 2552.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาววรัญภรณ์ คุณเวช เกิดวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2531 ที่จังหวัดตรัง สำเร็จ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย จาก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2553 และเข้าศึกษาต่อในระดับ ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี การศึกษา 2554 ระหว่างทำวิทยานิพนธ์ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ประจำปี 2556 ปัจจุบันรับราชการที่กองช่าง สำนักพระราชวัง

